GLOBUS

John Updike

muzee și femei

Traducere
de
RADU LUPAN

EDITURA UNIVERS

București

1980

PRIETENI DIN PHILADELPHIA

CHIAR ÎNAINTE ca uşa să se deschidă, îi zări pulpele sub storul pe jumătate tras. Thelma era aşadar acasă. Purta un maiou Camp Winniwoho şi şortul ei foarte scurt.

— Ei, asta-i, Janny ! exclamă ea.

Întotdeauna îi pronunţa numele, John, în aşa fel încît să rimeze cu Ann. Pe la începutul vacanţei fusese la New York şi încerca să vorbească aşa cum credea că se vorbeşte pe acolo.

— Ce vînt te-a adus pe la mine, la ora asta neobişnuită ?

— Bună, Thel, spuse el, sper... mi se pare că e o oră foarte nepotrivită.

Văzu că îşi epilase sprîncenele ; ar fi dorit să n-o fi făcut.

Thelma întinse mîna şi îi atinse cu degetele baza gîtului. Nu era un gest afectuos, ci doar un gest de gazdă primitoare.

— Ei, şi tu, Janny, ştii că eu... mama şi cu mine... ne face întotdeauna plăcere să te vedem. Mamă, cine crezi că a venit la această oră neobişnuită ?

— Nu-l ţine în picioare acolo pe John Nordholm, spuse doamna Lutz.

Mama Thelmei, instalată pe divanul roşu adînc, se uita la televizor şi fuma. O ceaşcă de

cafea folosită ca scrumieră îi stătea în poală, iar rochia i se ridicase încît i se vedeau genunchii.

— Bună ziua, doamnă Lutz, zise John, încercînd să nu se uite la genunchii ei mari cu pielea străvezie. Îmi pare rău că vă deranjez la ora asta neobişnuită.

— Nu văd deloc de ce-ar fi neobişnuită. (Trase adînc din ţigară şi scoase fumul pe nări, aşa cum fac bărbaţii.) Ceilalţi copii au venit la noi mai devreme, după-amiază.

— Aş fi venit, dacă mi-ar fi spus cineva.

Thelma zise :

— O, Janny ! N-o mai face pe martirul. Ochii care nu se văd, se uită.

John simţi că-i ard obrajii şi-şi dădu seama că a roşit, ceea ce-l făcu să roşească şi mai tare. Doamna Lutz scutură spre el pachetul mototolit de „Herbert Tareyton".

— Fumezi ? îl întrebă.

— Nu prea, mulţumesc mult.

— Te-ai lăsat ? E într-adevăr o deprindere proastă. Aş fi vrut să fi încetat la vîrsta ta. Nu sînt sigură măcar că *am început* la vîrsta ta.

— Nu, dar trebuie să mă duc curînd acasă şi mama o să simtă mirosul de ţigară. Îl simte chiar dacă mestec gumă.

— De ce trebuie să te duci acasă atît de repede ? întrebă Thelma.

Doamna Lutz trase de cîteva ori aerul pe nas.

— Am sinuzită. Nici nu mai simt măcar mirosul florilor din grădină sau al mîncării de pe masă. Copiii n-au decît să fumeze dacă vor, în cazul că-i face să se simtă mai bine. Nu-mi pasă.

Thelma poate fuma chiar aici în casa ei, în salon, dacă vrea. Dar, după cît se pare, nu-i place. Eu mă bucur, ca să spun drept.

Lui John nu-i plăcea să întrerupă pe cineva, dar era aproape cinci şi jumătate.

— Am o problemă, spuse el.

— O problemă, ce oroare, zise Thelma. Şi uite, mamă, mă gîndeam că mi se face onoarea unei vizite.

— Nu vorbi aşa, spuse doamna Lutz.

— E ceva mai complicat, începu John.

— Să vorbesc cum, mamă ? Să vorbesc cum ?

— Atunci să închid televizorul, zise doamna Lutz, răsucind cu un zgomot sec butonul aparatului.

— O, mamă, şi eu care-l ascultam !

Thelma se răsturnă într-un fotoliu, arătîndu-şi o clipă albeaţa strălucitoare a picioarelor. John se gîndi că era tare drăguţă cînd se bosumfla.

Doamna Lutz căută să-şi exprime toată simpatia. Îşi netezi poala rochiei şi-şi puse mîinile cu palmele în sus pe genunchi.

— Nu e atît de greu, o asigură John. Dar avem oaspeţi din Philadelphia. Se întoarse spre Thelma şi adăugă : Dacă se petrece ceva la noi, n-o să pot pleca de-acasă.

— Viaţa e aşa, plină, plină de dezamăgiri, spuse Thelma.

— Spune... s-ar putea ca... ?

— Plină, prea plină, stărui Thelma.

Doamna Lutz ridică mîinile din poală şi le flutură în aer.

— Oamenii aceia din Philadelphia...

— Poate că n-ar trebui să vă deranjez cu treaba asta, spuse John. Aşteptă puţin, dar doamna Lutz arăta din ce în ce mai calmă, aşa că urmă : Mama vrea să le dea să bea vin şi tata n-a venit acasă de la şcoală. S-ar putea să nu se întoarcă înainte ca magazinul de băuturi să se închidă. Se-nchide la şase, nu-i aşa ? Mama e ocupată să aranjeze prin casă, aşa că am venit eu.

— Te-a pus să faci atîta drum ? Sărmanul de tine, nu ştii să conduci maşina ? întrebă doamna Lutz.

— *Desigur* că ştiu. Dar încă n-am şaisprezece ani.

— Arăţi mult mai mare decît de şaisprezece ani.

John se uită la Thelma să vadă cum reacţionează la această remarcă, dar Thelma se prefăcea că citeşte cu atenţie romanul învelit în celofan, luat de la o bibliotecă de împrumut.

— Am fost la magazinul de băuturi, îi spuse John doamnei Lutz, dar nu-mi dau nimic fără autorizaţie scrisă. E un vînzător nou.

— Necazurile tale mi-au frînt inima, zise Thelma ca şi cum ar fi citit din carte.

— Nu-i da nici o atenţie, Johnny, zise doamna Lutz. Frank trebuie să vină acasă dintr-un minut într-altul. De ce nu aştepţi pînă vine, ca să meargă cu tine şi să ia băutura ?

— Ar fi minunat. Vă mulţumesc foarte mult, zău.

Mîna doamnei Lutz se lăsă peste butonul televizorului. Un om zîmbitor cînta la pian. John nu știa cine o fi ; la el acasă n-aveau televizor. Priviră tăcuți pînă îl auziră pe domnul Lutz poticnindu-se pe verandă. Sticlele goale de lapte zăngăniră.

— Ei, să nu te surprindă dacă e puțin cam băut, spuse doamna Lutz.

De fapt, domnul Lutz nu se purta deloc ca un om beat. Arăta ca un soț fericit din filme. Îi spuse Thelmei că e fetița lui mică și o sărută pe frunte ; apoi îi spuse nevestei că e fetița lui mare și o sărută pe gură. Apoi dădu mîna solemn cu John și-i spuse că e foarte, foarte bucuros că-l vede și-l întrebă ce-i fac părinții.

— Tîmpitul ăla tot mai e la televizor ? întrebă în cele din urmă.

— Tăticule, te rog fii atent și la altcineva, spuse Thelma închizînd televizorul. Janny vrea să-ți vorbească.

— Și *eu* vreau să vorbesc cu Johnny, zise tatăl Thelmei.

Deodată deschise larg brațele, strîngînd și deschizîndu-și pumnii. Era un om voinic, cu părul cărunt, ras deasupra urechilor mici. John nu știa cum să înceapă.

Doamna Lutz explică despre ce era vorba. Cînd termină, domnul Lutz spuse :

— Niște oameni din Philadelphia. Pariez că-i cheamă William L. Trexler, nu-i așa ?

— Nu. *Am uitat cum îi cheamă, dar* nu așa. Bărbatul e inginer. Femeia a fost la colegiu împreună cu mama.

— Aha. Oameni cu carte. Atunci trebuie să luăm ceva foarte, foarte bun, aş zice.

— Tăticule, spuse Thelma. *Te rog.* Magazinul se închide.

— Tessie, l-ai auzit pe John. Oameni cu carte. Oameni cu diplome. Şi ora închiderii e foarte apropiată, şi cine nu a plecat ? Îl luă pe John de umăr şi pe Thelma de braţ şi-i împinse pe uşă. Ne întoarcem într-un minut, mamă, zise el.

— Condu maşina cu grijă, îi strigă doamna Lutz de pe veranda umbrită, de unde ţigara ei lumina ca o stea portocalie.

Buickul mare şi albastru al domnului Lutz era parcat în faţa casei.

— Eu n-am fost niciodată la colegiu, spuse el, totuşi îmi cumpăr o maşină nouă oricînd vreau.

Tonul lui nu era dezagreabil, ci moale şi uimit.

— O, *tăticule,* nu începe iar cu asta, zise Thelma, dînd din cap spre John, aşa ca el să poată înţelege prin ce-a trebuit ea să treacă.

„Cînd arată aşa", se gîndi John, „aş putea să-i muşc buzele pînă la sînge."

— Ai condus o maşină din astea, John ? întrebă domnul Lutz.

— Nu. Singura maşină pe care o pot conduce e Plymouthul părinţilor mei, şi încă nu prea bine.

— Din ce an este maşina ?

— Nu ştiu precis. (John ştia foarte bine că maşina era din 1940.) Am luat-o după război. Are schimbător de viteze. Automobilul dumneavoastră este automatic, nu-i aşa ?

— Schimbător de viteze automatic, transmisie hidraulică, faruri de direcție, toate accesoriile, îl lămuri domnul Lutz. Spune, nu-i ciudat, John ? Uite, tatăl tău, om cu carte, are un Plymouth vechi, și în același timp eu, care n-am citit în viața mea niciodată mai mult de douăzeci, treizeci de cărți... parcă n-ar exista dreptate ! Lovi cu mîna bara, se aplecă să intre în mașină, se îndreptă de spate deodată și zise : Nu vrei să conduci ?

Thelma spuse :

— Tăticu te întreabă ceva.

— Nu știu cum, răspunse John.

— E foarte ușor să înveți, foarte ușor. Te bagi doar aici... hai că întîrziem.

John se așeză pe locul șoferului. Privi prin parbriz. Mașina era mai largă decît Plymouthul lor ; capota părea încăpătoare ca o navă.

Domnul Lutz îi spuse să apuce micul levier de lîngă volan.

— Îl tragi spre tine așa, exact, și-l potrivești într-una din crestăturile acestea. P înseamnă „parcare"... nu prea folosesc comanda asta. N înseamnă „neutru", ca și la mașina pe care o aveți voi ; M înseamnă „mergi"... îl potrivești acolo, și mașina face tot ce trebuie în locul tău. În nouăzeci și nouă la sută din cazuri, asta-i tot ce trebuie să faci. R e „regim redus" pentru dealurile foarte abrupte, cînd urci sau cobori. Și MA e, ce e MA ?

— Marșarier, spuse John.

— Foarte, foarte bine. Tessie, e deștept băiatul. N-o să aibă niciodată o mașină nouă. Și

cînd le înşiri pe toate, poţi să-ţi aminteşti ordinea lor prin propoziţia : „Parcînd necorect mergi repede la mama acasă“. Am născocit-o cînd am învăţat-o pe fata mea cea mai mare să conducă maşina.

— „Parcînd necorect mergi repede la mama acasă“, repetă John.

— Excelent. Şi acum, dă-i drumul.

Lui John i se strînse ceva în stomac.

— Unde trebuie potrivit levierul ca să pornească ? îl întrebă pe domnul Lutz.

Domnul Lutz probabil că nu-l auzi, fiindcă spuse din nou doar : „Dă-i drumul“, şi bătu toba cu degetele pe tabloul de bord. Avea degete groase, pătrate, cu falangele păroase.

De pe bancheta din spate, Thelma se aplecă înainte. Obrazul ei aproape că atinse urechea lui John. Îi şopti :

— Pune levierul la M.

John făcu asta, apoi căută starterul.

— Cum se porneşte ? o întrebă pe Thelma.

— Nu m-am uitat niciodată, zise ea. În ultima maşină era un buton, dar în asta nu e.

— Apasă pe pedală, fredonă domnul Lutz privind drept înainte şi zîmbind, şi am şi plecat. Şi ah, ah, am şi plecat.

— Dă drumul la benzină, sugeră Thelma.

John apăsă cu putere ca să nu-i tremure piciorul. Motorul urui şi maşina ţîşni de lîngă trotuar. Pînă la colţ, totuşi, o să strunească el de ajuns de bine maşina asta.

— Merge ca o barcă pe o apă liniştită, spuse el celor doi pasageri ; metafora îi plăcu.

Domnul Lutz se uită înainte.

— Cum ?

— Ca o barcă.

— Nu merge atît de repede, zise Thelma.

— Motorul e atît de liniştit, explică John. Ca o pisică adormită.

Pe neaşteptate, din Pearl Street se ivi un camion. Domnul Lutz, încercînd să frîneze, lovi cu piciorul podeaua goală din faţa lui. John abia se stăpîni să nu rîdă.

— Îl văd, zise el, încetinind în aşa fel încît camionul abia avu loc să vireze. Camioanele astea îşi închipuie că sînt stăpîne pe şosea, spuse el.

Îşi trase o mînă de pe volan. Cu o singură mînă, trecu razant pe lîngă un autobuz.

— Cum o merge maşina asta pe şoseaua liberă ?

— Bună întrebare, John, spuse domnul Lutz. Şi nu ştiu care-i răspunsul. Cu o sută douăzeci, probabil.

— Vitezometrul e marcat pînă la 170. (Pauză... nimeni nu scotea nici un cuvînt.) John adăugă : Drace, şi un copil ar putea conduce o maşină ca asta.

— De pildă, tu, spuse Thelma.

În faţa magazinului de băuturi staţionau o mulţime de maşini, aşa că John găsi cu greu loc de parcare pentru Buickul acela mare.

— E de ajuns de aproape, zise domnul Lutz. Nu te apropia mai mult. Gata !

Ieşi din maşină înainte ca John să fi oprit cu totul.

— Tu și Tessie așteptați aici. Mă duc eu după băutură.

— Domnule Lutz, ei, domnule Lutz, strigă John.

— Tăticule ! îl chemă Thelma.

Lutz se întoarse.

— Ce s-a întîmplat, băieți și fete ?

Tonul lui, observă John, devenise strident. Probabil că i se făcuse foame.

— Ăștia-s banii pe care mi i-au dat, și John scoase doi dolari împăturiți din buzunarul pantalonilor de doc. Mama mi-a spus să iau ceva ieftin, dar bun.

— Ieftin, dar bun ? repetă domnul Lutz.

— Mi-a spus ceva de sherry de California.

— Ce-a spus despre sherry ? Să iei ? Sau nu?

— Cred că să iau.

— Crezi... Domnul Lutz se îndepărtă de mașină și o porni spre magazin spunînd : Tu și cu Tessie așteptați în mașină. Nu vă duceți nicăieri. E tîrziu. Nu stau mai mult de-un minut.

John se rezemă de spătarul banchetei și puse mîna grațios pe volan.

— Îmi place tatăl tău.

— Nu știi cum se poartă cu mama, spuse Thelma.

John își examină linia netă de sub încheietura mîinii și a degetului celui mare. Își roti mîna și se uită la mușchii mici și netezi care se mișcau în antebraț.

— Știi de ce-aș avea nevoie ? spuse el. De un ceas de mînă.

— O, Jan, exclamă Thelma. Încetează să-ţi admiri propria ta mînă. E dezgustător.

O umbră de zîmbet trecu pe buzele lui, dar degetele puternice şi nervoase rămaseră în acelaşi loc.

— Aş da un regat pentru un fum acuma.

— Tăticu are un pachet în compartimentul pentru mănuşi, zise Thelma. L-aş lua eu dacă unghiile mele n-ar fi atît de mari.

— Îl deschid eu, spuse John, şi-l deschise.

Pescuiră o ţigară din pachetul obosit de Old Golds şi fumară pe rînd din ea.

— Ah, spuse John, această primă ţigară a zilei, care îşi face drum rîcîind şi zgîriindu-ţi gîtlejul.

— Fii atent dacă nu vine tăticu. Alor mei nu le place să fumez.

— Thelma.

— Da ?

Îl privi ţintă în ochi, cu obrazul pe jumătate ascuns într-o umbră albastră.

— Nu-ţi mai epila sprîncenele.

— Eu cred că-mi vine bine.

— E la fel cum îmi spui *Jan*.

Tăcură amîndoi, cam stînjeniţi.

— Aruncă ţigara, Jan. Tăticu a trecut prin faţa vitrinei.

Întorcîndu-se din magazin, domnul Lutz se arătă mai rezervat.

— Iată, John, zise el, şi îi dădu calm o sticlă înaltă, de un roşu catifelat. E mai bine să mă

lași pe mine să conduc. Conduci ca un veteran, dar eu cunosc drumul.

— Domnule Lutz, de la dumneavoastră pot merge acasă pe jos, spuse John, știind bine că domnul Lutz n-o să-l lase să meargă pe jos. Vă mulțumesc foarte mult pentru tot ce-ați făcut.

— Te duc pînă acasă. Oaspeții din Philadelphia nu trebuie să aștepte. Nu putem să-l punem pe acest tînăr să meargă pe jos un kilometru și jumătate, nu-i așa, Tessie ?

Modul categoric în care fusese pusă întrebarea îi făcu pe cei doi tineri să tacă tot drumul pînă la ieșirea din oraș, deși o seamă de lucruri îl sîcîiau pe John.

Cînd mașina opri în fața casei, se străduí să întrebe :

— Domnule Lutz, mă întreb dacă nu a rămas vreun rest ?

— Ce ? O, era să uit. Tăticul tău o să creadă că sînt un escroc.

Băgă mîna în buzunar și, fără să se uite, îi dădu lui John un dolar, o monedă de douăzeci și cinci de cenți și una de un cent.

— Nu-i cam mult ? se miră John.

Vinul părea prost. I se strînse stomacul ; poate că făcuse o greșeală. Poate că ar fi trebuit s-o lase pe maică-sa să-i telefoneze tatălui său, așa cum voise, în loc s-o roage să-l lase să se ducă el.

— Ăsta-i restul, zise domnul Lutz.

— Bine, vă mulțumesc mult.

— La revedere, zise domnul Lutz.

— Bună ziua, şi John închise portiera. La revedere, Thelma. Nu uita ce ţi-am spus, şi îi făcu semn cu ochiul.

Maşina plecă şi John porni pe cărare spre casă. „Nu uita ce ţi-am spus", repetă el pentru sine, făcînd semn cu ochiul. În mînă, sticla era rece şi grea. Se uită la etichetă : *Château Mouton — Rothschild 1937.*

DAR MÎINE ȘI IAR MÎINE ȘI AȘA MAI DEPARTE

ALERGÎND, VORBIND, elevii din a 11-a D începură să intre în sala 109. După cît erau de agitați, Mark Prosser presupuse că avea să plouă. Preda la acest liceu de trei ani, totuși elevii lui îl mai impresionau încă ; erau niște animale foarte sensibile. Reacționau atît de infailibil la o simplă presiune barometrică.

În ușă, Brute Young se opri în timp ce micul Barry Snyder chicotea la coatele lui. Rîsul teatral al lui Barry urca și cobora, afundîndu-se într-un josnic secret care trebuia împărtășit și reîmpărtășit, și apoi se ridica asemeni unei rachete pentru a proclama că el, micul Barry, împărtășea un asemenea secret cu fundașul școlii. A fi suporterul lui Brute era un lucru important pentru Barry. Fundașul nu-i dădea nici o atenție ; își răsucea gîtul, uitîndu-se țintă după cineva care nu venea spre ușă. Greoi, el cedă presiunii celor care-l împingeau înainte.

Chiar sub ochii lui Prosser, ca un omor apărînd deodată pe o friză cu domni și domnițe, un băiat împunse în spate o fată cu creionul. Fata ignoră nepăsătoare atacul. Mîna altcuiva trase de poala cămășii lui Geoffrey Langer. Geoffrey, un elev inteligent, nefiind sigur dacă să rîdă sau să se apere, schiță un gest de compromis, întor-

cîndu-se pe jumătate cu o expresie de aroganţă distantă pe care Prosser o identifică pe loc cu sentimentele sale de frustrare de altădată... De-a lungul şirului de elevi, în lucirea lanţurilor de chei şi în unghiurile ascuţite ale manşetelor de cămaşă răsfrînte, se simţea un fior de electricitate pe care nu-l putea genera numai vremea.

Mark se întrebă dacă Gloria Angstrom avea să poarte astăzi puloverul acela de angora galben-roz, cu mîneci foarte scurte. Virtuala lipsă a mînecilor era factorul tulburător : expunerea braţelor imaculate, albe ca pulpele, pe fondul liniei delicate.

Presupunerea lui se dovedi corectă. O pată vivace roză luci în vălmăşagul de braţe şi umeri şi ultimul grup de tineri intră în clasă.

— Luaţi loc, spuse domnul Prosser. Haideţi să începem.

Cei mai mulţi îl ascultară, dar Peter Forrester, care fusese în centrul grupului, pe lîngă Gloria, încă mai întîrzia în uşă, terminînd cine ştie ce istorisire, după cît se pare hotărît să o facă să rîdă sau să o uimească. Cînd fata căscă gura uimită, Peter dădu din cap mulţumit. Părul lui portocaliu, aranjat într-un fel de breton dezordonat, se zburli. Lui Mark nu-i plăcuseră niciodată bărbaţii roşcaţi, cu gene albe şi feţe puhave, ochi tiroidieni şi o gură trădînd o absurdă încredere în sine. O rasă de mincinoşi. Părul îl avea castaniu.

În clipa cînd Gloria, care se mişca cu grijă şi cu un aer foarte demn, se aşeză şi Peter se trînti în bancă, domnul Prosser zise :

— Peter Forrester.

— Da ? şi Peter se ridică în picioare, căutînd grăbit în carte pagina potrivită.

— Dacă eşti bun, să ne spui care este înţelesul exact al cuvintelor : „Dar mîine şi iar mîine tot mereu / Cu paşi mărunţi se-alungă zi de zi". [1]

Peter se uită la ediţia şcolară a lui *Macbeth,* care stătea deschisă pe banca lui. Una din fetele mai prostuţe din fundul clasei rîse înfundat, aşteptînd ce va urma. Peter avea trecere la fete ; la vîrsta asta fetele au o minte de pasăre.

— Peter, închide cartea. Cu toţii am învăţat pentru azi acest pasaj. Îţi aminteşti ?

Fata din fundul clasei oftă încîntată.

Gloria îşi puse cartea ei, deschisă, pe bancă, în aşa fel ca Peter să o poată vedea.

Peter închise cartea cu zgomot şi se uită lung la cartea Gloriei.

— Păi, începu în cele din urmă, cred că înseamnă exact ce spune.

— Adică ?

— Păi, că mîine e ceva la care ne gîndim adesea. Se strecoară mereu în conversaţia noastră. Nu putem face nici un plan fără să ne gîndim la ziua de mîine.

— Aha. Atunci vrei să spui că Macbeth se referă aici la... la aspectul de agendă pe care-l ia viaţa ?

Geoffrey Langer izbucni în rîs, fără îndoială ca să-i facă plăcere domnului Prosser. O clipă rămase şi el mulţumit. Apoi îşi dădu seama că urmărise să provoace rîsul pe seama unui elev.

[1] Traducerea versurilor din *Macbeth* aparţine lui Ion Vinea.

Parafraza lui făcuse ca explicaţia lui Peter dată pasajului să pară şi mai ridicolă decît era. Vru să dea înapoi.

— Recunosc că...

Peter însă continuă, căci, roşcaţii nu ştiu niciodată cînd să se oprească :

— Macbeth vrea să spună că dacă am înceta să ne facem griji din pricina zilei de mîine şi am trăi doar ziua de azi, am putea aprecia lucrurile minunate care se petrec sub nasul nostru.

Înainte de a vorbi, Mark se gîndi o clipă. Nu va fi sarcastic.

— Hm, fără a nega că e un adevăr în ce spui, crezi chiar, Peter, că ar fi posibil ca Macbeth, în situaţia lui, să exprime asemenea — şi aici nu se mai putu stăpîni — sentimente luminoase ?

Geoffrey rîse iar. Ceafa lui Peter se-nroşi ; cu privirea în pămînt, studia podeaua. Gloria îl privi furioasă pe domnul Prosser ; indignarea de pe faţa ei era clar adresată lui.

Mark se grăbi să-şi îndrepte greşeala.

— Te rog să nu mă înţelegi greşit, îi spuse el lui Peter. Nici eu nu am răspuns la toate. Dar mi se pare că întregul pasaj pînă la „Care nu înseamnă nimic", vrea să spună că viaţa e... ei bine... e o *înşelăciune*. Şi că nu e nimic minunat în ea.

— Chiar asta să fi crezut Shakespeare ? întrebă Geoffrey Langer, pe un ton strident, repezit şi nervos.

Mark desluşi în întrebarea lui Geoffrey propriile sale presimţiri adolescentine ale teribilului adevăr. Ce trebuia să facă era limpede. Îi

spuse lui Peter să stea jos și privi pe fereastră la cerul care se întuneca. Norii se îngrămădeau mereu.

— Există, începu rar domnul Prosser, multă întunecime în opera lui Shakespeare, și nici una din piese nu e mai întunecată ca *Macbeth*. Atmosfera e înveninată, opresivă. Un critic a spus că în această piesă omenirea se sufocă.

Simți el însuși că e în pericol să se sufoce și-și drese glasul :

— În mijlocul carierei sale, Shakespeare a scris piese despre oameni ca Hamlet, Othello și Macbeth, oameni cărora societatea sau nenorocul sau vreun neînsemnat defect al lor nu le îngăduie să devină marii oameni care ar fi putut să fie. Chiar și comediile lui Shakespeare din această perioadă tratează despre o lume înăcrită. E ca și cum ar fi privit dincolo de suprafața strălucitoare și avîntată a comediilor și „istoriilor" sale de dinainte și ar fi văzut ceva îngrozitor. Și asta l-a înspăimîntat, tot așa cum într-o bună zi s-ar putea să vă înspăimînte și pe voi.

Preocupat să găsească vorbele cele mai potrivite, fără să vrea se uitase tot timpul țintă la Gloria. Încurcată, ea dădu din cap și, înțelegînd ce se întîmplase, domnul Prosser îi zîmbi. Încercă să facă niște comentarii mai blînde, chiar mai puțin categorice :

— Dar după aceea, Shakespeare cred că a avut sentimentul unui adevăr care răscumpără toate. Ultimele lui piese sînt senine și simbolice, ca și cum ar fi trecut dincolo de faptele urîte și ar fi ajuns pe un tărîm unde faptele sînt iar

frumoase. În acest fel, întreaga operă a lui Shakespeare este o imagine mai completă a vieții decît a oricărui alt scriitor, cu excepția poate a lui Dante, un poet italian care a scris cu cîteva secole mai înainte.

Fusese tîrît departe de solilocul lui Macbeth. Ceilalți profesori fuseseră încîntați să-i atragă luarea-aminte asupra faptului că elevii se întreceau să-l facă să vorbească. Se uită la Geoffrey. Băiatul, indiferent, mîzgălea ceva pe carnetul lui. Domnul Prosser conchise :

— Ultima piesă pe care a scris-o Shakespeare e un poem extraordinar numit *Furtuna*. Unii dintre voi poate vor să o citească pentru referatele de lectură următoare — acelea din 10 mai. E o piesă scurtă.

Elevii din clasă luau vacanță. Barry Snyder cresta pe tabla neagră BB-uri și se uita la Brute Young să vadă dacă acesta a observat.

— Dacă mai faci asta încă o dată, Barry, spuse domnul Prosser, te dau afară.

Barry se înroși și, trăgînd cu coada ochilor spre Brute, rînji ca să-și ascundă roșeața. Fata cea proastă din fundul clasei se farda.

— Încetează, Alice, zise domnul Prosser, nu sîntem la un salon de cosmetică. Sejak, băiatul polonez care lucra noaptea, dormea în bancă, cu gura strîmbă și cu obrazul alb apăsat pe lemnul lustruit. Domnul Prosser se simți ispitit să-l lase să doarmă. Dar putea să nu fie un semn de adevărată bunătate, ci doar o poză de amabilă automăgulire, în care se surprindea chiar el uneori. În afară de asta, o încălcare a disciplinei

încuraja altele. Trecu printre bănci și-l apucă pe Sejak de umăr ; băiatul se trezi. În primele bănci zgomotul creștea.

Peter Forrester îi șoptea ceva Gloriei, încercînd s-o facă să rîdă. Fața fetei era totuși rece și gravă, ca și cum în mintea ei s-ar fi iscat un gînd — ca și cum ar fi stăruit acolo ceva din ce spusese domnul Prosser. Cu un sentiment încurajator de cavalerească intervenție, Mark spuse:

— Peter, din zgomotul acesta deduc că ai ceva de adăugat la teoriile tale.

Peter răspunse politicos :

— Nu, domnule. Cinstit vorbind, nu înțeleg. Spuneți-mi, vă rog, ce înseamnă ?

Această recunoaștere sinceră și ciudată îi ului pe toți. Fețele albe și rotunde ale elevilor, doritori de astă-dată să învețe ceva, se întoarseră spre Mark. El spuse :

— Nu știu. Speram ca voi să-mi spuneți *mie* ce înseamnă.

Cînd un profesor făcea la colegiu o asemenea mărturisire, ea avea un efect măreț. Umilința profesorului, necesitatea unui schimb de păreri creator între profesor și elev se impunea celor de față în chip impresionant. Dar în clasa 11 D, ignoranța unui profesor era un lucru tot atît de prost ca și o spărtură în acoperiș. Era ca și cum Mark ar fi ținut în mînă patruzeci de sfori, trăgînd strîns spre el patruzeci de fețe și apoi ar fi retezat sforile. Capetele se clătinau, privirile se lăsau în pămînt, glasurile murmurau. Unii dintre elevii veșnic nedisciplinați, cum era și Peter Forrester, se maimuțăreau făcînd semne unii altora.

— Liniște ! strigă domnul Prosser. Vă rog să tăceți cu toții. Poezia nu e aritmetică. Nu există numai un singur răspuns. Nu vreau să vă impun părerea mea ; nu pentru asta sînt aici. Întrebarea nerostită : *Pentru ce sînteți aici ?* părea să umple aerul cu o așteptare înfrigurată. Sînt aici, încheie el, ca să vă fac să vă învățați pe voi înșivă.

Fie că-l credeau, fie că nu, elevii se liniștiră oarecum. Mark socoti că putea să-și reia fără nici un risc poza de om între oameni. Se cocoță pe muchia catedrei, fără multe nazuri, prietenos, întrebîndu-i cu sinceritate în glas :

— Spuneți-mi, cinstit vorbind, n-are nici unul din voi o părere personală despre pasajul citit, pe care să vrea să o împărtășească restului clasei și mie ?

O mînă cu o batistă înflorată mototolită în ea se ridică, șovăitoare.

— Zi-i, Teresa, spuse domnul Prosser.

Era o fată timidă, fornăită, a cărei mamă făcea parte din secta Martorii lui Jehova.

— Mă face să mă gîndesc la umbrele norilor, spuse Teresa.

Geoffrey Langer izbucni în rîs.

— Nu te purta ca un necioplit, Geoff, vorbi domnul Prosser cu jumătate de gură, ușurel, înainte de a ridica glasul :

— Mulțumesc, Teresa. Cred că e o impresie valabilă și interesantă. Mișcarea norilor are în ea ceva din ritmul lent, monoton, pe care-l simți în versul : „Dar mîine și iar mîine tot mereu". E un vers foarte cenușiu, nu-i așa ?

Nimeni nu fu de acord, dar nimeni nu protestă.

Dincolo de ferestre, norii se îngrămădeau cu repeziciune ; ici, colo razele rătăcite de soare alunecau prin clasă. Braţul Gloriei, îndoit graţios deasupra capului, deveni auriu.

— Gloria ? întrebă domnul Prosser.

Gloria îşi ridică privirea de pe ceva de pe bancă, cu chipul plin de o melancolie radioasă.

— Cred că Teresa a spus ceva foarte interesant, zise ea uitîndu-se sever înspre Geoffrey Langer. Geoffrey rîse sfidător. Am şi eu o întrebare. Ce înseamnă „ritm meschin ?"

— Înseamnă felul obişnuit de viaţă de pe o zi pe alta pe care-l are, să zicem, un contabil sau un funcţionar de bancă. Sau un profesor, adăugă el zîmbind.

Gloria nu-i zîmbi. Sprîncenele ei fără cusur se încreţiră de gînduri :

— Dar Macbeth se bătea în lupte şi omora regi şi era el însuşi un rege şi chestii din astea, sublinie ea.

— Da, dar tocmai aceste fapte Macbeth le condamnă ca fiind „fără noimă". Poţi înţelege acest lucru ?

Gloria scutură din cap.

— Un alt lucru care mă preocupă — nu e o prostie din partea lui Macbeth să stea de vorbă cu el însuşi, în mijlocul acestui război, cu soţia lui moartă de puţin timp şi aşa mai departe ?

— Nu cred, Gloria, că-i aşa. Oricît de repede s-ar petrece aceste întîmplări, gîndul fuge mai repede.

Răspunsul lui era slab, toți știau asta, chiar dacă Gloria n-ar fi meditat, așa-zis pentru ea însăși, dar cu un glas pe care întreaga clasă îl putu auzi :

— Mi se pare foarte *stupid.*

Mark tresări înfiorat, pătruns de teribila limpezime cu care îl judecau elevii săi. Cît de ciudat trebuie să le pară, cu mîinile lui pline de cretă, cu ochelarii cu ramă de baga și cu părul niciodată lins, înfășurat în „literatură", unde, cînd lucrurile se încurcă, regele mormăie un poem pe care nimeni nu-l înțelege. Dintr-o dată fu conștient că tinerii aceștia au față de el o teribilă afecțiune, o înspăimîntătoare răbdare și încredere. Ce bine că n-au rîs de el în hohote. Se uită în jos și-și frecă vîrful degetelor, încercînd să scuture de pe ele praful de cretă. Zgomotul din clasă se potoli într-o liniște nefirească.

— E tîrziu, spuse în cele din urmă. Să începem cu recitarea pasajului memorizat. Începe tu, Bernard Amilson.

Bernard avea dificultăți la pronunțare și recitarea lui începu: „Dar m'ne și ia' m'ne tot m'eu". Era ceva liniștitor în felul în care elevii încercau să-și înăbușe rîsul. Domnul Prosser scrise 10 în catalog în dreptul numelui lui Bernard. La recitare îi dădea întotdeauna 10 lui Bernard, în ciuda asistentei medicale a școlii care susținea că băiatul n-avea nici un defect organic la gură.

Obiceiul, crud dar tradițional, era ca recitările să se facă în fața clasei. Cînd veni rîndul lui

Alice, fata nu putu scoate o vorbă din pricina strîmbăturilor lui Peter Forrester. Mark o lăsă să aştepte vreme de un minut, în timp ce obrajii i se îmbujorau şi în cele din urmă renunţă.

— Alice, poţi să încerci mai tîrziu.

Mulţi elevi ştiau pasajul destul de bine, deşi aveau tendinţa de a omite versul : „Spre cel din urmă semn din cartea vremii", şi să prefacă „furie şi nerozie" în „nerozie şi furie", sau pur şi simplu „furie şi furie". Chiar Sejak, care nu avusese cum să citească pasajul înainte de a veni la şcoală, ajunse pînă la : „Şi-apoi nu-l mai auzi".

Geoffrey Langer făcu ca întotdeauna paradă, întrerupîndu-şi recitarea cu întrebări inteligente :

— „Dar mîine şi iar mîine, tot mereu", spuse el, n-ar trebui, domnule Prosser, să fie „cu paşi mărunţi ?"

— Nu. „Cu pas mărunt." Repetiţia cere singularul în acest caz. Continuă. Şi fără note la subsol.

Domnul Prosser era obosit să-i tot răsfeţe pe Langer. Părul negru al băiatului, scurt şi aspru, era ca părul de şoarece.

„Cu passs mărunt se-alungă zi de zi / Spre cel din urmă semn din cartea vremii / Şi fiecare «ieri» a luminat / Nebunilor pe-al morţii drum de colb. / Te stinge dar..."

— Nu, nu, şi domnul Prosser sări de pe scaun. Asta-i poezie. N-o mai morfoli ! După „nebunilor", opreşte-te puţin.

Geoffrey îl privi, de astă-dată uimit cu adevărat, şi Mark însuşi nu înţelese prea bine de ce era iritat ; revăzînd în gînd ce se întîmplase pînă atunci, i se păru că zăreşte în umedul tufiş cei doi ochi severi cu care Gloria îl privise pe Geoffrey. Se zări pe el însuşi în situaţia absurdă de a acţiona ca apărător al Gloriei în războiul ei particular cu acest băiat inteligent. Oftă ca şi cum s-ar fi dezvinovăţit.

— Poezia e făcută din versuri, începu el întorcîndu-se spre elevi.

Gloria îi dădea un bilet lui Peter Forrester. Ce grosolănie ! Să umble cu bileţele în timpul unei muştruluieli pe care ea însăşi o provocase! Mark apucă delicata încheietură a mîinii fetei şi-i smulse biletul din mînă. Îl citi doar pentru sine, lăsîndu-i pe elevi să vadă că-l citeşte, deşi dispreţuia folosirea unor asemenea metode pentru a întări disciplina. Biletul cuprindea următorul mesaj :

Pete. Cred că *n-ai dreptate* în legătură cu domnul Prosser. Cred că e un om minunat şi învăţ o mulţime la ora lui. La poezie e divin. Cred că-l iubesc. *Chiar* îl iubesc. Asta-i.

Domnul Prosser împături imediat biletul şi-l strecură în buzunar.

— După oră să vii la mine, Gloria, spuse. Apoi către Geoffrey : Să mai încercăm o dată. Începe cu începutul.

În timp ce băiatul recita pasajul, clopoţelul sună sfîrşitul orei. Era ultima din ziua aceea. Încăperea se goli repede ; numai Gloria rămase.

Zgomotul uşilor deschise la vestiar, al cărţilor izbite de metal, şi ţipetele pătrunseră în clasă :

— Cine are maşină ?

— Dă-mi o ţigară, animalule.

— Nu poţi să te antrenezi în băltoaca asta.

Mark nu observase cînd se pornise ploaia, dar acum turna cu găleata. Se învîrtea prin încăpere cu prăjina de închis ferestrele, închizînd ferestrele şi trăgînd jos rulourile. Picăturile îl stropeau pe mînă. Începu să-i vorbească Gloriei cu glas limpede care, ca şi închisul ferestrelor, avea menirea să le evite amîndurora stînjeneala.

— Despre datul bileţelelor.

Gloria şedea nemişcată în banca ei din faţă, cu părul scurt pieptănat pe spate, asemeni unei torţe reci. Din felul cum şedea, cu braţele încrucişate pe piept şi cu umerii aplecaţi, Prosser simţi că-i e frig.

— Nu e numai nepoliticos să scrii cînd vorbeşte profesorul, e şi o prostie să-ţi aşterni gîndurile pe hîrtie cînd par mai prosteşti decît dacă ar fi fost spuse.

Aşează prăjina pentru închisul ferestrelor la locul ei, în colţ, şi se îndreptă spre catedră.

— Şi despre iubire. „Iubire" e unul din cuvintele care ilustrează ce se întîmplă cu o limbă veche, arhifolosită. În aceste zile cînd actorii de cinema, cîntăreţii, predicatorii şi psihiatrii rostesc cu toţii acest cuvînt, el a ajuns să nu mai însemne decît o vagă afecţiune pentru ceva. În acest sens, iubesc ploaia, această tablă neagră, aceste bănci, pe tine. Nu înseamnă nimic, în-

țelegi, în vreme ce altădată cuvîntul însemna un lucru foarte limpede — dorința de a împărți cu altcineva tot ce ai și tot ce știi. A venit vremea să inventăm un nou cuvînt care să însemne acest lucru ; și cînd vei născoci cuvîntul pe care *vei dori* să-l folosești, îți sugerez să o faci cu economie. Să-l consideri ca pe un lucru pe care-l poți întrebuința doar o dată — dacă nu pentru binele tău, atunci pentru binele limbii.

Se duse la catedră și zvîrli pe ea două creioane, ca pentru a spune : „Asta-i tot".

— Îmi pare rău, murmură Gloria.

Aproape surprins, domnul Prosser spuse :

— Să nu-ți pară.

— Dar nu înțelegeți.

— Desigur că nu. Și probabil că niciodată nu am înțeles. La vîrsta ta eram ca Geoffrey Langer.

— Pariez că nu ați fost.

Fata aproape că plîngea, era sigur de asta.

— Hai, Gloria. Du-te. Uită totul.

Încet, fata își potrivi cărțile între brațul gol și pulover și ieși din încăpere, cu mersul acela melancolic și tîrșîit al tinerilor, în așa fel încît trupul ei, de la talie în sus, părea că plutește deasupra băncilor.

Oare ce vor, se întrebă Mark, copiii aceștia ? Ce-și doresc ? Să alunece, să aibă facultatea de a aluneca. Să alunece așa, întotdeauna în ritm, întotdeauna calmi, rotilele zumzăind sub tine și neducîndu-te nicăieri anume. Dacă ar exista cerul, așa ar trebui să fie acolo. *La poezie e di-*

vin. Le plăcea cuvîntul. Cerul era în jumătate din cîntecele lor.

— Doamne, uite-l că fredonează.

Strunk, profesorul de gimnastică, intrase în cameră fără ca Mark să fi observat. Gloria lăsase ușa întredeschisă.

— A, spuse Mark, un înger căzut, plin de curaj.

— Ce dracu te-a făcut să fii atît de fericit ?

— Nu sînt fericit. Mă simt în al nouălea cer. Nu știu de ce, nu mă înțelegi ?

— Ia zi, și Strunk veni spre catedră cu un mers legănat și dezagreabil efeminat, gata de bîrfit. Ai auzit chestia aceea cu Murchison ?

— Nu.

Mark imită șoapta lui Strunk.

— Și-au bătut joc de el astăzi.

— Ei, nu mai spune !

Strunk izbucni în rîs, așa cum făcea întotdeauna înainte de a porni să relateze ceva.

— Îl știi cum se crede un cuceritor grozav.

— Cum să nu, zise Mark, deși Strunk spunea asta despre toți profesorii bărbați.

— O ai în clasă pe Gloria Angstrom, nu-i așa ?

— Desigur.

— Ei, azi dimineață Murky interceptează un bilețel pe care-l scria fata și în bilet scrisese ce tip grozav socotește ea că e Murchison și cît de mult *îl iubește !* Strunk așteptă ca Mark să spună ceva și, văzînd că tace, continuă : Îți poți închipui că asta l-a gîdilat peste măsură. Dar, fii atent, la prînz s-a dovedit că acest lucru afurisit i s-a întîmplat ieri, la istorie, și lui Frye-

burg ! Strunk rîse şi se lovi cu putere peste picior. Fata-i prea proastă ca să fi gîndit chestia asta ea singură. Toţi sîntem de părere că e ideea lui Peter Forrester.

— Probabil că-i aşa, se declară de acord Mark.

Strunk merse cu el la vestiar, descriindu-i expresia lui Murchison cînd Fryeburg (complet nevinovat, vezi bine !) i-a spus ce i s-a întîmplat. Mark roti cifrele combinaţiei lacătului: 18—24—3.

— Iartă-mă, Dave, spuse el. Soţia mă aşteaptă în oraş.

Strunk era prea obtuz ca să vadă că Mark e iritat.

— Trebuie să mă duc la sala de gimnastică. Nu-i pot scoate pe mititeii ăştia drăguţi în ploaie ; mămicile lor o să reclame după aceea.

O porni legănat pe coridor şi, de la capătul celălalt, îi strigă :

— Acuma să nu-i spui ştii-tu-cui !

Domnul Prosser îşi luă pardesiul din vestiar şi-l puse pe umeri. Îşi trînti pălăria pe cap. Îşi vîrî pantofii în galoşi, lovindu-se dureros la degete, şi-şi luă umbrela din cuier. Se gîndi să o deschidă chiar acolo pe coridorul gol, ca un fel de glumă, şi se hotărî să nu o facă. Fata fusese gata să plîngă, era sigur de asta.

PE ÎNSERAT

AȘTEPTÎND AUTOBUZUL 5 în fața catedralei St. Patrick, Rafe se simțea obosit și de aceea visa. Cînd veni în sfîrșit autobuzul, o femeie scundă și grasă, îmbrăcată în negru, sări înaintea lui și apoi se opri, aparent paralizată, tocmai în fața ușilor deschise. Șoferul autobuzului bătea în volanul mașinii iar turnurile centrului Rockefeller se înălțau deasupra lor ca niște nori amenințători. Rafe nu era prea surprins. Femeia gemea, scoțînd niște sunete metalice, agitate. Se părea că nu poate urca, nu poate apuca bara verticală, nu poate să se dea la o parte, nu poate face nimic. Pălăria ei de pai negru cu fragi violeți vibra, de indignare sau de spaimă, nu se putea spune. „Hopa sus", zise Rafe, apucînd-o puțin mai jos de subțiori și urcînd-o. Femeia era umplută cu nisip. Singurul lucru care-l îngrijora pe Rafe era o cutie legată cu sfoară pe care o ducea într-o mînă, și unde avea o jucărie pentru copil și nu voia să o strivească.

— O, mulțumesc, se auzi un glas ciripit venind de sub pălărie, chiar înainte ca femeia să fi ajuns în siguranță pe treapta autobuzului. Mulțumesc foarte mult, oricine ați fi.

Pălăria părea să-i fi acoperit fața ; nu prea putea să vadă nimic altceva. Stofa din mîinile lui era jilavă și aluneca ; lui Rafe îi trecu prin minte groaznica idee că o să se rupă ceva, și sacul o să se verse, și femeia se va scufunda furioasă pe trotuar ca o căpățînă într-un morman de haine, precum Ray Bolger în „Vrăjitorul din Oz". Și dintr-o dată, cînd săltatul ei părea imposibil, femeia fu sus, și mîinile lui libere țîșniră în aer, de parcă ar fi zburat din ele păsări.

— Nu a fost drăguț ? întrebă femeia pe șofer. fără să se întoarcă totuși și fără să-și arate fața lui Rafe.

— Treceți în spate, spuse șoferul pe tonul egal și monoton al bietului om de ordine.

Ținînd cutia strîns la piept, Rafe se strecură printre trupurile oamenilor, căutînd o bară de susținere. Femeia în negru dispăruse, totuși era imposibil să-și fi găsit loc. Iar în spate, unde era mai mult loc de stat în picioare, se vedea o fată frumoasă. În părul ei auriu fuseseră trase două dungi simetrice albastre-cenușii. Paltonul, negru și drept, era descheiat, înfășurîndu-i trupul pe jumătate. Își ținea picioarele, în pantofi gri, de-a lungul celor două laturi ale unui V invizibil. Nenumărate V-uri se zăreau pretutindeni unde se întîlneau două clinuri ale stofei cu dungi din care îi era făcută rochia ; într-o cusătură dreaptă de-a lungul spatelui, la mîneci, la revere, pe laturile fustei (acestea foarte ascuțite). La baza gîtului, unde ar fi trebuit să fie un V, se întîmpla ceva mult mai

complicat, cu cele două extremităţi acoperite ale claviculelor opuse, cu marginile ascuţite ale capetelor lor de sus, cu cele două tendoane nervoase şi mai degrabă fine ale gîtului ei, şi între ele o adîncitură unde-ar fi putut intra o linguriţă. Nu era atît de înaltă pe cît o făcea să pară supleţea ei. Fruntea îi ajungea la bărbia lui Rafe.

Autobuzul derapă. Oamenii care stăteau în picioare se clătinară, şi faţa ei, pînă atunci nevăzută, întoarse spre el un obraz frumos, lucid. Simţi că gura ei ar putea vorbi în franceză. Dacă nasul i-ar fi fost mai mic, ar fi fost prea mic. Adîncitura din colţul buzei de sus — gropiţa romantică, cum îi spunea mama lui Rafe, care pretindea, în felul glumeţ şi sentimental pe care-l adoptase ca să-şi crească băiatul, că după adîncimea ei se poate măsura erotismul fiecăruia — era îngustă şi ascuţită. Rafe se întreba ce fel de ochi o fi avînd, cînd fata îşi ridică privirea de pe carte ca să-l privească, şi el îşi coborî pleoapele prea repede ca să cîştige altceva decît o vagă impresie că sînt mari. Cartea din mîna ei era *À l'ombre des jeunes filles en fleurs.*

După cîteva clipe. Rafe îşi dădu seama că examinarea măcar a mîinii ei ar fi o intruziune în elipsa repaosului centrat pe cele două puncte ale feţei şi cărţii. Strînse la piept cutia cu jucăria şi aplecîndu-se, se uită pe fereastra autobuzului. Străbătuseră Columbus Circle şi se îndreptau spre Broadway. Numerele de pe partea de răsărit a străzii se zăreau foarte lim-

pede : 1832, 1836, 1846 (moare Wordsworth), 1880 (mare proces nihilist la St. Petersburg), 1900 (tatăl lui Rafe născut la Trenton), 1902 (Braque pleacă din Le Havre ca să studieze pictura la Paris), 1914 (Joyce începe să scrie *Ulysses ;* izbucnește războiul în Europa), 1926 (părinții lui Rafe se căsătoresc în Ithaca), 1936 (Rafe are patru ani). Acolo unde ar fi trebuit să fie prezentul, blocul fusese dărîmat, și numerele începeau iar de la 2000, un edificiu cu arhitectură plicticos de modernă. Rafe își mută atenția de la fereastră la afișul de deasupra ei. Era o reclamă ingenioasă pentru Jomar Instant Coffee. Artificiul consta într-o foaie de celuloză ușor ondulată, pe care fuseseră imprimate două poziții ale ochiului, brațului și buzelor unui bărbat. În mod ideal, dintr-un unghi omul era văzut ținînd o ceașcă de cafea la gură, zîmbind și rostogolindu-și într-un extaz savuros irisul spre vîrful ochiului său în formă de ou ; într-un alt unghi apărea cu ceașca pusă jos, cu ochiul aplecat și cu gura deschisă într-un rîs sănătos. Fiind prea aproape și din cauza curburii acoperișului autobuzului, iluzia nu avea un efect total asupra lui Rafe. Amîndouă brațele, amîndoi ochii erau totuși mereu vizibili în același timp, într-o mișcare energică de balansoar cînd Rafe își mișca în sus și în jos capul. Fie că zîmbetul cu gura deschisă al omului era intersectat de fantoma zîmbetului său cu gura închisă, fie că acesta era înconjurat de umbra primului. Rafe începu să cam amețească.

Se reîntoarse spre fată. Era acolo, lîngă el, dar cobora. Din buzunar îi ieșea la iveală volumul de Proust. Obrazul ei avea aerul acela radios al cuiva descins din lumea ficțiunii în lumea deciziilor. Cu o atingere ușoară, spatele ei trecu pe lîngă el. După ce trase șnurul verde, fata așteptă în fața ușilor din mijloc, profilul ei fiind un strălucitor asalt asupra atmosferei. Ușile se dădură în lături. Încreținд buzele, fata coborî, se îndreptă spre sud și dispăru.

Urcarea unor noi pasageri îl sili pe Rafe să meargă în spatele autobuzului, la cîțiva metri de locul unde stătuse cu fata. Încetul cu încetul, într-o ordine confuză, așa cum vestea unui dezastru se transmite pe firele telegrafice, își dădu seama că stă lîngă o tînără negresă așezată în dreptul lui. Nasul ei plat de copil era un loc lucios și potrivit pentru odihna privirilor lui. Cînd ea își încrucișă picioarele, Rafe observă că are o fustă albastră, largă, fără model, un pardesiu galben contrastînd cu fusta, părul aspru pieptănat spre spate, fără să poată descifra curbele feței, mîinile strînse cu o precizie ciudată în poala fustei albastre. Purta mănuși albastre scurte, care se opreau la baza degetului mare. Rafe avea nevoie de această intuiție a grotescului ca să poată fi lasciv. Totuși, devenind dezirabilă, fata devenea inaccesibilă. Dacă se uită la fată mai insistent decît la „iubita" lui de dinainte, aceasta se întîmplă pentru că distanța pe care o stabilea puterea ei o făcea insensibilă din punct de vedere tactil la priviri staruitoare. Deasemeni, fiindcă închipuirile

care o priveau pe fată și pe el erau atît de fantastice, încît putea să și le permită fără nici o restricție.

Pura viață mentală, în ciuda rapidelor ei schimbări, devine repede plicticoasă. Privind-o din nou pe negresa din fața lui, Rafe observă că își ține capul drept și afectat ca o secretară, că are pielea portocalie și că buzele ei au expresia sarcastică a albilor. Îmbracă femeile în mare și nisip sau în trăsături de penel, ele sînt capitole ale unui același subiect, nu mult mai deosebite decît Sfîntul Pavel și Paul Tillich. Pînă la urmă, cînd coborî pe Eighty-fifth Street, negresa nu mai fu altceva decît ideea că nu mai văzuse niciodată asemenea mănuși.

În spatele lui, ușile autobuzului se închiseră : aripi de pterodactyl. O femeie care stătea pe trotuarul pustiu se uită la cutia prelungă, fără a putea ghici că înăuntru e o jucărie, pentru un copil. Aerul cald, umezit de boarea dinspre Hudson, prevestea primăvara. Rafe urcă treptele rotunjite, de culoarea coralului, traversă podeaua carelată a holului și intră în liftul îngust, stacojiu, care aproape că-l aștepta, ca un cîine credincios dar nu slugarnic. În apartamentul lui, fetița fusese abia alăptată și rîdea. Mama ei, îmbujorată și adormită, era lungită în slip pe sofa.

Atmosfera aceea invizibilă, de tihnă și mulțumire îi înțepă ochii ca un gaz și-l făcu să rîdă, să meargă țanțoș, să vorbească în neștire. Ridică fetița în brațe și apoi o coborî, așezînd-o pe creștetul capului său și se învîrti repede prin cameră cîntînd : „Am un copilaș, mic și drăgă-

laș, o cheamă Lizica, n-o dau pe nimica, și cînd va fi mare, ce-am să fiu eu oare ?"

Fetița rîse : „Ngî, ngî !"

Jucăria nu avu nici un succes. Alice se aștepta la un fel de sculptură de Calder, dintr-un lemn frumos șlefuit, în loc de șapte păsărele de cauciuc cu aripi de celuloid, înșirate pe o bucată de sîrmă grosolană. Elisabeth voi să pună păsărelele în gură și nu manifestă nici un interes față de legănatul lor abstract, cu totul deosebit de copilul extatic pictat pe cutie.

Fetița fu dusă la culcare și Alice pregăti cina într-o atmosferă de dezabuzare.

— Am văzut azi · niște mănuși caraghioase, strigă Rafe.

Din bucătărie nu se auzi nici un răspuns, doar zgomotul dezamăgit al vaselor.

Cînd cina fu gata, văzu că erau numai mîncărurile lui preferate, mazăre, chiftele, cartofi copți, gătite astfel încît să nu-i irite alergiile și servite pe farfuriile acelea excentrice, înclinate, cu care noii căsătoriți navigaseră pe mările curate ale fericirilor sofisticate.

Prin colțurile încăperii se lăsa întunericul. O iluzie ciudată fu creată pe neașteptate : soția lui, furioasă pentru că nu-i răspunsese la unele întrebări — întrebările ei despre viața lui de la birou, atît de bine intenționate, ușor de înțeles ținînd seama de existența ei mărginită, îi paralizau mintea într-așa hal încît uită nu numai ce făcuse de curînd dar chiar și întrebările — scăpase printre degete o bucată triunghiulară de

pîine, și pîinea căzînd în poala ei printr-o irizare de lumină se răsuci și lăsă o dîră ca o stea.

De unde ședea, după cină, și fuma o țigară, Rafe se uita peste Hudson spre Palisades, pe crestele cărora se zăreau parcă niște sate. Cerul purpuriu coborîse peste zările portocalii. Firma SPRY se aprinsese. Firma care, datorită luminozității și vizibilității ei, domina orizontul, avea trei faze : Spry (roșu), Spry (alb) PENTRU COPT (roșu) și Spry (alb) PENTRU PRĂJIT (roșu). Rafe se întreba uneori cum se făcea că firma e acolo. Vreunul din directorii generali observase, fără îndoială, acoperișul gol al fabricii nou achiziționate pe malul apei. „Am putea pune acolo o firmă Spry", o fi murmurat secretarei, pe care o ținea tîrziu la birou și o ducea acasă cu mașina în Riverdale. Lunea următoare, secretara redactă o notă interdepartamentală cu observația lui J.G. Directorul adjunct al publicității (directorul era în vacanță în Pocono) nou în slujbă, absolvent abia de șapte ani al universității Yale, și nici de ajuns de curajos ca să-l pună la locul lui, spuse unuia de la departamentul de creație să facă o schiță. După trei zile, omul de la creație o făcu, bazîndu-se pe un dosar de vechi reclame Spry de vreo 100 de kg. Omul de la publicitate puse un curier să o ducă la biroul directorului. J.G., flatat că sugestia i-a fost urmată, scrise pe spatele schiței : „Întoarceți-o ușor spre sud. La Columbia nu gătește nimeni", și-i dădu drumul aprobată. Ceilalți doi directori generali care văzuseră schița (amîndoi, printr-o aproape supranaturală co-

incidență, aveau fiice la Sarah Lawrence gata de măritiș), bănuiră că J.G. căpătase o mai mare influență printre acționari și, abili, se declarară de acord. S-au cerut oferte. Una a fost acceptată. Cei cu neonul au realizat tuburile. Construcțiile metalice au executat scheletul. Și într-o marți, în noiembrie, una din zilele acelea vîntoase care-ți dă dureri de urechi, firma a fost montată de optsprezece oameni, dintre care cel mai tînăr avea să devină într-o zi un actor de cinema cunoscut în toată lumea. La 3.30, cu un ceas și jumătate înainte de timpul prevăzut, au terminat treaba aceea afurisită și s-au împrăștiat. Și în acest fel firma Spry (în acest fel fluviul, în acest fel copacii, în acest fel copiii și somnul) își făcu apariția.

Deasupra clipirii ei, micile orășele dispăruseră. Pata neagră a fluviului se făcuse cît cerul. Sub unda lui licăreau în afund întunecate luciri șerpuitoare. Firma Spry domina noaptea, fără nici un tovarăș dincolo de stelele deasemeni necreate dar nevăzute.

TRANDAFIRII GALBENI, GALBENI CINE I-A FĂCUT ?

DIN CELE TREI telefoane din apartament, cel din salon stătea pe taburetul dăruit bunicii lui Fred Platt de către Henry James, care o considerase, așa susținea familia Platt, singura femeie cultă din Statele Unite. Deasupra acestui cadou, din lemn de cireș, atîrna o oglindă ovală, cu o ramă alcătuită din complicate figuri de heruvimi, frunze de acant și suluri pe jumătate înfășurate ; luciul aurit, alunecos ca untul în adînciturile dintre ornamente, căpăta pe crestele figurilor în relief o culoare cafenie ca în tablourile lui Watteau. Unchiul Randy, cunoscut pentru capriciile și mustața lui, salvase oglinda la o licitație în Paris. În încăperea spațioasă nu se afla nimic care să nu aibă un interes în sine, nimic care să nu fie un pretext pentru o istorisire, în afară de cele trei piese supercapitonate instalate de tatăl lui Fred — două fotolii, față în față, la o distanță de trei pași, și o sofa în formă de semilună, toate acoperite cu piele albastră, nouă și lucioasă. Albastrul acesta, culoarea caldă, întunecată, a lemnului scrinurilor moștenite, culorile crepusculare ale cărților vechi, stacojiul și violetul covorului din Cairo

(unde Charlotte, soția lui Randy, se îmbolnăvise și murise) și deprimantele sonorități ale Transfigurării settecentiste de pe peretele din apus vibrau în jurul nuanței de bază, vineții. Vinețiu : o culoare odihnitoare pentru oameni, aceea către care tind toate halatele de casă. Mai multe forme ovale întăreau calmul și netulburata finalitate a interiorului. Oglinda era o piesă din această familie, înrudită cu elipsa feminină a măsuței pentru servit cafea ; cu arcul solid al sofalei lui tătucu, așa cum niciodată nu încetau să-i spună ; cu suportul ovoid al lămpii florentine, pictată în culori pale ; cu medalionul de ipsos de pe plafon — singurul nor pe cerul încăperii — și cu repetatul, minusculul sigiliu auriu al lui Oxford University Press, ale cărei cărți, monocrome și latinizante, erau printre cele mai mari plăceri colorate vinețiu ale domnului Platt.

Fred, unicul său fiu, în vîrstă de douăzeci și cinci de ani, făcu la telefon un număr începînd cu prefixul JU. Ascultă cinci apeluri de sonerie și apoi receptorul fu ridicat și se auzi chicotitul unei fete. Încă rîzînd, fata spuse :

— Carson Chemi-cal.

— Alo. Nu știți... ăă... Clayton Thomas Clayton... e acolo ?

— Domnul Thomas Clayton ? Da, este. Un moment, vă rog.

Va să zică bietul Clayton Clayton găsise, în sfîrșit, pe cineva care să-i spună pe numele mijlociu, acest „Thomas", despre care părinții

săi trebuie să fi crezut că va face o profundă diferență între absurd și sublim.

— Biroul domnului Clayton, spuse o altă fată. În ce problemă doriți să-i vorbiți ?

— Nici una, de fapt. Sînt un prieten.

— O clipă, vă rog.

După o întîrziere — pur ierarhică, se gîndi Fred — o voce neașteptat de profundă și de melodioasă spuse :

— Da ?

— Clayton Clayton ?

Pauză.

— Cine e la telefon ?

— Bună dimineața, domnule. Reprezint Societatea pentru propagarea și eventuala adoptare a planului de impozite proporționale pe venit al lui A.D. Spooner. Așa cum probabil vă este cunoscut, acest plan prevede un impozit pe venit care crește în proporție inversă cu venitul, în așa fel încît bogații sînt scutiți, iar săracii impuși pînă la suprimarea lor. În cinci ani, socotește domnul Spooner, sărăcia va fi eliminată, în zece va fi un lucru de care nimeni nu-și va mai aminti. Biroul nostru a primit știrea că...

— Fred Platt, nu-i așa ?

— Biroul nostru a primit știrea că în anii din urmă providența v-a favorizat în așa fel încît gîndurile dumneavoastră înclină în favoarea planului.

— Fred ?

— Vă felicit. Sînteți posesorul combinei fonograf-și-difuzor Motorola. Ați dori să încercați și combina Bendix ?

— De cînd ești în oraș ? Mă bucur grozav că te aud.

— De la întîi aprilie. E o păcăleală de-a lui taică-meu. Cine sînt toate fetele astea în mijlocul cărora trăiești ?

— Tatăl tău te-a rechemat.

— Nu sînt sigur. Tot uit să caut în dicționar ce înseamnă „terchea-berchea".

Asta-l făcu pe Clayton să rîdă.

— Credeam că studiai la Sorbona.

— Am fost acolo, am fost.

— Dar acuma nu mai ești ?

— Nu mai sînt. *Moi et la Sorbonne, nous sommes kaput.* Cum celălalt tăcea, Fred adăugă : *Beaucoup kaput.*

— Știi ce, ar trebui să ne vedem, zise Clayton.

— Da. Mă întrebam dacă tu mănînci la prînz.

— Cînd ai vrea ?

— Curînd.

— Stai puțin, să văd. (Cîteva cuvinte înăbușite — o întrebare, acoperind receptorul cu mîna. Un sertar scîrțîi.) Știi, Fred, e cam prost. Săptămîna asta am cîte o întîlnire în fiecare zi.

— Așa. Bine, ce zici de 21 iunie ? Se spune că solstițiul va cădea anul acesta într-o zi frumoasă.

— Stai. Ce-ai zice de azi ? Azi sînt liber, mi-au spus chiar acum.

— Astăzi ? Fred trebuia să-l vadă pe Clayton cît mai curînd, dar imediat ar fi părut că-l forțează. *Comme vous voulez, Monsieur.* Pe la unu ?

— Da, ăă, n-ai putea la douăsprezece şi jumătate ? Am ceva de lucru...

— Bine. E un local chinezesc pe East Forty-ninth Street, condus de nişte australieni. Fresci excelente ale lui Li Po îmbrăţişînd luna în Yalu, plus încoronarea lui Henric al patrulea.

— Ştii ceva, n-am putea să ne vedem altădată ? Cum ţi-am spus, e cam de lucru aici la birou. Ştii unde-i Shulman ? E pe Third Avenue, la cîţiva paşi de-aici, aşa că...

— Te înghesuie munca, nu ?

— Cum zici, spuse Clayton, nesimţind evident ironia. Atunci te văd acolo.

— Cu tot ce am şi tot ce simte această inimă...

— Poftim ?

— Ne vedem atunci.

— La douăsprezece şi jumătate la Shulman.

— Exact.

— Salut.

— Salut.

Primul impuls, după ce-ai suferit o umilire, e să te uiţi într-o oglindă. Greoaia oglindă pariziană, suspendată de un şnur prea lung, atîrna la cîţiva buni centimetri mai departe de zid. O persoană care stătea în picioare nu şi-ar fi văzut faţa în ea, ci covorul, ceva din mobile, şi poate, în partea superioară a oglinzii ovale, pantofii şi manşetele. Înclinînd scaunul pe care şedea, Fred îşi putu vedea faţa, roşie ca şi masca pe care cineva, absent pentru o clipă de la un cocteil ce-l enervează, şi-o spionează în oglinda din

baie. Acolo, obrajii înfierbîntaţi, pe fundalul plăcilor de faianţă pastel, împrumutînd ceva din impasibilitatea lucrurilor de porţelean, îl izbesc pe posesor ca fiind un simbol fascinant al omului, jumătate înger, jumătate fiară ; şi fiecare ochi pare baza transparentă a unui con iluminat de intuiţii secrete, vorbe de spirit, porniri diavoleşti şi dragoste. Aici, în această încăpere supraîncărcată, obrajii lui roşii, de deasupra costumului negru, nu arătau decît înfierbîntaţi. Înfăţişarea lui agitată îl sîcîia. Între încercarea lui febrilă de a reînvia o prietenie — mintea lui alunecînd, vorba lui divagînd — şi răspunsul lui Clayton existase o disproporţie stînjenitoare şi degradantă. Pînă acum păruse teribil de firesc ca T. Clayton să-i ofere o slujbă. După cum se spunea, îi ceruse lui Bim Blackwood să plece de la Harcourt ca să intre la Carson Chemical, la publicitate. Bim spusese, fără să vadă nimic neobişnuit în acest cuvînt, că la Carson avea mare „putere" Clayton. „Numai în trei ani a ajuns aproape de vîrf. E un tip *grozav*. Zău."

Fusese greu să-şi dea seama din descrierea lui Bim exact ce făcea Clayton. Pe măsură ce vorbea, dînd la o parte cu o tot mai mare rapiditate perdeaua ţeapănă de păr castaniu ce-i cădea pe frunte cu o înfumurată neglijenţă, spunea orice-i trecea prin minte ca să-şi rotunjească frazele, fără a renunţa o clipă la dreptul lui de a fi luat în serios. „E o caracatiţă", afirmase. „Şi pînă la urmă totul e numai chimie. Clayton mi-a spus că primul lucru pe care i l-au dat să-l facă a fost să contribuie la realiza-

rea unui ambalaj pentru un baton de gumă de mestecat pe care îl lansau atunci. Îmi spunea că marea întrebare era dacă albul ca varul, ori verdele ca menta, sugera o impresie de prospeţime în gură. Au făcut o anchetă pe chestia asta, a costat mii şi *mii*... mii de omuleţi care au intrat în gura oamenilor. Desigur, acum el nu mai proiectează, dă consultaţii. Poţi să-ţi imaginezi, să nu faci nimic altceva toată ziua decît *să fii consultat ?* Despre broşuri, ştii, şi „pliante" — ce sînt pliantele astea la urma urmei ? — şi filme pentru vînzători, ca să le-arate cum să explice ce vînd. Se ocupă *grozav* de televiziune ; mi-a povestit o întîmplare oribilă cu o piesă despre ţăranii irlandezi care urma să fie jucată la Ora Carson Chemical, şi cum în ultimul moment şi-au dat seama cu toţii că oamenii aceia erau fermieri care foloseau îngrăşăminte *organice*. Clayton Clayton şi-a dat seama. Instinctul lui de tip grozav."

Clayton nu trebuise să facă armata. Ceva la genunchi, sau cam aşa ceva. Asta era povestea cu copiii săraci : aveau infirmităţi care le dădeau mai tîrziu un avantaj în viaţă. E nedrept să te-aştepţi ca un om care nu are nici o infirmitate să ajungă departe.

Poziţia lui Fred nu era desperată. Un birou onorabil într-o firmă de investiţii (căci tata era de şcoală nouă şi nu vedea nimic rău în a miza pe favoriţi) nu era, cum spusese tata, cu felul lui şmecheresc de a enunţa tot felul de clişee ca şi cum ar fi fost citate literare relativ obscure, „o soartă mai rea ca moartea". Mai

mult — era un om căruia îi plăceau foarte mult aceste „mai mult" — oricine își închipuia că ramura publicitară a societății Carson Chemical era un turn de fildeș în comparație cu Braur, Chapell & Platt, trăia într-un paradis al naivilor.

Totuși, considerată alegoric, deosebirea era mare. Ceva în toată povestea asta, poate verdeața pură de primăvară din Central Park care, de la aceste ferestre se desfășura ca din perspectiva unei hărți medievale, sugera una din răspîntiile din *Regina zînelor*.

În afară de asta, el fusese foarte bun cu Clayton — îl adusese la *Quaff*, nu? Fără *Quaff*, unde ar fi Clayton ? Nu că Thomas trebuia să țină seama de asta. Drace, Fred nu cerea nimic ; el oferea ceva. Împinse înapoi cu un metru scaunul, așa că în oglinda înclinată se putea vedea în întregime ; un tînăr înalt, cu țeasta îngustă, cu obrajii netezi, îmbrăcat într-un costum strîmt de culoare cenușiu-închis. Fost episcopalian, Fred era într-un fel îndrăgostit și astăzi de cler.

Intrînd tîrziu în restaurantul fixat, Fred îl zări imediat pe Clayton Clayton stînd la bar. Faptul că trecuseră trei ani, că localul era plin de fum și de oameni care se tot succedau, nu conta ; un cap care dispăru se înclină, și o parte a unui obraz atunci zărit, deși în sine nimic altceva decît o pată albă, comunică lui Fred nu numai un sentiment de identitate umană, ci stîrni în el calde sentimente pentru *Quaff*, colegiu, în general pentru tinerețea lui, și chiar pentru America. Fred moștenise acest șiretlic

al bogaților de a părea că face totul din prietenie, dar venise pe lume cu trei generații după cei care făceau bani, și stilul omului de afaceri devenise la el felul lui de a fi ; de fapt acțiunile sale erau dictate de înclinații afective. Gata-gata să chicotească grotesc, se apropie de omul lui și intonă :

— *Ego sum, via, vita, veritas.*

Clayton se întoarse, zîmbi și-i strînse mîna lui Fred.

— Ce *faci,* Fred ?

Membrii *Quaff*-ului nu se întrebau ce fac ; Fred presupunea că nici foștii membri nu se întrebau. Descoperind că nu-i așa, rămase contrariat. Nu se putea gîndi la o glumă cu care să respingă acest simplu atac.

— Destul de bine, admise el și, ca și cum aceste cuvinte ar fi fost un exorcism care ar fi îngăduit zeilor stupidității să pogoare asupra buzelor lui, se auzi adăugînd, pe un ton care părea foarte solemn : *Tu* ce faci ?

— Eu, și Clayton se opri, dînd din cap, comunicînd acelorași cuvinte un accent nou : destul de bine.

— Da, toată lumea spune asta.

— M-am bucurat că am reușit să te văd azi. Sînt ocupat pînă peste cap săptămîna asta. Și adăugă confidențial : E o treabă de nebuni.

Pe unul din pereții restaurantului erau fresce cu scene din vremea Revoluției, înnegrite poate de fum și de timp, dar mai degrabă de timiditatea pictorului.

— Ah, zise Fred cu un gest larg, papii Renașterii în iad.

— Vrei și tu unul ?

Clayton atinse paharul din fața lui ; conținea băutura din colegiu, bere.

Cît de înduioșător era Clayton ; să bea încă bere ! Datorită unei iluzii optice, lichidul părea să stea pe barul întunecat, necuprins în pahar. Vederea acestui cilindru de chihlimbar suspendat, ca și miraculoasa ivire a feței lui Clayton, iscă în Fred o senzație de afecțiune. De astă-dată își reprimă tendința de pălăvrăgeală și spuse, dorind să fie cinstit și sigur că și cea mai neînsemnată suplimentare a substanței adecuate ar putea schimba alchimia relației lor — cuvintele simple schimbate între camarazi.

— Da, aș vrea o bere. Chiar așa.

— Știi ceva ? Să punem mîna pe-o masă și să comandăm de-acolo. Altfel ne lasă să stăm aici în picioare toată ziua.

Fred nu se simți atît frustrat cît îndepărtat, ca și cum sticla care nu cuprindea berea îl cuprindea pe Clayton.

— Acolo e o masă.

Clayton luă paharul, puse o monedă de o jumătate de dolar în centrul cercului pe care-l ocupase baza paharului și plecă de la bar. Îl conduse într-o nișă, pe lîngă doi bătrîni care-și scoteau paltoanele. În nișă, pereții înalți îi fereau într-o bună măsură de zgomotul din local. Clayton luă două liste de bucate din spatele zaharniței și-i dădu una lui Fred.

— Mai bine să comandăm întîi mîncarea și apoi să cerem berea. Dacă ai să ceri întîi băutura, pur și simplu o s-o șteargă.

Arăta impecabil : părul tuns scurt și nu prea, periat, costumul maro ireproșabil, gulerul fără nasturi, vocalele agreabil lungite, micile accente de eficiență înviorînd consoanele. Cîteva din trăsăturile bobocului de la liceul din Hampton (Md.), îngrijorat din pricina bursei, care venise la *Quaff*, la balul candidaților, cu brațele pline de desene de sport înrămate, rămăseseră — nefumatul, bărbia trasă înăuntru și privirea în sus, complimentară, a ochilor limpezi și naivi și alergia care-i marcase ambii obraji cu o constelație de puncte roșii. Chiar și aceste vestigii se potriveau cu imaginea lui, împrumutîndu-i, pînă avea să învețe să se prefacă, incertitudinea agreabilă dorită la directorii din New York. Tocmai această sugestie a lipsei experienței, Clayton, cu reala lui lipsă de experiență, se străduia să o elimine.

— Vezi ce-ți place, îi spuse el cu o fermitate neinterogativă.

— Cred că un filé de miel.

— Nu-l văd pe listă.

— Nici eu.

Ridicînd mîna la nivelul urechii și pocnind din degete, Clayton chemă un chelner.

— Domnul dorește un filé de miel. Aveți așa ceva ?

Chelnerul nu se osteni să răspundă, își notă doar comanda.

— Cred că aș putea să încerc, continuă Clayton, un mușchi de vacă tocat cu sos de ciuperci.

Fasole în loc de mazăre, dacă eşti bun. Şi încă un pahar de Ballantine. Să fie două, Fred ?

— Aveţi cumva bere germană ca lumea ? Würzburger sau Löwenbräu ?

Cererea aceasta îl făcu să prindă viaţă pe omul care îi servise doar cu măruntul său eu profesional. Acum zîmbea şi stătea acolo, întruchiparea unui teuton ciolănos în floarea celor cincizeci de ani ai săi, cu craniul pătrat de bavarez, nas scurt şi coroiat, urechi sinistre acoperite cu un puf diafan, care adăuga aerului demn pe care-l aveau o anumită strălucire mătăsoasă.

— Cred, domnule, că avem Löwenbräu. Nu cred că avem Würzburger, domnule.

— O.K. Orice.

Deşi Fred se căia sincer că-l eclipsase pe Clayton, mărturia crimei lui refuza să dispară. Adusese la viaţă un duh — ghiftuit, zelos, încîntat să-şi vadă atinsă, în sfîrşit, rezerva ascunsă de atenţie. Chelnerul se înclină şi chiar îi şopti, făcînd abstracţie de Clayton ca de-un intrus :

— Cred că avem Löwenbräu. Dacă nu, aţi vrea o bere neagră englezească ? Un Guiness bun, domnule ?

— Orice e bine. Încercînd să-l implice din nou pe Clayton, Fred îl întrebă : Nu vrei şi tu ? Mai puţin spumoasă ca Ballantine. Pişcă mai puţin şi e mai fermentată.

Hohotul de rîs cu care-i răspunse Clayton ar fi fost agreabil, dacă, în acelaşi timp, n-ar fi plecat pleoapele, arătînd că înţelege asta ca o

hotărîre la care ţine, fie că avea să piardă sau să cîştige.

— Nu, cred că o să rămîn la Ballantine, şi în mod inutil se uită la Fred drept în ochi.

Cînd se simţea ameninţat, partea de mijloc a feţei lui Clayton se întuneca ; spaţiul dintre sprîncene şi nări se restrîngea într-un chip ciudat.

Fred se simţi respins şi mişcat în acelaşi timp de răspunsul lui Clayton. Expresia feţei era exact aceea a adolescentului Clayton la balul candidaţilor al revistei *Quaff,* cînd toţi membrii, care nu mai însemnau nimic pentru revistă, se arătau, strălucitori în haină neagră şi guler tare, aşteptînd să înceapă să bea, la fel de palavragii şi de ţanţoşi ca un cîrd de cocori, dispuşi să arate că nu au dispărut cu totul. Fred îl compătimea pe Clayton, aducîndu-şi aminte de zilele cînd doar Fred, membru respectat chiar dacă student în anul doi, stăruia ca puştiul cu numele acesta cu haz să fie ales membru al redacţiei *Quaff.* Motivul era că ştia să deseneze. Slăbuţ, desigur ! Abia terminase cu benzile desenate. Dar cel puţin mîinile lui arătau ca nişte mîini. Desigur, era şocant să-ţi înrămezi desenele, dar părinţii lui erau de vină... orice om care a putut numi un copil neajutorat Clayton Clayton... Purta pantaloni de culoarea cafelei şi cămăşi sport. Care se decolorau. Dacă era posomorît, îi era teamă. Problema era că, dacă nu aducem la revistă pe cineva care ştie să deseneze, o să fim obligaţi să punem daghereotipuri ale lui Chester Arthur şi ale Bandei Bătăuşilor.

— Îl vezi des pe Anna Spooner ? întrebă Clayton, referindu-se, poate subconștient, la o greșeală făcută mai înainte de Fred, care menționase planul de impozite pe venit al prietenului lor A.D. Spooner, supranumit „Anno Domini" și pînă la urmă „Anna".

— O dată sau de două ori. N-am mai fost pe acolo de multă vreme. Spunea că te întîlnește mereu la „Societatea vechilor absolvenți".

— Cîteodată.

— Nu pari prea entuziast.

— Nu voiam să spun asta. Adică nu voiam să spun că nu-i așa. El e același. Aceeași cravată, aceleași glume. Nu-mi mulțumește niciodată cînd îl invit să bea ceva. Nu e vorba de bani, nu asta mă supără. E unul din acele mici lucruri absurde. Nici n-aș fi trebuit să-l pomenesc.

Chelnerul aduse berea. Fred se uită lung la paharul cu Löwenbräu și suflă o vorbă :

— Mda.

— De cînd te-ai întors ?

— De vreo două săptămîni.

— Așa-i. Mi-ai spus. Ei, ia spune-mi cum a fost. Ce-ai făcut în acești trei ani ? Mîinile lui erau așezate pe masă, ca la o conferință. Mă interesează.

Fred rîse franc către el.

— Mai nimic. În armată am fost trimis în Germania la corpul administrativ.

— Ce făceai ?

— Nimic. Băteam la mașină. Jucam douăzecișiunu, dame.

— Crezi că te-a schimbat cu ceva ?

— Bat la mașină mai repede. Și pe piept am o mulțime de tatuaje pornografice.

Clayton rîse scurt.

— Pur și simplu mă interesează. Știu că din punct de vedere psihologic, efectul asupra mea al faptului că nu am făcut armată... e real. Mă simt nu chiar vinovat, dar ăsta e un lucru pe care fiecare om din generația mea l-a încercat. Să nu-l fi făcut e să pari neîntreg.

— Ar trebui, ar trebui. Pariez că nici nu poți să accelerezi un Bowling Bunting H4 tetrametru cu jet. Cît despre trasul cu bazooka! Să mai vorbești de experiențele spirituale ale Sf. Tereza...

— E fantastic cît de puțin te-ai schimbat. Mă întreb dacă m-am schimbat și eu. Îmi place să lucrez, știi. Lumea critică întotdeauna publicitatea, dar mi-am dat seama că e lucru afurisit de esențial în economia noastră.

Chelnerul sosi și puse farfuriile în fața lor. Clayton se apucă să mănînce cu o rapacitate deconcertantă, înfulecînd cînd cu stînga, cînd cu dreapta, oprindu-se doar ca să pună întrebări.

— Și apoi te-ai întors în Europa.

— Și apoi m-am întors în Europa.

— De ce? Adică te întreb ce-ai făcut? Ai scris ceva?

În ultimii ani inteligența literară a lui Fred se exersase în special în inventarea unor jocuri de cuvinte impecabile dar sterile. Parcel Proust. Sau Supple Simon. (Supple Simon cunoscu un tip / De la Clubul Glee, și cu naiv tertip / Întrebă pe cunoscut / Trandafirii galbeni, galbeni cine i-a făcut?)

— O, da, îi răspunse lui Clayton. O mulțime. Tocmai am terminat o biografie în trei volume a marii actrițe ungare, Juxta Pose".

— Nu, spune drept. Ce-ai făcut la Paris ?

— Drept să-ți spun, am stat în fotoliu. Același fotoliu, ori de cîte ori am putuț. Un fotoliu de pai pe trotuarul din fața unui restaurant de pe Boulevard Saint-Michel. Vara și primăvara mesele sînt așezate afară, dar cînd se face frig se închide spațiul cu niște vitrine mari. Atunci e cel mai bine. Toți, în afară de tine, stau în restaurant, unde-i cald. Cel mai bine e la micul dejun, de la unsprezece într-o dimineață friguroasă, cu *café* și *croissant avec du beurre* și exemplarul din *Là-Bas,* toate pe o masă îngustă cît o tavă, și oamenii de dincolo de ferestre încercînd să vîndă *ballons* turiștilor veniți de Crăciun.

— Îmi închipui că știi să vorbești franceza foarte bine. Mă sîcîie cumplit că nu știu o boabă.

— *Oui, pardon, zut !* și *alors !* e tot ce-ți trebuie ca să te descurci într-o conversație curentă. Spune după mine : *oui...* ții buzele așa... *par-don...*

— Motivul pentru care probabil nu mai scrii, spuse Clayton, e că ai prea mult gust. Simțul tău critic e întotdeauna cu un pas înaintea impulsului creator. Neprimind nici un răspuns, continuă : Nici eu nu prea am mai desenat. Doar am schițat diferite idei. Dar am intenția să revin.

— Știu că ai intenția. Și că ai să revii.

Asta era ce voia să audă Clayton. Îi plăcea să muncească ; era tot ce știa să facă. Oamenii de felul lui considerau concurența ca bază a universului. Cariera lui la *Quaff* însemnase un mare succes, numai adaptare și productivitate, așa că în ultimul an Clayton era președinte și toți spuneau că numai el menține în viață prostia asta de *Quaff*, cînd de fapt clubul, cu etica sa fragilă de ironică inutilitate, se ofilise sub conducerea lui.

Clayton luă cu furculița o bucățică de chiftea și o duse la gură.

— Ce vrea tatăl tău ? hop, și bucata dispăru în gura lui Clayton.

— Se pare că tatăl meu te fascinează. E un om slab, trecut bine de cincizeci de ani. Stă la capătul unei camere uriaș de lungi, plină de lucruri neprețuite. Poartă un halat de casă violet și încearcă să citească o carte. Dar i se pare că încăperea se înclină. Așa că vrea să stau cu el în cameră, la celălalt capăt al mesei, ca să păstrăm echilibrul.

— Ei, ziceam...

— Vrea să-mi iau o slujbă. Nu știi vreuna ?

Și așa întrebarea crucială fusese rostită, asemeni unui reproș.

Clayton mesteca cu grijă.

— Ce fel de slujbă ?

— Mi s-a și oferit o slujbă la Braur, Chapell & Platt. O veche și excelentă firmă. Caut ceva plătit mai puțin bine.

— Într-o editură ?

Cîștigînd timp, cîștigînd timp.

— Sau în publicitate.

Clayton puse jos furculița.

— Aa ! Păi o să poți să găsești ceva.

— Nu văd cum. Nu am nici o experiență. Nu pot folosi influența tatălui meu. N-ar fi corect.

— Aș fi vrut să fi fost aici acum vreo șase luni. Era un post liber la Carson și i-am spus lui Bim Blackwood, dar n-a vrut să facă saltul. Vorbind de Bim, să știi că o să ajungă.

— Să ajungă ? Unde ?

— Știi. Pare mai matur. Am sentimentul că se cunoaște mai bine. Modul în care vede lucrurile e mai bine cumpănit.

— Asta e o observație foarte pătrunzătoare. Cine din cei pe care-i cunoaștem s-a mai descurcat ?

— Păi, aș zice că Harry Ducloss. Am vorbit săptămîna trecută cu un om pentru care lucrează Harry.

— Zicea că se descurcă ?

— Zicea că are o foarte bună părere despre el.

— O foarte bună părere ! Fermann avea întotdeauna o foarte bună părere despre oameni.

— L-am văzut pe Fermann pe stradă ieri. Chelner !

— Nu s-a descurcat ?

Clayton își ridică mîinile ca să-i ia chelnerul farfuria.

— E chiar, e — vorbind cu o intensitate specială, ca și cum Fred ar fi gîndit același lucru, dar nu l-ar fi exprimat niciodată atît de bine

— *ceva* să-i vezi iar pe zeii de tinichea de odinioară.

— Tinerii domni nu ar dori ceva la desert ? întrebă chelnerul. Cafea ? Iar către Fred : Avem un ştrudel bun şi proaspăt. Foarte bun. A fost făcut în cuptorul de la bucătărie.

Fred se întoarse spre Clayton.

— Ai timp de cafea ?

Clayton îşi aplecă gîtul ca să vadă ceasul.

— Două fără opt minute. Se uită scuzîndu-se la Fred : Ca să fiu drept...

— Fără cafea, spuse Fred chelnerului.

— Oh, hai să bem o cafea. O să dureze cîteva minute.

— Pentru mine nu înseamnă nimic, dar nu vreau să întîrzii tu.

— N-o să le lipsesc. Nu sînt chiar *atît* de indispensabil. Eşti sigur că nu vrei cafea ?

— Sigur.

— Bine, spuse Clayton, pe tonul acela prelung şi muzical al unui părinte acceptînd o dorinţă care va face doar rău copilului. Vrei să-mi dai nota, te rog ?

— Desigur, domnule.

Nuanţa sarcastică din *domnule* era subliniată special pentru Fred.

Nota făcea 3 dolari şi 80 cenţi. Cînd Fred îşi căută portofelul, Clayton zise :

— Lasă-l în buzunar. Plătesc eu.

— Nu fi ridicol. Masa a fost ideea mea.

— Nu, te rog. Lasă-mă să plătesc eu.

Fred zvîrli pe masă o bancnotă de cinci dolari.

— Nu, ascultă, zise Clayton. Ştiu că ai bani...

— Bani. *Toţi* avem *bani.*

Clayton, dîndu-şi seama în sfîrşit că Fred e iritat, se uită timid, cu irisul ochilor la zenit, cu bărbia trasă înăuntru.

— Te rog. Întotdeauna ai fost generos cu mine.

Era ca o fată simplă care ar deschide gura în mijlocul unui sărut. Fără un cuvînt, Fred îşi luă bancnota înapoi. Clayton îi dădu chelnerului patru bancnote de un dolar şi o monedă de 25 de cenţi şi spuse :

— E-n regulă.

— *Vă* mulţumesc, domnule.

— Îţi mulţumesc mult, zise Fred către Clayton, mergînd spre uşă.

— E doar... Clayton clătină uşor din cap. Data viitoare o să plăteşti tu.

— *Merci beaucoup.*

— Sper că nu te-ai supărat că am venit în localul ăsta.

— Un local grozav. Păi, au crezut că eram neamţ.

Afară, pavajul lucea ca şi cum cimentul ar fi fost o piatră semipreţioasă ; Third Avenue, nemaiîmpovărată de trenul aerian, avea un aer spaţios şi regal ca un bulevard sudamerican. În lumina tare a soarelui de la ora două, pete invizibile în umbra din restaurant se observau pe faţa lui Clayton — o roşaţă inegală pe nas, două pete pe frunte, o zonă care se cojea, ascunsă parţial sub sprînceană. Picioarele lui Clayton păreau că vor să o ia înapoi ; fie că era conştient

de defectele tenului său, fie că era nerăbdător să se întoarcă la lucru. Fred stătea pe loc, arătînd limpede că pleca în altă direcție. Clayton nu știa cum să plece.

— Chiar ai vrea o slujbă în publicitate ?

— Las-o baltă. Nu, zău nu.

— O să fiu atent dacă se ivește ceva.

— Nu te deranja, dar oricum îți mulțumesc.

— Eu *îți* mulțumesc, ce Dumnezeu ! Mi-a făcut o mare plăcere. A fost grozav.

O clipă lui Fred îi păru rău ; avu intenția să meargă cîțiva pași cu Clayton, ca să-i ierte totul, dar Clayton, jignitor fără să vrea, zîmbi și spuse :

— Bun. Înapoi la ocnele de sare.

— Bine zis. Fred ridică mîna cu un gest amabil ministerial, uimind pe trecători. Noi sîntem sarea pămîntului. *La lumière du monde.* Lumina lumii. *Fils de Saint Louis, montez au ciel !*

Clayton, zăpăcit de limba străină, se dădu cu un pas înapoi și cu o scuturătură a mîinii spuse :

— La revedere.

— *Oui. Le roi est un bon homme. Le crayon de ma tante est sur la table de mon chat. Merci. Merci.* Ceea ce înseamnă mulțumesc. Încă o dată mulțumesc.

PERSISTENȚA DORINȚEI

BIROUL LUI PENNYPECKER mai mirosea a linoleum, un iz curat și trist care se ridica dinspre podeaua în carouri de nuanțe diferite ; modelul acesta îi dădea lui Clyde, în copilărie o ciudată senzație nervoasă de întretăiere, iar acum era sfîșiat de o dublă senzație de sine, identitatea lui prezentă alungindu-se dinspre Massachusettes pentru a se întîlni cu tinerețea lui neconsolată din Pennsylvania, proiectată de la o mare distanță de ani. Fotografia mărită, în culori, a unui lac din pustietățile Canadei acoperea și acum un zid întreg, iar scaunele de nuc și banchetele pătate continuau să reprezinte vag stilul Shaker. Singurul lucru nou, așezat drept pe o masă de colț, portocalie, era un ceas negru compact, construit ca un vitezometru ; arăta cu cifre arabe ora și minutul : 1.[23] și derula în mecanismul lui, în chip invizibil, cele două infinituri : al trecutului și al viitorului.

Clyde sosise prea devreme, sala de așteptare era goală. Se așeză pe un scaun în fața ceasului. Se și făcuse 1.[29] și în timp ce privea, cifrele se schimbară din nou : o nouă picătură în vidul prea plin. Se uită în jur ca să se mîngîie cu vederea unui ceas cu cadran și cu minutare

grațioase care se mișcau treptat, treptat. Un orologiu de altădată care nu mergea rivaliza cu celelalte imitații de obiecte vechi. Deschise o revistă și citi imediat : „Știința ne dezvăluie faptul că într-un corp omenesc normal celulele sînt înlocuite *in toto* la fiecare șapte ani".

Jumătatea de sus a ușii de la celălalt capăt al încăperii fu deschisă și, încadrată în pătratul ușii, secretara lui Pennypecker își întoarse luna strălucitoare a feței sale către el.

— Domnul Behn ? întrebă ea ciripind. Doctorul Pennypecker se întoarce imediat de la masă.

Secretara dispăru din nou în labirintul de camere mici în care Pennypecker, doctor de ochi, nas, gît și urechi, își aranjase fabulosul său echipament medical. Prin fereastra largă, Clyde privea fluxul de vehicule, mai viu colorate decît își amintea, care coborau pe Grand Avenue. Pe trotuare, fete cu bluze decoltate, identice în toate, în afară de nume, cu fetele pe care le cunoscuse altădată, se plimbau cîte două, cîte trei. Apariții din totdeauna ale micilor orașe provinciale, ele se mișcau melancolic sub povara tinereții lor. În direcția opusă, grupuri de sex opus mergeau ținînd în mînă mănuși de baseball.

Privind vechea sa stradă, Clyde se simți atît de singur încît, cînd ușa dinspre vestibul se deschise cu zgomot, ridică ochii recunoscător, convins fiind că persoana care intra, fiind doar în orașul lui natal, va fi un prieten. Cînd văzu cine e, deși fiecare celulă din trupul lui fusese

înlocuită de cînd o văzuse ultima oară, mîinile îi tresăriră și sîngele îi veni în obraz.

— Clyde Behn, spuse ea, cu o siguranță demnă și condescendentă și totuși oarecum înspăimîntată, ca și cum el ar fi fost un copil și cuvintele constituiau morala unei povestiri.

— Janet.

Se ridică de pe scaun stîngaci și se înclină nu atît de mult din politețe cît pentru a înlătura presiunea ce-i apăsa inima.

— Ce vînt te-aduce iar prin aceste locuri ?

Ea luase atitudinea cuiva care l-ar fi cunoscut cîndva. Clyde se prăbuși pe scaun.

— Mă întorc mereu. Numai că tu nu ai mai fost pe-aici.

— Păi, — și ea se așeză pe o banchetă portocalie, încrucișîndu-și ostentativ picioarele plinuțe — am fost în Germania cu soțul meu.

— Era în aviație.

— Da, pe un ton cam surprins că el știa.

— Și acum a terminat ?

Clyde nu-l întîlnise niciodată, dar văzînd-o acuma iar pe Janet, avu senzația că-l cunoștea bine — un tip șters, mărginit, dacă ar fi fost să judece după puținătatea semnelor pe care le lăsase asupra ființei ei. Purta desigur ochelari cu rama groasă, era un zgîrie-brînză, avea un oarecare talent nu chiar utilizabil, știa să cînte la clarinet sau să deseneze caricaturi politice și acum avea să se lanseze într-un gen de afaceri plicticos. Agent de asigurare, foarte probabil. Sărmana Janet, se gîndi Clyde, în afară de vremea cînd a fost cu el — cu splendidul și

pieritorul el — n-avea să vadă niciodată lumina. Totuşi îşi păstrase admirabilul ei calm, o linişte insomniacă marcată de acele uşoare şi atrăgătoare cearcăne albastre de sub ochi. Şi fie că devenise mai suplă, fie că el devenise mai înţelegător faţă de tendinţele ei de îngrăşare. Gleznele ei groase şi *rezistenţa* în general a trupului ei îl împingeau să fie crud.

— Da.

Glasul ei arăta că devenise mai rezervată ; probabil că îşi amintea vreun lucru urît de pe vremea cînd se despărţiseră.

— Eu am fost scutit ; îi era ruşine că fusese şi faptul că-i mărturisise asta, deşi nu părea ca ea să-şi fi dat seama de schimbarea de ton, le devie discuţia. Un chiulangiu din timp de pace, continuă, ce poate fi mai ignobil ?

După cîteva clipe de tăcere, Janet îl întrebă :

— Cîţi copii ai ?

— Doi. De trei ani şi de un an. O fată şi un băiat, foarte simetric. Tu ai, se înroşi uşor şi-şi duse mîna la frunte ca să ascundă roşeaţa, vreunul ?

— Nu, ne-am gîndit că n-ar fi drept, pînă nu ne vom stabili undeva.

Acum trebuia el să fie tăcut ; nereuşitei lui Janet îi răspunsese cu nereuşita lui. Janet îşi încrucişă iar picioarele şi zîmbi într-un mod ciudat şi încordat.

— Încerc să-mi aduc aminte, recunoscu el, cînd ne-am văzut ultima dată. Nu-mi pot aduce deloc aminte cum ne-am despărţit.

— Nici eu, spuse ea. S-a întîmplat de atîtea ori.

Clyde se întrebă dacă prin acest ton sarcastic Janet nu voia să-l aducă în pragul lacrimilor şi al regretului. Probabil că nu ; premeditarea nu fusese niciodată arma ei preferată, deşi încercase să înveţe asta de la el.

Păşi peste linoleum şi se aşeză pe banchetă lîngă ea.

— Nici nu ştii, zise el, cît de mult, dintre toţi cei din oraş, am vrut să te văd pe tine.

Era o prostie, dar se pregătise să i-o spună, în cazul cînd ar fi văzut-o iar.

— De ce ?

Asta-i semăna mai curînd : curiozitate fătişă. Uitase de asta.

— Aşa. Din o mulţime de **motive**. Voiam să-ţi spun ceva.

— Ce ?

— Ei bine, dacă te-am rănit, a fost din prostie, pentru că eram tînăr. De atunci m-am întrebat adesea dacă am făcut-o, fiindcă acum mi se pare că tu erai singura fiinţă din afara familiei mele căreia, de fapt, *i-am plăcut* vreodată.

— Oare ?

— Dacă ai cumva impresia că, nefăcînd altceva decît să pui întrebări monosilabice, mă impresionezi, să ştii că greşeşti.

Janet îşi întoarse capul, lăsînd într-un sens privirii lui numai trupul, lungimea pală, de columnă, a braţului, semiluna pistruiată a muşchilor umărului de sub breteaua de bumbac a rochiei de vară.

— Tu ești cel care vrei să impresionezi.

Ce trist și fără rost era să spună asta ca să se apere ; virtual paralizat de o asemenea pornire de dragoste, Clyde îi atinse brațul cu răceală.

Cu o mișcare rapidă care lăsa să se-nțeleagă că prevăzuse gestul lui, Janet se ridică și se duse la măsuța din fața ferestrei, unde zăcea un teanc de reviste. Se aplecă să le citească titlurile — ceafa ei umbrită de un coc pe jumătate desfăcut. Nu reușea niciodată să-și păstreze părul strîns în agrafe.

Clyde se făcu stacojiu.

— Bărbatul tău lucrează undeva pe aici ?

— Caută de lucru.

Faptul că rămase cu spatele la el în timp ce-i spuse acest lucru îi dădu speranțe.

— Domnul Behn.

Micuța infirmieră-secretară mișcîndu-se ca un pendul, îl conduse prin biroul particular și-i făcu semn să se așeze într-un scaun înalt, cu balamale, căptușit cu piele neagră. Aparatele lui Pennypecker îl neliniștiseră întotdeauna ; grămezi de aparate erau împrăștiate prin aceste camere. Un copac complicat, alcătuit din tuburi și lentile, se apleca peste umărul lui stîng, iar la dreapta cotului îl aștepta un bazin de porțelan. Un tabel pentru măsurarea vederii era acoperit cu formule absurde. După un timp apăru și Pennypecker : un om înalt, adus de spate, cu pomeții pătați și cu o expresie de mînie stăpînită pe față.

— Ei, ce ai, Clyde ?

— Nimic, adică un lucru neînsemnat, începu Clyde, rîzînd fără rost.

Ca adolescent ajunsese la relaţii de glumeaţă familiaritate cu dentistul şi cu doctorul lui, dar cu Pennypecker nu fusese niciodată intim, căci rămăsese ceea ce păruse a fi de la început, un administrator distant de umilinţe costisitoare. În clasa a treia îl făcuse să poarte ochelari. Mai tîrziu, îi scotea în fiecare an, cu un jet puternic de apă caldă, ceara din urechi, şi o dată îi băgase două tuburi de aramă în nas, într-o încercare inutilă de a-i curăţa sinusurile. Clyde se considera întotdeauna a fi mai prejos de Pennypecker, socotindu-se o ţeavă murdară care bloca fluxul, înaintînd fără obstacole, al reputaţiei şi aparatelor doctorului.

— Numai că de peste două lumi îmi zvîcneşte pleoapa şi mă împiedică să gîndesc.

Pennypecker descrise cîteva mici cercuri cu o lanternă de mărimea unui creion în faţa ochiului drept al lui Clyde.

— Pleoapa stîngă, spuse Clyde, fără să se încumete să-şi întoarcă capul. M-am dus la un doctor, acolo unde stau, şi mi-a spus că e ca zăngănitul unei bare de protecţie şi că nu-i nimic de făcut. Spunea că o să dispară, dar n-a dispărut deloc, aşa că am rugat-o pe mama să-mi oprească o oră de consultaţie atunci cînd vin s-o vizitez.

Pennypecker se mută la ochiul stîng şi se apropie şi mai mult. Distanţa dintre ochii doctorului şi colţul buzelor era foarte mare : emoţional, impresia lăsată de obrazul său văzut de

aproape era asemănătoare cu aceea a primelor fotografii luate de rachete în care se vedea curbura pămîntului.

— Cum îţi place pe-acasă ? îl întrebă Pennypecker.

— Mult.

— Nu ţi se pare cam ciudat ?

Întrebarea în sine i se părea ciudată.

— Puţin.

— Hmm. Interesant.

— M-am gîndit la două lucruri, în legătură cu ochiul. Unul e că am avut nişte ochelari făcuţi în Massachusetts de un tip la care nimeni altcineva nu s-a mai dus şi m-am gîndit că dioptriile s-ar putea să fi fost date greşit. Aparatele lui păreau a fi foarte vechi şi erau pline de pînze de păianjen : ca într-o gravură de Dürer.

Nu putuse hotărî niciodată dacă Pennypecker era sau nu cultivat ; fotografia lacului din Canada spunea că nu, dar doctorul era cunoscut în meseria lui în tot ţinutul, într-un ţinut unde doctorii erau în vîrful piramidei intelectuale.

Lanterna, un soare călduţ înconjurat de o reţea de cercuri optice, îndărătul căreia faţa lui Pennypecker se zărea întunecată şi fără culoare, se apropie foarte mult de ochiul lui Clyde şi obrazul neclar se clătină supărat ; lui Clyde, orb într-o lume de lumină, i se făcu teamă că Pennypecker îi inspecta adîncurile sufletului. Paralizat de spaimă, Clyde suflă :

— Cealaltă idee era că s-ar putea să fie ceva în ochi. Noaptea am impresia că ar fi un fir de praf sub pleoapă.

Pennypecker se dădu înapoi şi, nepăsător, trecu cu lumina înainte şi înapoi peste faţa lui Clyde.

— De cîtă vreme ai secreţia asta la pleoape ?

Insulta îl făcu pe Clyde să tresară.

— Am aşa ceva ?

— De cîtă vreme o ai ?

— Uneori, dimineaţa, am observat mici grăunţe ca de sare, pe care le credeam a fi ceea ce numeam colb de somn.

— Asta nu-i colb de somn, spuse doctorul. Şi repetă : Asta nu-i colb de somn.

Clyde schiţă un zîmbet, gîndindu-se că doctorul îşi bate joc de vocabularul lui copilăresc, dar Pennypecker i-o tăie scurt :

— Cazuri de astea pot duce la căderea genelor.

— Daa ? Clyde era mîndru de genele lui, care pe vremea cînd era băiat fuseseră excepţional de lungi, dînd feţei sale expresia vie şi fragilă a unei fete. Credeţi că ăsta e motivul ticului ? Îşi imaginä obrazul cu pleoapele fără gene şi cu genele zăcînd împrăştiate pe obraji ca nişte picioruşe de insecte. Ce pot face ?

— Îţi oboseşti mult ochii ?

— Oarecum. Nu mai mult decît altădată.

Mîinile lui Pennypecker, părînd albastre în ochii lui Clyde iritaţi de lanternă, luară un flacon maro închis, dintr-un sertar.

— Poate fi o bacterie, poate fi o alergie ; cînd vei pleca o să-ţi dau ceva care o să te scape oricum de asta. Mă urmăreşti ? Acuma, Clyde — glasul lui deveni murmurat şi conso-

lator în timp ce puse o mînă făcută căuș, rigidă ca un electrod, pe creștetul lui Clyde — o să-ți pun niște picături în ochi, așa ca să putem verifica dacă ochelarii pe care i-ai cumpărat în Massachusetts erau buni.

Clyde nu-și mai amintea că picăturile usturau atît de tare ; pur și simplu sughiță de durere și lăcrimă în timp ce Pennypecker îi ținu pleoapele deschise cu degetul și le închise și le deschise încetișor, ca și cum s-ar fi jucat cu o floare de gura-leului. Pennypecker îi puse pe nas niște ochelari caraghioși, mici, cu lentile cafenii și îi luă ochelarii moderni cu rama de baga pe care Clyde îi ținea în buzunar. Metoda lui Pennypecker era să umple cămărușele cu pacienți și să treacă de la unul la altul, ca un paznic de temniță.

Clyde auzi, undeva departe, răsunînd glasul secretarei ; apoi, amplificat de holul pustiu, bubuitul lui Pennypecker întîmpinînd-o pe Janet și răspunsul ei. Cuvintele „dureri de cap", accentuate cu iritare, se remarcară în răspunsul ei. Apoi se închise o ușă. Tăcere.

Clyde admiră tonul degajat al cuvintelor ei. Întotdeauna îi admirase competența, autoritatea în lumea de la marginea lumii dragostei în care Janet era atît de supusă. Își aminti cum punea la punct chelnerițele și cum o înșela pe mama ei cînd această femeie răutăcioasă venea pe veranda acoperită unde ei spuneau că joacă în cărți. În colțurile verandei, asemeni unor pitici credincioși, stăteau ghivece cu plante uriașe;

prihorii îşi făcuseră cuib în tufele de liliac de lîngă verandă. Consideraseră ca un semn de bun augur, ca o binecuvîntare, faptul că într-o seară cînd erau lungiţi în balansoar păsările nu făcuseră gălăgie.

Spre deosebire, să zicem, de efectele novocainei, dilatarea pupilei este imperceptibilă. Tapetul de pe zidul pe care-l zărea prin uşa deschisă părea la fel de clar ca întotdeauna. Ţinîndu-şi unghiile aproape de ochi, nu putea deosebi pieliţa din jurul unghiilor. Îşi atinse nasul, de-a lungul căruia lacrimile lăsaseră urme. Se uită din nou la degete şi i se părură mai neclare. Nu-şi putea vedea liniile curbe ale amprentelor. Ţesătura cămăşii se topise într-o suprafaţă lichidă insesizabilă.

O uşă se deschise şi se închise şi un alt pacient fu introdus într-o cameră de consultaţie, unde Pennypecker îl închise. Paşii lui Janet nu se amestecaseră cu ai celorlalţi. Fără să-şi sacrifice cu totul reputaţia de elev bine crescut, Clyde fusese în liceu de ajuns de îndrăzneţ ca să-i sîcîie pe profesorii pe care-i considera stupizi sau nedrepţi. Se sculă de pe scaun, se uită spre coridorul în care se zări o fracţiune albă de secretară şi trecu repede pe lîngă o uşă închisă, îndreptîndu-se spre o alta întredeschisă. Sîngele îi spuse : Asta.

Janet şedea pe un scaun cu spătarul la fel de drept ca şi cel pe care-l părăsise, cu un pieptene cu doi dinţi în gură, cu spatele aplecat şi cu braţele în sus, strîngîndu-şi părul. Cînd Clyde se

strecură pe uşă, Janet îşi luă pieptenul dintre dinţi şi rîse. Într-o oglindă fără ramă, aşezată deasupra capului ei, el îşi văzu faţa strîmbată de efortul de a se ascunde şi grotesc mascată cu nişte ochelari ca două monede de ciocolată ; şi se simţi mulţumit că ea rîsese, deşi nu se potrivea cu ceea ce se pregătise să-i spună. Totuşi spuse :

— Janet, eşti fericită ?

Janet se ridică, practică, trecu pe lîngă el şi închise uşa cu zgomot. Stînd în faţa uşii, Janet ascultă dacă nu se aude nimic pe afară. Cu o mînă Clyde îi strînse părul şi-l ridică deasupra cefei, aşteptîndu-se să fie întunecată, dar îi apăru ochilor dilataţi luminoasă ca o lumînare. Stîngaci, îşi lipi buzele de ceafa ei.

— Nu-ţi iubeşti soţia ? întrebă Janet.

— Necrezut de mult, murmură el spre ceafa ei.

Janet se îndreptă, lăsîndu-l înclinat, şi îşi potrivi înaintea oglinzii părul pe după urechi. Apoi se aşeză iar, cu braţele încrucişate în poală.

— Tocmai mi s-a spus că o să-mi cadă genele, zise Clyde.

— Frumoasele tale gene, spuse ea sumbru.

— De ce mă urăşti ?

— Nu. Acum nu te urăsc.

— Dar altădată, da ?

— Nu, nici altădată. Clyde, ce-i cu sîcîiala asta ? Ce urmăreşti ?

— Fir-ar să fie, va să zică te sîcîi ? Ştiam eu. Ai uitat, pe cînd eu mi-am adus mereu aminte : eşti atît de *afurisit* de proastă. Vin aici, chinuit

de durere, ca să-ţi spun că-mi pare rău şi că aş vrea să fii fericită şi m-aleg doar cu ceafa ta.

Afectat de ce i se întîmplase cu ochii, îşi dădu drumul şi începu să-i toarne tot felul de lucruri, cu o incoerenţă care culmină cu căderea lui în genunchi lîngă scaunul lui Janet, în timp ce se întreba dacă nu cumva bufnitura n-o să-l facă pe Pennypecker să vină.

— Trebuie să te mai văd, bolborosi el.

— Ş-şş...

— Mă întorc aici şi, cu singura fiinţă care mi-a fost dragă, descopăr că m-am purtat atît de rău, încît mă urăşte.

— Clyde, zise ea, nu te-ai purtat rău cu mine. Cu mine ai fost bun.

Îndreptîndu-se, bîjbîi cu degetele în jurul decolteului rochiei lui Janet, îl trase spre el şi privi în jos în golul întunecat dintre sîni. Îşi amintea că pistruii ei coborau de pe umeri în costumul de baie. Ochelarii lui se izbiră de bărbia lui Janet.

Ea-l împunse în podul palmei cu dinţii pieptenului şi el se ridică, înălţîndu-se într-o atmosferă nouă şi mai puţin tristă.

— Cînd ? întrebă el cu respiraţia tăiată.

— Nu, zise ea.

— Cum te cheamă ca măritată ?

— Clyde, credeam că ai reuşit. Ştiam că ai nişte copii frumoşi. Nu eşti fericit ?

— Sînt, sînt, dar (restul fu o chestie de pură inspiraţie, încît rostirea cuvintelor abia îi atinse buzele). Fericirea nu e totul.

Se auziră paşi pe coridor, îndreptîndu-se spre uşa lor, trecînd de ea. Teama îi strînse pieptul, totuşi cu o excelentă imitaţie a vechii lui neseriozităţi de pe vremea liceului îi trimise o bezea, aşteptă, deschise uşa şi se repezi afară. Mîna i se desprinse de zăvorul uşii, tocmai cînd secretara, ieşind din camera unde ar fi trebuit el să fie, îl întîmpină pe coridorul mirosind a linoleum.

— De unde pot bea puţină apă ? întrebă el pe un ton jalnic, imitînd postura şi tînguirea unui cerşetor orb. De fapt i se făcuse, fără să-şi dea seama, sete.

— O dată pe an trec prin regiunea unde locuieşti, scandă Pennypecker în timp ce-i puse o nouă pereche de lentile în rama de tinichea de pe nas.

Revenise la Clyde mai relaxat şi mai vorbăreţ, acum că toate cămăruţele erau pline. Clyde încercă să-şi dea seama după natura zgomotelor dacă îi dăduse drumul lui Janet. Crezu că da. Gîndul făcu să-i zvîcnească pleoapa. Nici nu ştia cum o cheamă măritată.

— După răspîntie, mormăia în continuare Pennypecker în timp ce faţa îi apărea şi-i dispărea din faţa ochilor lui Clyde, spre bariera de la New Jersey, peste podul George Washington, înspre Merritt, apoi pe Şoseaua nr. 7 pînă la Lake Champlain. După bibanii mari. E o experienţă pe care ar trebui s-o încerci.

— Am băgat de seamă că e un ceas nou în sala de aşteptare.

— E un cadou de Crăciun de la Alten Optical Company. Poţi citi aici ?

— H, L, F, Y, T, ceva care-i sau S sau E...

— K, zise Pennypecker fără să se mai uite.

Nenorocitul, ştia toate literele pe de rost, toate prostiile astea... deodată Clyde vru să-l poată simpatiza. Oculistul îi schimbă o lentilă.

— Aşa e mai bine ?... Sau aşa ?

La sfîrşitul consultaţiei, Pennypecker îi spuse :

— Deşi aparatele tipului aceluia erau vechi, ţi-a recomandat ochelari buni. La ochiul drept axul astigmatismului s-a rotit cu cîteva grade, ceea ce a fost corectat de lentile. Dacă ai avut senzaţia aceea de încordare, e parţial din cauză că ramele astea grele îţi alunecă pe nas şi produc astfel un efect prismatic. Ca să-ţi vină bine, ar trebui să porţi rame metalice, cu tampon ajustabil.

— Îmi lasă nişte urme foarte urîte pe nas.

— Trebuie să-i porţi. Şaua nasului tău, uite, — şi se lovi pe nas —, e scobită. Ca să poţi purta rame fără tampon, trebuie să ai un profil regulat. Porţi ochelarii tot timpul ?

— La cinema şi la citit. Cînd le-am pus, în clasa a treia, mi-aţi spus că am nevoie de ei doar pentru asta.

— Ar trebui să-i porţi tot timpul.

— Da ? Chiar şi cînd merg pe stradă ?

— Da. Tot timpul. Ai ochii unui om între două vîrste.

Pennypecker îi dădu o sticluţă de plastic cu picături.

— Asta e pentru ciuperca de pe pleoape.

— Ciupercă ? Ăsta e un gînd cam brutal. Dar o să-mi vindece ticul ?

Pennypecker îi răspunse nerăbdător :

— Ticul e provocat de o oboseală musculară.

Şi în acest fel Clyde fu zvîrlit într-o lume degradată, unde lucrurile îi fugeau din faţa ochilor. Se duse pe coridor purtînd ochelari de soare şi secretara îi spuse că-i va trimite nota. Sala de aşteptare era acuma plină, în cea mai mare parte cu bătrîni abătuţi şi cu copii miopi care-şi sîcîiau mamele. Din mulţimea lor se desprinse o tînără femeie trupeşă care veni lîngă el şi Clyde, prins în intensitatea miresmei pe care o emana părul şi trupul ei, se simţi slab şi liber şi măreţ ca un trandafir care se vesteşte. Janet îi strecură un bilet împăturit în buzunarul cămăşii şi-i spuse pe un ton degajat :

— Mă aşteaptă afară în maşină.

Cuvintele acestea neutre erau mărturia unei conspiraţii în care Clyde se prinse imediat. Rămase încă un minut ca să-i lase timp să plece. Înconjurat de privirile scrutătoare ale tinerilor şi bătrînilor, se simţea bine, ca un actor îndărătul protecţiei orbitoare a luminilor rampei ; se zgîi îndelung la ceasul în formă de vitezometru care, asemeni scrisorilor predate pe scenă, nu arăta nimic. Apoi, zîmbind ironic şi unora şi altora, părăsi sala de aşteptare şi trecu în coridorul de la intrarea cabinetului lui Pennypecker, o încăpere îngustă, mobilată cu un suport pentru umbrele şi un covor de cauciuc pe

care scria cu litere atît de mari încît le putu citi : INTRAȚI.

Nu se aşteptase să nu-i poată descifra biletul. Îl ţinu în mînă departe de ochi şi încet, încet îl apropie de obraz, răsucindu-l în lumina care venea de afară. Deşi făcu operaţia asta de mai multe ori, nu desluşi nici cel mai simplu cuvînt. Doar nişte pete albastre umede. Sub aceste pete, totuşi, în intensitatea şi modul dispunerii lor, crezu că poate desluşi scrisul — aplecat, deschis, obişnuit — care-i era familiar din alte bilete primite cîndva, de mult. Licărul fiinţei ei întrezărit prin ţesătura hîrtiei, îi ascuţi şi-i făcu dorinţa mult mai dulce decît o făcuse atingerea ei. Puse biletul la loc în buzunarul cămăşii şi hîrtia tare fu ca o pavăză pentru inima lui. În această armură păşi pe strada cunoscută. Arţarii, asfaltul, umbrele, casele, cimentul îi apărură în ochii iritaţi tot atît de strălucitoare ca într-o scenă de care-ţi aminteşti ; deveni iar copil în acest oraş, unde viaţa fusese o aventură îndepărtată, un zvon, şi întotdeauna o iminentă bucurie.

NATURĂ MOARTĂ

LEONARD HARTZ, un american svelt și serios, cu un foarte puțin romantic cap rotund, se înscrise la Școala Constable fiindcă era una din cele trei școli britanice aprobate de Administrația Veteranilor, potrivit noii și amendatei legi pentru G.I. [1]. Nu-și putea închipui ce văzuse A.V. în școala asta. Atmosfera la Constable — „Connie" pentru fetele ciripitoare, cu picioare roșii, care alcătuiau jumătate din studenții școlii — era în același timp pedantă și frivolă. Vastul muzeu al universității care, într-un gest poate mai puțin matern decît distrat posesiv, adăpostea școala în aripa stîngă, avea o orientare predominant arheologică. La etaj, cameră după cameră era plină de vitrine cu moloz anglo-saxon ; la parter coridoarele erau aglomerate cu un remarcabil set complet de còpii după statui clasice, care gesticulau sub înaltele arcade într-un fel de revoltă pietrificată. Această falsă bogăție de statui, înnegrite de praf, multe dintre ele purtînd încă dungile de la turnare, se înșiruiau într-o ordine aproximativă. Pornind de la răsărit cu acele *Kouroi* cu mijloc de viespe, ale căror fețe asiatice pur-

[1] G. I. (Government Issue) — inițiale care desemnează pe membrii forțelor armate ale S.U.A.

tau primul zîmbet vag al zorilor atice, treceai prin talmeș-balmeșul impresionant și grandios al vîrstei de aur grecești și terminai într-o încăpere neglijată, în partea de apus, unde cîteva monumente uriașe și grosolane ale degenerescenței romano-creștine își odihneau în umbră privirile fixe, hipnotizate. Capodoperele pîndeau ca niște spioni în această gloată. În prima săptămînă, Leonard își petrecu o dimineață și două după-amiezi schițînd o amazoană înnegrită răsărind pe jumătate înveștmîntată dintr-un colț întunecat și abia la capătul celei de a doua zile, izbit de asemănarea dintre schița sa și marca unei fabrici americane de creioane, își dădu seama că tăcuta lui parteneră fusese Venus din Milo.

Căci „bobocii" de la școala Constable trebuiau să o pornească, îndepărtați din școala propriu-zisă, cu pălăvrăgeala ei vioaie și halatele ei în culori vii, și trimiși în aceste triste galerii „prin a desena după antici". Noii veniți — Leonard și alți patru veterani americani susceptibili, un englez zvelt și o duzină de englezoaice adolescente și solide — se risipeau în fiecare dimineață prin muzeu, strîngînd sub un braț o planșetă de desen, și o banchetă numită „căluțul" sub celălalt ; iar în amurg, care înlăuntrul muzeului se lăsa mai devreme, se întorceau cu poverile lor, apăsați și de greutatea unei zeițe fixate pe planșetă, la vreme ca să-i vadă pe studenții din anii superiori îmbrîncindu-se la chiuveta unde-și spălau pensulele, și modelul, îmbrăcată nepotrivit în rochie de stradă, apă-

rînd din nișa ei. Școala, la ora aceea mirosea întotdeauna a terpentină.

Leonard plecă singur de la școală, cu mirosul ei trist stăruindu-i în nări, și coborî în grabă cele trei rînduri de trepte înguste tocmai la vreme ca să piardă autobuzul. Oriunde se învîrtea, în aceste prime săptămîni, avea senzația că lucrurile fug de el. Cînd se urcă în autobuz și sui la etaj, vitrinele magazinelor de sub el fugeau înapoi ca și cum ar fi vrut să scape de urmărirea lui. Zidurile colegiilor, mohorîte și inatacabile, treceau pe lîngă el ca o armadă de mari corăbii cenușii, iar pîrîul cîntat de Drayton, Milton și Matthew Arnold aluneca sub el și, în unghi drept cu șoseaua roșie șerpuită, străzile suburbane coborau în pante abrupte, zbîrlite de gardurii vii, ziduri țepoase și lanțuri. Uneori, proiectat printre șirurile de ziduri care se îndepărtau, un stol de vreo șase păsări, asemeni unor rotocoale ale salvelor de tun antiaerian, se învîrtea și zbura invariabil în zare. Melancolia după-amiezii englezești tîrzii era rareori atenuată în gîndurile lui Leonard de vreo așteptare a serii. Din cei patru americani, trei erau căsătoriți, și deși fiecare din aceste perechi îl avusese ca musafir la cină, mesele acestea pieriseră repede în apetitul lui de seară, recurent și nesăturat. Filmele americane atît de la îndemînă îi întăreau mai curînd decît îi alungau teama că nu e în legătură cu nimic din ceea ce ar fi putut să-i dea oarecare forță. Chiar la școală, unde se hotărîse să se plaseze, cel puțin provizoriu, sub influența esteticii învechite a profesorului Seabright, începu să creadă că în-

tr-adevăr, în conturul precis al unui umăr sau în forma unică a spațiului dintre picioarele lui Apollo, era ceva extrem de important, care de asemenea — deși ștergea pînă se rupea hîrtia și-și forța ochii pînă îi ardeau — îi scăpa.

Seabright încerca să-și vadă studenții printre cópii o dată pe zi. Pașii răsunau vioi, deosebindu-l pe asistent de vreunul din rarii vizitatori, de obicei o pereche de călugărițe care rătăceau șoptind și pășind ușor și alunecat prin această parte a muzeului. Glasul lui Seabright, sîsîiala lui pierzîndu-se în neclaritatea generală, bubuia din depărtare, ca și cum zeii ar fi avut de gînd să tune. Se apropia tot mai mult cu fiecare cinci minute și, în cele din urmă, îl auzeai clar, stînd de vorbă cu studenta din cealaltă parte a postamentelor, o englezoaică înaltă pe care o chema, cu o însuflețire cam nepotrivită pentru făptura ei matură, Robin.

— Ia te uită ! spuse Seabright. Noi nu facem siluete.

— Știți, m-am gîndit, zise Robin cu glasul repezit care păru sfidător urechilor americane ale lui Leonard, că în cazul în care conturul iese bine, restul o să se potrivească.

— O, nu, nu. Noi nu *potrivim*, noi construim forma *de-a curmezișul*. Altfel toate fragmentele acestea mai mici nu vor avea nici un sens. Vezi, acolo, nici nu știm unde e centrul pieptului dumitale. A, se poate ?

După mormăieli și oftaturi, Leonard și-o imaginează pe Robin ridicîndu-se de pe „căluț" și pe Seabright așezîndu-se în locul ei.

— Vai de mine, zise el, ai trasat contururile atît de negre încît aproape că îmi scot ochii. Totuși...

În ochii lui Leonard, asta făcea farmecul lui Seabright. Atunci cînd avea de a face cu o problemă de desen, devenea atît de preocupat încît uita să-și dăscălească studenții. Trebuise să se învețe să se uite mereu la ceas, altfel ar fi stat întreaga după-amiază luptîndu-se cu vreo schiță a unui începător, încruntîndu-se ca o pisică în fața ascunzătorii unui șoarece, în timp ce studentul uitat stătea amorțit în picioare.

— Așa, oftă Seabright în silă. Tare mi-e teamă că mi-am cheltuit tot timpul cu dumneata. E numai un fragment, dar poți vedea aici, de-a lungul toracelui, cum aceste mici elemente se îmbină într-o suprafață amplă. Și apoi, cînd ai să treci la cușca toracică, cu aceste două umbre abia schițate la început, vezi... Poate că ar trebui să lucrez ceva mai mult... Așa, vezi. Și apoi am putea trece la gît... E o idee bună, ca la aceste figuri să pornești cu adîncitura gîtului și apoi să lucrezi umerii și să urci spre cap...

— Am înțeles, domnule, spuse Robin, puțin cam nerăbdătoare.

— Întreaga direcție a pozei e în unghiurile astea, vezi ? Vezi ?

— Da domnule, cred că da.

Dar faptul că ea credea nu-i era de ajuns ; Seabright ocoli postamentele și silueta lui rotofeie, solemnă, ușor felină, se ivi în fața lui Leonard cînd se întoarse și-i spuse neîncrezător fetei invizibile :

— Ai înţeles că trebuie să umbli cu creionul cît mai uşor posibil ? Şi să lucrezi forma întreagă treptat, treptat ?

— O, da. Fără îndoială, stărui glasul vivace al lui Robin.

Seabright îşi suci capul şi veni şi se aşeză în spatele lui Leonard.

— Nu cred, spuse el în cele din urmă, că e nevoie să desenăm şi dungile de la turnare ; asta mai putem aranja şi noi.

— Mi s-a părut că ajută la fixarea intervalurilor, explică Leonard.

— Chiar dacă astea sînt doar nişte exerciţii, ştii, nu-i nici un cîştig dacă le facem urîte. Leonard se uită la profesor care în mod obişnuit nu era sarcastic, şi Seabright continuă cam încurcat, defectul lui de vorbire fiind mai puţin audibil cît vizibil, un efort discontinuu al buzelor : Trebuie să recunosc că nici subiectul dumitale nu te ajută prea mult.

Ochii lui se ridicară spre statuia pe care Leonard o alesese s-o deseneze, pentru motivul că avea patru mădulare. Desăvîrşirea era simplul motiv pentru care Leonard prefera o statuie alteia ; fu nedumerit de murmuratul mîhnit al lui Seabright :

— Vai de el.

— Poftim ?

— Uite ce e, Hartz, exclamă Seabright şi, cu o uimitoare agresivitate, se repezi înainte, se ridică pe vîrful picioarelor şi plesni uriaşul de ghips într-o coastă. Romanul care a copiat figura nici n-a înţeles că partea asta e contractată din cauza piciorului care poartă toată greu-

tatea ! Seabright se contractă şi el, apoi clipi încurcat şi se întoarse la Leonard vorbind pe un ton mai grijuliu : Totuşi, unele fragmente le-ai realizat cu o hotărîre admirabilă. Poa... îî..., poate că ai fost cam *prea* hotărît ; relaxează-te puţin cînd te-apuci de lucru şi urmăreşte mişcarea figurii — cum se opune această curbă uşoară de-aici acestei lungi înclinări. Leonard se aştepta să-i ceară creionul, însă profesorul îl întrebă : De ce nu te-apuci de o altă statuie ? Această fată fermecătoare, domnişoara Cox, o desenează... da, pe Venus, cred că pe Venus. Cel puţin în acest caz mai ajung la dumneata unele ecouri ale graţiei greceşti. Cred că ţi-ai făcut datoria cu statuia asta.

— Foarte bine. Începusem să am senzaţia că fac desen tehnic.

Pentru a-şi accentua supunerea, Leonard începu să scoată pionezele, dar Seabright, care nu-şi consumase cele cinci minute, zăbovea.

— Socoţi că are sens să desenezi lucrurile astea la început, nu-i aşa ?

Seabright nu se dumirea ce-i cu studenţii lui americani ; din cei cinci, Leonard ştia că trebuia să pară cel mai puţin neascultător.

— Desigur. Te stimulează, odată ce te-ai apucat de unul.

Englezul nu era pe deplin liniştit. Se învîrti cu un aer vinovat şi-i spuse această poveste :

— La Picasso, ştii, a venit odată o femeie să-i ceară sfatul cum să înveţe să deseneze, şi el i-a spus pe loc : *„Dessinez antiques"*. Desenează după antici. Nu există nimic asemănător, dacă vrei să înveţi cum să faci forme mai mari.

După asta Seabright plecă, tropăind pe lîngă atleții și împărații amenințători, dincolo de arcadă, ieșind cu totul din secție și intrînd în încăperea unde erau expuse armuri medievale, pinteni, inele, linguri și potire. Sunetul pașilor lui pieri. De dincolo de șirul de postamente, foarte aproape de urechea lui Leonard, glasul lui Robin ciripi limpede :

— Spune, nu era în toane rele Motanul ?

Ca să se-apuce de statuia pe care i-o indicase Seabright, Leonard își mută „călutul" cîțiva metri mai departe, fără să abandoneze prețioasa lumină care venea printr-o fereastră situată undeva sus în spatele lui. Din această nouă poziție o vedea parțial pe Robin. Un soclu îi ascundea totuși corpul, dar după colțul soclului se zărea planșeta ei sprijinită de zid și mîna cînd se repezea la hîrtie și chiar capul, masiv și-nconjurat de părul blond căzînd în șuvițe neglijente, cînd se apleca înainte ca să vadă mai bine un detaliu. La început era prea timid ca să îndrăznească a-i întîlni privirea, așa că piciorul ei, numai de la gleznă, singur pe pardoseala de marmură întunecată, în papucul albastru de balet, a fost ținta atenției lui. Avea laba piciorului prelungă, degetele despărțindu-se chiar la marginea arcului albastru al papucului și paloarea netedă a ovalului vizibil prelungindu-se deasupra, în asprimea întunecat-roșiatică a piciorului englezoaicei. Aceste picioare naționale, groase la gleznă și lustruite pînă la genunchi cu un fel de substanță izolatoare, nu erau urîte la

Robin ; ca o frumoasă ceramică roză îi luau ochii, după cum spunea Seabright.

După o oră Leonard izbuti să spună :

— Nu ți-e frig la picioare, doar cu papucii aceia ?

— Ba da, răspunse Robin imediat și, cu iuțeala cu care trecea dela un lucru la altul și care se dovedi a fi un obicei la ea, depăși limita întrebării : Mă ia cu frig tot stînd în locul ăsta afurisit.

Era prea iute pentru el.

— Te referi la școală ?

— O, școala e în regulă, e vorba de nenorocitele astea de cópii antice.

— Nu-ți plac ? Nu le găsești o anumită stabilitate și veșnicie ?

— Dacă vechiturile astea sînt nemuritoare, prefer să încerc să fiu muritoare.

— Vorbesc serios. Gîndește-te la ele ca la niște îngeri.

— Serios, pe naiba ! Voi americanii nu sînteți niciodată serioși. Tot ce spuneți e un fel de glumă ; zău, e ca și cum ai sta de vorbă într-o menajerie.

Leonard se temu că au terminat cu această remarcă severă, dar după un minut ea îi dovedi că tăcerea lui fusese prea precaută, anunțîndu-l limpede :

— Am un prieten care e ateu și speră că al treilea război mondial o să facă totul praf. Lui puțin îi pasă. E ateu.

Convorbirile lor următoare oferiră aspectul descurajant a două ființe azvîrlite împreună, schimbînd în aceeași limbă, la o distanță mai

mare decît părea că e, semnale greşit calculate. Leonard avea sentimentul că ea îi judeca greşit seriozitatea şi ar fi fost uimită să afle cît de profund şi de trainic îşi făcuse loc în inima lui, dîndu-i un punct de sprijin cu ajutorul căruia risipea uriaşa masă moartă a timpului său liber, care acum părea a fi aproape mai uşoară ca aerul, o ceaţă de aşteptări donquijoteşti, şoapte imaginare, dezbrăcări dezinvolte şi plăceri turistice. Crezu că începe să iubească Anglia. Se duse la croitor şi-şi cumpără cu patru guinee o jachetă tipică de lînă verde ţeapănă, ca să descopere, în faţa oglinzii mînjite din bîrlogul lui, că-i făcea capul să arate absurd de mic ; aşa că purtă în continuare, la şcoala Constable vindiacul lui scurt kaki cu fermoar.

El însă nu putea să-şi dea seama cît de proastă era cu adevărat. Fata avea optsprezece ani şi povestea cum se uitase, copil fiind, la cer şi văzuse bombele plutind în aer şi căzînd din burta unui bombardier german ; totuşi îndărătul ochilor ei mari era ceva anost şi neted care-i deforma, în mod ciudat, cuvintele ; părea să nu aibă înţelepciunea necizelată şi absorbantă a fetelor americane a căror experienţă de război se oprea la strînsul fierului vechi. Dincolo de incongruităţile lui Robin — dintre numele şi făptura ei, dintre experienţa şi inocenţa ei — exista o anume austeritate oficială, o atitudine hotărîtă, rectilinie, ca şi cum ar fi fost Britannia din desene, iar contururile ei nu ar fi avut nimic erotic, ci ar fi desenat un necesar simbol feminin de vechi militantism. Robin era înaltă, şi silueta ei, trecînd înainte şi înapoi printre um-

brele cópiilor şi în lumina fragmentară dintre ele, i se părea lui Leonard că se joacă de-a v-aţi ascunselea. Era mereu ba acolo, ba plecată. Gîfîind, la nouă treizeci ; plecată la zece pentru pauza de cafea ; înapoi la unsprezece ; la unsprezece treizeci, la masă ; înapoi la unu ; la două treizeci, plecată să fumeze ; înapoi la trei ; la patru plecată. Din vremea cînd lucraseră împreună după Venus, obiceiurile ei de lucru deveniseră mai vesele. Se mutase într-o altă parte, ca să analizeze o altă figură, şi Leonard nu fusese deajuns de îndrăzneţ ca să o urmeze cu „căluţul", deşi statuia lui următoare îl îndrepta în direcţia ei. Aşa că, o dată pe oră cel puţin, i se arăta înaintea ochilor şi, deşi pauzele pentru cafea şi prînzurile lungi îl obligau să creadă în existenţa unei alte tovărăşii, el, obişnuit de zilele lungi ale vieţii din armată cu răbdarea, se mai gîndea la ea ca parţial a lui. I se păru deci firesc ca la trei săptămîni înainte de terminarea primului trimestru, Motanul — lui Leonard începuse să-i placă să-şi bată joc de Seabright — să-i treacă pe amîndoi la natură moartă.

Luni dimineaţă cumpărară de la zarzavagiu elementele necesare pentru natura moartă. Şcoala Constable avea un mare depozit de obiecte, din care Leonard alesese un vechi mojar şi un pisălog. Se gîndi să cumpere, ca pictura să aibă o logică, nişte legume care să poată fi măcinate şi pe care să le aranjeze într-o dezordine à la Chardin. Dar ce se putea măcina oare, în-

tr-adevăr, în afară de nuci ? Zarzavagiul avea nuci din Jamaica.

— Nu fi caraghios, Leonard, spuse Robin. Toate sbîrciturile ăstea îngrozitoare, o să trebuiască să lucrăm la ele o veşnicie.

— Păi, atunci ce putem măcina ?

— N-o să măcinăm nimic ; o să pictăm. Ce vrem noi e ceva neted.

— Portocale, domnişoară ? se oferi băiatul care-i servea.

— A, portocale ! Toată lumea pictează portocale — arată ca un vraf de reclame. Ce vrem noi e... Încruntîndu-se, se uită atent la mărfuri şi inima lui Leonard, cufundată în noua intimitate a cumpărăturilor făcute cu o femeie, bătu agitată. Ceapă, zise Robin. De ceapă avem nevoie.

— Ceapă, domnişoară ?

— Da, trei cepe şi o varză.

— O varză ?

— Da, pot să o iau de-aici ?

— Dar, Robin, zise Leonard, care nu-i spusese pînă atunci pe nume, ceapa şi varza nu merg împreună.

— Zău, Leonard, vorbeşti de parcă o să le *mîncăm.*

— Amîndouă sînt atît de rotunde !

— Cred şi eu. Doar n-o să mă faci să pictez vreun dovleac rotofei. Şi, în afară de asta, Leonard, astea ale noastre n-o să putrezească.

— Dovlecii noştri rotofei ?

— Naturile noastre *moarte,* dragul meu. N-ai văzut perele Melissei ? Zău, dac-ar trebui să mă

uit toată ziua la petele alea cafenii, cred că mi s-ar face greață.

Băiatul, cu șorțul cenușiu și cu cizmele pline de noroi, împinse ușurel în brațele fetei o pungă de hîrtie.

— Zece pence, domnișoară. Cinci pentru ceapă, patru pentru căpățînă, și punga un penny.

— Ține, spuse răgușit Leonard și gestul de a-i înmîna banii păru atît de conjugal, încît roși.

Robin întrebă :

— Cepele sînt atrăgătoare ?

— O, da, spuse băiatul pe un ton egal, fără să înțeleagă ceva, ceea ce îl proteja față de orice înțeles l-ar fi dat fata acestor cuvinte, inclusiv acela de „a fi împotriva lui".

— Ne-ai dat niște cepe atrăgătoare ? repetă ea. Știi, nu vrem să le mîncăm.

— O, da. Sînt frumoase, domnișoară.

Faptul că băiatul se referise la varză spunînd simplu „căpățîna" îl urmărea pe Leonard și tresări ca la vederea unei fantome cînd, ieșind cu Robin pe strada îngustă, capul unui trecător îi păru izbitor de familiar ; capul numai, pentru că altfel Jack Frederiks se asimilase cu totul. Era îmbrăcat numai în piele și lînă și chiar tunsoarea care-i încadra căscata uimire a recunoașterii avea o solidă formă britanică. În Europa, întîlnirile ciudate sînt obișnuite pentru americani, dar Leonard nu fusese niciodată salutat de atît de departe din trecut. Îl supăra să-și vadă intimitatea, făurită vreme de atîtea chinuitoare săptămîni de singurătate, făcută praf fără multă ceremonie, totuși îi făcea plă-

cere să fie descoperit cu o atît de frumoasă însoţitoare.

— Jack, ţi-o prezint pe domnişoara Robin Cox ; Robin — Jack Fredericks. Jack e din oraşul meu natal, Wheeling.

— Wheeling, în ce stat ? întrebă fata.

— Virginia de Vest, zîmbi Jack. E cam ca districtele voastre „negre".

— Mai degrabă verde decît negru.

Jack chicoti :

— Vechiul, bunul Len cel literal, îi spuse lui Robin.

Ochii lui mici şi umezi îi căutau în zadar privirea, în gluma aceasta făcută pe seama prietenului lor comun. El şi cu Leonard nu ajunseseră niciodată să fie Len şi Jack. Dacă s-ar fi întîlnit pe străzile din Wheeling, nici unul nu s-ar fi oprit din mers.

— Ce faci aici ? îl întrebă Leonard.

— Studiez Economia la colegiul Jesus, dar tu mă uluieşti. Desigur că *nu* eşti la universitate ?

— Într-un fel. Sîntem amîndoi la şcoala de artă Constable. E afiliată universităţii.

— N-am *auzit* niciodată de aşa ceva ! rîse tare Jack, şi Leonard îi fu recunoscător fiindcă Robin se închise în sine şi mai mult.

— E într-o aripă a muzeului. Un loc foarte plăcut.

— *Zău* ? Trebuie să vin pe-acolo odată să văd şi eu această instituţie ciudată. Chiar mă cam interesez acuma de pictură.

— Bun. Vino. Oricînd. Acum trebuie să ne întoarcem şi să facem natură moartă cu cepele astea.

— Ei, sînteţi *grozavi !* Ştii, spuse Jack fetei, Len era cu un an mai mare decît mine la şcoală şi sînt obişnuit să mă uit cu respect la el.

Acestei minciuni ridicole, Robin îi răspunse rece cu o alta :

— A, la Connie toţi îl privim cu respect.

Şcoala Constable nu-şi putea îngădui să risipească preţiosul ei spaţiu cu naturi moarte şi, profitînd de firea generoasă a muzeului, le trimitea în „Fîntînă" — un subsol cu luminator. Erau îngrămădite aici cópiile greu de clasificat. Un mistreţ mare, în stil naturalist, şedea pe fundul lui îngust şi păros; un gal murind se însorea în lumina potolită care se filtra de deasupra, asemeni prafului ; Victoria înaripată îşi înalţa aripele jumulite ; şi un hermafrodit înalt, mutilat de pietatea bizantină, poza în spatele unui şir de busturi romane grosolane. Pereţii aveau o stranie culoare albastră, veselă ; şi mai ciudat de veseli erau cei cinci sau şase studenţi, văzuţi de sus asemeni unor siluete vioaie şi rapide, care trăncăneau în jurul unor mese cu fructe strălucitoare. Păşind după părul blond al prietenei lui în josul scării de fier lucios, în spirală, Leonard simţi că a ajuns, în cele din urmă, în inima radioasă a şcolii.

Nicăieri în muzeu nu era atîta lumină ca în „Fîntînă". Intimitatea lor dela zarzavagiu părea să se fi limpezit şi sporit în cascada de lumină şi să se fi definit prin ţelul lor artistic. Îşi aranjară lucrurile cu multă minuţiozitate, pe o bucată de pînză galbenă. Mîinile ei albe se agitară

aranjînd varza, smulgînd foaie după foaie pînă o aduse la o rotunjime pe care şi-o închipui că va fi mai simplu de desenat. După prînz, începură să însemne cu cărbune pînzele lor nou cumpărate, care miroseau a clei şi a lemn proaspăt tăiat. Ştiind-o pe Robin la o oarecare distanţă de el, făcînd acelaşi lucru, şi ştiind că ochii ei se concentrau asupra aceluiaşi grup de forme, care după puţină concentrare căpătaseră o intensitate nefirească, asemeni fructelor din Paradis, simţea o ciudată senzaţie de creştere fizică ; parcă s-ar fi înălţat deasupra dalelor, şi glasul lui, răspunzînd exclamaţiilor şi nemulţumirilor ei dezordonate, îi răsuna în urechi cu o gravă finalitate, ca şi cum cuvintele i-ar fi fost gravate în aer. Ceilalţi studenţi care se ocupau cu naturile moarte lucrau şi ei cu un aer solemn ; în acea după-amiază nu erau mulţi. Zgomotele oamenilor din muzeu se rătăceau în încăperea lor, venind parcă dintr-o lume întunecată şi haotică.

Jack Fredericks îi vizită chiar a doua zi. Tropăind pe scări în scurta lui robă de învăţat, se uită ţintă la natura moartă peste umărul lui Robin şi întrebă :

— De ce vreţi să tocaţi cepele într-un mojar ?

— Nu le tocăm, replică ea cu un glas semeţ pe care Leonard i-l auzea pentru prima dată.

Jack ţopăi spre hermafrodit şi spuse :

— Doamne ! Ce i s-a întîmplat ?

Leonard nu făcu nici un efort serios ca să-l facă să se simtă bine. Încurcat şi de aceea încăpăţînat, Jack se lungi pe pervazul îngust destinat exponatelor, aflat exact în spatele mesei

pe care era așezată „natura moartă", și zîmbea zeflemitor pictorilor. Voia să pară degajat, dar în atmosfera aceea luminoasă arăta greoi, cu toată pielea și lîna de pe el. Impresia de masiv era atît de puternică, încît lui Leonard i se făcu teamă că o să se miște și o să spargă vreuna din cópii. Pe stradă, Leonard nu observase ce masiv se făcuse colegul lui din Virginia de Vest. Greutatea era mai ales carnală: mîinile mari și groase se uneau peste vestă, picioarele corpolente se încrucișau greoi pe pardoseala rece de piatră.

Seabright pretinse că nu-i deloc uimit să-l găsească acolo.

— Ce, hm, hm, faci aici ?

— Aș zice că-i controlez.

Impertinentul, „aș zice" îl făcu pe Motan să se îndrepte din spate.

— În general nu avem spațiu pentru spectatori.

— O, dar n-am deranjat pe nimeni, domnule. Nu ne-am spus nici un cuvînt.

— O fi cum o fi, dar stai în calea vederii acestor oameni. Dacă n-ai venit aici ca să privești statuile, mi-e foarte teamă că n-ai ce căuta aici.

— A, da. Desigur. Și Jack, strîmbîndu-se din cauza efortului, se ridică în picioare. Nu știam că există asemenea reguli.

Leonard nu stărui în mod deosebit asupra urmărilor acestei victorii. Continuă să o curteze pe *Robin tot atît de subtil* ca și pînă acum, deși de două ori îndrăzni să-i propună să meargă

împreună la cinema. A doua oară fata acceptă. Povestea de iubire japoneză, în culori delicate, atît de ciudat pătată de omoruri, părea să le ofere un teren străin amîndurora, unde s-ar fi putut întîlni ca egali, dar regulile stricte ale pensiunii pentru fete unde stătea Robin, care-i siliră să fugă imediat după un autobuz aglomerat, făcură ca întreaga escapadă să pară pînă la urmă stîngace și prostească. El prefera mai mult zilele, pline de lumină și de timp, cînd apropierea lor avea grația întîmplării și cînd li se oferea înaintea ochilor un subiect constant de conversație. Se și întreba dacă, din pricina singurei lor întîlniri, nu-și pierduse cumva din demnitate în ochii ei. Tonul pe care-i vorbea în „Fîntînă" era respectuos ; cu atît mai mult cu cît pictura lui ieșea grozav. Formele acelea sferice și culorile acelea potolite îi spuneau ceva. Seabright era pur și simplu încîntat de progresele lui.

— Mmm, susura el, aici, pe partea umbrită, nuanțele sînt încîntătoare. Dar cred că aici înclini puțin prea mult spre roșu. E foarte limpede violet, vezi. Dacă vrei să-mi dai puțin paleta... Și o pensulă curată ?

Lecție după lecție, Leonard era atras în lumea lui Seabright, o lume duioasă, calmă, bazată pe violet, unde violetul la cea mai ușoară atingere a unei umbre, la cea mai slabă ezitare a roșului sau albastrului, se ridica la suprafață, vibrînd sfios. Viziunea grosolan policromă a lui Robin îl nemulțumea însă.

— Într-adevăr, domnișoară Cox, aș fi vrut să fi făcut desenul corect, înainte de a fi început să umpli spațiile acestea.

Cînd Motanul dispărea pe scările în spirală, Robin i se plîngea lui Leonard :

— Zău, Len, nici nu mă pot uita la violetul ăsta nenorocit. Ai zice că sînt struguri, cepele astea ale mele, cînd vezi ce le-a făcut. Spune-mi, să nu rad chiar acum ce-a pictat Motanul ?

Leonard se ducea la şevaletul ei şi-i sugera :

— De ce nu încerci să potriveşti şi restul după ele ?

— Să potrivesc, să potrivesc !

Părea că-i face plăcere să repete cuvîntul.

— Da. Fă varza într-o culoare, aşa, verzui-violet, şi pînza galbenă cafeniu-violet, iar cît despre mojar, păi, încearcă terpentină curată.

— Ei, asta-i, se bozumflă fata. Nu-i o glumă. Eşti pur şi simplu un american prost şi dezgustător. Crezi că nu mă pricep la culori.

Pe zi ce trecea, atitudinea lui devenea tot mai părintească ; fiind bucuros de orice relaţie sigură cu fata, Leonard se întreba dacă nu era, cumva, neutralizat. Robin nu-i cerea niciodată sfatul, în afara unor chestiuni tehnice, pînă în ziua în care, spre sfîrşitul trimestrului, consimţind să facă un mare pas în direcţia asta, fata îl întrebă :

— Cît de bine îl cunoşti pe prietenul tău Jack Fredericks ?

— Deloc bine şi n-aş spune că mi-e prieten. Era cu un an mai mic ca mine la liceu, şi nici nu aparţineam de fapt aceleiaşi clase sociale.

— Clasele sociale în America — sînt chiar foarte puternic diferenţiate ?

— Păi... diferenţierea nu-i atît de mare ca aici, dar sînt mai multe.

— Și el provine dintr-o familie bună ?

— De ajuns. Se gîndi că reticența e cea mai bună tactică, dar cînd tăcu și fata, se văzu silit s-o întrebe : Ce te face să mă întrebi ?

— Ascultă, Leonard. Să nu sufli o vorbă ; dacă vorbești, mă fac foc. Știi, mi-a cerut să-i pozez.

— *Să-i pozezi ?* Habar n-are să picteze.

— Ba da. Mi-a arătat cîteva din pînzele lui și sînt bunicele.

— Cum înțelege el „să-i pozezi" ? Să pozezi în ce fel ?

— Da, goală.

Obrajii îi ardeau, intens îmbujorați. Fata atinse ușor pînza cu pensula.

— Ridicol. Omul nu pictează deloc.

— Ba da, *pictează,* Leonard. S-a apucat serios de treaba asta. I-am *văzut* pînzele.

— Cum arată ?

— A, cam abstracte.

— Eram sigur.

— Voi, toți americanii, faceți pictură abstractă.

— Eu nu.

N-avea impresia că asta ar însemna prea mult în favoarea lui.

— Zice că am un corp frumos...

— *Asta* aș fi putut să ți-o spun și *eu.*

Dar nu i-o spusese.

— Și *jură,* că, sigur, n-o să se întîmple nimic. Ba chiar mi-a și oferit un onorariu.

— Îți spun, n-am auzit niciodată o istorie atît de afurisită și de încurcată.

— Zău, Leonard, e încurcată numai cînd vorbeşti de ea. Eu sînt *convinsă* că e foarte serios ca pictor.

Leonard puse un pic de culoare neagră într-o combinaţie de pe paletă şi oftă.

— Bine, Robin. Fă ce vrei. E viaţa ta.

— O, n-aş fi *visat* să *fac* aşa ceva. Mămica şi tăticu ar *muri*.

Sentimentul lui de uşurare fu copleşit deodată de o acută senzaţie că a fost nedreptăţit.

— *Nu-i* lăsa să stea în calea ta. Păi, asta ar putea fi pentru tine începutul unei întregi cariere.

— Ştii, nu m-am gîndit niciodată la aşa ceva. Mă interesa doar părerea ta despre omul ăsta.

— Părerea mea e că e un om îngrozitor. E un snob stupid şi răsfăţat, pe cale de a se îngrăşa ca un porc şi nu văd ce te atrage la el. E un tip îngrozitor. Îngrozitor.

— Bine, dar cum spui chiar tu, nici nu-l cunoşti foarte bine.

Leonard şi ceilalţi veterani necăsătoriţi plecară în Europa în timpul vacanţei de toamnă. Pe vasul cu care traversa Canalul, gîndurile lui, eliberate pentru prima dată de complicaţiile plecării, se întoarseră la Robin, şi certitudinea că l-a refuzat pe Fredericks îl încălzi pe puntea rece şi sărată. La Paris, gîndul că pe Robin o amuzase măcar o asemenea propunere îl răscoli, îi sugeră o zonă de acceptare, de singurătate, pe care Leonard ar fi putut desigur să o încalce. La Frankfurt se întrebă dacă, într-adevăr, l-ar refuza — ştia că rămînea pe lîngă uni-

versitate în timpul vacanței — și pe la Hamburg fu sigur că nu, că ar fi acceptat. Și pe cînd se întorcea împreună cu tovarășii lui, ocolind lent prin Olanda, se obișnuî cu această convingere. Iar cînd coborî la Dover, era complet indiferent față de nuditatea ei.

Școala devenise mai rece și mai învechită în aceste patru săptămîni. În „Fîntînă", fructele pe care le aranjaseră putreziseră ; în speranța că unii dintre studenți aveau să continue să lucreze în ciuda vacanței, lucrurile nu fuseseră mutate din loc. Natura lor moartă fusese cel mai puțin afectată de timpul scurs. Cepele erau tot atît de intacte ca și statuile ; dar varza, cojită de Robin pînă la inima ei solidă și palidă, ofilindu-se, se desfăcuse și foile exterioare, cenușii și aproape transparente, se odihneau pe pînza aurie. Pictura lui, rămasă pe șevalet, păstra înfățișarea originară a verzei, dar pigmenții se întunecaseră, topindu-se în pînză ; vigoarea lor făcea ca pictura să pară terminată, deși erau multe porțiuni neacoperite și numeroase contraste pe care, cu ochiul proaspăt, își dădu seama că trebuia să le aranjeze. Își puse culorile pe paletă și așternu culoarea pe pînză fără nici o poftă. „Fîntîna" era atît de goală în această zi de luni a reluării cursurilor, încît avu impresia că a făcut o greșeală, și n-a consultat cum trebuie programul sau l-a luat prea în serios. La celălalt capăt al sălii, englezul cel mititel, care era și arogant și costeliv, desfăcea zgomotos aranjamentele, strivind elementele vegetale într-un sac de hîrtie.

După ora unsprezece, Robin apăru pe balconul scărilor în spirală. Se uită de sus în „Fîntînă", în poza ei de Britannia — sînii un piept viteaz, coapsele și picioarele o temelie solidă — și apoi coborî în goană.

— Leonard, unde ai *fost* ?

— Ți-am spus, am plecat în Europa cu Max. Ne-am dus înspre răsărit pînă la Hamburg și ne-am întors prin Olanda și Belgia.

— Ai fost în *Germania*. Pentru ce ?

— Păi, într-un fel, sînt neamț.

Atenția ei se îndreptă în altă parte.

— Ce zici, varza a dus-o cam greu, nu-i așa ? Își luă pictura depe șevalet. Te mai ocupi de tablou ? Motanul m-a trimis din nou la antici.

— Ce tupeu !

— Da, mi-a zis : „Ești cam nepricepută la treaba asta, nu-i așa ? și am fost de acord. Ăsta-i adevărul.

Leonard fu supărat de presupunerea cuprinsă în această bucurie că și el, tovarășul ostenelilor ei zadarnice, era neglijat. Cu buzele strînse de jignire, întrebă sarcastic :

— Și cum merge pozatul pentru Fredericks ?

Ochii ei albaștri îl priviră fix.

— Să pozez pentru *el* ? N-am făcut așa ceva.

Cuvintele ei ar fi putut însemna „Te iubesc" ; inima lui bătu mai puternic și apucă să spună :

— Mă bucur.

Dar Robin continuă cu o surprinzătoare intensitate.

— Zău, Leonard, nu vrei să mă iei în *serios*. Am văzut de la început că e un plicticos îngrozitor.

Ţinea sub braţ pînza lipită de coaste şi cu mîna liberă îşi trase nerăbdătoare o şuviţă de păr rebel de pe frunte — un gest ţeapăn, aristocratic, care-i alungă departe firicelul de speranţă.

Fusese un prost. Fusese un prost cînd se gîndise că, dacă Fredericks era înlăturat, rămînea el. Aici, ei erau la fel şi, aşa cum singur recunoscuse, era inferior lui Fredericks. Fata terminase cu acest grup stupid şi ciudat. La urma urmei, un iubit e o treabă serioasă.

Ca şi stolurile acelea de păsări pe care le văzuse de la fereastra autobuzului, fata pieri în timp ce-o privea. Chiar înainte de a da înapoi, îndepărtarea ei i se păru atît de rapidă, încît îşi ridică glasul zicînd, mai puţin a scuză decît ca o nouă bază de pornire :

— Toţi americanii sînt nişte plicticoşi.

ZBORUL

LA ŞAPTESPREZECE ANI eram prost îmbrăcat, aveam un aer caraghios şi mă învîrteam de colo pînă colo, gîndind despre mine la persoana a treia. „Allen Dow s-a dus acasă". „Allen Dow a zîmbit subţire şi sardonic." Conştiinţa unui destin special mă făcea să fiu arogant şi sfios în acelaşi timp. Cu mulţi ani în urmă, pe la unsprezece sau doisprezece ani, tocmai cînd eram pe pragul de a înceta să mai fiu un băieţel, m-am urcat împreună cu mama într-o duminică după-amiază — tata era ocupat sau dormea — pe vîrful lui Shale Hill, un munte pitic ce se înalţa într-o parte a văii pe care se afla oraşul nostru. De acolo, Olinger, oraşul, se întindea sub privirea noastră, cam vreo mie de case, cele mai frumoase şi mai mari căţărîndu-se spre noi pe Shale Hill, şi dincolo de ele cartierele de case din cărămidă — case de una sau două familii, căminele prietenilor mei, coborînd pe firul albicios al străzii Alton Pike, de-a lungul căreia se înşirau liceul, terenurile de tenis, cinematograful, cele cîteva magazine şi staţii de benzină din oraş, şcoala elementară, biserica luterană. Pe cealaltă parte erau mai multe case, printre care şi a noastră, un mic petec alb, situat exact pe locul în care terenul în-

cepea să se înalţe spre muntele opus, Cedar Top. Dincolo de Cedar Top se înşiruiau numeroase culmi de dealuri, şi înspre sud piscurile dispăreau printre alte oraşe, pierind între petecele verzi şi cafenii de pămînt arat, şi întregul comitat părea să fie acoperit de un văl subţire de pîclă. Eram de ajuns de mare ca să mă simt încurcat că eram acolo, singur, cu mama mea, lîngă un pin retezat de vînt, pe o lungă creastă de gresie. Brusc, ea îşi înfipse degetele în părul meu şi rosti :

— Aici sîntem cu toţii, şi aici vom fi mereu. Ezită puţin înainte de a spune „mereu" şi şovăi iar înainte de a adăuga : În afară de tine, Allen. Tu vei zbura de aici.

Cîteva păsări pluteau departe peste vale, la nivelul ochilor noştri, şi în felul ei impulsiv mama împrumutase imaginea de la ele, dar acesta părea să fie cuvîntul pe care-l aşteptasem toată copilăria mea. Cea mai secretă coardă a sufletului meu fusese făcută să vibreze şi eram extrem de stînjenit, aşa că mi-am tras capul între umeri, ferindu-mă de gestul ei melodramatic.

Era impulsivă, romantică şi inconsecventă. N-am fost niciodată în stare să transform această izbucnire a convingerii ei într-o relaţie permanentă dintre noi. Faptul că mă trata în continuare ca pe un copil oarecare mi se părea a fi o trădare a viziunii pe care mă făcuse s-o împărtăşesc. Eram prizonierul unei speranţe pe care o fluturase şi o uitase. Încercările mele timide de a-mi justifica unele abateri în comportarea mea — citeam noaptea tîrziu sau nu

veneam la vreme de la şcoală — invocînd imaginea zborului, erau primite cu o privire goală şi uimită, ca şi cum aş fi spus o prostie. Mi se părea nespus de nedrept. Da, dar voiam să-i spun, da, dar e prostia *ta*. Şi desigur, tocmai acest lucru făcea ca invocarea să fie ineficace : ea ştia că nu mi-o însuşisem, că intenţionam în mod cinic să exploatez atît privilegiile unei fiinţe neobişnuite, cît şi plăcerile unei fiinţe obişnuite. Se temea de dorinţa mea de a fi un om obişnuit ; odată mi-a răspuns, cînd am protestat că învăţam să zbor, strigîndu-mi cu o faţă stacojie de furie :

— N-o să înveţi niciodată, te vei împotmoli şi vei muri în noroi la fel ca şi mine. De ce să fii mai bun decît mama ta ?

Se născuse cu zece mile mai la sud, într-o fermă la care şi ea şi maică-sa ţinuseră mult. Mama ei, o femeie micuţă şi vajnică, care arăta mai mult a arăboaică decît a nemţoaică, muncea la cîmp împreună cu bărbaţii şi mîna căruţa la tîrg, la zece mile depărtare, în fiecare vineri. Încă de mică, mama mergea cu ea, şi cred că aceste drumuri erau dominate de frică — frica fetiţei de bărbaţii grosolani şi beţi care puneau mîna pe ea şi o îmbrăţişau, teamă să nu se strice căruţa, să nu poată vinde bucatele, teamă de o posibilă înjosire a mamei şi de purtarea tatălui cînd se întorceau la căderea nopţii. Vinerea era ziua lui liberă, şi bea. Îmi este cu neputinţă să mi-l închipui bînd ; pentru că nu l-am cunoscut niciodată decît ca pe un bătrîn răbdător, mora-

list, aproape biblic, a cărui singură pasiune era să citească ziarele şi care ura numai partidul republican. Avea ceva din înfăţişarea unui om public ; acum că e mort, întîlnesc detalii din această înfăţişare la politicieni faimoşi — ceasul cu lanţ şi stomacul rotofei, în filmele vechi ale lui Theodore Roosevelt, ghetele înalte şi aplecarea capului, într-o fotografie a lui Alfalfa Bill Murray. Alfalfa Bill are capul întors ca să vorbească şi-şi ţine pălăria de calotă, apucînd-o cu două degete şi cu degetul mare, un mod de a o ţine uşor şi elegant care-mi amintea atît de mult de bunicul, încît am rupt fotografia din *Life* şi am pus-o într-un sertar.

Munca la cîmp nu fusese niciodată o ocupaţie potrivită pentru bunicul meu, deşi cu ajutorul nevestei lui prosperase de pe urma ei. Apoi, într-o vreme cînd era greu să eviţi reuşita, începu să investească bani în acţiuni. În 1922 cumpără casa noastră cea mare şi albă din oraş — cartierul elegant încă nu se mutase înspre partea de lîngă Shale Hill a văii — şi se aşeză să-şi culeagă dividendele. Pînă la moarte avu convingerea că femeile sînt nişte proaste şi mai ales cele două neconsolate femei din familia lui. Demnitatea financiarului în locul umilinţei fermierului trebuie să-i fi părut un schimb extrem de avantajos. Şi mie mi se pare la fel, şi cum să împac ideea drumurilor cu căruţa dominate de teamă cu durerea pe care mama mea susţine că ea şi mama ei au simţit-o cînd au trebuit să plece de la fermă ? Poate că o frică prelungită este

solul potrivit pentru iubire. Sau poate, mai degrabă, ecuația este mai lungă și mai complexă și puținii factori pe care-i știu — mîndria bărbătească a femeii între două vîrste de a avea pămînt, plăcerea fetei adolescente de a călări cu calul pe cîmp, sentimentul lor comun de respingere cînd s-au mutat în Olinger — sînt trecuți între paranteze și înmulțiți cu coeficienți pe care nu-i cunosc. Sau poate că nu dragostea de pămînt, ci lipsa lui are nevoie de o explicație în atitudinea mîndră și pretențioasă a bunicului meu. El credea că fusese exploatat ca băiat și-i purta tatălui său o pică pe care mama mea n-a putut-o înțelege niciodată. Bunicul mamei fusese pentru ea un uriaș sfînt și delicat, înalt de peste doi metri cînd așa ceva era un miracol, care cunoștea numele tuturor lucrurilor, precum Adam în rai. La bătrînețe devenise orb. Cînd ieșea din casă, cîinii alergau să-i lingă mîinile. Pe patul de moarte, bătrînul ceru să i se aducă un măr Gravenstein din pomul de la marginea pajiștii, și fiul său îi aduse un Krauser din livada din apropierea casei. Bătrînul îl refuză și bunicul făcu un al doilea drum, dar jignirea fusese săvîrșită, o insultă teribilă, nesăbuită și fără motiv. Ce-i făcuse tatăl lui ? Singura plîngere anume pe care am auzit-o de la bunicul meu era că pe vremea cînd, băiat mare fiind, trebuia să aducă apă oamenilor la cîmp, tatăl lui îi spunea cu sarcasm : „Saltă piciorul că o să coboare singur !“ *Ce absurditate* ! Ca și cum fiecare generație de părinți

săvîrşeşte atrocităţi împotriva copiilor lor, atrocităţi care prin voinţa Domnului rămîn necunoscute restului lumii.

Îmi aduc aminte de bunica mea ca de o femeie micuţă cu ochi întunecaţi, care vorbea rar şi care încerca să mă facă să mănînc prea mult, şi apoi ca de un profil roz, cu nas coroiat, odihnind pe pernele gălbui ale coşciugului. A murit cînd aveam şapte ani. Tot ce mai ştiu despre ea e că era mezina a treisprezece copii, că în timpul cît trăise făcuse ca ograda noastră să fie una din cele mai frumoase din oraş, şi că spunea că semănam fratelui ei Pete.

Mama mea fusese un copil precoce ; avea paisprezece ani cînd s-au mutat şi trei ani urmase la şcoala normală a comitatului. A absolvit colegiul Lake, de lîngă Philadelphia, la numai douăzeci de ani. Era o fată înaltă şi frumoasă care zîmbea dezaprobator, judecînd după fotografiile răsucite păstrate într-o cutie de ghete, pe care o deschideam mereu, cînd eram copil, ca şi cum aş fi putut afla în ea cheia certurilor din casă. Mama stă la capătul aleii pavate cu cărămidă, lîngă capătul bine îngrijit şi tuns al gardului nostru viu — avînd forma unei coloane groase pătrate, terminată cu o sferă ţepoasă de frunze. Arcul inegal al tufei de liliac în floare acoperă capătul din dreapta al fotografiei şi, dincolo de mama, se zăreşte un teren viran unde fusese din totdeauna o casă, după cîte-mi amintesc. Pozează cu un fel de graţie provincială, într-un palton lung cu garnitură de blană, deseheiat ca să i se vadă măr-

gelele şi o rochie de adolescentă, scurtă, totuşi serioasă. Stă cu mîinile în buzunare, cu bereta pe o parte a bretonului, şi are un aer orgolios care mi se pare nepotrivit, aşa cum mă uit la fotografia asta, aşezat pe covorul pătat al unei case puţin luminate din anii treizeci şi apoi cu totul întunecate în anii patruzeci, pe vremea războiului. Costumul şi fata arată atît de modern, atît de grozav ! În anii prosperităţii lui, era plăcerea bunicului meu să-i dea mamei o sumă generoasă de bani pentru îmbrăcăminte. Tata, fiul mai mic şi fără un sfanţ al unui preot presbiterian din Passau, îşi terminase studiile la Lake College, lucrînd ca ospătar, şi vorbea încă şi acum cu un resentiment potolit de frumoasele rochii pe care le purta Lillian Baer. Această trăsătură a mamei mele îmi pricinuia o oarecare mîhnire cînd eram la liceu ; era o snoabă în privinţa îmbrăcăminţii şi stăruia să-mi cumpere pantalonii şi cămăşile sport de la cel mai scump magazin din Alton, şi fiindcă aveam bani puţini, îmi cumpăra puţine lucruri, cînd dimpotrivă, ce aveam eu nevoie era ce aveau colegii mei de clasă... o mare varietate de haine ieftine.

Atunci cînd fusese făcută fotografia, mama voia să se ducă la New York. Ce ar fi făcut acolo, sau mai exact ce voia să facă — nu ştiu ; dar tatăl ei îi interzise să plece. „A interzice“ e astăzi un cuvînt aspru, dar în acea vreme, în acea provincie ciudată, în gura unui „tată indulgent“ era, aparent, încă viabil, pentru că marea greutate a acestei interdicţii a continuat să

fie simțită în casă timp de ani de zile ; și cînd eram copil, pe cînd una din nesfîrșitele filipice ale mamei mele adresate bunicului meu atingea culmea țipată a tînguirii, o puteam simți în jurul și deasupra mea, ca o rădăcină imensă aflată în calea unui vierme.

Poate că într-o pornire de furie se căsătorise mama cu tatăl meu, Victor Dow, care cel puțin o duse mai departe, la Wilmington, unde începuse să lucreze la o întreprindere de construcții. Dar venise depresiunea, tata fusese concediat, și cuplul se instalase în casa albă din Olinger, unde bunicul ședea și citea ziarele care urmăreau declinul alarmant al acțiunilor sale în niște hîrtii fără valoare. Apoi m-am născut eu. Bunica se învîrtea prin casă dereticînd și cultiva legume în curtea noastră de un sfert de acru, ca să le vîndă. Țineam pui, și pe un teren mare cultivam sparanghel. După ce murise, cînd eram înspăimîntat o zăream printre straturile de sparanghel. Pe la mijlocul verii, o delicată pădure de tufe verzi răsărea, unele înalte cît mine, și în atingerea lor înfiorată părea că grăiește un spirit, iar în plasa deasă și moale a ramurilor lor care se întrețeseau părea să atîrne o promisiune ca și o amenințare. Tufele de sparanghel mă înspăimîntau ; în mijlocul terenului, departe de casă și de alee, eram prins ca într-o vrajă și deveneam minuscul, și rătăceam printre trunchiurile netede, mari și verzi, așteptîndu-mă să dau peste o căsuță cu coșul fumegînd și în ea să fie bunica. Ea însăși crezuse în fantome, ceea ce făcea ca fantoma ei să

fie puternică. Chiar și acum, cînd stau singur în propria mea casă, podeaua scîrțîie în bucătărie și mă uit cu teama că o să intre pe ușă. Și noaptea, chiar înainte de a adormi, glasul ei mă cheamă, spunîndu-mi pe nume într-o șoaptă pătrunzătoare sau strigă : „Pete".

Mama mea se dusese să lucreze într-un mare magazin din Alton, vînzînd stofă proastă pentru un salariu de 14 dolari pe săptămînă. În timpul zilei, în primul meu an de viață, tata avea grijă de mine. Faptul că se ocupase de mine, spunea el, măgulindu-mă așa cum făcea întotdeauna, îl oprise să înnebunească. Poate că acest lucru făcuse ca afecțiunea mea pentru el să nu capete o formă articulată, ca și cum aș fi fost încă un țînc care nu poate vorbi și se bîlbîie în ceața protectoare a chipului bărbătesc. Și acel an, împărtășit de amîndoi, explică poate afecțiunea lui pentru mine, dorința lui de a mă lăuda, ca și cum tot ce-aș fi făcut ar fi fost marcat de ceva trist și schilod. Îi părea rău de mine, nașterea mea a coincis cu nașterea unei mari suferințe, o suferință națională — numai de curînd încetase să mă cheme cu porecla „tînăra Americă". Cam cînd am împlinit un an a obținut un post de profesor de matematică la liceul din Olinger, și deși era atît de bun și de vesel că nu putea intra într-o clasă fără să creeze zgomotoase probleme de disciplină, a suportat școala zi de zi și an de an și în cele din urmă ajunsese să aibă un loc în acest oraș străin, așa că sînt convins că există una sau două duzini de

foşti elevi, bărbaţi şi femei aproape de vîrstă mijlocie, care păstrează în memoria lor o încurajare de-a tatălui meu sau îşi amintesc de vreo frază de-a lui care i-a ajutat să se formeze. Desigur că sînt mulţi care-şi aduc aminte de glumele lui prin care-şi bătea joc de faptul că nu se simţea bine în clasă. Păstra în sertarul de la catedră un pistol cu capse confiscat, şi cînd i se dădea un răspuns deosebit de prost, îl scotea şi, cu o expresie preocupată şi plină de regret, şi-l ducea la tîmplă şi trăgea.

Bunicul a fost ultimul care trăise din munca braţelor şi a fost cel mai umilit de acest fapt. Fusese angajat în echipa de muncitori a oraşului, oameni care mergeau şi nivelau pasajele şi asfaltau străzile. Greoi şi siniştri în salopetele lor, învăluiţi în aburi şi dotaţi cu un echipament impresionant şi uimitor, aceşti oameni aveau o anumită măreţie în ochii unui copil şi eram nedumerit, cînd mă duceam şi veneam de la şcoala elementară, că bunicul refuza să-mi facă semn sau să-şi manifeste prezenţa în orice fel. Ciudat de puternic pentru un om dificil, s-a ţinut bine pînă după şaptezeci de ani, cînd şi-a pierdut vederea. Sarcina mea a fost, de atunci, să-i citesc prea iubitele lui ziare, el stînd lîngă fereastra mare şi mişcîndu-şi în soare ghetele cu carîmb înalt. Îl necăjeam citind cînd prea repede cînd înnebunitor de încet, sărind de la o coloană la alta pentru a inventa o poveste lungă şi haotică ; îi citeam pagina sportivă care nu-l interesa şi mormăiam cînd era vorba de editoriale. Numai graba cu care îşi sucea picioa-

rele îi trăda supărarea. Cînd mă opream, se ruga blînd, cu un glas cu intonaţii oarecum frumoase şi demodat oratorice : „Acum numai necroloagele, Allen. Numai numele ca să văd dacă-i pe-acolo cineva pe care-l cunosc". Îmi închipuiam, pe cînd lătram cu răutate numele printre care putea fi şi numele unui prieten, că o răzbunam pe mama ; cred că ea îl ura şi de dragul ei îl uram şi eu. Din neîncetata resuscitare a unor misterioase nemulţumiri îngropate cîndva, de mult, în pămîntul confuz, lipsit de soare, al vremii dinainte de a mă fi născut, fusesem capabil să deduc doar că era un om rău, care-i distrusese viaţa ei, acea frumoasă făptură cu beretă. Nu înţelegeam. Mama se lupta cu el nu fiindcă voia să se certe, ci fiindcă *nu putea suporta să-l lase singur.*

Uneori, ridicîndu-mi privirile de pe pagina tipărită, în care armatele noastre se îngrămădeau, retrăgîndu-se ca nişte insecte distrugătoare, îl surprindeam pe bătrîn că-şi ridica uşor capul ca să primească razele calde de soare pe obraz — o faţă uscată şi fragilă, înnobilată de o coroană deasă, bine pieptănată, de păr ca mătasea porumbului. Şi atunci îmi dădeam seama că păcatele lui ca tată erau probabil nu mai rele decît ale oricărui tată. Dar geniul mamei era de a da oamenilor celor mai apropiaţi de ea o măreţie mitică. Eu eram pasărea fenix. Tatăl şi bunica mea erau nişte sfinţi invadatori legendari, ea trăgîndu-se dintr-o vagă ramură măruntă de sînge arab rătăcit în rasa germană, iar el venind de dincolo de pustiurile protestante din New Jersey, amîndoi slujind şi înro-

bindu-şi tovarăşii cu puterile lor prodigioase de a răzbate şi a munci. Pentru că mama credea că ea, ca şi tatăl ei, fuseseră distruşi prin căsătorie, fiind făcuţi prizonieri de oameni mai buni şi totuşi mai puţin buni decît ei. Era adevărat, tata o iubise pe bunica Baer, şi moartea ei îl făcuse să pară şi mai străin ca oricînd. El şi fantoma ei stăteau într-o parte, în umbră, dar departe de centrul întunecat al casei, moştenirea de frustrare şi nebunie care coborîse de la bunicul la mama mea şi la mine şi pe care eu, cu cîteva bătăi din aripile mele crescînde, eram destinat să o schimb şi să o răscumpăr.

La şaptesprezece ani, în toamna anului cînd am absolvit liceul, am plecat cu trei fete la un concurs de oratorie de la un liceu aflat la o depărtare de o sută şaizeci de kilometri. Toate trei erau fete inteligente, eleve de nota zece ; erau desfigurate de zece ca de acnee. Totuşi, chiar şi aşa, îmi făcea o deosebită plăcere să mă urc cu ele în tren într-o vineri dimineaţa devreme, la o oră cînd la cîţiva kilometri colegii mei de clasă se prăbuşeau în bănci la prima lor oră de şcoală. Razele soarelui desenau largi fascicole de praf de-a lungul vagonului pe jumătate gol şi prin ferestre Pennsylvania se înfăţişa vederii asemeni unui prelung covor cafeniu, presărat cu motive din industrie. Ţevi negre alergau pe lîngă şinele de cale ferată, kilometri după kilometri. La intervale regulate unele din ele se înălţau într-un fel de buclă asemeni literei greceşti Ω.

— Ce-i asta ? am întrebat. Sînt bolnave ?

— Condensare ? sugeră Judith Potteiger cu glasul ei timid, transparent — îi plăceau ştiinţele.

— Nu-i asta, am spus. E din cauza durerii. Se svîrcolesc ! O să înşface trenul ! Păzea !

M-am aplecat, cu adevărat cam speriat. Fetele, toate, au izbucnit în rîs.

Judith Potteiger şi Catharine Miller erau colege cu mine şi se aşteptau să le distrez ; cea de a treia fată, o elevă dolofană dintr-o clasă inferioară, pe numele ei Molly Bingaman, nu ştia la ce să se aştepte. Pentru acest public nou, jucam eu. Era cea mai bine îmbrăcată din noi toţi, şi cea mai aşezată ; acest lucru mă făcea să bănuiesc că era şi cea mai puţin inteligentă. Înlocuise în ultimul moment pe unul din membrii echipei de oratorie care era bolnav ; o cunoşteam doar din vedere, de la adunări şi din şcoală. De la depărtare părea a fi îndesată şi prematur adultă. Dar de aproape era agreabilă, mirosind plăcut, şi pe fondul de un violet mohorît al stofei banchetei din tren, tenul ei părea luminos. Avea o piele frumoasă, o piele înduioşător de pură, pe care şi un punct negru ar fi stricat-o, şi ochi albaştri la fel de limpezi. În afară de o bărbie dublă şi o gură prea mare şi cărnoasă, ar fi fost desăvîrşit de frumoasă, ca o femeie micuţă şi obraznică. Şedeam unul lîngă altul, în faţa celor două fete din ultimul an al liceului, care aveau din ce în ce mai mult aerul impersonal viclean al unor peţitoare. Ele aranjaseră în chip forţat cum să ne aşezăm.

În după-amiaza zilei a avut loc concursul oratoric pe care l-am cîştigat. Da, Republica

Federală Germană *trebuia* să fie eliberată de sub controlul aliat. Şcoala, un castel luxos situat la marginea unui oraş minier mizer, era locul în care avea să se desfăşoare pînă sîmbătă un ciclu de concursuri oratorice din statul respectiv. Vineri urma să aibă loc o seară de dans în sala de gimnastică. Cel mai mult am dansat cu Molly, deşi spre neplăcerea mea ea s-a împrietenit cu un grup de băieţi din Harrisburg, în timp ce eu le învîrteam pe Judith şi pe Catherine conştiincios în jurul sălii. Toţi trei eram dansatori stîngaci ; numai Molly părea să mă facă a dansa bine, plutind fără teamă departe de picioarele mele, în timp ce obrazul ei îmi mototolea cămaşa asudată. Sala era împodobită cu ghirlande de hîrtie galbenă şi neagră în cinstea zilei tuturor sfinţilor şi steguleţele şcolilor concurente erau prinse de pereţi, şi o orchestră de douăsprezece persoane cînta fericit melodiile melancolice ale acelui an : „Mă doare sufletul", „Lîngă tine", „Asta e dorinţa mea". Se dădu drumul unui mare nor de baloane captive în grinzile de oţel. Se servi un punci roz şi o fată de la şcoala gazdă ne cîntă.

Judith şi Catherine se hotărîră să plece înainte ca dansul să se termine şi am convins-o şi pe Molly să vină şi ea, deşi era pur şi simplu înnebunită de plăcere ; pielea ei superbă, în ovalul de deasupra gîtului, era îmbujorată şi lucioasă. Mi-am dat seama, într-o vagă tulburare de milă şi posesiune, că acasă nu prea era obişnuită să i se dea atenţie, spre deosebire de măreţul ignorant din Olinger.

Am plecat împreună la casa unde fuseserăm găzduiţi toţi patru, o clădire mare şi albă din bîrne, proprietatea unei perechi de bătrîni, înălţîndu-se cu singuratică decenţă într-o semimahala. Judith şi Catherine se îndreptară spre casă, dar Molly şi cu mine, cu o sfidătoare hotărîre, care cred că venea din iniţiativa ei, continuarăm „să ne plimbăm prin împrejurimi". Am mers kilometri întregi, oprindu-ne după miezul nopţii la un bufet în formă de troleibuz. Eu am luat o chiftea, şi Molly m-a impresionat comandînd o cafea. Ne-am întors acasă şi am intrat folosind cheia care ne fusese dată ; dar, în loc să urcăm în camerele noastre, am rămas jos în salonul întunecat şi am discutat încet vreme de cîteva ore.

Ce ne-am spus ? Eu am vorbit despre mine însumi. E greu să auzim, şi încă şi mai puţin să ne amintim, ce spunem noi înşine, tot aşa cum ar fi greu pentru un aparat de proiecţie cinematografică, dacă ar căpăta viaţă, să vadă umbrele pe care ochiul lui de lumină le aruncă. O transcriere, de-aş putea-o produce, a monologului meu desfăşurat în acel important moment de cotitură din noaptea aceea, cu întreaga lui îngîmfare, ar deforma tabloul : salonul aflat la kilometri depărtare de casă, lumina de pe stradă trecînd prin cretonul perdelelor şi proiectînd pe tapet dungi de lumină de cîte un metru, gazdele şi tovarăşii noştri adormiţi la etaj, neîncetatul şuşotit al glasului meu, Molly înviorată de cafea aşezată pe podea lîngă fotoliul meu, cu picioarele întinse pe covor ; şi senti-

mentul ciudat pe care-l aveam în camera aceea, o aură fără gust şi miros care nu-mi era familiară, ca o băltoacă de apă care se lărgea.

Îmi aduc aminte de un schimb de replici. Trebuie să-i fi descris valul înalt al temerii de moarte care mă copleşea încă din fragedă copilărie, cam la fiecare trei ani, şi să fi terminat prin presupunerea că ţi-ar trebui un mare curaj ca să fii ateu.

— Dar pariez că tu ai să devii ateu, îmi spuse Molly. Numai ca să-ţi arăţi ţie însuţi că eşti de ajuns de curajos.

Am avut impresia că mă supraaprecia şi am fost măgulit. După cîţiva ani, cînd încă îmi aminteam multe din vorbele ei, mi-am dat seama cît de mişcător de naivă fusese presupunerea noastră că ateul este un rebel singuratic ; deoarece grupuri mari de oameni sînt uniţi în ateism şi uitarea — mareea densă şi plumburie care se abătea din cînd în cînd asupra mea — e pentru ei o greutate tot atît de neglijabilă ca şi presiunea uşoară a portofelului în buzunarul de la piept. Această grotescă şi delicată subapreciere a lumii izbucneşte în amintirea convorbirii noastre ca unul din nenumăratele chibrituri pe care le aprindeam.

Camera se umplu de fum. Prea obosit ca să stau în fotoliu, m-am întins pe podea lîngă Moly şi i-am mîngîiat în tăcere braţul argintiu ; totuşi eram încă prea timid ca să acţionez, în virtutea atmosferei destinse pe care nu o înţelegeam a fi de consimţire. Pe palierul de la etaj, dînd să mă îndrept spre camera mea, Molly se apropie de mine şi, aruncîndu-mi o privire,

mă sărută. Cu o vigoare stîngace, am intrat în acel spaţiu negativ care mă aştepta. Rujul de buze al lui Molly se lăţi în mici pete nemăgulitoare pe pielea din jurul gurii ei ; era ca şi cum mi s-ar fi dat o faţă să o mănînc, şi prezenţa oaselor — craniul sub piele, dinţii sub buze — mă împiedica. Am rămas vreme îndelungată sub lumina din hol, pînă ce a început să mă doară ceafa din cauză că trebuia să mă aplec. Cînd în cele din urmă ne-am despărţit şi ne-am strecurat în camerele noastre, îmi tremurau picioarele. În pat mi-a trecut prin minte gîndul : „Allen Dow s-a zvîrcolit fără odihnă", şi mi-am dat seama că, pentru prima dată în acea zi, mă gîndisem despre mine la persoana treia.

Sîmbătă dimineaţa am pierdut la concurs. Eram adormit, prolix şi arogant şi unii dintre elevii din public începură să mă huiduiască ori de cîte ori deschideam gura. Directorul şcolii veni pe scenă şi ţinu o cuvîntare mustrătoare, care mă termină şi pe mine şi cauza pe care o susţineam — o Germanie neînlănţuită. În tren, la întoarcere, Catherine şi Judith au aranjat locurile în aşa fel încît şedeau în spatele lui Molly şi al meu şi ne spionau numai pe deasupra capetelor noastre. Pentru prima dată, în acea călătorie spre casă, am simţit ce înseamnă a îngropa o umilinţă în trupul unei femei. Doar cît îmi frecam faţa de obrazul ei, şi ecoul huiduielilor dispărea. Cînd ne sărutam, o umbră roşie se isca sub pleoapele mele şi eclipsa feţele ostile şi urlînde ale publicului de la concurs, iar

cînd buzele noastre se despărţeau, marea interioară strălucitoare se ridica şi cu ea se iveau iar feţele acelea, mai intense ca oricînd. Cu un fior de ruşine îmi ascundeam faţa în umărul ei, şi în întunericul călduţ de acolo, în timp ce zorzoanele gulerului ei îmi zgîriau faţa, mă simţeam una cu toţi ticăloşii, trădătorii, nebunii şi învinşii care izbutiseră să păstreze alături de ei, pînă în clipa capturării sau a morţii, o femeie. Asta mă uimise. În liceu, fetele erau mîndre şi distante ; în ziare ele erau nişte fantastici monştri de supunere. Şi acum Molly îmi oferea cu mişcări mărunte şi cu potriveli ale corpului o siguranţă care avea un straniu gust practic.

Părinţii noştri ne întîmpinară la gară. Am fost uimit cînd am văzut cît de obosită arăta mama. De ambele părţi ale nasului avea două adînciturі vineţii şi părul ei părea a nu adera la pielea capului, ca şi cum ar fi purtat cu neglijenţă o perucă zdrenţuită, pe jumătate căruntă. Mama era o femeie voinică, şi greutatea ei — pe care o purta de obicei cu mîndrie, ca pe un fel de bogăţie — se prăbuşise în afara puterii ei, părînd în lumina mohorîtă a peronului gării că apasă asupra lumii. Am întrebat-o :

— Ce face bunicul ?

Căzuse la pat cu cîteva luni înainte, plîngîndu-se de dureri în piept.

— Mai cîntă încă, spuse ea cam tăios.

Ca să-şi mai treacă pustiul orbirii crescînde, bunicul începuse de mult să cînte, şi glasul lui bătrînesc, format, revărsa la orice oră din zi imnuri, balade comice uitate şi cîntece de la

adunările de tabără. Memoria lui părea să devină tot mai bună pe măsură ce treceau anii.

Supărarea mamei mele apăru şi mai evidentă în refugiul ferit al maşinii ; tăcerea ei grea mă apăsa.

— Arăţi foarte obosită, mamă, i-am spus încercînd să preiau ofensiva.

— Asta-i nimic pe lîngă felul cum arăţi tu, răspunse ea. Ce s-a întîmplat pe-acolo ? Te-ai cocoşat ca un om însurat.

— Nu s-a întîmplat nimic, am minţit.

Obrajii îmi ardeau, de parcă supărarea ei profundă şi continuă avea puterea de a-mi da insolaţie.

— Îmi aduc aminte de mama fetei aceleia Bingaman, cînd am venit pentru prima dată în oraş. Era cea mai încrezută femeiuşcă din cartierul de la sud de barieră. Sînt din cele mai vechi familii din Olinger, să ştii. N-au treabă cu mocofanii.

Tata încercă să schimbe subiectul.

— Ei, Allen, ai învins într-o discuţie, şi asta-i mai mult decît aş fi reuşit eu. Nu ştiu cum reuşeşti.

— Păi, asta-i vine de la tine, Victor. În discuţiile cu tine, n-am izbutit niciodată să am dreptate.

— Allen a căpătat asta de la bunicul Baer. Dacă omul acela s-ar fi apucat de politică, Lillian, ar fi fost scutit de toate nenorocirile din viaţa lui.

— Tata n-a fost niciodată un om priceput la vorbă. Era un tiran, Allen, să nu te uiţi la fe-

mei scunde. Te face să fii prea aproape de pămînt.

— Nu *mă uit* la *nimeni*, mamă. Zău, îţi închipui tot felul de lucruri.

— Păi, cînd a coborît din tren, din felul cum i se umflase guşa am crezut că a înghiţit un canar. Şi-apoi, să-l pună pe bietul meu fiu, numai piele şi os, să-i ducă valiza ! Cînd a trecut pe lîngă mine, sincer să-ţi spun mi-a fost teamă c-o să mă scuipe în ochi.

— Trebuia să duc valiza cuiva. Şi sînt sigur că fata nu ştia cine eşti.

Deşi adevărul era că în noaptea trecută vorbisem o mulţime despre familia mea.

Mama se uită în altă parte.

— Vezi, Victor... o apără. Cînd eram de vîrsta lui, mama acestei fete m-a jignit în aşa fel încît o simt şi acum, şi propriul meu fiu mă atacă din cauza fiicei ei bondoace şi grase. Mă întreb dacă maică-sa nu a împins-o să-l agaţe.

— Molly e o fată drăguţă, interveni tata. Niciodată nu mi-a dat bătaie de cap în clasă ca unii din ticăloşii aceia „încrezuţi".

Dar era ciudat de indiferent, pentru un om atît de credincios, cînd pronunţă această garanţie.

Am descoperit apoi că nimeni nu voia să mă vadă cu Molly Bingaman. Prietenii mei — prin faptul că eram amuzant, aveam cîţiva prieteni, colegi ale căror idile continuau peste capul meu, dar pe care-i puteam însoţi, ca un clovn, în plimbări comune — nu-mi vorbeau niciodată despre Molly şi, cînd am adus-o la petrecerile

lor, am avut impresia că o ignoră, aşa că am încetat să mai vin cu ea. Profesorii la şcoală zîmbeau, un zîmbet ciudat şi subţire, cînd ne vedeau rezemaţi la garderobă sau întîrziind pe scări. Meditatorul de engleză din clasa a unsprezecea — unul din cei care mă lăudau în lumea profesorilor, un om care încerca întotdeauna să mă „stimuleze", să „exploateze" „potenţialul" meu — mă luă deoparte şi-mi spuse cît e de proastă. Pur şi simplu nu putea înţelege regulile de sintaxă. Îmi vorbi despre greşelile ei de analiză gramaticală, ca şi cum ar fi trădat — şi într-un fel, într-adevăr aşa era — o mărginire pe care purtarea ei în societate o ascundea cu pricepere. Chiar şi familia Faber, un cuplu ultrarepublican care aveau un bufet lîngă liceu, nu-şi ascundeau o răutăcioasă satisfacţie ori de cîte ori mă certam cu Molly şi tratau cu încăpăţînare afecţiunea mea pentru ea drept o joacă amuzantă, ca şi pretenţia mea faţă de domnul Faber că sînt comunist. Se părea că tot oraşul era prins în capcana mitului mamei mele şi că plecarea era destinul meu adevărat. Era ca şi cum aş fi fost o făptură anormală, pe care bătrînii fantomatici ai oraşului Olinger o despărţiseră de restul turmei şi ar fi fost de acord să o ofere la vremea potrivită văzduhului ; aceasta se potrivea cu senzaţia ambiguă pe care o aveam întotdeauna în oraş, aceea de a fi totodată alintat şi respins.

Părinţii lui Molly ne dezaprobau fiindcă în ochii lor familia mea era virtual un gunoi. Mi se bătuse capul cu atîta stăruinţă că eram prea

bun pentru Molly, încît rareori mă gîndeam la faptul că, dintr-alt punct de vedere, ea era prea bună pentru mine. Mai mult, Molly însăşi mă ferea. Numai o dată, exasperată de o mărturisire de-a mea plicticoasă şi condescendentă, mi-a spus că nu-i plăceam mamei ei.

— De ce nu-i plac ? am întrebat sincer surprins.

O admiram pe doamna Bingaman — se ţinea bine — şi eram întotdeauna vesel în casa lor cu mobila albă adecvată şi cu vazele cu stînjenei aşezate în faţa oglinzilor lustruite.

— Nu ştiu. Crede că eşti un uşuratic.

— Dar nu-i adevărat. Nimeni nu se ia mai în serios decît mine.

În vreme ce Molly mă ferea de antipatia familiei Bingaman, eu i-o transmiteam cea provenită din partea familiei Dow, mai mult sau mai puţin direct. Mă înfuria faptul că nimeni nu-mi dădea voie să fiu mîndru de ea. O întrebam mereu, de fapt, de ce era atît de proastă la engleză ? De ce nu se înţelegea cu prietenii mei ? De ce era atît de îndesată şi de încrezută ? — asta în ciuda faptului că adesea, mai cu seamă în clipele mai intime, mi se părea frumoasă. Eram supărat pe ea mai ales pentru că povestea aceasta îmi relevase aspectul ignobil, isteric şi brutal al firii mamei mele, pe care, altfel, aş fi putut să nu-l observ niciodată. Sperasem să pot păstra secrete aceste lucruri faţă de ea, dar chiar dacă intuiţia ei nu ar fi fost neobosită, tatăl meu, la şcoală, ştia totul. Uneori, într-adevăr, mama îmi spunea că nu-i pasă dacă ţin la Molly ; că tata era cel supărat. Ca un cîine

zăpăuc, legat de un picior, ea mușca în toate direcțiile, proferînd tot felul de născociri ridicole — cum ar fi că doamna Bingaman o asmuțise pe Molly asupra mea numai ca să mă oprească de a mă duce la colegiu și a nu da familiei Dow un lucru de care să fie mîndră — ceea ce ne făcea pe amîndoi să izbucnim în rîs. Rîsul în casa noastră în acea iarnă avea un sunet vinovat. Bunicul meu era pe moarte și zăcea la etaj, cîntînd și tușind sau plîngînd, cum îi venea, și eram prea săraci ca să angajăm o infirmieră și prea buni și lași ca să-l trimitem la „azil". La urma urmei, casa era a lui. Orice zgomot ar fi făcut, părea să-i zdrobească inima mamei și ea nu mai putea dormi la etaj lîngă camera lui și noaptea stătea jos pe sofa. În starea ei de desperare, era în stare să-mi spună lucruri de neiertat chiar dacă lacrimile îi șiroiau pe obraji. N-am văzut niciodată atîtea lacrimi ca în iarna aceea.

De fiecare dată cînd o vedeam pe mama că plînge, mi se părea că trebuie să o fac pe Molly să plîngă. Începusem să mă pricep la asta ; era un lucru firesc pentru un copil unic, înconjurat toată viața lui de oameni mari care se torturează unii pe alții în căutarea adevărului. Chiar în clipele de adîncă intimitate, amîndoi pe jumătate dezbrăcați, îi spuneam ceva ca s-o umilesc. Niciodată n-am făcut dragoste într-un sens final, trupesc. Motivul meu era un amestec de idealism și superstiție. Eram un simplu mocofan, comic de ambițios, și refuzam chiar să-i spun că o iubesc — o dovadă de pedanterie rece care acum mă șochează, deoarece aproape că am

uitat contextul confuz în care ar fi părut un lucru înțelept.

Pe lîngă boala bunicului și necazurile mamei și pe lîngă așteptarea veștii dacă am căpătat bursa la singurul colegiu care mi se părea de ajuns de bun pentru mine, mai aveam pe cap și o mulțime de treburi mărunte legate de absolvirea școlii. Răspundeam de almanahul de sfîrșit de an, eram redactorul artistic al ziarului școlii, președintele comitetului de clasă pentru daruri, directorul adunării cursului superior și calul de bătaie al profesorilor. Înspăimîntat de poveștile tatălui meu, care-mi istorisea despre crizele nervoase la care asistase, stam și ascultam cum îmi zvîcnește creierul și imaginea acelei mase cenușii, cu infinit de multe interconexiuni, părea să se extindă în afară, să devină întreaga mea lume, o temniță organică de nepătruns, și simțeam că trebuie să ies de acolo ; dacă aș putea numai să ies de acolo, să intru în iunie, cerul avea să fie senin și avea să-mi fie bine întreaga viață.

Într-o vineri seară, în primăvara aceea, după ce încercasem vreme de mai mult de o oră să scriu treizeci și cinci de cuvinte afectuoase pentru almanahul de sfîrșit de an despre o fată de nimic de la cursul pentru secretare, cu care nu vorbisem niciodată, l-am auzit pe bunicul tușind, sus la el, o tuse care suna ca o membrană ce s-ar rupe și m-am înspăimîntat. Am strigat înspre scări, sus :

— Mamă, trebuie să plec.

— E nouă jumătate.

— Știu, dar trebuie. Înnebunesc.

Fără să-i mai aştept răspunsul şi fără să-mi iau o haină, am ieşit din casă şi am scos maşina noastră veche din garaj. Cu o săptămînă înainte mă despărţisem iar de Molly. Toată săptămîna nu i-am adresat un cuvînt, deşi am văzut-o o dată la bufetul lui Faber, cu un băiat din clasa ei, ferindu-se de mine, în vreme ce eu, de lîngă flipper, glumeam ca să audă ea. N-am îndrăznit să mă duc la uşa ei şi să bat la ora aceea de seară, atît de tîrzie ; am parcat doar în faţa casei şi m-am uitat la ferestrele luminate. Prin fereastra salonului am zărit pe căminul alb unul din vazele doamnei Bingman cu stînjenei de seră şi prin fereastra deschisă a maşinii intra aerul de primăvară mirosind delicat a cenuşă umedă. Molly era probabil în oraş cu imbecilul acela din clasa ei. Dar chiar atunci uşa casei s-a deschis şi silueta ei a apărut în dreptunghiul de lumină. Era cu spatele la mine, cu o haină pe braţ, iar maică-sa părea că strigă la ea. Molly a închis uşa şi a alergat de pe verandă, traversînd strada şi a intrat repede în maşină, cu ochii plecaţi în orbitele lor de umbră. *Ea a venit.* Cînd voi fi uitat în cele din urmă orice altceva, mireasma ei de pudră, pielea transparent răcoroasă, felul în care buza de jos semăna cu o pernă rotundă cu două feţe, în afară roşu prăfoasă şi înăuntru roz umedă, încă mă voi amărî pentru ea din pricina acestui lucru — că a venit la mine.

După ce am condus-o acasă — Molly mi-a spus să nu mă necăjesc, maică-si îi plăcea să ţipe — m-am dus la bufetul de dincolo de marginea oraşului Olinger, care era deschis toată

noaptea, şi am mîncat trei chiftele, una după alta şi am băut două pahare de lapte. Se făcuse aproape ora două cînd am ajuns acasă, dar mama era încă trează. Sta întinsă pe sofa în întuneric, cu aparatul de radio pe podea murmurînd muzică Dixieland, transmisă din New Orleans prin Philadelphia. Muzica la radio era un aspect constant al vieţii ei de insomnii ; nu numai că o ajuta să acopere zgomotul pe care-l făcea tatăl ei la etaj, dar părea să-i facă şi plăcere. Cînd tata o ruga să vină să se culce, îi răspundea că programul de la New Orleans încă nu se terminase. Radioul era un vechi aparat Philco, pe care-l aveam din totdeauna ; odată desenasem un peşte pe discul portocaliu al scalei lui de celuloid, care în ochii copilăriei mele părea un acvariu.

Singurătatea ei mă impresionă ; m-am dus în salon şi m-am aşezat într-un scaun, cu spatele la fereastră. M-a privit încordată multă vreme, aşa în întuneric.

— Ei, a spus în sfîrşit, cum a fost cu micuţa dezmăţată ?

Vulgaritatea pe care povestea asta o scosese la iveală în limbajul ei mă îngrozea.

— Am făcut-o să plîngă, i-am zis.

— De ce chinui fata ?

— Ca să-ţi fac pe plac.

— Nu-mi faci pe plac.

— Bine, atunci încetează să mă cicăleşti.

— Am să încetez să te cicălesc dacă ai să-mi spui solemn că vrei să te însori cu ea.

Nu i-am răspuns şi, după ce a aşteptat un timp, a continuat cu alt glas :

— Nu-i ciudat că ai slăbiciunea asta ?

— E ciudat să-i spui slăbiciune cînd e singurul lucru care-mi dă putere.

— Aşa să fie, Allen ? Bine. Poate. Uit că te-ai născut aici.

Sus, aproape de capetele noastre, bunicul începu să cînte cu glasul firav dar totuşi melodios: „Există o ţară fericită... departe, foarte departe... unde sfinţii sînt înconjuraţi de glorie... strălucitoare, strălucitoare ca lumina zilei". L-am ascultat şi glasul lui se înecă într-o tuse, o tuse îngrozitoare, sfîşietoare, care se transformă în furie, luptînd să se potolească, şi ţipînd de spaimă începu s-o strige pe mama. Mama nu se clinti. Glasul bunicului se înălţă uriaş, glasul unui om poruncitor, repetînd: „Lillian! Lillian!" şi am văzut că mama tremură din cauza forţei care cobora pe scări spre ea ; mama era ca un dig, şi atunci forţa aceea, cînd bunicul tăcu un moment, se îndreptă în întuneric spre mine şi mă cuprinse o supărare profundă şi am urît acea sursă de suferinţă, chiar în timp ce înţelegeam, printr-o rapidă şi uşoară socoteală, că eram prea slab ca să-i rezist.

Pe un ton de siguranţă şi de neplăcere — cît de împietrită îmi devenise inima ! — i-am spus:

— Bine. Vei cîştiga de data asta, mamă, dar va fi ultima dată cînd vei cîştiga.

Fiorul de teamă care urmă acestei nemaipomenite insolenţe reci păru să-mi amorţească simţurile ; scaunul de sub mine nu l-am mai

simțit, iar pereții și mobila din încăpere dispărură — nu mai exista decît strălucirea întunecat-portocalie a scalei radioului de pe podea. Cu glasul răgușit, părînd să vină de la o mare distanță, mama spuse, cu un accent tipic melodramatic :

— La revedere, Allen.

DRAGĂ ALEXANDROS

TRADUCEREA unei scrisori trimise de Alexandros Koundouriotis, copil dat în grija asistenţei sociale, cu nr. 26511 în registrele societăţii „Hope, Incorporated", o organizaţie caritabilă internaţională cu sediul la New York.

Iulie, 1959

Dragă domnule şi doamnă Bentley,

Dragi Părinţi Americani, în primul rînd aş vrea să ştiu dacă sînteţi bine, sănătoşi, şi apoi, dacă mă întrebaţi, vreau să vă spun că o duc binişor, pentru care mulţumesc lui Dumnezeu şi sper că şi voi la fel. Dee Domnul să fiţi totdeauna bine şi să vă dea fericire şi bucurie. Cu multă nerăbdare am aşteptat şi luna aceasta să primesc o scrisoare de la voi, dar, din păcate, din nou n-am primit nici o scrisoare. Aşa că sînt îngrijorat din cauza voastră, fiindcă doresc mult să ştiu ce e cu voi, dragi Părinţi Americani. Voi vă interesaţi atît de mult de mine şi în fiecare lună primesc ajutorul vostru. Pe aici e foarte cald în acest anotimp al anului, fiindcă sîntem în miezul verii. Munca la cîmp e foarte obositoare, aşa îi

aud zicînd pe cei mai în vîrstă. Cît despre mine, cînd n-am de lucru prin casă mă duc la mare să înot şi să mă joc cu prietenii mei. Fiindcă în anotimpul acesta marea e foarte frumoasă. Atîta despre mine. Vacanţa continuă pînă vine vremea reînceperii şcolii, cînd cu puteri noi şi cu bucurie vom începe din nou să învăţăm. Azi vă scriu ca să vă spun că am primit iar cei 8 dolari pe care mi i-aţi trimis pe luna iulie şi vă mulţumesc foarte mult. Cu banii aceştia voi cumpăra ce voi avea nevoie şi vom cumpăra şi ceva făină ca să facem pîine. În încheiere, salutări de la bunica şi de la sora mea şi sper ca scrisoarea mea să vă găsească sănătoşi şi veseli. Aştept cu nerăbdare să primesc o scrisoare de la voi, să aflu ce faceţi şi cum vă petreceţi vara. Vă salut cu multă afecţiune,

Fiul vostru,
Alexandros

Răspuns din partea lui Kenneth Bentley, Părinte American nr. 10.638.

25 septembrie

Dragă Alexandros,

Ne pare rău tuturor că te necăjeşti atîta din pricină că n-ai primit nici o scrisoare din partea noastră. Din păcate nu sîntem atît de atenţi cu scrisul aşa cum eşti tu, dar organizaţia cu nume

pretenţios care transmite scrisorile noastre pare a fi foarte înceată ; îi trebuie, după cîte se vede, cam vreo trei luni. Poate că le trimite prin Asia.

Descrierea verii greceşti, aşa cum o faci, e foarte frumoasă. Acum la New York e toamnă. Copăceii trişti de pe străduţa oarecum tristă pe care locuiesc s-au îngălbenit, aceia care nu s-au vestejit de tot. Frumoasele fete care se plimbă pe străzile principale poartă iar pălărie. La New York străzile principale străbat oraşul de la nord la sud, aşa că de obicei au un trotuar însorit şi unul în umbră, şi acum oamenii traversează strada ca să meargă pe trotuarul însorit, deoarece soarele nu mai e atît de cald. Cerul e foarte albastru şi în unele seri, după ce mănînc la un bufet sau la un restaurant, mă plimb puţin înspre East River ca să privesc vapoarele şi Brooklynul, care e un alt cartier al acestui imens oraş.

Doamna Bentley şi cu mine nu mai stăm împreună. Nu voiam să-ţi scriu asta, dar acum, dacă tot am bătut propoziţia asta la maşină, nu văd de ce n-aş spune-o. Poate că oricum te întrebai de ce îţi scriu din New York în loc de Greenwich. Doamna Bentley şi micuţii Amanda şi Richard stau cu toţii tot în frumoasa noastră casă din Greenwich, şi ultima dată cînd i-am văzut arătau foarte bine. Amanda a început să meargă la grădiniţă şi era foarte agitată şi nu mai vrea să meargă cu pantaloni sau salopetă ; stăruie să poarte rochii fiindcă aşa, crede ea, fetiţele sînt mai drăguţe. *Asta o cam înfurie pe maică-sa*, mai ales sîmbetele şi duminicile cînd

Amanda se joacă mai ales în praf cu copiii din vecini. Richard merge foarte bine acum și nu-i place ca soră-sa să-l cicălească. Și cui îi place ? Mă duc să-i văd o dată pe săptămînă și-mi iau corespondența, și scrisoarea ta a fost una din scrisorile pe care le-am luat și mi-a făcut o mare plăcere citind-o. Doamna Bentley m-a rugat să-ți răspund, ceea ce mi-a făcut o mare plăcere, fiindcă ultima dată ți-a scris ea. De fapt, cred că n-a făcut-o, fiindcă nu se prea pricepe să scrie scrisori, deși a fost ideea ei să ne înscriem în organizația „Hope, Incorporated" și știu că te iubește foarte mult și a fost deosebit de fericită că vrei să începi școala „cu puteri noi și cu bucurie".

Sînt tulburat fiindcă îmi închipui că te aud spunînd : „Atunci, domnul și doamna Bentley care mi-au trimis din America scrisori atît de fericite și fotografii ale copiilor lor, și un pulover și un briceag de Crăciun, spuneau minciuni ! De ce nu mai stau împreună ?" Nu vreau să te necăjesc. Poate că în satul vostru există soți și soții care se ceartă. Poate că se ceartă dar continuă să stea împreună, dar în America, unde există atît de multă canalizare și automobile rapide și șosele bune, am uitat cum să trăim în condiții mai grele, deși recunosc că felul în care trăiesc acum e de ajuns de dificil pentru mine. Sau poate că la școală, dacă te ții de ea, și sper că te vei ține, preoții sau călugărițele o să vă pună să citiți marele poem grec *Iliada* în care poetul Homer povestește despre Elena care și-a părăsit bărbatul ca să trăiască cu Paris, printre

troieni. Ceva asemănător s-a petrecut şi cu familia Bentley, numai că eu, bărbatul, am fost acela care m-am dus să stau printre troieni şi mi-am lăsat soţia acasă. Nu ştiu dacă vei învăţa la şcoală despre *Iliada* şi aş fi curios să o aflu. Poporul vostru ar trebui să fie foarte mîndru că a produs capodopere care sînt o bucurie pentru întreaga lume. În Statele Unite marii scriitori scriu opere care nu le plac oamenilor, fiindcă sînt atît de deprimante la citit.

Dar noi nu te minţeam, doamna Bentley şi Amanda şi Richard şi eu eram foarte fericiţi, şi întrucîtva sîntem şi acum. Te rog să continui să ne trimeţi scrisorile tale minunate, ele vor ajunge la Greenwich şi ne vor face plăcere tuturor. O să continuăm să-ţi trimitem banii pentru care spui că ne eşti recunoscător, deşi banii pe care ţi-i dăm în acest fel nu reprezintă nici a patra parte din banii pe care îi cheltuim pe băutură. Nu că doamna Bentley sau eu am fi băut băuturile astea, dar aveam mulţi prieteni care ne ajutau în treaba asta, cei mai mulţi nişte oameni foarte plicticoşi, deşi ţie poate că ţi-ar plăcea mai mult decît mie. Şi sigur că te-ar plăcea pe tine mai mult decît mă plăceau pe mine.

Sînt bucuros că stai aproape de mare, unde poţi înota şi te poţi odihni după munca obositoare de la cîmp. Eu m-am născut în mijlocul Americii, la o mie de mile de ocean, şi nu am ajuns să-mi placă marea pînă nu m-am făcut mare şi m-am căsătorit. Aşa că într-un fel eşti mai norocos ca mine. Desigur, să *stai aproape de* ţărmul mării e o mare binefacere, şi-mi amin-

tesc că mă gîndeam adesea ce bine ar fi dacă și copiii mei ar ști ce-nseamnă să alergi pe nisipul plajei frumoase, deși nu prea mari, de la Greenwich și să aibă deasupra umerilor lor acel vast și calm orizont.

Acum trebuie să închei, deoarece m-am înțeles cu o tînără doamnă s-o duc în oraș la masă, o tînără care, o să te intereseze acest lucru, e ea însăși de origine greacă, deși s-a născut în America, și care are mult din frumusețea rasei voastre. Dar am împovărat fără milă pe traducătorul nostru. Cele mai bune urări bunicii tale, care a avut atît de multă grijă de tine de cînd ți-a murit mama, și surorii tale, a cărei bunăstare și sănătate te preocupă atît de mult.

Sincer,
Kenneth Bentley

P.S. Uitîndu-mă din nou la începutul scrisorii mele, am observat cu regret că am fost lipsit de amabilitate față de excelenta organizație care a făcut posibilă prietenia noastră, izvorul frumoaselor tale scrisori, pe care sîntem întotdeauna bucuroși să le primim și să le citim și să le recitim. Dacă nu am scris atît de asta pe cît ar fi trebuit, e vina noastră și te rugăm să ne ierți.

ACASĂ

ÎNTÎI, CĂLĂTORIA cu vaporul acasă : ploua cu găleata la Liverpool și pe chei două fete (prostituate ?) cîntînd : „Nu sta sub măr", cu o singură manta de ploaie ținută deasupra capetelor ca un baldachin, toți ceilalți ghemuiți sub streșinile magaziilor, numai fetele acelea chiar la marginea cheiului de beton, cîntînd, de fapt pentru toți cei de pe transatlantic și mai ales pentru o persoană sau pentru mai multe persoane (doi iubiți marinari ?) de pe puntea cabinelor de clasa a treia. Și apoi Cobh în lumina aurie a soarelui, și o tînără americancă din Virginia cu pantaloni strîmți de toreador, sosind cu vasul pilot, și cu *Ulysses* în colecția Modern Library, ținut vizibil sub braț. Și apoi zilele cu orizontul circular, fără pată : „douăzeci-și-unu" cu bursierii Rhodes, și tenis de punte cu bursierii Fulbright, și *bouillon,* și valurile arcuindu-se sub proră, și dîra vasului șerpuind după ele ca o șosea de culoarea varului. Robert se hotărîse să nu fie dezamăgit de Statuia Libertății, să se supună ideii-clișeu pe care o reprezenta, dar îl dezamăgi deoarece era cu adevărat groaznică, în ceața dimineții din port, cu o tensiune în trupul ei verzui ca și cum s-ar fi gîndit tocmai atunci să ridice torța sau măcar s-o ridice atît de sus.

Fetiţa de pe umărul lui se răsuci în scutece, iar ceilalţi tineri americani se îngrămădiră la balustradă, şi el se simţi împiedicat să simtă efectul clasic, supremul simbol, cea mai adevărată marcă a fabricii. Aşa se întîmplă ca el, cel pregătit a fi condescendent, să nu fie la înălţimea împrejurărilor.

Şi apoi America. Doar harababura circulaţiei, şi taxiurile care se adună la capătul de apus al Străzii Patruzeci cînd soseşte un transatlantic, dar era patria, patria lui. În anul care trecuse, vederea uneia din aceste maşini mari şi încruntate croindu-şi drum prin străduţele din Oxford fusese pentru el ca un steag viu, un sunet de goarnă răsunînd pe un cîmp de grîu, şi iată-le aici, de ajuns de multe ca să împiedice circulaţia, claxonînd şi privind furioase unele la celelalte în căldura semitropicală, înghesuindu-se una într-alta ca ciorchinii şi colorate tot atît de ţipător ca păsările paradisului. Erau şocante dar aveau un rost ; erau pe măsura privirii lui. Anglia îi şi părea o îndepărtată, cenuşie apariţie. Parcă ar fi trecut trei ani şi nu trei luni de cînd, stînd singur într-unul din rîndurile de scaune ale cinematografului în stil american din Oxford, plînsese. Joanne abia născuse. Dormea într-un pat de spital, la o distanţă de doi pence cu autobuzul, şi la piciorul patului era ataşat un coşuleţ care o adăpostea pe Corinne. Toate mamele din salon păreau să aibă ceva. Erau sau irlandeze sau americance, necăsătorite sau bolnave. O femeie trecută şi vorbăreaţă era mulsă mereu cu o maşină care bolborosea.

În patul de lîngă Joanne, o tînără irlandeză plîngea cît era ziua de lungă din pricină că bărbatul ei, emigrant, nu găsea de lucru. În orele de vizită, Robert îşi băgase faţa crispată în aşternut, lîngă Joanne, şi plînseseră împreună. Joanne plînsese cînd i se spusese că femeile sănătoase erau rugate să nască acasă ; casa lor era un apartament la subsol, umed şi rece, în care ţopăiau de la o mică insulă de căldură la alta. Joanne izbucnise în lacrimi chiar acolo în capul cozii, şi funcţionara de la asistenţa socială o strînsese la pieptul ei mare şi cenuşiu. Îi dăduseră bonuri ca să ia praf de suc de portocale. Înfăşuraseră noul născut în scutece. Nu vedea decît capul Corinnei, o minge roşie-lividă, zvîcnind cu sîngele lui. Totul era foarte ciudat. La asfinţit, un pastor intră în salon şi oficie serviciul religios anglican, ceea ce le făcu pe mamele din salon să plîngă. Apoi intrară soţii, aducînd coşuleţe cu fructe şi pachete de şocolată. Grămădiţi în sala de aşteptare, îşi văzuseră soţiile gătindu-se în paturile acelea prăpădite. Apoi clopotele se auziră cînd mai aproape, cînd mai departe, prin tot oraşul, sunînd ora şapte. Cînd sună ora opt, Joanne îl sărută pasionat, speriată dar şi toropită de dorinţa de a dormi. Ea dormea, iar la o depărtare de o milă, Robert privea un film cu Doris Day, un film despre oraşul acela mitic din Midwest pe care Hollywood-ul îl păstrează undeva printre decorurile sale. Casele erau albe, verandele largi, pajiştile verzi, trotuoarele măturate, arţarii întunecaţi şi rămuroşi în lumina felinarelor. Buza de sus a lui Doris Day se ridica exact aşa cum se obiş-

nuieşte într-un mic orăşel ; glasul ei era spart. Deodată, chiar acolo în mijlocul foşnetelor făcute de pachetele de şocolată, al tinerelor vînzătoare îmbrăcate excentric şi al tinerilor englezi duri în sinistrele lor costume negre, se pomeni, spre uimirea şi bucuria lor, că plînge, că plînge cu lacrimi fierbinţi şi sincere, de dorul căminului său părăsit.

Şi acum vorba repezită şi scrîşnită a oamenilor, privitul bagajelor alunecînd unul cîte unul în josul rampei şi încercarea de a alina sugarul care transpira şi care nu cunoscuse pînă atunci o asemenea căldură. Heruvimul cu insignă care păzea poarta spre patrie îi dădu voie să treacă şi să dea copilul bunicilor, mătuşilor şi verilor care aşteptau de partea cealaltă. Maică-sa se ridică şi-l sărută pe obraz, iar taică-său, cu privirea îndreptată în altă parte, îi strînse mîna, iar rudele din partea nevestei îi imitară, şi celelalte rude făcură gesturile de afecţiune potrivite împrejurării, şi apoi cu toţii o porniră prin deprimanta şi rezonanta sală de aşteptare, în mici cercuri de încordată întîrziere. Cîtă vreme fusese în străinătate, scrisorile mamei — graţioase, spirituale, informative, vesele — fuseseră principala lui legătură cu cei de-acasă, dar acum că-şi văzuse părinţii în carne şi oase, tatăl său îi trezise interesul. Maică-sa îmbătrînise puţin ; avea o faţă mare, bună, îmbujorată, încordată şi emoţionantă — faţa unei femei a cărei ţară nu se hotărîse niciodată ce are de făcut cu femeile ei. Şi, în măsura în care era deşteaptă şi

civilizată, era europeană, poveste bine cunoscută.

Tatăl lui îi apăru ca fiind ceva nou, ca o revelație potențială. Nu întîlnise în Europa un om ca el. Bătrîn, necrezut de bătrîn — își scosese toți cei șaisprezece dinți care-i mai rămăseseră în timp ce Robert fusese plecat și obrazul îi părea îngălbenit de durere și parțial scofîlcit — se ținea totuși foarte drept, ca un copil care abia a învățat să stea în picioare, cu mîinile căzute moale, departe de corp, în dreptul centurii. Nevoind sau nefiind în stare să se uite mai multă vreme la singurul său fiu sau la nepoțica lui, se uita cercetător prin sala de așteptare, studiind țîșnitoarea de apă și un afiș cu vinurile Manischewitz, nasturii de pe tunica unui hamal de culoare, ca și cum fiecare din aceste lucruri ar fi putut să-i dea vreo indicație utilă pentru găsirea unui lucru pierdut. Deși fusese timp de treizeci de ani profesor de liceu, mai credea în învățămînt. Acum se angajase într-o conversație cu hamalul, făcînd gesturi triste, punîndu-i întrebări, întrebări pe care Robert nu le putea auzi dar care, din experiența sa, puteau să se refere la orice, la tonajul marilor vapoare, popularitatea vinurilor Manischewitz, tehnica descărcării bagajelor. Orice informație primită îl făcea pe tatăl său să fie, pe moment, mai puțin trist. Hamalul îl privi la început încurcat și bănuitor, apoi, așa cum se întîmplă de obicei, se simți flatat și deveni mai vorbăreț. Oamenii care treceau, cu toată graba lor, întorceau capul să se uite la acest straniu duet al bărbatului aceluia înalt, cu mînecile suflecate, cu fața gălbe-

jită, care dădea serios din cap, și la negrul cel scund care tot vorbea și vorbea. Hamalul aduse pe unul din colegii săi, pentru a-i întări spusele. Făceau gesturi largi cu mîinile și începuseră să ridice glasul. Stînjenit, Robert simți că se-nroșește. Tatăl lui era întotdeauna atît de vizibil. Era atît de înalt încît fusese ales, cu prilejul unei alte întoarceri din Europa, să fie Unchiul Sam și să conducă Parada Victoriei din orașul lor, în toamna anului 1945.

Ajungînd din urmă restul familiei, le spuse :

— Era un om foarte interesant. Mi-a spus că toate afișele acestea din jur — „Nu primim bacșiș" — sînt pur și simplu o prostie. Zicea că sindicatul lui se luptă de ani de zile să fie scoase".

Le dădea această știre cu un vag aer de speranță, formînd cuvintele cu grabă printre dinții falși cu care nu era obișnuit. Robert scoase un mormăit exasperat și-și întoarse spatele. Așa. Nici nu era de un ceas în țară, că se și arătase nepoliticos cu tatăl său. Se întoarse de cealaltă parte a porții și termină formalitățile.

Aranjară bagajele în mașina tatălui său, un Plymouth negru din '49. Mașina mică arăta prăfuită și prăpădită printre taxiurile care duduiau. Un polițist tînăr și blond se apropie și făcu gălăgie din pricină că parcaseră mașina pe un loc interzis lîngă trotuoar și sfîrși, atît de seducătoare se dovedi atracția exercitată de zăpăceala stoică a tatălui său, prin a-i ajuta să ridice cufărul demodat și uriaș — fusese al mamei lui Robert pe vremea cînd învăța la colegiu — și

a-l așeza în portbagaj, printre cricuri stricate, ghemuri de sfoară, bidoane găurite de ulei și vrafuri răvășite de bilete de baschet pe care taică-său le căra peste tot. Cufărul ieșea din portbagaj și se sprijinea pe bara din spate. Legară capacul portbagajului cu o frînghie zdrențuită. Tatăl îl întrebă pe polițist cîte taxiuri erau în Manhattan și dacă era adevărat, așa cum citise el, că șoferii fuseseră jefuiți de atîtea ori, încît nu mai voiau să meargă noaptea în Harlem. Discuția lor continuă cît ceilalți își luară rămas bun. Mătușa lui Robert, cu un sărut care mirosea a țigări Kool și a pînză scrobită, plecă să prindă trenul spre Stamford. Vărul lui, fiul ei, se îndreptă pe sub colonade spre șoseaua West Side ; locuia pe West Twelfth Street și lucra ca prezentator de reclame la televiziune. Părinții soției lui mînară mica turmă a rudelor lor spre parcaj, își recuperară Volvo-ul lor stacojiu și-și începură lungul drum spre Boston. Mama se urcă în față. Robert, Joanne și Corinne se aranjară în spate. Mai trecură cîteva minute, apoi tatăl și polițistul se despărțiră și tatăl trecu la volan.

— A fost foarte interesant, zise el. Spunea că nouăzeci și nouă la sută dintre portoricani sînt oameni cinstiți.

Cu un hîrîit chinuit al ambreiajului, porniră spre Pennsylvania.

Robert fusese angajat la un colegiu elegant de pe *Hudson* ca să predea matematica unor fete din lumea bună. Urma să înceapă în septembrie. Acum erau în iulie. Pînă atunci aveau să

trăiască pe spinarea părinților. Ai lui, mai întîi. Așteptase mult sosirea acestei luni : avea să fie cea mai lungă perioadă a ședерii lui cu nevasta în Pennsylvania și-și amintea că ar fi vrut să-i descrie, să-i explice ceva despre aceste locuri. Dar exact despre ce era vorba — uitase. Părinții lui locuiau într-un orășel la vreo cincizeci de mile la vest de Philadelphia, într-o regiune dens populată de nemți. Maică-sa se născuse în aceste locuri, într-o fermă, și se simțea legată de pămînt, dar era străină de oamenii lui. Tatăl său venise tocmai din centrul orașului Baltimore și umbla după oameni, dar nu-și găsea nici un fel de sprijin în pămînt. În timp ce Robert, care se născuse și fusese crescut într-un orășel unde oamenii și pămînturile alcătuiau o singură țesătură, crezuse că-i iubește și pe unii și pe alții ; totuși, de cînd ținea minte, nu se gîndise decît cum să scape de-acolo. Aerul, oamenii îi păreau ceva prea dens, parcă îl înăbușeau. Scăpase. I se păruse că a fost un lucru necesar. Dar rămăsese cu sentimentul că e găunos, fragil și transparent — o fiolă care așteaptă să fie umplută cu lacrimi la următorul film cu Doris Day. Venirea acasă îl umplea de putere, de un lichid mai dens. Dar de fiecare dată mai puțin — simțea asta. Și el și pămîntul se schimbau. Recipientul se îngusta ; conținutul devenea mai impur. În anul care trecuse, scrisorile mamei sale i se păruseră adesea enigmatice și pline de o substanță palidă, străină. Așa că, stăpînit de un sentiment de vinovată grabă, îndemna în tăcere mașina să gonească, ca și cum inima

Americii ar fi putut să piară înainte de a fi ajuns la ea.

Tatăl său spuse :

— Poliţistul acela mi-a spus că a învăţat ca să devină reparator de televizoare, dar n-a putut găsi de lucru aşa că s-a făcut poliţist. Spunea că-n meseria asta s-au înmulţit ca dracu, în ultimii cinci ani.

— Taci, tăticule, spuse mama. Copilul vrea să doarmă.

Corinne fusese terorizată de sirenele remorcherelor ; fiind trecută din braţe în braţe nu se liniştise deloc. Acum era aşezată pe podeaua maşinii, într-un cărucior de culoare gălbuie, pe care-l cumpăraseră în Anglia. Uitîndu-se la butoanele de nichel şi la curelele pătucului, Robert îşi aminti de magazinul de cărucioare de pe Cowley Road, cu şirurile de cărucioare impozante, negre şi strălucitoare, făcute parcă să dureze toată viaţa ; şi într-adevăr, englezii îşi poartă copiii în cărucior pînă cresc mari. O, dragii, rumenii englezi, îşi zise el, schimbîndu-şi încet părerea, o să le ducă dorul. Oare nu se va putea linişti niciodată ?

O dezbrăcară pe Corinne de hăinuţele ei de lînă şi acum stătea întinsă în scutece, îmbujorată de căldură, dînd din picioare şi scîncind. Şi apoi încreţiturile feţişoarei ei se traseră într-o parte, mîinile ca nişte stele încetară să se mai agite, şi adormi la pieptul accidentat al şoselei.

— Zău, Joanne, spuse mama lui Robert, n-am mai văzut un copil atît de fără cusur. Şi cînd spun asta, nu o spun ca o mamă soacră.

Protestul ei era usturător în multe privinţe ; Robert nu voi să se gîndească la implicaţia că fetiţa era numai opera Joannei.

— Îmi place buricul ei, afirmă el.

— E o capodoperă, zise maică-sa şi Robert simţi, într-un mod ciudat că e aprobat.

Dar chiar şi aşa : frumuseţea copilului, ca orice altă frumuseţe, era limitată la ea însăşi şi nu ducea nicăieri. Conversaţia lor rămînea timidă şi ezitantă. Robert şi părinţii lui vorbeau despre lucruri pe care soţia lui nu le putea cunoaşte ; şi tot mai multe aluzii făcute de el şi de Joanne rămîneau străine părinţilor lor. Importanţa şi aria tot mai largă a acestor aluzii, care nu putea fi total înlăturate din discuţie, oricît de politicoşi ar fi încercat să fie, păreau a bagateliza şi a batjocori relaţiile cu părinţii lui. Fumase, chiar cînd era la colegiu, pe ascuns, nu acasă, unde acest lucru ar fi jignit-o pe maică-sa. Tot aşa cum a face dragoste se poate ierta, dar nu trebuie văzut. Dar acum, în timp ce Joanne fuma nervos ţigară după ţigară, din cauza modului excentric şi încordat în care tatăl său conducea maşina, el nu putea ca soţ al ei şi ca bărbat să se abţină ; şi oricum, din cele două vechi păcate acesta era cel mai neînsemnat, iar fructul celui mai mare abia fusese lăudat. Auzind zgomotul pe care-l făcu aprinzînd chibritul, maică-sa îşi întoarse capul şi-l privi drept în ochi. Spre lauda ei, în privire nu era nici un semn de reproş. Totuşi, după aceea deveni dureros de conştient că fumul ţigării plutea înspre ea şi îi învăluia capul şi că maică-sa îl alunga

mereu din faţa ei, răbdătoare, cu mîna. Podul palmei ei era pătat de pistrui şi verigheta săpase adînc în carnea degetului inelar, dînd celui mai liniştit gest al ei o pasivă şi rănită eloc-venţă.

Un punct în favoarea ei fu momentul în care Joanne, înspăimîntată că socrul ei o să încurce cotitura spre Polasky Skyway, scutură ţigara pe spătarul banchetei şi o scînteie căzu pe pîntecele copilului. O secundă nu se întîmplă nimic, şi apoi Corinne începu să ţipe, şi toţi văzură micul purice de foc scînteind lîngă buricul ei desăvîrşit. Joanne sări, dădu din mîini şi din picioare şi strînse copilul la piept şi-l legănă, dar dovada nu putea fi distrusă ; o pată cafenie de arsură pe globul de piele imaculată. Corinne continua să ţipe, întrerupîndu-se pentru a suspina violent şi a sughiţa cînd inspira, în vreme ce toată lumea cotrobăia prin pungi şi buzunare după vaselină, unt, pastă de dinţi, orice-ar fi putut fi folosit ca unguent. Mama avea o sticluţă cu apă de toaletă căpătată la un magazin universal : Joanne tamponă copilul cu ea şi în scurtă vreme Corinne, scuturată tot mai rar de spasme şi sughiţuri, luă rana cu ea, din fericire, în vizuina somnului.

Incidentul era atît de asemănător cu acela petrecut cu moneda, încît Robert trebuia să-l povestească. Pe vapor, se dusese o dată în cabină unde Corinne dormea, ca să-şi ia portofelul din cealaltă haină. Haina era atîrnată într-un cîrlig deasupra leagănului ei. Cabinele turistice de pe transatlanticele acelea mari, explică el,

sînt teribil de înghesuite, toate lucrurile sînt îngrămădite unele deasupra altora.

Tatăl lui dădu din cap, acceptînd faptul.

— Nu-ţi dau prea mult spaţiu, nu ?

— N-au *cum*, îl lămuri Robert. Oricum, în fugă sau din alt motiv, cînd am scos portofelul a căzut şi un penny englezesc care a lovit-o pe Corinne drept în frunte.

— O, Robert !, exclamă mama.

— O, a fost groaznic. A plîns vreme de-un ceas. Mai mult decît acuma, cu scînteia.

— Trebuie să se fi obişnuit să tot lăsăm lucrurile să cadă pe ea, spuse Joanne.

Cu un tact abia subliniat, mama lui nu vru să fie de acord cu această sugestie şi arătă un interes exagerat de politicos faţă de penny-ul englezesc pe care i-l arătară. O, ce greu e ! Şi asta e *cea mai mică* monedă ? Îi arătară zeloşi şi alte monede englezeşti. Dar erau amănunte în această poveste care fuseseră omise : avuseseră nevoie de portofel pentru că îşi consumaseră mărunţişul la o petrecere cu joc de cărţi şi băut bere. Şi faţă de Joanne chiar, Robert avea un alt secret : motivul iuţelii lui în recuperarea portofelului era şi graba de a se întoarce la înviorătoarea companie a fetei arătoase şi cam prostuţe dar foarte drăguţe din Virginia, care se urcase pe vapor la Cobh. În cabina întunecată, luminată de un bec albastru şi încălzită de dorinţa lui, zborul ciudat al penny-ului păruse o pedeapsă.

Aşa că accidentul, ca şi povestea, măriseră reticenţa lor.

Drăguțele chioșcuri de stuc pentru crenvurști calzi, iubitele case de lemn, *drugstore*-urile zelos aprovizionate și intim răcoroase, treceau dincolo de ferestrele mașinii, mînjite de implicațiile posomorîte ale vinovăției, dezamăgirii, iertării și timpului pierdut. Robert se uită la părinții lui ca să rupă vraja. Căsătorit, salariat, destul de învățat, el însuși tată, era de ajuns de copilăros ca să spere că părinții lui vor străpunge multele taine mărunte care se acumulaseră între ei ; că vor face un miracol. Îi considera vinovați pentru că nu izbutiseră să o facă. În infinita lor putere, nu aveau decît să întindă o mînă. Înciudat, începu să se gîndească cu plăcere la luna pe care aveau să o petreacă la Boston cu părinții *ei*.

Trecură prin New Jersey, venind dinspre apus, traversară rîul Delaware pe unde-l trecuse cîndva Washington și mergînd de-a lungul unui arc sudestic, intrară în Pennsylvania. Orașele de pe drum se schimbară, trecînd de la tipul plat, cu case de lemn ca în New Jersey, cu gustul acela fragil al preriei, de lîncezeală și praf, la tipul mai țeapăn, mai teutonic, așezate printre dealuri, cu clădiri de piatră și cărămidă, dispuse cu încăpățînare după liniile unui grătar, deși acest dogmatism făcea necesare prelungi ziduri de susținere, care se înălțau și coborau odată cu terenul, zăgăzuind scurte pajiști boltite, încoronate cu case înguste de cărămidă, ale căror ferestre de la subsol se aflau mai sus decît capota mașinii lor. Soarele

puternic trecu de amiază ; capacul portbagajului zăngănea şi sălta pe măsură ce slăbea sfoara cu care era legat. Ajunseră la graniţa celor zece sau douăzeci de mile pe care Robert le cunoştea bine. În oraşul acesta se dusese în fiecare toamnă la un meci de fotbal şi în celălalt fusese la un bîlci, unde fetele din corturi dansau nepurtînd nimic altceva decît pantofi violeţi cu tocuri înalte.

O pînză de păianjen prinse a-l îneca pe Robert. Strănută.

— Săracul Robbie, spuse maică-sa, pariez că n-a avut guturai de cînd a plecat de-acasă.

— Nu ştiam că avea guturai, spuse Joanne.

— O, era groaznic, zise maică-sa. Cînd era băieţel îmi frîngea inima. Cu sinusurile lui, ar trebui chiar să nu mai fumeze.

Se clătinară cu toţii ; o maşină de lîngă bordura trotuarului se băgase pe neaşteptate în calea lor, şi tatăl lui, fără să atingă frîna, o ocoli. Era o maşină lungă, verde, nou-nouţă şi strălucitoare, şi faţa de la fereastra dinspre volan, suspendată pentru o clipă ca o minge de cauciuc pe valul ocolirii lor, arăta roşie şi speriată. Robert observă acest lucru fără prea mare interes. Ochii îi lăcrimau. Continuară să înainteze şi trecu cam o jumătate de milă înainte ca Robert să-şi dea seama că urletul tot mai puternic al claxonului le era adresat lor. Maşina verde mărise viteza ca să-i ajungă ; merse cîţiva yarzi în spatele lor în timp ce omul de la volan apăsa într-una pe claxon. Robert se întoarse şi, prin fereastra din spate, citi, între farurile triple ascunse sub zburlitele sprîncene de metal, lite-

rele mari OLDSMOBILE prinse în grila radiatorului. Maşina ţîşni în banda de lîngă ei şi-şi încetini mersul ; avea o linie aerodinamică extravagantă şi înclinarea geamului din spate dădea impresia unei pălării gata să cadă. Micul şofer roşu urlă ceva prin geamul cel mai apropiat. Soţia bărbatului între două vîrste, ca şi cum ar fi fost nu o dată o parteneră în această demonstraţie, îşi trase cu pricepere capul înapoi ca să permită cuvintelor omului de lîngă ea să treacă, dar în goana vîntului şi a vîrtejului cauciucurilor nu se înţelegea nimic.

Tata se întoarse spre mama ; de enervare se uita cruciş.

— Ce spune, Julia ? Nu pot auzi, ce spune.

Din cînd în cînd se mai adresa soţiei sale, ca unui interpret al acestei regiuni, deşi locuia acolo de treizeci de ani.

— Spune că e supărat, zise mama.

Robert, cu mintea întunecată de convulsiile unui strănut iminent, bătu cu piciorul în podea, ca să îndemne maşina lor să meargă mai repede şi să-l întreacă pe atacator. Dar tatăl lui încetini şi opri.

Oldsmobile-ul, luat pe neaşteptate, merse o bună distanţă dincolo de ei, înainte de a se trage pe marginea drumului. Erau în afara oraşului ; ogoare frumoase şi bine îngrijite, înecate în nori de polen, unduiau în căldură, de fiecare parte a şoselei. Maşina din faţă îşi scuipă afară şoferul. Într-un trap mărunt şi greoi, un om scund şi îndesat se îndreptă poticnit spre ei, de-a lungul adăpostului presărat cu pietriş. Purta o cămaşă înflorată hawaiană şi tot dădea din gură.

Motorul bătrînului Plymouth, prea fierbinte ca să poată sta după patru ore de mers continuu, vibră şi se opri. Capul omului se ivi la fereastra laterală a maşinii : avea o ţeastă pătrată, cu creste de cartilagiu deasupra urechilor mici şi albe, iar pielea îmbujorată şi sbîrcită de furie părea să aibă o luminoasă fragilitate, asemenea pieliţei unui cîrnat. Chiar înainte ca omul să-şi tragă sufletul şi să poată vorbi, Robert îl recunoscu ca fiind un straşnic specimen al speţei pe care, cu o ignorantă afecţiune, lumea din afară o numeşte „olandezul de Pennsylvania". Şi atunci, în primul val strident de înjurături, mustosul *ş* şi *d*-ul greşit plasat al vorbirii păreau să fie vizibile foarte clar, asemeni literelor zugrăvite pe lăzile sparte care se prăbuşesc într-o cascadă. Pe măsură ce glasul violent devenea mai lent şi mai coborît, se auzea limpede un întreg şir de înjurături. Fraze, una după alta, puteau fi înţelese.

— N-ai afud nici un drepd să treci peşde mine aşa. N-ai nici un drepd să mergi aşa brin oraş.

Tatăl lui Robert nu răspunse nimic ; tăcerea lui provocă la omuleţul roşcat un nou acces de furie ; pielea îi lucea, gata, gata să plesnească ; omul îşi băgă faţa în fereastră ; îşi închise ochii şi pleoapele i se bulbucară, nările i se albiră din cauza tensiunii. Glasul i se frînse, de parcă s-ar fi speriat de el însuşi, apoi îşi întoarse spatele şi se dădu cu un pas înapoi. În aerul strălucitor, mişcările lui păreau a fi întreprinse pe fondul unei rigidităţi imense şi constrîngătoare.

Tatăl lui Robert îi spuse cu glas blajin :

— Domnule, încerc să te înţeleg, dar nu pot să-mi dau seama ce spui. Nu ştiu ce vrei.

Auzind asta titirezul se învîrti iar, şi mai furios, dar pentru scurt timp. Mama îndepărtă cu mîna fumul din ochi, încheind astfel o lungă stare de nemişcare. Copilul scînci şi Joanne se aplecă pe marginea banchetei, încercînd să înlăture motivul neplăcerii. Poate că aceste mişcări ale celor două femei stîrniră un sentiment de vinovăţie la olandez ; dădu drumul, ca un argument legal auxiliar, unei alte izbucniri de cuvinte murdare, şi mîinile strălucitor de albe executară un dans nervos printre florile cămăşii, iar el, întocmai ca un derviş, se învîrti în jurul său. Trist, tatăl lui Robert se uită ţintă la vîrtej, obrazul îngălbenindu-i-se tot mai mult... În profil, buzele i se crispară cu încăpăţînare peste dantura urîtă şi ochiul deveni un perfect diamant de neabătut interes. Atenţia aceasta stînjeni elanul indignat al olandezului. Glasul obscen şi furios, care datorită straniei acustici a amiezii părea să facă ecou tăvii albastre de copt de deasupra tuturor, se opri cu un scîrţîit ostil.

De parcă tocmai atunci scînteia i-ar fi atins pîntecul, Corinne începu să ţipe. Joanne se ghemui deasupra ei şi strigă spre fereastra din faţă :

— Ai trezit copilul !

Pe Robert îl dureau picioarele şi, pe de o parte ca să şi le întindă, pe de altă parte ca să-şi *arate indignarea, deschise portiera* şi se dădu jos. Îşi simţi zvelta înălţime, îmbrăcată în costumul negru englezesc, desfăşurîndu-se ca o armă

elegantă şi surprinzătoare. Fruntea brobonită a duşmanului se încreţi a îndoială.

— De ce ai vrut să ne-o iei înainte ? îl întrebă Robert lungind cuvintele, aşa cum se vorbea în aceste locuri ; glasul lui, voalat de guturai şi atenuat de lumina excesivă a soarelui, părea a fi mai degrabă al unei vechi cunoştinţe decît al lui.

Tatăl lui Robert deschise şi el portiera şi se dădu jos. La vederea acestei şi mai mari şi mai masive înălţimi, olandezul scuipă pe asfalt, avînd grijă să nu nimerească nici un pantof. Continuînd să se zbată împotriva unei rezistenţe invizibile a aerului, se întoarse smucit şi o porni ţanţoş spre maşina lui.

— Ei, aşteaptă o clipă, domnule, strigă tatăl lui Robert şi începu să se grăbească după olandez.

Faţa roză, golită dintr-o dată de orice urmă de furie, se aprinse deasupra umărului muiat de sudoare al cămăşii hawaiene. Olandezul o porni la trap. Tatăl lui Robert, neliniştit că lasă o conversaţie să fie curmată în acest fel, alergă după el ; mărindu-şi paşii, trupul i se înălţă deasupra pămîntului într-o mişcare teribilă, înceată şi plutitoare. Licărul drumului făcea ca umbra lui să pară a-i cădea departe de picioare. Glasul lui aluneca uşor în jurul şoselei orbitoare.

— Aşteaptă o clipă, domnule. Vreau să te întreb ceva.

În perspectivă, distanţa dintre ei părea micşorată, şi picioarele olandezului tresăriră ca acelea ale unei insecte cu aripile tăiate ; dar

era o iluzie, nu-l prinsese din urmă. Olandezul ajunse la portiera mașinii lui ; socoti că mai are timp de încă o înjurătură, o spuse, și se băgă în cușca verde strălucitoare. Tatăl lui Robert ajunse la bara din spate tocmai cînd mașina pornea. Cutele încordate ale spatelui cămășii sale indicau dorința de a se arunca asupra metalului care fugea. Apoi cutele se destinseră și el se îndreptă din umeri.

Drept ca o lumînare, dezamăgit și cu mîinile bălăbănindu-i-se, o luă la vale pe marginea șoselei, exact ca acum paisprezece ani, cînd, cu ghetre și cu joben de carton, defilase în fruntea paradei.

În mașină, Joanne legăna copilul și rîdea. Nu-l mai văzuse pe socrul ei învingînd.

— A fost grozav, spuse ea.

Silindu-se să se ghemuie, tatăl se strînse în locul lui la volan. Porni mașina și-și întoarse capul mare ca să-i spună cu tristețe :

— Nu. Omul acela a avut să-mi spună ceva și am vrut să aud despre ce era vorba. Dacă am făcut ceva rău, vreau să știu ce. Dar afurisitul acela nu vorbea ca oamenii. Ca toți ceilalți de pe aici ; nu-i pot înțelege. Oamenii Juliei.

— Am impresia că a crezut că sîntem țigani, spuse mama. Din cauza cufărului aceluia vechi din spate. Și apoi capacul era sus și n-a putut să vadă că numărul nostru e din Pennsylvania. Sînt foarte dornici, știi, să țină „rasele impure" în afara regiunii. Și culoarea pielii lui tăticu l-a indus în eroare. De îndată ce ne-a auzit, bietul om a fost mulțumit.

— Părea teribil de furios pe nimica, zise Joanne.

Glasul mamei, mai repezit, deveni curgător :

— Ei, cam așa sînt, Joanne. Oamenii din partea asta a țării sînt așa, furioși, mai tot timpul. Dumnezeu le-a dăruit aceste frumoase văi — și una, două, se-nfurie. Nu știu de ce. Cred că în alimentația lor e prea mult amidon.

Teoriile privind alimentația îi erau foarte dragi ; faptul că se referise la ele îi dădea lui Joanne statutul de fiică.

Robert se aplecă înainte și spuse :

— Tăticule, nu cred că omul știa ceva.

Vorbise, pe de o parte ca să se audă glăsuind cu vocea lui de altădată, pe de altă parte ca să cîștige și el ceva din atenția arătată nou createi sale rude, și cu zadarnica speranță de a-și atrage și lui o parte din gloria pe care tatăl său o cîștigase atunci și acolo, în cursul căutării lui înșelate ; dar mai cu seamă ca să arate soției sale cît de obișnuit era cu asemenea scene, cît de des aceste catastrofe triumfătoare se petrecuseră în viața lui de acasă, așa că putea fi cu totul blazat. Și nici nu era adevărat : era foarte emoționat și fu și mai emoționat pe măsură ce pămîntul îl înfășura tot mai mult în faldurile lucrurilor familiare.

N-AI SĂ ȘTII NICIODATĂ, DRAGĂ, CÎT DE MULT TE IUBESC

BÎLCIUL ! Pe terenul viran de dincolo de fabrica de gheață ! Camioanele descărcaseră toată după-amiaza ; scrînciobul fusese montat ca o umbrelă uriașă, și roata lumii pentru copii fusese asamblată cu ajutorul unei truse mecanice. Camioanele se împotmoliseră în noroi de două ori. Peste tot fuseseră împrăștiate paie. Ridicară o scară și întinseră un șirag de becuri. Lume, lume, strîngeți gologanii ; cina s-a terminat și a mai rămas încă o oră de lumină în lunga zi de vară. Iată-l pe Sammy Hunnenhauser că aleargă ; Gloria Gring și ceata ei fuseseră acolo toată ziua, ei nu se duc acasă niciodată, ah, grăbiți-vă, lăsați-mă și pe mine ; ce groaznic e să ai părinți săraci și greoi și amărîți !

Cincizeci de cenți. Asta era tot ce putea cere Ben. Cîte cinci cenți de fiecare an al vieții lui. Păreau de ajuns de mulți. Peste acoperișul casei nebunei doamne Moffert, roata lumii dădea aerului o culoare roșiatică și marginea acestei culori roșietice se confunda — în agitația lui — cu marginea zimțată a gologanului care-i asuda în mînă. Casa asta, apoi cealaltă, și după aceea fabrica de gheață, și e acolo. Restul oamenilor a și sosit, el e ultimul, grăbindu-se, grăbindu-se, balonul e aproape gata să se înalțe,

roata se învîrte ; numai el e lăsat deoparte, pe străzile întunecate şi pustii.

Şi odată acolo, ce să cumperi ? Nu prea sînt mulţi oameni. Cei mari, cu copii în braţe, se învîrt ţepeni pe cărările aşternute cu paie. Oamenii din faţa gheretelor, nu chiar ţigani, se uită la el şi-l cheamă, aşa într-o doară. Îl doare că trebuie să nu-l ia în seamă pe omul cu cele trei mingi vechi de baseball şi pe bătrînul invalid de la căluşei, şi pe femeia aceea grasă cu statuetele fecioarei Maria din ghips şi scheletul agăţat în spatele cuptorului de floricele. Trecînd pe lîngă ei, îl îneacă regretul. Ar dori să fie mai mulţi oameni prezenţi ; se simte cam caraghios. Toată maşinăria asta adunată ca să-i stoarcă bieţii lui cincizeci de cenţi. Se uită de la distanţă la omul acela îndesat, cu mînecile suflecate nu glumă, care învîrte o roată mare şi sclipitoare de beteală cu o limbă de cauciuc care loveşte mereu mai lent un cerc de cuie pînă se opreşte între două cuie şi numărul acela cîştigă. Nu joacă decît un marinar şi doi băieţi, cu bluze de atletism din mătase galbenă, cum poartă elevii de curs superior. Nu cîştigă nici unul. Braţul voinic, tatuat sub mîneca suflecată, le strînge cu grijă bănuţii de pe măsuţa lungă, împărţită în *careuri* numerotate ca la şotron. Liceenii, cu favoriţi şi bărbiţe rare pe obrajii trandafirii strălucitori, pun din nou cu mişcări greoaie cîte un bănuţ, şi de data asta omul care învîrte roata strigă cînd roata se opreşte, pare mai vesel decît ei şi, băgînd mîna în buzunarul adînc al şorţului său, toarnă

în fața fiecăruia, fără să numere, un fișic mic de bănuți alunecoși. Cei doi băieți, ca și cum ar fi auzit o glumă porcoasă, își arată gingiile și se întorc — pe spatele lor joacă în luciri și licăriri răcoroase litera Z — și se îndepărtează în timp ce omul strigă : „Care mai cîștigă, ei, care mai cîștigă ? Toate numerele cîștigătoare !" Masa e goală și, în timp ce buzele lui continuă să formeze cuvintele acelea țipate, ochii îl prind pe Ben într-o privire cafenie, de o goliciune sfîșietoare, care pare să clarifice cu o paralizantă limpezime situația lui Ben : pantalonii ieftini, cei cincizeci de cenți, cei zece ani ai lui, poziția lui în spațiu și, dincolo de aceste amănunte, mila imensă, nuanțată, zădărnicia de a fi într-un mic loc anume în loc de oriunde, oricînd. Apoi omul se uită în altă parte și învîrte roata pentru propriul său amuzament.

Moneda de cincizeci de cenți pare imensă în mîna lui Ben, o uriașă și apăsătoare greutate care trebuie înfrîntă, sfărîmată în bucăți, topită în beteală și în firele de pai așternute pe jos. Cumpără la prima gheretă care-i iese în cale un bulgăre de vată de zahăr, și primește odată cu vata aceea roză, lipicioasă, care se desfășoară, o monedă de douăzeci și cinci de cenți, una de zece și alta de cinci : trei bănuți care-i triplează averea.

Acum oamenii s-au înmulțit, se îmbulzesc venind din casele din oraș, care se zăresc peste tot, dincolo de terenul viran, ca niște siluete negre, amenințătoare asemeni dinților unui ferăstrău. Se aprind luminile ; casele dispar. În-

treg terenul viran e numai lumină și în mijlocul lui, pe scenă, apar trei fete, în cap cu pălării de cowboy, cu fuste albe cu paiete și cu cizme albe și un bărbat tot în alb, cu o ghitară albă cu dungi aurii. Picioarele din jurul lui Ben îl împing spre scenă ; mirosul de noroi se amestecă cu priveliștea luminoasă de acolo. Una din fete tușește în microfon și își răsucește gîtul, așa că un scîncet ascuțit pornit din megafoane îți sfredelește auzul, și-și face drum prin mulțime și lasă în urmă tăcere. Fetele cîntă, bătînd ușurel din călcîie : *„Aseară,* dragul meu, *dormeam* și am visat că te *țineam* în *brațe*". Paietele de pe fustele lor care foșnesc îi înțeapă privirile ca niște lacrimi. Cele trei glasuri suspină, subjugă, zbîrnîie, și-i dilată inima ca pe o coardă de gumă, cînd ajung la cea mai înaltă notă a lamentării lor. „M-am *înșelat* și mi-am *plecat capul* și-am *plîns.*" Și apoi insuportabila dulceață a refrenului, care-i întinde pielea capului atît de tare încît i-e teamă să nu-i plesnească țeasta de atîta de dulce plinătate.

Fetele cîntă și alte cîntece, mai puțin bune, și apoi în locul lor apare un bătrîn slab, cu niște pantaloni imens de largi, prinși cu bretele pe care le tot trage și la care se uită cu dispreț, și care tot exclamă mereu cîte ceva. Bătrînul spune niște glume oribile, care fac cucoanele frumoase și grase din jurul lui Ben — femei frumoase și grase de la fabrică sau femei de serviciu — să se cutremure de rîs. Îi este teamă de zgîlțîiala asta, parc-ar fi amenințat de dedesubt, ca și cum sub noroi și paie ar fi un strat înșelător de pămînt. Se îndepărtează, și cuvintele :

„Tu eşti raza mea de soare", i se învîrt în cap. „Te rog, nu-mi *lua* raza mea de *soare*". Numai banii din buzunar îl apasă ; să scape de ei şi va pluti mai departe ca sămînţa de păpădie.

Se duce la ghereta unde se-nvîrte roata şi pune cinci cenţi pe masă, în pătratul numărul 7, şi-i pierde.

Pune şi moneda de zece cenţi, şi dispare şi ea.

Înghesuit, aproape ascuns între coapsele cu pantaloni scorţoşi a doi adulţi, pune pe masă moneda de douăzeci şi cinci de cenţi, cum făceau şi ei, pe margine, ca s-o schimbe. Omul tatuat trece şi ia monedele şi toarnă, cu miraculoasele lui mîini automate, micile fişicuri alunecoase de bănuţi de cinci cenţi. Ben îşi ţine respiraţia şi, spre groaza lui, simte că partea de jos a feţei lui a fost privită cu coada ochiului de către omul cu privire absentă. Trupul îndesat şi ceremonios se poticneşte în mersul lui, şi bănuţii lui Ben sînt distanţaţi în mod neregulat. Între cel de al doilea şi al treilea e un gol. Obrajii lui Ben sînt acoperiţi de roşeaţă ; degetele lui, cenuşii la încheieturi, tremură într-o parte cînd împing bănuţul. Dar omul se întoarce şi învîrte roata şi Ben pierde trei bănuţi unul după altul. Roata cîrîitoare e un zeu cu faţa ca o lună ; dar lui Ben i se pare că omenirea dintre ei întunecă un spaţiu care ar trebui să fie liber. Cînd braţul tatuat — un peşte albastru, o ancoră, cuvîntul ciudat PACE — vine să-i ia bănuţii, simte că pielea punctată emană un gînd şi-şi înclină capul sub aşteptata ploaie de vorbe. Nu se aude nici un cuvînt, omul trece mai departe şi se întoarce la roată ; dar Ben

simte o forță neclară care emană dinspre el și privirile pătrunzătoare ale unui bărbat într-un costum cu dungi albe, care s-a oprit la capătul celălalt al gheretei, taie acest cerc ce se lărgește și Ben, grăbindu-se să-și arunce banii, pune ultimii doi bănuți tot pe numărul 7.

Limba de cauciuc începe să răpăie și, în timp ce roata se învîrte, omul tatuat se apleacă într-o parte ca să-l audă pe omul în costumul cu dungi albe ; limba lui se mișcă fără vorbe, dar o mișcare ușoară a mîinii lui fine, concomitent cu o privire tăioasă a ochilor, arată spre Ben.

Limba de cauciuc își încetinește vibrația, se zbate, se oprește la 7... nu, la 8. A pierdut și poate pleca. În mod ciudat parcă i s-ar ridica stomacul în gît. Omul cu brațele tatuate vine spre el. Ben simte că, oricît de repede ar fugi, brațele astea se vor întinde și-l vor prinde.

— Daa ?

— Cîți ani ai, băiețaș ?

— Zece.

— Și ce te-a apucat, e bogat tac'tu ?

Un chicotit rigid se răspîndește printre imensele capete adulte de jur împrejur. Ben înțelege că i-a revenit rolul familiar, pe care l-a jucat de sute de ori cu profesorii și băieții mai mari, acela de a fi partenerul comic. Înțelege totul și vrea să explice că știe că ochii îi sînt umezi și obrajii roșii, dar asta e din cauza bucuriei, a libertății, nu fiindcă a pierdut. Dar ar însemna să spună prea multe vorbe ; chiar și răspunsul de un singur cuvînt — „Nu" — s-a oprit în ce-

rul gurii şi se aude neclar, ca un zgomot de ceva care se rupe.

— Ţine.

Cu mişcările lui grozav de experte, omul pune rapid înapoi cei doi bănuţi pe numărul zugrăvit pe masă. Apoi caută ceva în buzunar. Scoate obişnuitul fişic de cinci bănuţi, îi zvîrle patru şi ţine al cincilea cu delicateţe în vîrful a două degete şi a degetului mare, ezită, aşa că Ben poate citi iar cuvîntul PACE, tatuat cu albastru, deasupra încheieturii mîinii şi apoi îl mută în palmă şi de acolo înapoi în buzunarul larg al şorţului lui murdar.

— Acuma şterge-o de lîngă masă, băieţaş, hai şterge-o. Şi nu te mai întoarce.

Ben învîrte bănuţii în mînă şi pleacă, cu ochii fixaţi de capătul ascuţit al lemnului zugrăvit şi cu umerii dînd orbeşte înapoi printre picioare. Şi totuşi, în tot acest timp, cu toată căldura şi transpiraţia care ţîşneşte din toţi porii trupului, se gîndeşte şi calculează că a fost înşelat. Patruzeci : avea cei douăzeci şi cinci de cenţi, şi moneda de zece, şi cea de cinci cenţi, şi i-a dat înapoi numai şase bănuţi de cîte cinci cenţi : treizeci. Nedreptate, susţin că sînt prea mic ca să pierd şi după asta îmi opresc zece cenţi ; risipă.

Bănuţul pierdut părea a fi o minusculă gaură prin care se scurgea tot ce exista în viaţă. Şi în timp ce se îndepărtează, cu genunchii umezi, încercînd să se ascundă pentru totdeauna de toţi marinarii şi femeile grase şi liceenii care fuseseră martori la ruşinea lui, cei şase bănuţi ca

o măciulie grea îi lovesc, prin buzunar, piciorul. Paietele, paiele tocate, șiragurile de lumini, creștetele caselor ca niște dinți de ferăstrău, care se zăresc dincolo de capetele albe mirosind dulceag a noroi, sînt înșirate asemeni acelor unui pom de Crăciun, dimpreună cu globurile colorate și transparente care-i împînzesc genele.

Și astfel lumea, ca o cochetă înrăită, dispreţuiește încercările noastre de a ne dărui ei cu totul.

SALVATORUL

FĂRĂ ÎNDOIALĂ că sînt un tip grozav. Toamna, iarna și primăvara sînt student la teologie, vara îmi schimb pielea și devin salvator. Pieptul meu, ușor îngust și delicat păros dar nu neviril, se bronzează. Spatele meu neted capătă culoarea caramelei, care, pe lîngă albul de frișcă al căștii mele moi și albe, îmi dă, cum mă asigură cîțiva din junii mei sateliți, o înfățișare delicios de comestibilă. Picioarele, pe care mi le pot studia singur, așa cum sînt lungite în fața mea cînd mă odihnesc pe înaltul meu tron de lemn, au o culoare brună mată care le accentuează puterea articulată. Părul de pe trup îmi devine, în chip corespunzător, blond, așa că picioarele capătă o eleganță netă, ca anterele unei flori chihlimbarii pudrate cu polen.

Vreme de nouă luni pe an îmi plimb mîinile palide și ochii care mă ustură peste largile pagini ale textelor biblice, înțesate de comentarii fără noimă ; peste apologeticele în multe volume, scrise pe un ton victorian, fals prietenos și legate în coperți subtil aspre, de un roș aproape decolorat, ușor încrețite ; peste manuale de liturghie și de istorie a dogmelor ; peste duplicitățile dezorientante ale politicalelor divine ale lui Tillich ; peste pălăvrăgeala suavă

a Părintelui D'Arcy, a lui Etienne Gibson, Jacques Maritain și a altor moderni ca ei, liniștiți pe nedrept de încîntătoarea mobilă veche și de cămara ghiftuită a ospitalierului Sf. Toma ; peste îngrozitoarele încercări ale lui Kirkegaard, Berdiaev și Barth de a-l sili pe Dumnezeu să existe. Înspăimîntat, mă clatin pe scara semnelor minus prin care teologii se ridică deasupra vidului. Mă strecor ca un tîlhar în vîrful picioarelor în casa naturalismului ca să fur argintăria. Ca un acrobat mă cațăr din treaptă în treaptă. Iridiscenta pînză de păianjen a lui Newman se spulberă înaintea mea. Matematica școlărească a lui Pascal o șterg în treacăt cu umărul. Desenele rupestre ale acelor vrăjitori aborigeni, Paul și Augustin, uluitor de vii la lumina lumînării, pălesc în lumina zilei, transformîndu-se într-o simplă reprezentare antropologică. Producțiile distractive ale unor glorioși literați cum ar fi Chesterton, Eliot, Auden și Greene — fie că privesc creștinismul ca o pădure pastel, bună pentru o joacă cu zîne, sau ca o carieră delicios miasmatică din care clar-obscurul se poate scoate la suprafață cu găleți mecanice — pînă la urmă, în mod infailibil, în ciuda comicei diversități de gonguri și ciocane, ajung să semene cu tînărul avut care pe coasta Iudeii a refuzat, descurajat, să vîndă tot ce avea.

Și apoi, în ultimul pătrar al revoluției solare, îmi odihnesc ochii pe o fîșie de nisip strălucitor, pe care sînt înscrise urmele trupurilor umane goale. Faptul că nu există nici o discrepanță între studiile mele și că textele trupești le com-

pletează pe cele sufleteşti îmi face mai uşoară povara predicii mele.

Pe spătarul scaunului meu de salvator e zugrăvită o cruce — zău, o cruce roşie, care înseamnă bandaje, atele, amoniac şi unguente pentru insolaţii. Totuşi, acest lucru mă întăreşte. În fiecare dimineaţă cînd mă urc pe scaun, cu picioarele mele păroase, tinere şi atletice agăţîndu-se expert pe treptele scării, e ca şi cum m-aş căţăra într-un anteriu imens, larg şi rigid.

Şi iar, în fiecare din rolurile mele, stau atent, cocoţat pe marginea unei imensităţi. Abia pot suporta gîndul stelelor sau să încep să socotesc cîţi morţi alcătuiesc un atol de coral. Dar din scaunul meu, marea uşor dilatată de perspectiva din care o privesc îmi apare ca un bătrîn domn lăfăindu-se în voie într-un şezlong imens care are drept braţe ţărmul acestui golf şi drept pătură cerul proaspăt spălat. Iole plutesc pe suprafaţa mării ca nişte gînduri binevoitoare dar fără legătură unele cu altele. Mişcarea valurilor e asemeni ridicării ritmice a unei veste, încreţindu-se la cusături cînd respiră. Căci iată : cînd intrăm în apă avem un şoc, pielea şi sîngele nostru protestează. Dar odată ce această clipă, acest salt, a trecut, ce se întîmplă ? Extaz şi senzaţie de plutire. Înotul e un fel de parabolă. Ne luptăm şi ne zbatem şi ne înecăm ; cedăm, chiar desperaţi fiind, şi plutim şi sîntem salvaţi.

Cu cîtă timiditate, cu ce senzaţie de depăşire a limitelor am formulat, chiar atît de ocolit, o idee atît de solemnă. Iertaţi-mă. Nu sînt încă hirotonisit ; sînt prea împrăştiat ca să mă pot

ocupa de textul de bază. Priceperea mea e marginală, şi mă voi mărgini la strălucirea cărnii cu care această margine anume, această plajă, este însemnată în fiecare zi.

Filmul vieţii rulează aici în mod invers. Bătrînii sînt primii care sosesc. N-au ce face şi au pierdut darul somnului. Trupurile noastre sînt ca nişte ceasuri care pierd vremea. Tînăr cum sînt, şi tot aud înlăuntrul meu cum se agită acizii proteinici ; mă scol la diverse ore şi sînt cutremurat în linişte şi întuneric cum moartea goneşte spre mine ca un tren expres. Cu cît îmbătrînim şi cu cît ne rămîn mai puţine dimineţi, cu atît mai puternic ne înjunghie şi ne deşteaptă zorile. Bătrînele poartă mari pălării de pai şi, în umbra pălăriilor, zîmbesc cu toată gura unele altora, scoicilor sărate pe care le descoperă în nisipul neted al dimineţii, şi chiar şi mie, cel cu pleoapele căzute după o noapte de desfrîu. Bărbaţii sînt ades diformi ; picioarele albe veştejite sprijină piepturi sfidătoare cît un poloboc, absurd de puternice, pline de o spumă albă. Cum se mai fălesc cocoşii ăştia bătrîni cu „condiţia“ lor fizică ! Cu cîtă stupidă nesăbuire înoată în apa îngheţată — precauţi însă, plutesc întotdeauna paralel cu ţărmul şi la o adîncime care nu le întrece înălţimea.

Vin apoi cei între două vîrste, cu copiii şi cu scaunele de aluminiu. Bărbaţii îşi arată semnele meseriei lor — antebraţele roşii ale vînzătorilor de la staţiile de benzină, x-ul palid de pe spatele zidarilor sau tîmplarilor care poartă salopetă, muncitorii cu gleznele zgîriate. Părul de pe trupul lor e la fel de încurcat ca şi iarba în-

cîlcită. Femeile sînt zbîrcite dar fecunde, ca și rîurile din Irak care au adăpostit sămînța civilizației noastre. Copiii sînt odioși. Pe fețele lor uscătive vezi toate viciile, poftele, dorințele scrîșnite ale adultului, neîmblînzite de reticența și oboseala maturității. Doar ici-colo, cîte o fată, fiica mai mare, poartă un costum tricotat în dungi orizontale, verzi, violete și cafenii și merge încet, cu grijă, amețită de lumina zilei care-i învăluie trupul îndesat și neted, cu pieptul încă neînflorit dar cu gîtul prelung.

Cei din urmă sosesc tinerii. Tinerele soții vin cu copii grași și gălăgioși care înghit nisipul ca zahărul, se bălăcesc fericiți în valurile care se izbesc de țărm și mă fac să mă înalț drept pe tronul meu. Fluierul meu ciripește. Mamele se agită. Multe din femeile acestea sînt iar însărcinate și stau lungite trîndav în costumele lor largi, ca niște vaci pe o pajiște. Trăncănesc despre politică, fumează întruna, și-și ridică privirile tulburi, minunîndu-se cînd trei nimfe cu pîntecul plat defilează pe lîngă ele. Fetele astea îți iau ochii : roșcata vioaie, pistruiată și cu picioarele albe împingîndu-l pe băiatul care-o însoțește și cerîndu-i să se arunce în apă ; bruneta solemnă purtîndu-și trupul de parcă și-ar ține respirația ; blonda cu gropițe în obraji, în scutecele bikini-ului său, cu puful strălucitor de pe mijlocul ei licărind ca pîntecul unei piersici. Dorința mă orbește ca și soarele.

Vă supără faptul că un student în teologie are astfel de pofte ? Ce formaliști sînt cei din afara bisericii ! Oare încercările noastre de a

forţa puterile supranaturale nu sînt de natură senzuală, acte de indecenţă ? Dacă aţi şti la ce degradări sadice, la ce înspăimîntătoare explorări de caverne psihologice ne supun bunii noştri profesori transcedentalişti, ca o pregătire pentru menirea noastră, care este aceea de a străluci în întuneric !

Simt că pofta mă face să strălucesc ; devin din ce în ce mai rece pe tronul meu, ca o torţă de gheaţă, pe măsură ce mă adîncesc în studiul frumuseţii. Am studiat multe dintre formele ei, purtînd tot felul de costume de baie şi avînd tot felul de înfăţişări, şi am ajuns la această concluzie: : frumuseţea unei femei nu constă în vreo exagerare a zonelor specializate şi nici în armonia generală care ar putea fi obţinută prin mijlocirea vreunei *sectio aurea* sau a vreunei prejudecăţi estetice similare, ci în arabescul şirei spinării. Curba pe care spatele o descrie coborînd spre fese. În aceasta rezidă graţia care guvernează trupul unei femei.

De pe tronul meu alb mă uit la femei şi le compătimesc, deplorînd judecata lor dementă care le împinge către lăudăroasa musculatură a mezomorfului şi către prospera vanitate a endomorfului, pe cînd noi ectomorfii sîntem acei care concentrăm în vinele noastre suple şi în nervii noştri exacerbaţi darul cel mai profund, adăpostul cel mai generos al dragostei. A dori o femeie înseamnă a dori să o salvezi. Cine a cunoscut ce este dragostea, nu silnică şi nici grăbită, ştie că prin ea coborîm, împreună cu partenerul nostru, spre acele umbre delicate şi

groteşti care pînă atunci erau închise în cele mai păzite colţuri ale sufletului nostru ; în acest refugiu o aducem pe ea. Un tărîm pustiu şi frămîntat e locuit ; fiecare umbră, atinsă de această explorare, se transformă într-un act floral. Ca şi cum am fi o insulă pe care o femeie, împinsă de vanitatea ce o frămîntă şi căutîndu-şi orbeşte propria ei identitate, e aruncată şi îşi găseşte siguranţa, pînă cînd, cu o clipă înainte de prăbuşire, Natura zvîrle zîmbind atuul ei şi insula se cufundă în adîncul mării.

E un mare adevăr în filmele calomniate ca nefiind fidele, nici faţă de Biblie, nici faţă de viaţă. Ele sînt — deşi scrise de diavoli sau de beţivi — fidele amîndurora. Toţi sîntem nişte Solomoni care rîvnim la mîntuirea reginei din Saba. Omul plin de Dumnezeu e de fapt un pustiu care cere să fie populat. Încăperile de piatră cer bijuterii, blănuri, culorile cărnii şi ale veşmintelor, chiar dacă, aşa cum s-a întîmplat cu Samson, templul se va nărui. Femeile sînt o străină seminţie de păgîni care se află printre noi. Fiecare seducţie e o convertire. Cine a iubit şi nu a avut sentimentul că e salvat ? Nu este adevărat că impulsurile noastre biologice sînt înşelate de pretextele cavalereşti ; mai degrabă impulsurile noastre cavalereşti defilează zăngănind în armura lor biologică greoaie. Eunucii se îndrăgostesc. Copiii se îndrăgostesc. Eu mă voi îndrăgosti.

Principalul meu exerciţiu, aşa cum stau deasupra mulţimilor, e de a ridica întreaga masă la nemurire. Nu e o sarcină uşoară ; gloata e atît

de mare și membrii ei, individual, sînt atît de neînsemnați. Nici un *memento mori* nu e atît de concludent ca o fotografie a unei mulțimi dispărute. Iată-l pe Roosevelt, vesel, sărbătorind Armistițiul, cu pălăria lui de pai și cu guler tare, o zvîcnire de viață impasibilă și neînfricată : s-a dus. Mulțimea moare pe stradă ca un vagabond, fără urmaș, fără nume, fără urme. Propria-mi dăinuire, dincolo de ultimul cerc al timpului, e ușor de imaginat ; într-adevăr efortul imaginației e cerut de cealaltă ipostază — să concep că nu mai exist. Dar atunci cînd studiez uriașul amestec de omenire care înnegrește plaja pînă unde se întinde și nisipul, tot felul de lucruri absurde mă copleșesc. Femeia va fi imortalizată ca fecioară, matroană sau babă ? Fără copii, ce-ar avea de supravegheat și ce-ar avea de pălăvrăgit ? Ce se va întîmpla cu cele o mie de măști ale memoriei și ale schimbărilor fizice pe care le îndurăm — pot fi oare răscumpărate fiecare la Contorul Adaptării finale ? Pur și simplu cifrele respective mă fac să urlu. Semințiile nu mai sînt un clan infim de aristocrați simieni, stăpînitori peste un ocean de orbi ; omenirea este o plajă care se întinde ca un foc de-a lungul continentelor pustiite. Acest imens cheag adunat pe plajă, o fracțiune a unei fracțiuni — nu am putea spune că această gloată care se înmulțește este propria sa nemurire și să terminăm cu îndoielile noastre ? Stupul într-un sens supraviețuiește și nu este dovedit că fiecare din noi e un roi, o galaxie de celule dintre care, fiecare, fără îndoială, se roagă, din

strana ei aflată în degetul mare sau în esofag, pentru propria sa reînviere ? Într-adevăr, celulelor înseşi cancerul poate să le pară o renaştere a credinţei. Nu, în raport cu alte persoane, uitarea e un lucru inteligent şi sănătos.

Marea celorlalţi mă exasperează şi mă oboseşte cel mai mult duminica dimineaţă. Nu ştiu de ce oamenii nu se mai duc la biserică — sau le-a pierit putinţa de a cînta, sau dorinţa de a asculta. De la opt şi jumătate în sus, cînd se îngrămădesc venind de la locurile de parcare, furnici care cară fărîma lor de bagaj, şi pînă la amiază, cînd bisericile îndepărtate revarsă viteaza lor minoritate îmbrăcată în culori vesele, marea însăşi este înţesată de capete goale şi de braţe care se zbat ca un imens şi săltăreţ vîrtej de gunoi. Undeva pe nisip un transistor emite un subţire şi sfios semnal de încheiere al unei retransmisii. Şi chiar aici, în inima torpoarei şi a confuziei, moţăi, cu ochii abia deschişi, şi formele încătuşate ale turmei rătăcitoare protestante par a fi adunate la marginea apei în atitudini de pasionată devoţiune. Mi se pare că stau întins visînd pe stînca infinită a spaţiului dinaintea Creaţiei şi că scena adevărată pe care o zăresc e o viziune a imposibilului : Paradisul. Căci dacă am fi existat înaintea gestului care a despicat firmamentul, am fi putut oare concepe una din cele mai evidente posesiuni ale noastre, cea *mai obişnuită din binecuvîntările noastre*, momentul, singurul veşnic prezent — momentul pe care-l ducem la buze mereu plin ?

Aşadar : fiţi veseli. Fiţi veseli e porunca mea. E mesajul pe care-l citesc în agitaţia voastră. Întindeţi-vă pielea ca nişte piei atîrnate în cui, care se curăţă în miracolul clipei de soare. Exultaţi cînd picioarele voastre taie apa, cînd mijlocul se roteşte. Zburdaţi, înghiţiţi spuma, fiţi copii. Sînt aici, deasupra voastră ; îmi pierd tinereţea ca să puteţi face acest lucru. Aştept. Valurile vremii au curenţi subterani înşelători, care vă poartă mereu către orizont. M-am pregătit. Muşchii mei sînt obişnuiţi cu tot ce vor trebui să facă. Într-o bună zi, veghea mea va da roade ; aproape de orizont se va ridica, atrăgător, translucid, ca un clopot verde deasupra apei, strigătul de ajutor, o chemare, mi-e greu să o mărturisesc, pe care totuşi trebuie să o aud.

OMUL BINECUVÎNTAT DIN BOSTON, DEGETARUL BUNICII ȘI INSULA FANNING

L-AM VĂZUT doar o clipă și asta s-a întîmplat cu ani în urmă. Bostonul fusese bătut de White Sox. Era un meci nocturn și, cînd s-a terminat, în timp ce mulțimea, inclusiv eu și prietenii mei, se îmbulzea cu acea panică occidentală stăpînită, către coridoarele ce duceau la porțile de ieșire, el, asemeni pepitei grele de aur care nu e luată de șuvoiul de apă din albia rîului, s-a ivit din mulțime, șezînd singur, imobil și zîmbitor, printre scaunele verzi.

Era un chinez, voinic și gras ca un negustor de mașini Chevrolet. Purta niște pantaloni negri decolorați și o cămașă albă cu mînecile suflecate. Ședea cu brațul întins pe speteaza scaunului de lîngă el și zîmbea spre teren, unde oamenii de serviciu întindeau prelata peste careul mic. Careul cel mare, în lumina reflectoarelor, era strălucitor și neted ca postavul unei mese de biliard. Și mi-a trecut prin minte, cum l-am zărit șezînd singur și netulburat printre scaunele goale, iată, acolo stă un om fericit, omul neîncetatei și neobositei binecuvîntări. M-am gîndit atunci să scriu un roman, o carte uriașă despre el, povestind fiecare mișcare pe care a făcut-o, fiecare masă, fiecare meci, fiecare aruncare și fiecare șovăială de la meciurile la care

a mers, numărul fiecărei case pe lîngă care a trecut hoinărind prin mahalalele indiene ale Bostonului, poziția și forma exactă a fiecărei crăpături și coșcoveli de pe uși, nuanțele precise mai întunecate și luciul fiecărui ornament floral sau spiralat al porților de fier pe lîngă care l-au purtat pașii, mîzgălelile cu cretă, cărămizile (purpurii, pătate cu ocru, roșii), constelațiile de scamă și de pete din strîmta lui cameră de burlac (pete verzi, țevi vopsite în care bolborosesc aburii, fire de telefon prinse de rama zidului), rotocoalele niciodată aceleași ale aburilor care se înalță din fiertura lui de orez, undele sunetelor care alcătuiesc hașurările de zgomote din spatele lui, fiecare strigăt înăbușit, fiecare sfîrîit al conexiunilor defecte la firmele cu neon, fiecare tren sau avion îndepărtat, fiecare uruit al patinelor cu rotile, totul — totul așternut consecutiv cu simplitatea nudă a binecuvîntării intrinsece, mii și mii de pagini, extatic lipsite de orice eveniment ; divin și sfidător de anoste.

Dar noi, romancierii potențiali, avem o sensibilitate tot atît de superficială ca și epiderma noastră. Trecem peste volume de lucruri neexprimate și, ca și melcii, lăsăm în urmă o palidă dîră secretată de noi înșine. Din roua celor cîțiva fulgi care se topesc pe fețele noastre nu putem reface viscolul.

Noaptea trecută bîjbîiam în întuneric coborînd pe scară și am lovit cu piciorul coșulețul de cusut al soției mele aflat pe palier. Ace, gheme, nasturi și petice s-au risipit peste tot. Adunînd lucrurile, am dat peste degetarul bunicii mele. O clipă nu mi-am dat seama ce este — țineam

în mînă o corolă de argint fără tulpină cîntărind cîteva grame. Apoi mi-am dat seama ce e, și porțile timpului s-au dat în lături, și după atîția ani bunica era din nou cu mine, și mi s-a părut că am datoria, sacră și necesară, să povestesc că a fost odată o femeie care acuma nu mai există, cum s-a născut și a trăit într-o lume care a încetat să mai existe, deși amintirile ei erau toate în jurul nostru ; cum fusese făurit degetarul ei, ca într-o grotă magică din muntele negru al timpului de către meșteri micșorați de perspectiva îndepărtată, într-un atelier dispărut, nu mai mare acum decît degetarul însuși, și ca și el sortiți în curînd să fie zdrobiți și nimiciți ca de o geologică presiune. O, Doamne, binecuvîntează aceste biete făpturi care, în josnica lor ignoranță, vor săvîrși învierea.

Degetarul fusese darul ei de nuntă pentru mine și soția mea. Eram singurul ei nepot. Cînd mă însurasem, avea peste șaptezeci de ani și era slăbită și infirmă. Se lupta de multă vreme cu boala lui Parkinson ; în cele mai îndepărtate amintiri ale mele, de boala asta suferea. Degetele și spinarea îi sînt încovoiate ; un tremur îi agită trupul cînd merge prin încăperile întunecate, ciudat rînduite ale casei noastre din orașul în care m-am născut. Ghemuit în holul de lîngă camera bunicilor — în care n-am intrat niciodată — îi pot auzi glasul, într-un șoptit murmurat care străpunge prin zid, biciuindu-l cu mici împunsături, răspunzînd iritată unei întrebări pe care bunicul i-a pus-o fără să o aud. Ciudat, cînd nu e în camera lor, el vorbește

foarte tare. Cînd bunica se apleacă asupra mea, miroase a mucegai, a ceva ca un medicament împotriva tusei, şi a haine vechi care au stat la uscat în soare. Cînd eram copil era voinică şi avea o seamă de bunuri şi resurse. Pe vremea cînd mă căsătorisem, era atît de slabă încît numai voinţa ei pătrunzătoare o purta în sus şi în jos pe scările căsuţei de ţară în care ne mutasem — aceeaşi casă în care locuise ca mireasă. Vorbea cu mare greutate ; se oprea suspendată în mijlocul unei propoziţii, căutîndu-şi cuvintele nemişcată, cu ochii apoşi şi părul alb zburlit. Nu mai avea nimic. În afară de patul şi hainele ei, degetarul elegant de argint — un dar al tatălui ei, gravat cu iniţialele numelui ei de fată — era ultima ei avere, pe care ne-o dărui nouă.

În acele zile, de fiecare dată cînd plecam de-acasă credeam că o vedeam pentru ultima dată. Cînd am plecat ca să mă căsătoresc, nu credeam că o s-o mai văd în viaţă. Dar cînd, la sfîrşitul verii, m-am întors cu soţia mea, bunicul murise şi nu ea. Murise cu cîteva minute înainte de sosirea noastră. Trupul lui zăcea pe podeaua dormitorului lor, gura ca un mic triunghi într-o faţă ofilită, era de nerecunoscut. Camera era slab luminată de strălucirea caldă a unei lămpi cu gaz. Mi-era frică de cadavrul acela ; eram uimit că bunicii nu părea să-i fie teamă. Mi-era teamă ca trupul acela să nu se mişte. L-am chemat : „Bunicule", într-o şoaptă timidă şi am dat înapoi, de frică să nu-mi răspundă.

Bunica şedea pe marginea patului, zăpăcită, zîmbind vag în semn de bun sosit. Era încurcată,

ca un meseriaș care, după o lungă perioadă de concentrare, își ridică privirile de pe lucru. Bunicul, unul din cei mai sănătoși bătrîni, în ultima lui zi își pierduse mințile. Urlase ; bunica se luptase să-l potolească. Credea că patul îi luase foc și sărise din pat, bunica se agățase de el și, în cădere, bunicul murise. Dar nu chiar cu totul. Mama alergase sus pe scări și strigase :

— Ce se întîmplă ?

— Ce să fie, sîntem la pămînt, îi spusese tatăl ei cu un sarcasm calm și inima i se oprise.

Tata ne întîmpină pe pajiște în lumina farurilor ; gîfîia.

— Doamne, îmi spuse el, ați sosit într-un moment nepotrivit ; cred că bunicul a murit.

Socrii mei erau cu noi ; tatăl soției mele, chirurg, un om obișnuit cu moartea, se duse sus să vadă ce e. Coborî, zîmbind, și spuse că bunicul nu mai avea puls, dar că mîna mai era caldă. Și apoi, cînd am urcat și eu, am văzut-o pe bunica zîmbind chiar în același fel, abstract, politicos.

Ședea, istovită și purificată de lupta dusă, pe marginea patului cu două adînciturî. Era o femeie micuță, dar plină de o disproporționată energie. Însoțirea bărbatului ei în moarte fusese ultima ei mare sforțare. Din acea clipă, voința ei căută să se adapteze înfrîngerii, și puterea de a rezista deveni pentru bunica o piedică. Am îmbrățișat-o repede, înfricoșat chiar și de trupul ei, care numai cu puțină vreme în urmă îmbrățișase trupul ce zăcea pe podea. Mama, în spatele meu, o întrebă dacă voia să vină jos cu ceilalți. Bunica o refuză spunînd : „Mai stau încă

puțin", făcînd o mișcare nerăbdătoare care putea să însemne o lămurire sau o rugăminte să fie lăsată în pace.

Știa, probabil, ceea ce am fost uimit să descopăr atunci cînd, coborînd treptele, cu genunchii tremurători și cu trupul străbătut de fiori, ca după o baie, m-am dus jos : că nu dispunem de gesturi potrivite pentru a răspunde gesturilor imperioase ale naturii. Printre munții surzi, viața omenească urmează o cale comic de coborîtă. Sherry-ul cumpărat de mama pentru sosirea noastră a fost servit cu acel prilej ; peste așteptarea antreprenorului de pompe funebre, se suprapuse o versiune mai liniștită a petrecerii pe care intenționase să o dea. Socrul meu, cu o glacială și profesională *„finesse"*, tăia șunca ; mama, cu un calm crispat, aflat parcă în centrul unor tensiuni contradictorii, spuse unul sau două din cuvintele ei de spirit ; convorbirea telefonică a tatălui meu cu pastorul luteran suna la fel de consternată și de consternantă, cum sunau întotdeauna convorbirile lui cu acest tînăr. Fără a ști ce așteptasem să se întîmple în loc de toate acestea, eram uluit ; flecăreala mi se păru a deveni insuportabil de zgomotoasă și am izbucnit, gîndindu-mă la bunica mea care asculta acolo sus deasupra capetelor noastre :

— De ce nu-l lăsați pe bătrîn să se odihnească ?

Maică-mea se uită la mine cu uimit reproș și m-am simțit din nou cuprins de sentimentul de siguranță că sînt băiatul ei deștept dar fără experiență ; existau lucruri pe care nu le înțelegeam.

Pastorul sosi, cu o față palidă și trasă, care se destinse cînd văzu oamenii din casă rîzînd. Jucase volei în curtea bisericii, își scrîntise glezna alunecînd, și încă mai șchiopăta. Rugăciunile lui păreau să cioplească bucăți din inimile noastre și să le facă să plutească în văzduh. Oamenii antreprenorului de pompe funebre, figuri caraghioase de lemn precum călăii de altădată, sosiră și scoaseră trupul din casă. Și astfel, ca printr-o serie de camere de presiune, furăm salvați din tunelul morții.

Bunica nu se duse la înmormîntare. Era un lucru înțelept, întrucît masonii ridiculizaseră ceremonia cu supozițiile lor oculte. Bunica, a cărei dragoste de a fi activă fusese profundă, stătea în casă și din ce în ce mai mult în pat. Cînd am plecat din nou, împreună cu soția mea — mai aveam încă un an de colegiu — în inima mea mi-am luat rămas bun de la ea. Dar cînd m-am întors, de Crăciun, era în viață, și în iunie mai trăia, deși acum nu se mai dădea jos din pat deloc.

Voința ei lupta orbește. Bunicul fusese un promotor activ al gimnasticii, ca o cheie a longevității. Ascultînd probabil un ecou al vocii bărbatului ei, bunica ne cerea să o ridicăm de mîini, în capul oaselor, și apoi să o lăsăm jos, și să o ridicăm din nou, pînă cînd cel care o ajuta își pierdea răbdarea și, exasperat, o părăsea. Îi plăcea să aibă pe cineva în preajmă, deși putința de a vorbi o părăsise. „Sus, sus", această rugăminte imperioasă și implorătoare era tot ce mai puteam înțelege. Știam că boala îi afectase numai limba ; că în ființa aceea lipsită de cu-

vinte, în privirile acelea severe, trăia aceeași minte vioaie și plină de dorințe. Dar o minte lipsită de un mijloc de exprimare încetează de a exista în lumea noastră, și ne obișnuisem să vorbim în camera ei ca și cum ea n-ar fi fost acolo. Sigur că acum era ultima dată cînd aveam să fiu cu ea — împreună cu soția plecam în Anglia pentru un an —, îmi petreceam cîteva din după-amiezile de vară în camera bunicii. Știam că poate auzi, dar cum nu discutam prea mult niciodată, citeam sau scriam fără să scot o vorbă. Îmi aduc aminte că stăteam în balansoar la picioarele patului, aproape de locul unde zăcuse în seara aceea, în lumina caldă a lămpii, trupul bunicului, și scriam, în timp ce razele soarelui se revărsau printre mușcatele de pe pervazul ferestrei, versuri ușoare despre felul cum îmi închipuiam că va arăta călătoria pe mare pe care aveam s-o fac în curînd.

Vezi orizontul — o linie lină
Deasupra albastrul e-o culoare divină
Sub apă albastrul e albastru marin
Și uneori albastrul e chiar verde deplin.

Citind acum această strofă văd, ca după marginea hîrtiei, nările bunicii așa cum îi era înfundat capul în pernă. Puterea care o dobora îi deforma inegal trupul, îi altera simetria ; o nară era turtită în forma unei lacrimi, cealaltă era o gaură neagră rotundă prin care părea să absoarbă aerul. Întreaga și delicata structură a existenței ei părea să fie suspendată de această

flămîndă și finală deschizătură, de mărimea unui bănuț, prin care se hrănea viața ei.

În Anglia, șovăiam să deschid fiecare scrisoare de acasă, de teamă că va cuprinde știrea morții ei. Dar, ca și cum ar fi fost păstrată în irealitatea acelor zile care au trecut fără urmări pe un continent îndepărtat, a cărui după-amiază era dimineața noastră și a cărui dimineață era noaptea noastră, ea supraviețui și o găsirăm cînd ne-am întors. Aveam o fetiță nou născută. Am pus copilul, prea mic ca să se tîrască de-a bușilea, pe patul bunicii lîngă picioarele ei, așa că, timp de cîteva minute în cameră stăteau laolaltă patru generații și, fără a-și ridica privirea, bunica putea vedea întreaga ei descendență: mama, eu și fiica mea. La înmormîntarea ei, copila mea, atunci sensibilă la lucrurile din jurul ei, a zîmbit și, din brațele mele, a întins mîna către trupul slăbit și fardat din coșciug, care-i era în mod vag familiar.

Bunica mea murise, în cele din urmă, cînd eram plecat departe, la Boston. Eram la o petrecere, într-o sîmbătă seară. M-am dus la telefon cu țigara într-o mînă și cu aroma de Cointreau pe buze; mama, cu glasul firav din cauza distanței, a început convorbirea cu cuvintele: „Bunica s-a prăpădit". O găsiseră moartă dimineața și nu putuseră să dea de mine pînă atunci. Era, firește, o binecuvîntare; mama aproape că își distrusese sănătatea îngrijind-o. Acum toți fuseseră eliberați. M-am întors la cei cu care petreceam și le-am spus știrea — erau doar cîțiva prieteni de-ai mei. Dar veselia nu

poate fi suprimată o întreagă seară, şi cînd a revenit cred că am luat şi eu parte la ea. Am jurat, încercînd să corespund oarecum cu împrejurarea şi să fac gestul potrivit, că mă voi duce a doua zi dimineaţă la o biserică luterană. Dar cînd s-a făcut duminică dimineaţă am dormit tîrziu şi jurămîntul mi se păru un capriciu supărător, aşa că nu m-am dus.

Nu m-am dus. Acest refuz pare a fi o postură de la acea petrecere şi iată-mă gata să mă cert cu ea, dar vin alte amintiri şi mă ating pe umăr şi mă duc mai departe.

Cînd trăiam cu toţii, noi cei cinci, în casa aceea luminată cu lămpi de petrol, vinerea şi sîmbăta seara, la o oră cînd primăvara şi vara mai era încă multă lumină pe-afară, mă duceam cu maşina tatii în oraş, unde locuiau prietenii mei. Îndepărtîndu-mă cu zece mile, cîştigasem în cele din urmă cîţiva prieteni : o ilustrare a acelei ciudate legi prin care, asemeni lui Orfeu călăuzind-o pe Euridice, ne realizăm dorinţele întorcîndu-le spatele. Aveam şi o prietenă, aşa că fiorii aşteptării erotice şi mondene mă străbăteau în timp ce mă fiţîiam în faţa oglinzii din bucătărie, bărbierindu-mă cu apa încălzită într-un lighean pe sobă, pieptănîndu-mă cu un pieptene din care picura apa şi potrivindu-mi imaginea în oglindă, în aşa fel încît să nimeresc unghiul din care faţa mea să arate frumoasă şi, prin masele de aer, cer şi iarbă care înconjurau tăcute casa noastră, să fiu veşnic iubit. Bunica se învîrtea pe lîngă mine privindu-mă cu teamă,

ca atunci cînd, copil fiind, îi era frică să nu cad dintr-un copac. Exultînd, fredonînd, mă repezeam și o ridicam în aer, o ridicam ca pe un copil, cu un braț ținînd-o de sub genunchi și cu celălalt cuprinzînd-o din spate. Jubilînd, mîndru de înălțimea și de puterea mea, ridicam în aer trupul firav și fragil, cîntărind poate vreo cincizeci de kilograme și mă învîrteam cu el în brațe, în timp ce restul familiei se uita cu uimire și zîmbete alarmate. Dacă m-aș fi împiedicat sau aș fi scăpat-o din brațe, i-aș fi putut frînge spinarea, dar veselia mea se dovedea întotdeauna un leagăn sigur și oricîtă ironie era în acest impuls, oricît de implicit ar fi fost contrastul dintre acest trup bătrîn, abia feminin, și fata unduioasă, fierbinte pe care aveam s-o îmbrățișez înainte ca seara să se fi sfîrșit, o desfătare directă mă cuprindea pe loc : o purtam pe aceea care mă purtase altădată, dansam cu trecutul meu, ridicam de jos pe îngrijorata păzitoare a copilăriei mele, o purtam cu temeritatea mea pînă în pragul primejdiei, de care ea căuta întotdeauna să mă păzească.

Există o fotografie a bunicii cu mine, lîngă prima noastră casă. Pe jos e zăpadă. Cărarea pardosită cu cărămidă fusese curățată. Eram îmbrăcat cu un costum de schi, și grosimea lui mă făcea să merg greoi. Pe fondul alb al zăpezii și al zidului alb de cărămizi, amîndoi arătăm ca două siluete negre. Mă clatin ; silueta neagră a bunicii mele se apleacă asupra mea cu o solicitudine de răpitoare, ținîndu-mă de mînă, cu o mînă care devenise, din cauza schimbărilor produse de boală, ca o gheară. Îi era teamă că

o să cad, că nu mănînc de ajuns, că băieţii mai mari din cartier o să mă bată, că o răceală o să mă înăbuşe ; şi temerile ei nu erau fără rost. Primejdia *exista* în casa aceea. Tigrii mîniei se iţeau pe după mobile şi umbre ale desperării îl urmăreau pe tatăl meu pînă la uşă şi se turteau de ferestre cînd cobora singur strada plină de umbră.

Îmi aduc aminte că o priveam pe mama călcînd în sufragerie. Deodată mîna mamei zvîcneşte spre falcă ; faţa îi devine albă ca varul ; durerea face ca privirea să-i rătăcească. Dinţii o dureau în asemenea hal, încît lacrimile au pornit să-i curgă pe obraji în timp ce relua călcatul. Trebuie să fi strigat, deoarece îmi zîmbi. I-am spus să se ducă la dentist şi m-am întors la cartea mea de colorat. Mireasma liniştitoare a rufelor încălzite învălui întrezărita scînteie a durerii. Acum, în jurul acelei scîntei reci, izolate în memoria mea, atmosfera casei se cristalizează : danturile noastre neglijate, regimul nostru alimentar sărac şi făinos, podelele noastre roase, coridoarele noastre bîntuite de obsesii şi pline de mucegai. Sînt aşezat pe covor — care sub masa din sufragerie şi-a păstrat încă proaspeţi perii şi-mi păreau o junglă de iarbă — şi mama stă în picioare la masă, iar în jurul nostru, ca nişte hieroglife care înconjoară figurile rigide ale unei fresce murale funerare, sînt formele simple ale celorlalţi trei : bunicul, o piramidă care stă şi recitează ziarul în lumina scăzută a camerei de primire ; tatăl meu, o prăjină bifurcată mergînd cu paşi mari undeva prin

oraș ; bunica, deasupra noastră, în camera ei sau în spatele nostru, în bucătărie, o semilună încovoiată în cine știe ce treabă casnică. Atîta vreme cît trupul ei o purta, trudea.

În seara cînd ne-am mutat, treceam împreună cu mama prin iarba neagră și umedă, și, ocolind colțul casei de gresie, am zărit-o în cadrul ușii, aproape de noi și totuși departe, ca o femeie într-un tablou de Vermeer, pe bunica întinzînd brațul cu un chibrit în mîna care tremura ca să ajungă la fitilul unei lămpi de pe pervazul înaltului cămin din bucătărie. Glasul mamei, amintindu-mi mai tîrziu cu ani acel moment, s-a frînt în timp ce adăuga : „Totdeauna făcea lucruri din acestea". Cum ar fi să aprindă o lampă. Aprinzînd întotdeauna o lampă.

Și prin acest „întotdeauna", cad în acel spațiu al timpului precedînd nașterea mea, în care bunica, o figură istorică, e făcută, în mod înșelător, să fie prezentă prin persistența ei în zilele mele. Era cea mai tînără dintre doisprezece copii care, cu toții — lucru remarcabil în acea vreme nefavorabilă — au trăit pînă la maturitate. Mezina familiei, era favorita tatălui ei și era îndrăgită de toți frații. Către sfîrșitul vieții, cînd camera îi era bîntuită de apariții care stăteau liniștite prin unghere, frații ei, care muriseră cu toții de mult, pentru ea reveniră din nou în viață. Eu am devenit unul din ei și mă chema spunîndu-mi Pete. Acesta era cel mai mic din frații ei, la care ținea cel mai mult. Fotografia lui în sepia, montată pe un carton tare pe care erau imprimate suluri de aur, o ținea pe noptiera de lîngă pat. Avea un nas coroiat și aerul

orgolios al unui dandy rural care s-a pregătit să fie fotografiat. Ca ochii unei icoane, ochii lui negri și ageri — singurii care nu erau șterși în fotografie — au vegheat la căpătîiul ei cînd a murit.

Cred că prima limbă pe care a vorbit-o era germana din Pennsylvania. Așa cum unii părinți vorbesc franceza în fața copiilor pentru a-și comunica unele secrete, bunicii mei foloseau acest dialect față de mama. Pînă la mine nu au ajuns decît două cuvinte — *ferhuttled* și *dopich*, care înseamnă „zăpăcit" și „amorțit". Bunica mea le întrebuința adesea ; era probabil felul în care o considerau ceilalți. Avînd forma unei seceri, viața ei trecea prin ierburi de zăpăceală și amorțeală care, într-o lună de vară, creșteau din nou tot atît de înalte ca și mai înainte.

Ca și cu binecuvîntatul om din Boston, ar trebui să fac aici un catalog al existenței ei ; căsătoria cu un bărbat cu zece ani mai bătrîn, chinul singurei ei nașteri, schimbările soartei care-i contrariau truda permanentă. Cîmpul, muncitorii angajați, caii, pietrele din șură și căminul, hanurile de la trei mile pe drumul spre tîrg. Nașterea mamei mele : lumina lămpii, apa care dă în clocot, cabrioleta hurducîndu-se după doctorul cel glumeț, teama, ca o peliculă transparentă lipită de plafon, orele de dureri care creșteau mereu — bunica mea era o femeie micuță și pruncul era mare. Greutatea ei la naștere, mama o socotea ca o ofensă de neuitat adusă femeii care o născuse, prima din o mie de stîngăcii dureroase. Dar mie, din îndepărtata mea

perspectivă, în care povestea, memoria și sîngele se amestecă, sensul povestirii îmi pare a fi supraviețuirea. Amîndouă au supraviețuit acestei grele încercări. Și în cele din urmă toate impresiile mele despre viața mamei mele se concentrează asupra acestui fir subțire al supraviețuirii ei tenace.

Cînd ne-am întors la ferma în care se născuse mama, bunica a insistat să aducă apă de la izvor. În ciuda avertismentelor noastre, se strecura cu găleata și, pe picioarele ei nesigure, o aducea înapoi peste dealul acoperit de iarbă, plină, și în mod ciudat, cu foarte puțină apă vărsată. Într-o zi de vară, mama și cu mine stăteam în colțul casei. Aerul vibra de zgomotele naturii și de tremolo-ul intens al insectelor și păsărilor. Deodată, mama se făcu albă ca varul și se crispă, ca și cum ar fi împuns-o iar durerea de dinți : „Ascultă". Înainte de a putea spune ceva, mama o porni în goană pe pajiște spre izvor, cu mine după ea, și acolo am găsit-o pe bunica atîrnînd deasupra apei, cu un umăr peste peretele de gresie care înconjura izvorul din trei părți. Greutatea găleții o trăsese în jos ; bunica se aruncase într-o parte și, nemaiputîndu-se mișca, nu se înecase prin simpla putere a voinței ei pînă în clipa cînd scîncetul ei de ajutor, slab ca al unei păsări, a ajuns la urechile receptive ale copilului ei.

Din, cîte știam, bunica nu călătorise niciodată dincolo de hotarele Pennsylvaniei ; nu fusese niciodată la cinema ; n-am văzut-o citind niciodată. Trăia în mijlocul nostru așa cum

peştii trăiesc în adîncul mării. Într-o seară, cînd credea — în mod greşit — că va muri, am auzit-o întrebînd : „Oare să fiu cam slăbită ?“ Nu o mai auzisem pînă atunci să fi fost atît de curioasă. După ce i se dădură o serie de informaţii neplăcute, păru uluită şi apoi, cu un zîmbet vag, spuse rar : „Oh, nu cred“. Înlăturînd neplăcerea tot atît de uşor ca şi un copil.

Desigur, am cunoscut-o tîrziu, în felul, în care priveşte lucrurile un copil neştiutor. Fără îndoială inocenţa viziunii mele despre ea e propria mea inocenţă, ignoranţa ei fiind a mea. Mi s-a spus că la timpul ei era o fiinţă rafinată şi formidabilă. Îi plăceau rochiile elegante, mîncarea bună, lucrurile frumoase. Fusese una dintre primele femei din regiune care a condus o maşină. Maşina aceasta, un Overland, cutreierînd drumurile de pămînt roşcat care străbat văile de ţară, acuma pline de ranch-uri şi navetişti din Philadelphia, dispare în peisaj, cu o femeie pe care trebuie să mi-o imaginez, o femeie care nu e deloc bunica mea.

Iniţialele erau K.Z.K. Ridicînd degetarul, cu coroana lui de puncte în relief asemeni unui fagure minuscul şi cu brîul lui decorativ de flori cu cinci petale ciocănite în argint, am simţit în seara aceea ridicîndu-se în spatele meu un val înalt, gata să se prăbuşească asupra lumii şi să mă îngroape în adîncuri, pe noi şi toate fleacurile supravieţuirii noastre. Fiindcă simt că lumea piere, că necontenit crescînda mulţime de oameni va constitui curînd un întuneric în care strălucirea acestui argint va dispare ;

această catastrofă iminentă mă împinge să plîng acum, în ultima clipă cînd acest plîns va mai avea un sens, şi anume că a existat odată o femeie pe care unul din continente, pe una din milele lui pătrate, a făcut-o să dispară. Că pămîntul care a făurit-o era mai aspru, mai slab exploatat, mai fertil decît e acum. Că era o femeie unică ; că a venit pe lume către sfîrşitul acelei vremi cînd unicitatea era posibilă.

Străzile sînt de pe acum inundate de feţe identice. Ea a fost proiectată pînă în zilele mele prin voinţa ei de supravieţuire ; am trăit alături de ea, şi ea m-a iubit, şi nu am înţeles-o, nici nu mi-am dat osteneala să o fac. Acum a dispărut deoarece noi am abandonat-o ; degetarul pare a fi o amintire care mi-a fost băgat în mînă de o femeie părăsită pe care, în tovărăşia altora, am zvîrlit-o dintr-o insulă în pustiu.

Asemenea lucruri simple mă aduc la a treia dintre povestirile mele nescrise. E o povestire simplă, o poveste despre viaţa lipsită de iluzia reproducerii, săvîrşită de către istorie. O uşă trîntită într-o casă pustie. „Să ne închipuim", ne invită Pascal, „un număr de oameni în lanţuri, condamnaţi cu toţii la moarte..."

Insula Fanning este o insulă izolată din Pacific, situată aproape de ecuator. Pe insulă se află acum o staţie-releu pentru telegraful transoceanic. Cînd a descoperit-o căpitanul Fanning, insula era nelocuită, dar existau semne că a fost locuită : o temelie pătrată de blocuri de coral, un topor de bazalt, cîteva undiţe de os, cîteva movile mortuare unde s-au găsit dinţi sculptaţi

de delfin și oseminte omenești. Toate aceste lucruri sînt rămase din trecut.

Se înțelege că insulele polineziene au fost locuite, așa cum sînt zvîrlite în natură semințele la întîmplare. Pe vasta întindere a oceanului, multe bărci și pirogi s-au pierdut ; călătoriile puțin pregătite erau pline de pericole, iar navigația spre locuri mai îndepărtate imposibilă. Unii au fost purtați spre alte insule populate și acolo au fost măcelăriți. Unii au murit de foame pe insulele pustii ale Pacificului ; unii au fost tîrîți spre sud în ghețurile antarctice. Unii au fost zvîrliți pe atoli cu numai șobolanii din bărci încă în viață. Puțini, foarte puțini — Natura care are un timp imens joacă un joc al risipei — au supraviețuit și au ajuns într-o insulă nelocuită dar locuibilă. Cînd în grupul de supraviețuitori se afla și o femeie fertilă, populația se înmulțea. Sufletele unei națiuni deveneau sămînța altora. Nu era posibilă o întoarcere. Stelele sînt un ghid cu mult mai nesigur decît o cred teoreticienii instalați comod într-un fotoliu. Întîmplarea, aici ca și în altă parte, este factorul generator dincolo de suprafața aparent desăvîrșită a lucrurilor.

Iată ce trebuie să se fi întîmplat. Un grup de oameni într-o barcă uriașă, navigînd de-a lungul insulelor Marchize, s-a rătăcit. În cele din urmă au fost zvîrliți pe insula Fanning. Au ridicat o casă, au pescuit și au trăit. Printre ei nu era nici o femeie, așa că numărul lor nu putea decît să se micșoreze. Cei mai tineri dintre ei trebuie să fi trăit cam vreo cincizeci de ani. Oasele acelui

bărbat pe care n-a mai avut cine să-l îngroape au putrezit și s-au risipit. Nu s-a găsit nici un semn al vreunui dezastru care să explice dispariția oamenilor. Nici nu era nevoie.

Qu'on s'imagine un nombre d'hommes dans les chaînes, et tous condamnés à mort, dont les uns étant chaque jour égarés, à la vue des autres, ceux qui restent voient leur propre condition dans celle de leurs semblables et, se regardant les uns et les autres avec douleur et sans espérance, attendent leur tour. C'est l'image de la condition des hommes. [1]

— Am venit din Hiva Oa și duceam cu noi, dincolo de orizont, porci și mesaje din partea lui Nukuhiva. Tatăl meu era șeful expediției. Tabu-ul fiind foarte puternic, nu aveam nici o femeie în pirogă. Vîntul s-a potolit și a început să bată din altă parte. Oceanul a devenit mult prea liniștit și lucios ca interiorul unei nuci de cocos ; cerul înspre sud se unea cu oceanul. În timpul furtunii am pierdut mulți porci și pe un bătrîn care l-a cunoscut pe Nukuhiva ca băiat. Cînd cerul s-a înseninat era noapte și stelele erau învălmășite. În zori, de jur împrejur nu se zărea nimic la orizont ; ne străduiam să vedem ceva cînd valurile uriașe ne aruncau în sus. Am înălțat cîntări soarelui și am dormit în umbra trupurilor celor care erau treji. Furtuna smul-

[1] Să ne închipuim un număr de oameni în lanțuri, cu toții condamnați la moarte, dintre care unii dispar în fiecare zi sub ochii celorlalți, cei care rămîn își văd propria lor condiție în aceea a semenilor lor și, privindu-se cu durere și speranță, își așteaptă rîndul. Aceasta este imaginea condiției umane.

sese cabina din pirogă. Fricoşii ne molipsiseră. Dar cîntatul îmi dădea curaj şi prezenţa tatălui meu mă ocrotea. Era cel mai înalt şi cel mai curajos şi totuşi a fost printre primii care şi-a pierdut viaţa. I-am devorat cu toţii trupul ; puterea lui a trecut în mine, deşi eram tînăr. Am simţit cu multă vreme înainte insula apropiindu-se. Atingîndu-mă, oameni începeau să spere şi să se bucure. La început insula părea un nor, dar Marheyo zări păsări. Nu mai aveam pînze şi am vîslit cu mîini care-şi pierduseră forma. Pielea ni se jupuia în apă. Gîtlejul ne era înfundat ; nu scoteam o vorbă. Ne-au trebuit două zile şi două nopţi ca să ajungem pe insulă ; a doua zi în zori, braţele ei se întindeau spre noi. Am zărit tufişurile verzi şi cocotierii deasupra stîncilor. Înainte de a ne fi revenit cu totul în putere, m-am bătut cu Karnoonoo. Deşi în sat era un om de temut, l-am învins şi l-am omorît, părîndu-mi rău. Ne-am gîndit să ne facem un adăpost. Am ridicat o casă din piatră, cioplind stînca moale precum cenuşa cu securile noastre. Am cules fructe şi am prins peşti şi am învăţat să facem *tapa* din coaja ciudată a copacilor. I-am îngropat pe morţi. Ne-am cioplit un zeu dintr-unul din parii pirogii. Nu întotdeauna mureau cei mai bătrîni. Demonul apatiei îl cuprinse pe Nehivi, paiaţa, şi pe Kory-Kory, care avea grijă de zeu. Orizontul părea întotdeauna gata să ne vorbească ; de ce fuseserăm aduşi aici ? Am trăit şi, deşi îi vedeam pe ceilalţi cum se răcesc şi obrajii li se scofîlcesc şi trupurile le înţepenesc şi devin uşoare ca barca unui co-

pîl, cei care rămîneau nu erau siguri că vor muri. I-am îngropat cu amuletele pe care le-am adus din sat. Sînt ultimul. Acum cîtva timp l-am îngropat pe Marheyo, cel cu trei degete, și noaptea vine și-mi vorbește.

Aceasta s-a întîmplat în linii mari, dar mai sînt zilele, evocarea zilelor... zilele verzi. Treburile, iarba, vremea, culorile mării și ale aerului. Așa cum un smoc de iarbă rupt de pe pajiște devine *glorie* cînd este schițat de Dürer. Detalii. Detaliile sînt degetele uriașului. El pune mîna pe par și smulge coaja și arată cum arde dedesubt lemnul umed și alb al bucuriei. Fiindcă m-am gîndit că această povestire, spusă în întregime, va deveni fără ca eu să fi vrut să fie așa o povestire plină de bucurie ; dacă posibilitățile mele ar fi fost mai mari, am fi știut-o. Dar așa, și voi, ca și mine, trebuie să o presupuneți doar.

UN NEBUN

ANGLIA, CHIAR EA, mi s-a părut uşor demenţială. Pajiştile care alunecau dincolo de ferestrele trenului Southampton-Londra păreau delirant de verzi, atît de obsesiv saturate de culoare încît ochii mei, încă obişnuiţi cu verdeaţa istovită şi cu rugina de septembrie a cîmpiilor americane, se îndoiau de putinţa acestui peisaj de a produce şi ceva folositor. Anglia mi se înfăţişa ca existînd numai în calitate de context literar. Studiasem literatura ei timp de patru ani şi fusesem trimis aici ca să-mi continui studiile. Totuşi mintea mea, înflăcărată şi ameţită de călătorie, nu era în stare să furnizeze decît un singur citat : „o harababură de cîmpii verzi", acest nesemnificativ ciob shakespearian, devenit celebru printr-o clasică alterare tipografică ; îmi tot trecea prin minte „o harababură de cîmpii verzi", în timp ce scandarea dactilică a roţilor de tren ne ducea, împreună cu cei şase muţi şi legănaţi tovarăşi de compartiment, spre Londra. Oraşul întrecu aşteptările noastre. Grandoarea kiplingiană a gării Waterloo ; dezamăgirea eliotiană a şirurilor de case din cărămidă din Chelsea, unde ne-am petrecut noaptea în apartamentul unui vag prieten, coşmarul dickensian al ceţii şi al pavajului

jilav şi cornişele murdare care ne înconjurau cînd ne-am trezit — toate acestea păreau prea autentice ca să fie reale, prea adevereau literatura ca să fie materiale. Taxiul pe care l-am luat ca să ne ducă la gara Paddington avea capota înaltă şi era deschis într-o parte, ceea ce îl făcea să apară privirilor noastre ca unul din acei actori uluiţi şi ciudaţi dintr-o melodramă de Agatha Christie. Am trecut pe lîngă conace din Galsworthy şi parcuri din A.A. Milne ; am zărit o alee din veacul al optsprezecelea, cu firme de tavernă cu tot, unde s-ar fi putut ca Dr. Johnson, ameţit, să se fi înecat în seara aceea cînd a rîs atît — incidentul povestit de Boswell şi amplificat în eseul lui Beerbohm. Şi dincolo de toate acestea, dincolo de Dumnezeu ştie cît de multe plăgi, procesiuni şi conflagraţii medievale, însuşi anticul Londinium, ca un Titan îngropat care zace mocnind într-un abis şi într-un vîrtej al timpului, uluitor pentru cei obişnuiţi să privească pămîntul ca o suprafaţă neatinsă de istorie. Ne-am simţit uşuraţi cînd ne-am urcat în tren şi am văzut că ne poartă spre vest.

Trenul ne-a adus la Oxford pe înserat. N-aveam unde să ne ducem. Nu rezervasem nici o cameră. Am urcat într-un taxi şi i-am explicat şoferului situaţia. De vîrstă mijlocie, cu urechile mari pline de păr, omul nu părea să ne creadă, ca şi cum n-ar fi transportat de cînd se ştia decît pasageri care mai fuseseră acolo unde se duceau. Rămase şi mai uimit cînd descoperi că, deşi pretindeam că sîntem ameri-

cani, nu fusesem niciodată la Stillwater sau măcar la Tulsa. Acum cincisprezece ani petrecuse cîteva luni într-un colţ îndepărtat din Oklahoma, învăţînd să piloteze avioanele trimise Angliei. Acum îşi plătea datoria, pilotîndu-ne de-a lungul unei străzi înguste cu case de cărămidă ale căror ferestre — ciudat, deoarece era vremea cinei — erau toate întunecate.

— O să încercăm la Pott, explică el laconic, frînînd.

Merse cu noi la uşă şi răsuci un mîner greu, de fier forjat, aflat în centrul ei. Un zăngănit îndepărtat se auzi dincolo de ferestrele opace. În cele din urmă ne răspunse un bărbat înalt, posomorît. Şoferul nostru îi explică :

— Potty, am aici doi yanchei fără casă, care încă nu ştiu ce-o să facă.

Deşi nu era seara tîrziu, domnul Pott avea aerul sîcîit, ameţit, al unui om sculat din somn. Firma din fereastra casei, PENSIUNE, nu părea să-l oblige la ospitalitate. Numai după ce ne convinse cît de greu îi este, ce nemaipomenită complicaţie provocam în aranjamentele pe care le făcuse cu o lume răuvoitoare şi obtuză, ne conduse în sfîrşit într-o cameră de la etaj. Camera era mare, rece şi mobilată din plin cu tot felul de semizei care supraveghează somnul. Îmi aduc aminte că delicios de răcoroasele cearceafuri erau acoperite de o cuvertură violetă care mirosea a levănţică şi că dimineaţa, îmbrăcîndu-ne, soţia mea şi cu mine am ţopăit cînd aproape, cînd dincolo de zona de influenţă a radiatorului electric,

asemeni unei nimfe și unui satir întrecîndu-se să ajungă în fața unui altar. Fișa radiatorului era un obiect greoi și deșelat cu trei dinți ; punîndu-l în priză a fost primul meu act de aclimatizare. La gustarea de dimineață am apărut ceva mai tîrziu. Dintre toți ceilalți chiriași, numai domnul Robinson (am uitat numele lui adevărat) mai trebuia să vină. Tacîmurile noastre erau pregătite pe masă și la locul meu — nu mi-am crezut ochilor — se afla, o nebunie, o jumătate de roșie gătită, pusă pe o felie de pîine prăjită.

Domnul Robinson coborî tocmai cînd domnul Pott își termina explicația pe care ne-o dădea — de ce trebuia să ne găsim cît mai repede un domiciliu permanent. Camera noastră avea să fie curînd ocupată de chiriașul ei obișnuit, un student indian. Oricînd i-ar putea trece prin minte să se iveaască. Era o treabă lipsită de satisfacții, să închiriezi camere studenților ; veneau și plecau și urcau și vorbeau și puneau muzică la orice oră, și proprietarul trebuia să impună la miezul nopții stingerea.

— Pe scurt, mîrîi domnul Pott, universitatea vrea să fiu și doică și turnător. Glasul i se schimbă : A, domnul Robinson ! Bună dimineața, domnule profesor. Avem oaspeți două turturele de dincolo de Atlantic.

Domnul Robinson ne dădu ceremonios mîna. Era oare profesor ? De statură mijlocie, gîrbovit ușor ca un cărturar, avea părul lung, rărit, alb-gălbui, pieptănat pe spate. Vorbea cu multă

politeţe, sporovăia cu inteligenţă şi ne acorda o măgulitoare atenţie. Ne-am îndreptat spre el uşuraţi. După insinuările întunecate şi nemulţumirile pretenţioase ale gazdei noastre, părea să ieşim la iveală în Anglia luminii.

— Bine-aţi venit la Oxford, ne spuse el şi, după o uşoară tensiune luminoasă ivită în obrajii lui, am simţit că avea să ne citeze ceva : „Acest cămin al cauzelor pierdute şi credinţelor abandonate, al numelor nepopulare şi al loialităţilor imposibile". E din Matthew Arnold ; dacă vreţi să înţelegeţi Oxfordul, citiţi-l pe Arnold. Student la Balliol, membru la Oriel, profesor de poezie, pasărea care, cu aripile ciuntite ale unui pedant, a zburat cel mai sus. Citiţi-l pe Arnold şi citiţi-l pe Newman. „Şoptind din turnurile lui ultimele încîntări ale Evului Mediu"... ceea ce nu însemna că o spune complet cu simpatie, nu, chiar deloc. Arnold nu avea deloc spirit religios ! „Oceanul Credinţei a fost odată şi el plin, dar acum aud doar vuietul lui melancolic, prelung, *dînd înapoi,* retrăgîndu-se în suflarea vîntului de noapte spre vastele, tristele margini ale plajelor pustii ale lumii !" Aa ! Domnule Pott, ce văd în faţa ochilor ? Oul meu obişnuit. Eşti un adevărat factotum, un Johannes Factotum, al bunăvoinţei. Domnul Pott din St. John's Street, ne încredinţă el în felul lui grăbit, şi făcîndu-ne cu ochiul, o instituţie nu mai puţin venerată de studenţi decît biserica Sf. Mihail-de-la-poarta-de-nord, care cuprinde, trebuie să o ştiţi, şi *veţi vedea,* cea mai veche structură existentă în — îşi drese glasul ca pen-

tru a ne semnala că urma ceva deosebit — Oxnaford : vechiul turn saxon datînd cel puţin din secolul al nouălea. *Cel puţin,* insist, deşi făcînd acest lucru îmi atrag oarecum mînia unor arheologi locali mai mărunţi, dacă îi putem onora cu titlul pe care Schliemann şi Sir Leonard Woolley l-au purtat cu atîta glorie.

Se aşează nerăbdător în faţa oului său şi-i sparse coaja cu o linguriţă.

Soţia mea îl întrebă :

— Sînteţi profesor de arheologie ?

— Stimată doamnă, răspunse el, ca să spunem aşa, ca să spunem aşa, am considerat cunoaşterea ca un domeniu al meu. Cunoaşteţi Ann Arbor care se află, cred, în foarte împăduritul stat Michigan ? Nu ? Să nu vă fie ruşine, nu-i nici o ruşine ; ţara dumneavoastră e atît de vastă, încît sărmana minte a unui englez se poate tulbura. Nepoata mea, fiica surorii mele, s-a căsătorit cu un asistent de la universitatea de-acolo. Am aflat din scrisorile ei că temperatura coboară frecvent — *frecvent* — sub zero grade. Domnul Pott, cuplul acesta încîntător va petrece trimestrul aici, cu noi ?

Cînd i s-a explicat, mai degrabă cu precipitare decît cu tact, că prezenţa noastră acolo era un caz de forţă majoră, rezultatul unui impuls caritabil pe care domnul Pott, aşa dădea de înţeles, îl şi regreta, domnul Robinson s-a aplecat peste masă ca să se uite la noi. Dinţii de sus îi erau fără cusur.

— Trebuie să cunoaşteţi *cum merg lucrurile pe aici,* spuse el, toate sforile, micile scurtături,

şi circumlocuţiile, circumflexiile, *circumstanţele ;* dacă nu, n-o să găsiţi niciodată o locuinţă. Aţi aşteptat mult, prea mult ; peste cîteva zile trimestrul de toamnă bate la uşă şi, din Woodstock pînă în Cowley, nu va exista nici o cameră *de închiriat.* Dar eu, *eu* — ridică un deget şi închise cu înţelepciune un ochi — eu aş putea să vă ajut. *Che tu mi segui,* cum îi spunea Vergiliu lui Dante, *e io sarò tua guida !*

Eram, fără îndoială, recunoscători dacă voia să ne călăuzească. Am pornit-o toţi trei pe St. John Street (toate obloanele erau trase, deşi era în plină zi) înspre Beaumont, trecînd pe lîngă clădirea lăbărţată, negricioasă şi leonină a muzeului Ashmolean, coborînd pe Magdalen Street înspre Cornmarket, unde într-adevăr am văzut turnul saxon. Domnul Robinson ne indica mereu lucrurile interesante. Falca de jos părea să fie anormal de subţire, ca şi cum falca normală ar fi fost cioplită pentru o mai mare flexibilitate şi agilitate. Era limpede că susţinea doar un singur dinte de jos, şi acela abia ceva mai gros decît un firicel de tutun şi implantat oblic în gingie, în timp ce dinţii de sus erau izbitor de egali şi nu lipsea nici unul. Prin aceste deschizături desperecheate se revărsa un neîncetat şuvoi de cuvinte, întrerupt numai în clipa în care, înainte de vreun efort mai pronunţat de erudiţie, îşi dregea cu cochetărie glasul.

— Ne aflăm acum în centrul oraşului, osia şi inima bătîndă a regiunii Oxfordshire, Carfax, derivat, hm, hm, hm — din normandul *carre-*

for, latinul *quadrifurcus,* care înseamnă patru furci, sau răspîntie. Ştiţi latina ? Ultima limbă internaţională, hm, hm — esperanto-ul creştinătăţii.

Ţinea în mînă o pungă veche de hîrtie, şi ne-am pomenit într-o largă piaţă acoperită, înconjuraţi de tejghelele mînjite de sînge ale măcelarilor şi de lăzi cu zarzavaturi crude, mirosind a noroi. Domnul Robinson îşi umplu metodic punga cu cartofi. Examina cartof după cartof şi şovăia, de fiecare dată, ca şi cum ar fi fost la ultimul cartof, dar după aceea mîna lui neliniştită, cu pielea pergamentoasă, se repezea şi apuca un alt cartof. Cînd punga fu plină vîrf, dădu din umeri şi o porni mai departe. Proprietăreasa gheretei strigă după el supărată. Era grasă, faţa îi era sbîrcită şi purta ghete bărbăteşti şi nenumărate pulovere unul peste altul. Fără să spună un cuvînt, domnul Robinson se întoarse şi, cu un aer măreţ, zvîrli toţi cartofii înapoi în ladă. Odată cu cartofii zburară şi nişte hîrtii. Pe astea le puse înapoi în pungă. Se întoarse spre noi şi zîmbi :

— Acum, spuse el, e desigur vremea prînzului. Oxnaford nu e un oraş pe care să-l asediezi cu stomacul gol.

— Dar, domnule Robinson, am zis eu, ce-i cu locuinţa pe care trebuie să o găsim ?

Expiră tare, ca şi cum ar fi gustat dintr-un vin delicios.

— Aha. N-am uitat. Trebuie să procedăm cu grijă, căci nu ştiţi, vedeţi dumneavoastră, *cum*

merg lucrurile pe-aici, toate sforile, *circumstanţele.*"

Ne conduse la un birt de deasupra unui magazin de mobile de pe Broad şi, între cartofi prăjiţi şi budincă, încercă să ne abată atenţia cu o amplă dare de seamă a Oxfordului în vremea de aur a evului mediu — Roger Bacon, Duns Scotus, „Parlamentul Nebun" din 1256, tulburările orăşenilor în ziua de Sf. Scholastica din 1355. Din nou pe stradă, se apucă să ne ia de braţ şi să facă promisiuni. Încă un mic drum, o excursie nevinovată care va fi *foarte* folositoare pentru noi, şi apoi la treabă. Ne conduse de-a lungul lui High Street pînă la Magdalen Bridge, şi astfel văzurăm pentru prima dată rîul Cherwell. În acel timp al anului nu se zăreau bărci pe rîu, iar lebedele trăiau, în general, în josul apei. Dar privind înapoi către centrul oraşului, am putut admira vederea din cărţi a Oxfordului, numai turnuri ascuţite şi siluete şi pietre coşcovite, sub un cer de John Constable.

Slăbit, zăpăcit, am simţit că mă prăbuşesc ; şi m-am abandonat în ziua aceea domnului Robinson. Simţind aceasta, ne conduse triumfător pe Rose Lane, prin grădina botanică, cu florile de toamnă aurii şi portocalii, de-a lungul lui Merton Field, şi înapoi, printr-un şir de uliţe întortocheate, spre cartierul comercial. Aici ne duse într-o librărie şi smulse un mic ziar, săptămînalul din Oxford, de pe raft şi-i arătă omului de după tejghea că-l voi plăti eu. În timp ce mă scotoceam în buzunar ca să găsesc patru pence, domnul Robinson se îndreptă cu un

aer important spre celălalt perete și se întoarse cu o carte în mină. Era o culegere de eseuri de Matthew Arnold.

— Să nu cumpărați cartea asta, îmi spuse. *Să nu o cumpărați.* O am într-o ediție mai bună și o să v-o împrumut. Înțelegeți ? O să v-o *împrumut.*

I-am mulțumit și, ca și cum tot ce-ar fi vrut de la noi era doar puțină gratitudine, ne anunță că ne va părăsi. Lovi cu degetul în ziarul din mîna mea. Îmi făcu cu ochiul.

— Problemele dumneavoastră — și să nu credeți, *să nu* credeți că nu m-au chinuit — sînt rezolvate ; o să vă găsiți locuința aici. Foarte puțini, *foarte* puțini oameni știu de ziarul acesta, dar toți cei de-aici, *toți* cei de-aici care au locuințe *bune* publică anunțuri în ziarul acesta ; n-au încredere în mijloacele obișnuite. Trebuie să știți *cum merg lucrurile pe aici,* vedeți, toate sforile.

Și ne lăsă la marginea Paradisului.

Se întuneca, în modul acela prelung, lent și crepuscular al după-amiezilor englezești, și ne-am dus să bem un ceai ca să ne limpezim mintea. Și după aceea nu părea să fie nimic altceva de făcut decît să ne întoarcem la casa domnului Pott, de pe St. John's Street. Acum, observarăm pentru prima dată studenți pe stradă, vîjiind pe bicicletele lor, cu pelerinele fluturînd asemeni unor lilieci. Numai noi nu aveam un culcuș. Soția mea se trînti pe cuvertura violetă și plînse fără zgomot. Era — secre-

tul nostru cel mai mare — însărcinată de trei luni. Ne era teamă că, dacă acest lucru avea să fie cunoscut, nici un proprietar din Oxford nu ne-ar fi acceptat. Am ieșit pe înserat și m-am dus cu ziarul la o cabină telefonică. De fapt, în ziar erau puține anunțuri de apartamente, și toate, în afară de unul, nu aveau bucătărie ; acesta unul era situat pe St. Aldate's Street. Am făcut numărul și mi-a răspuns o femeie. Cînd mi-a auzit glasul, m-a întrebat :

— Sînteți american ?

— Păi, da.

— Îmi pare rău. Soțului meu nu-i plac americanii.

— Nu ? De ce nu ?

Mi se vîrîse în cap, odată cu acordarea bursei, că trebuie să mă port peste hotare ca un ambasador al țării mele.

Femeia tăcu și apoi spuse :

— Dacă vreți să știți, fiica noastră a plecat și s-a măritat cu un aviator de la baza americană din Brize Norton.

— A, dar eu nu sînt aviator. Sînt student. Și sînt și căsătorit. O să fiu doar eu și soția mea, nu avem copii.

— Hei, Jack !

Exclamația sună mai neclar, ca și cum femeia și-ar fi îndepărtat gura de receptor. Apoi glasul ei sună mai apropiat de urechea mea, confidențial, murmurat :

— Soțul meu a venit chiar în clipa asta. Vreți să vorbiți cu el ?

Nu, am zis eu şi am închis telefonul, tremurînd dar încîntat că am avut o conversaţie căreia am putut eu să-i pun capăt.

A doua zi dimineaţă, domnul Robinson coborî la micul dejun înaintea noastră. Probabil că o făcuse cu preţul unei ore de somn, deoarece avea părul zburlit şi nuanţa lui gălbuie îi acoperea şi obrazul. În graba de a ne saluta, glasul îi sună puţin şuierat şi pătrunzător. Dinţii de sus, se vedea dureros de limpede că sînt falşi ; saliva îi curgea din gură în efortul de a-şi menţine dantura la locul ei.

„Amiaza coboară asupra Angliei", recită el văzîndu-ne, „amiază asupra frumoasei aşezări Oxford, rece ca o statuie, pătată de sînge pe mantie, regi mîndri şi evlavioşi au înălţat-o acum multă vreme, cu turnuri şi morminte şi statui în şir, cu aerul falnic şi înflorit şi dragostea dăinuind peste tot, şi străzi pe care marii oameni trec."

— M-am gîndit ca în dimineaţa asta, i-am spus, să mă duc la colegiu şi să văd dacă m-ar putea ajuta.

— Care colegiu ? mă întrebă el, şi faţa îi deveni neobişnuit de vioaie.

— Keble.

— Aha, strigă el triumfător, n-or să vă ajute. *Nu vă vor ajuta.* Nu ştiu *nimic. Nu vor* să ştie nimic. *Nihil ex nihilo.*

— Au ei un joc pe care-l joacă, mormăi domnul Pott posomorît, şi care se numeşte „Jos mîinile".

— Daa ? spuse soţia mea cu glasul exasperat.

— Totuși, am insistat, trebuie să încep undeva. În ziarul pe care mi l-ați dat, nu era decît o singură locuință posibilă, dar soțului femeii nu-i plăceau americanii.

— Aviatorii dumneavoastră afurisiți, ne explică domnul Pott, de dincolo de Norton, v-au făcut de rîs. Vin în oraș, în uniformele lor albastru deschis, cu umerii largi, unii negri ca tăciunele și au treabă cu tîrfele de prin partea locului.

Cînd am pomenit de ziar, ceva se declanșase în capul domnului Robinson, pentru că, lovindu-se cu palma de frunte, zise :

— Cartea aia. V-am promis că v-o împrumut. Iertați-mă, iertați un bătrîn zăpăcit. V-o aduc imediat. Nu protestați, nu protestați. Tinerețea trebuie să fie servită.

Se urcă în camera lui și în clipa aceea l-am privit întrebător pe domnul Pott. Dădu din cap.

— Dacă aș fi în locul dumneavoastră, aș lua-o din loc, zise el.

Ne îndepărtaserăm o bucată de drum și ne simțeam în siguranță, pierduți în mulțimea din Cornmarket, cînd domnul Robinson ne ajunse din urmă. Gîfîia și în picioare avea papuci de casă.

— Așteptați, se tîngui el, *așteptați, nu pricepeți ?* Nu puteți merge orbește, de-a dreptul în aceste împrejurări, nu înțelegeți *împrejurările.*

Avea în mînă o pungă de hîrtie și scoase din ea o carte pe care mi-o băgă în mînă. Era o ediție a eseurilor lui Arnold de la începutul veacului, cu forzaț marmorat. Chiar acolo, pe trotuarul aglomerat, am deschis-o și, îngrozit,

am închis-o brusc, deoarece fiecare pagină era un păienjeniș de adnotări și sublinieri făcute cu creioane și cerneluri de diferite culori, într-o zăpăcitoare diversitate de scrisuri. „Cf.“, „*videlicet*“, „Aici se trădează el însuși“, „optmsm. al sec. 19“ — aceste însemnări mi-au sărit în ochi din învălmășagul acela bezmetic. Adnotările erau la rîndul lor adnotate, ca și cum disputa lui cu textul se dubla și se continua cu el însuși. „Oare așa să fie ?“ era scris cu trăsături ferme pe marginea unei pagini, și dedesubt, cu creionul, mai slab și mai aplecat, fusese adăugat : „Da, așa este“, „este“ fiind subliniat de trei ori ; dedesubtul acestei însemnări cu pixul era adăugat cu un scris șovăitor, fără majuscule „dar oare este ?“. Ameteam numai uitîndu-mă ; am închis cartea și i-am mulțumit.

Domnul Robinson se uită pătrunzător la mine :

— Ați crezut că am uitat, zise el. Ați crezut că mintea unui bătrîn nu face parale. Nu-i nici o rușine, nu-i nici o rușine ; în situația dumneavoastră cu greu puteți crede altceva. Dar nu-i așa ; ce promit, fac ; acum vă voi fi călăuză. Îhî, omule, voi merge cu tine, așa ! Făcu un gest cu mîna înspre vechea primărie și ne spuse că în timpul Marii Răscoale, Oxfordul fusese cartierul general al regaliștilor.

— „Starea celor două universități
Regele judecînd-o cu ochi isteți
Trimise la Oxford trupe de călăreți,
Și de ce ?“

recită el cu un gest larg al braţelor, care îi făcu pe cei din jur să se uite la noi.

Tot aşa cum, pronunţat în mod categoric iresponsabil, un criminal obligă în mod ciudat societatea pe care a lovit-o, aşa şi dominaţia domnului Robinson asupra noastră era totală. Tîrşîitul papucilor lui pe trotuar, accentuarea agitată şi poticnită a unor silabe periodice, dresul glasului, abia auzit dar orgolios, erau tot atîtea fire care ne legau de el, în timp ce, copleşiţi de stînjeneală şi frustrare, ne lăsam conduşi de el. Drumul nostru ne ducea în bună măsură pe drumul din ziua precedentă ; dar acum domnul Robinson începu să dezvolte o nouă temă — şi anume că, în tot acest timp, ne supusese la un examen foarte meticulos şi că trecusem examenul cu succes, cu strălucire, şi că acum avea să ne prezinte cîtorva dintre prietenii săi, oamenii cu adevărat *importanţi,* marii ştabi, oamenii care ştiau unde se găsesc camere cu ghiotura. O să scrie o mulţime de scrisori, o să ne recomande, o să asigure admiterea noastră într-o serie de societăţi secrete. După masa de prînz, cam la vreun ceas după momentul în care, în ziua precedentă, ne recomandase librarului, ne mînă la biblioteca asociaţiei Oxford Union şi ne prezentă tînărului ţîfnos de la birou. Glasul domnului Robinson, intensificat oarecum de şoaptă, ajungea pînă în cele mai îndepărtate şi mohorîte colţuri şi sacrosancte galerii. Tînărul bibliotecar, deşi încurcat, nu-şi stăpînea un zîmbet ironic. Cînd îşi îndreptă privirea spre

noi, ochii lui avură o expresie politicoasă care abia ascundea dispreţul. Dar cu cîtă ceremonioasă încîntare supraveghe domnul Robinson, care în mod evident şi cu adevărat era membru, semnarea numelor noastre într-un uriaş şi vechi registru ! În schimbul semnăturilor noastre ni se dădu, cu un gest larg de scamator, un formular pentru înscrierea în asociaţia Oxford Union. Asta trebuia să-i recunoşti domnului Robinson : nu te lăsa niciodată cu mîna goală.

Reîntorşi, furioşi şi ameţiţi, în camera noastră de la pensiune, am depus cererea de înscriere necompletată şi volumul lui Arnold adnotat lîngă primul nostru trofeu, ziarul din Oxford. M-am lungit pe pat lîngă soţia mea şi am citit de la un capăt la celălalt articolul de fond, o lamentaţie virulentă despre deteriorarea unei biserici normande din Iffley. Cînd mi-am revenit oarecum în putere, m-am dus la Keble şi am descoperit că lucrurile stăteau chiar aşa cum fusesem prevenit. Formele pe care le lua paternalismul nu se refereau şi la acei studenţi de ajuns de lipsiţi de bun gust încît să se şi căsătorească. Apartamente, totuşi, trebuiau să se găsească, afirma scribul, scîrţîind întruna fără rost cu tocul în ungherul lui prevăzut cu o fereastră gotică dînd înspre curtea pătrată a colegiului ; biroul lui îţi sugera, ilustraţia lui Tenniel, în care toate cărţile dintr-un pachet se risipesc în vînt.

Eram de ajuns de puţină vreme însurat ca să nu mă aştept ca soţia mea, de vreme ce eu nu

mai aveam nici o speranţă, să-mi dea vreuna. În lipsa mea, ea se hotărîse să nu mai fim politicoşi cu domnul Robinson. Într-adevăr, asta părea a fi una din modalităţile de a ieşi din acest hăţiş. Ar fi trebuit să mă fi gîndit eu însumi. Ne-am gătit şi am mîncat mult şi scump, la un restaurant pseudo-franţuzesc la care domnul Robinson ne spusese să nu ne ducem niciodată, *niciodată*, deoarece erau nişte tîlhari. Apoi ne-am dus la un film american, ca să căpătăm ceva forţă brută, şi dimineaţa am coborît la micul dejun plini de energie. Domnul Robinson nu coborîse la masă.

Acesta avea să fie, după cum se dovedi, ultimul nostru mic dejun la pensiunea Pott. Ne şi aclimatizasem oarecum. De pildă, nu ne mai uitam după doamna Pott, acceptasem ideea că există, dacă exista cumva, într-un plan invizibil nouă. Ceilalţi chiriaşi din pensiune ne spuneau pe nume. Printre ei erau două chipuri noi — tineri studenţi, plini de întrebări precise şi respectuoase despre Statele Unite. Statele Unite, după părerea lor, o şi porniseră pe calea pe care, pînă la urmă, aveau să pornească toate ţările. A fi american, mi se dădea a înţelege, însemna să ai noroc. Domnul Pott ne spuse că îi scrisese Karam că va avea nevoie de camera lui spre sfîrşitul săptămînii şi ne împinse peste masă o bucată de hîrtie cu mai multe adrese.

— E un apartament de trei camere la demisol, cu o chirie de patru lire, lîngă Banbury

Road, ne spuse el. Dacă vreţi să plătiţi cinci guinee, la doamna Shipley, etajul doi, dinspre St. Hilda, mai e liber.

Ne-a trebuit o clipă ca să ne dăm seama ce însemna asta ; apoi mulţumirile noastre emoţionate au început să izbucnească :

— Domnul Robinson, am bîlbîit în încheiere căutînd o expresie potrivită pentru domnul Pott şi nereuşind întru totul să o găsesc, ne-a cam dus cu vorba.

— Sărmanul Robbie, zise domnul Pott. Prost ca noaptea, şi se ciocăni în partea osoasă a căpăţînii uscăţive şi negre.

Soţia mea îl întrebă :

— E întotdeauna... aşa ?

— Numai cînd găseşte nişte nevinovaţi ca să-l asculte ; dar îşi dau seama ei curînd cine e — sărmanul Robbie.

— Chiar are o nepoată în Michigan ?

— A, da, nu spune numai poveşti. A fost un om învăţat înainte de a i se întîmpla nenorocirea, dar universitatea nu l-a acceptat niciodată.

— „Şi astfel poezia, care în Oxford a devenit o artă", insistă amabil un glas cunoscut în spatele nostru, „în Londra e numai meserie". Dryden. Nu e un *adevărat* oxfordian, dar un poet excelent şi un savant amator. Dacă vă place stilul lui zornăitor. Domnule Pott, oul acesta poate fi al meu ?

Se aşeză şi-i sparse cu dibăcie coaja şi se întoarse jubilînd spre noi. Probabil că întîrzierea apariţiei lui se datora unui efort de a arăta mai

îngrijit, deoarece părea remarcabil de dichisit, părul lung fusese pieptănat pînă căpătase un luciu gras, cravata înnodată strîns, dantura fixă sub buze și un fular ecosez înfășurat în jurul umerilor.

— Astăzi, spuse el, mă voi consacra fără preget cauzei voastre, fără întrerupere, pauze sau intervenții. Am petrecut un ceas pregătind o surpriză admirabilă, *mirabile dictu*, așa cum a spus credinciosul Eneas, mamei lui naturale, Afrodita.

— Cred, am spus cu glasul stînjenit de prezența celorlalți în jurul mesei, că avem de făcut alte lucruri astăzi. Domnul Pott spunea că...

— Așteptați, *așteptați*, strigă el, devenind agitat și ridicîndu-se. Nu înțelegeți. Sînteți niște *nevinovați* — fermecători, da, potențial grozavi, dar, dar nevinovați, înțelegeți. Trebuie să cunoașteți *cum merg lucrurile*, toate sforile...

— Credeți-mă, nu...

— Așteptați. Veniți acuma cu mine. O să vă dezvălui *chiar acum* surpriza mea, dacă insistați.

Și țîșni de la masă, lăsînd oul nemîncat, și se năpusti pe scară spre camera lui. Soția mea și cu mine l-am urmat, ușurați de faptul că lucrul care trebuia făcut putea fi făcut fără martori.

Domnul Robinson tocmai ieșea din camera sa cînd ne întîlnirăm pe palierul de la etaj. În grabă lăsase ușa deschisă în spatele lui. Peste umăr, am zărit un haos de cărți aruncate peste tot și hîrtii mototolite. Ținea în mînă o foaie de hîrtie pe care făcuse o listă.

— Am petrecut un ceas înainte de a coborî la masă pregătind cu o grijă nu de necomparat cu aceea a, hm, hm, Sfîntului Jerome cînd a transcris versiunea „Vulgata", o listă ; aceştia sînt oamenii pe care îi *vom vedea* azi.

Am citit lista pe care mi-o ţinea în faţa ochilor. Birourile şi titlurile şi numele cu care începea nu-mi spuneau nimic, dar ceva mai pe la mijloc, unde literele începeau să fie mai mari şi trăsăturile mai nesigure, era cuvîntul „Cancelar", urmat de două mari puncte şi numele : „Lord Halifax".

Ceva din expresia de pe obrazul meu făcu hîrtia să înceapă a tremura. Domnul Robinson o îndepărtă şi o ţinu de-a lungul trupului. Cu cealaltă mînă îşi mototoli reverul hainei.

— Sînteţi teribil de binevoitor, i-am zis. Ne-aţi oferit o minunată prezentare a Oxfordului. Dar astăzi, cu adevărat, trebuie să mergem singuri. Fără discuţie.

— Nu, nu, după cît se pare nu înţelegeţi ; *impre...*

— *Vă rog,* i-o reteză soţia mea.

Se uită la ea, apoi la mine, şi obrazul îi luă o expresie neaşteptat de calmă. Sclipirea din ochi dispăru, fălcile se destinseră, şi faţa lui ar fi putut aparţine oricărui bătrîn obosit, atunci cînd spuse cu un oftat :

— Foarte bine, foarte bine. Nu-i nici o ruşine.

— Vă mulţumesc foarte mult, adăugă soţia mea şi avu intenţia să atingă, dar nu o atinse chiar, mîna moale care i se îndoise protector spre pieptul hainei.

Cu genunchii îndoiți, domnul Robinson stătea aparent imobilizat pe palier, înaintea ușii camerei sale. Și totuși, cînd am coborît pe scară, mai făcu încă un lucru gratuit ; veni pînă la balustradă, ridică brațul și spuse, în timp ce ne grăbeam ca să ne ferim de cuvintele lui :

— Domnul să vă binecuvînteze. Domnul să vă binecuvînteze.

FRUNZE

FRUNZELE VIȚEI de vie de dincolo de fereastra mea sînt ciudat de frumoase. „Ciudat", fiindcă mi se pare straniu, după îndelungata beznă a preocupării de sine, a spaimei și a rușinii în care am trăit, că lucrurile sînt frumoase, că independent de catastrofele prin care trecem ele continuă să păstreze precizia dezinvoltă, abundența neforțată a „efectului" imaginativ, care este marca și specialitatea Naturii. Natura : în dimineața asta mi se pare foarte clar că Natura poate fi definită drept ceea ce există fără vină. Trupurile noastre sînt în Natură ; pantofii noștri, șireturile lor, micile vîrfuri de plastic ale șireturilor — totul în jurul nostru există în Natură, și totuși ceva ne ține departe de ea, asemeni presiunii ascendente a apei care ne împiedică să atingem albia nisipoasă, striată și licărind din cauza cioburilor semilunare ale scoicilor, atît de clare în ochii noștri.

O gaiță cu pene albastre s-a așezat pe o creangă din fața ferestrei. Hotărîtă, stă călare pe cracă, cu tîrtița murdară înspre mine, cu capul profilat și încremenit în atenție, curba încovoiată a ciocului gravată pe un cer aproape alburiu, deasupra mlaștinei cafenii învăluite în ceață. O vedeți ? Eu o văd și, declanșînd șirul

gîndurilor mele, am întins mîna prin geam şi am gravat-o pe această pagină. Acum nu mai e. Şi, totuşi, cîteva rînduri mai sus ea e „călare" încă, tîrtiţa ei „murdară", capul „încremenit în atenţie". Un şiretlic ciudat, probabil nefolositor, dar al meu.

Frunzele viţei de vie care nu sînt acoperite de umbra altora au o culoare aurie. Frunze late, primesc razele de soare din plin şi transformă lumina absolută, suma spectrului solar şi izvorul întregii vieţi, în galbenul creionului colorat cu care o desenează copiii. Ici şi colo, unde s-au veştejit, această strălucire împrumutată e transformată într-un portocaliu luminos, iar verdele frunzelor încă tinere — căci verdele stăruie mult toamna, dacă observi bine — filtrează din lumina soarelui o culoare de „chartreuse" cu nervuri fine. Umbrele pe care aceste frunze le aruncă asupra celorlalte, deşi schimbătoare şi agitate în vîntul care, fugărit peste acoperiş, mătură şi foşneşte prietenos, sînt foarte diferite şi nete, sugerînd nenumărate arme barbare, paloşe, lănci, ţepi şi coifuri ameninţătoare. Efectul net e totuşi departe de a fi ameninţător. Dimpotrivă, sugestia simultană şi complicată de adăpost şi deschidere, căldură şi adiere, mă cheamă afară ; privirea mea rătăceşte spre frunzele aflate mai departe. Sînt înconjurat de frunze. Cele ale stejarului sînt ca nişte gheare tenace de rugină purpurie ; ale ulmului, pene rare de un galben feminin ; ale sumacului, o roşeaţă sălbatică, dinţată. Plutesc într-un univers senin şi arzător de frunze. Totuşi ceva mă

trage înapoi, mă readuce în acea beznă misterioasă în care vina este soarele.

Faptele trebuie să fie clarificate. Mi se spune că m-am purtat ca un dezmățat, și va trece un timp pînă să pot împăca această unanimă impresie cu necondiționata moralitate cu care propriile noastre acte, oricît am admite că sînt prost calculate, se înveștmîntă ele însele. Și odată ce faptele vor fi clarificate — acțiunilor fiindu-le atribuite motivări, actorilor stabilite anumite psihologii, calculele greșite intabulate, anomaliile scoase în evidență, întreaga dezvoltare furioasă și nepăsătoare limpezită prin explicații și înrădăcinată în istorie și întoarsă, ca să zicem așa, în Natură — atunci ce se va întîmpla ? O asemenea reîntoarcere nu e oare ridicolă ? Pot oare spiritele noastre să intre într-adevăr în portul mortalității Timpului și să se afunde calm printre frunzele putrezite ? Nu : stăm la intersecția a două regate și nu poate fi vorba nici de înaintare și nici de retragere, ci doar de o ascuțire a muchiei pe care ne aflăm.

Îmi aduc aminte foarte net că rochia soției mele, cînd a plecat de acasă ca să divorțeze, era neagră. Rochia era o tunică suplă neagră, cu un decolteu în V, și Helen era întotdeauna frumoasă în ea ; îi făcea mai atrăgătoare paloarea. În dimineața aceea arăta deosebit de frumoasă, cu fața albă ca varul din cauza oboselii. Totuși trupul, acest lucru natural, ignora catastrofa noastră, și silueta și mișcările ei erau nepotrivit de obișnuite. Plecînd, m-a sărutat ușor și amîndoi ne-am dat seama că natura acestui drum nu

este suficient de neasemănătoare cu aceea a celorlalte drumuri ale ei la Boston — la concert sau la magazinul Bonwit's. Aceeași căutare a cheilor mașinii, aceleași instrucțiuni adresate fetei care avea grijă de copii, aceeași aplecare ușoară și zvîcnire a capului cînd s-a așezat la volanul mașinii. Iar eu, mulțumit în cele din urmă, divorțat, mi-am studiat copiii cu ochii celui care i-a părăsit, am examinat casa așa cum o face cel care se uită la o serie de instantanee dintr-un timp irevocabil trecut, am condus mașina prin locuri de care mă îndepărtam ca un om care, îmbrăcat într-un costum de azbest, își face drum într-un incendiu, și m-am întîlnit cu viitoarea mea soție — zîmbind printre lacrimi, zăpăcită dar vitează — și am simțit, spre groaza mea, că bezna interioară, cu neputință de oprit, mi-a despicat pielea și ne-a copleșit pe amîndoi și ne-a înecat dragostea. Lumea naturală, acolo unde dragostea noastră existase, încetase să existe. Inima mea a dat înapoi și dă înapoi și acum. M-am retras. Și în timp ce mergeam înapoi cu mașina, frunzele copacilor din lungul drumului îmi aminteau ce formă au. Nu mai am ce povesti. Prin telefon am adus-o pe soția mea înapoi ; am îmbrățișat negrul rochiei ei și m-am pregătit pentru asaltul durerii.

Care nu încetează. Durerea nu încetează. Aproape în fiecare zi, o nouă porție sosește prin poștă direct, sau prin telefon. De fiecare dată cînd sună telefonul, aștept să-mi desfășoare o nouă spirală de urmări. Am venit să mă ascund în această căsuță, dar chiar și aici e un telefon. Zgomotele hîrșîite ale vîntului și ale crengilor

şi ale animalelor nevăzute sînt încărcate de tăcerea ei electrică. În orice clipă poate exploda, şi ciudata frumuseţe a frunzelor va fi întunecată iar.

Nervos, mă ridic, şi mă plimb prin cameră. Un păianjen atîrnă ca un asterisc alb în aer, în faţa mea. Mă uit spre plafon, dar nu pot zări unde-i agăţat firul pînzei lui. Plafonul neted e de ipsos. Păianjenul şovăie. Simte o prezenţă străină uriaşă. Picioruşele lui albe şi delicate se întind cu precauţie şi, prin propria lui greutate, păianjenul se răsuceşte pe firul său invizibil. Mă surprind în singulara şi străvechea poză a fabulistului care caută să desprindă o învăţătură din existenţa păianjenului şi devin stîngaci. Îmi înlătur stîngăcia şi încerc cu seriozitate să fiu atent faţă de această minusculă stea articulată, atîrnată atît de limpede în faţa mea ; şi nu sînt în stare să înţeleg lecţia. Păianjenul şi cu mine locuim în cosmosuri contigue dar incompatibile. Peste prăpastia aceasta nu există decît teamă. Telefonul rămîne tăcut. Păianjenul îşi reconsideră propria sa rotire. Vîntul continuă să stîrnească lumina soarelui. Tot ieşind şi intrînd în căsuţă, am aşternut pe podea cîteva frunze moarte, călcate şi presate ca nişte bucăţi de hîrtie de culoare închisă.

Şi ce altceva sînt aceste pagini dacă nu nişte frunze ? De ce le produc dacă nu să proiectez, printr-o fotosinteză subiectivă, vina mea în natură, unde nu există vină ? Suprafaţa mlaştinii, netedă ca un covor, e vrîstată acum cu dungi verde-pal printre nuanţe de castaniu-roşcat, ocru, cafeniu, maro — şi la celălalt capăt, acolo

unde pămîntul se înalță deasupra nivelului apei, se zărește un deal scund, albăstrui ; în această regiune de coastă, dealurile sînt prea modeste ca să poarte vreun nume. Dar eu îl *văd ;* pentru prima dată după atîtea luni, îl văd. Îl văd asemeni unui copil care, agățîndu-se cu mîinile și forțîndu-se să-și înalțe capul, zărește acoperișul unei case dincolo de un zid groaznic de înalt. Sub fereastră, pajiștea e întinsă și verde și e plină de frunze căzute dintr-un mic ulm și-mi aduce aminte că, în prima seară cînd am venit în căsuță, crezînd că am lăsat în urmă întreaga mea viață, m-am culcat singur și am citit, în felul în care citești la întîmplare cărți, într-o casă de împrumut, cîteva pagini dintr-o veche ediție a *Firelor de iarbă.* Și somnul mi-a fost ca o spirală, pentru că trezindu-mă mi se părea că sînt tot în carte, și cerul învestmîntat în lumină, tremurînd printre crengile despuiate ale ulmului tînăr, mi se părea o altă pagină din Whitman, și eram total deschis și pierdut, ca o femeie care iubește cu pasiune, și liber și îndrăgostit, și în ființa mea nu era nici un loc în umbră. Era o deșteptare frumoasă, dar a doua zi m-am întors acasă.

Umbrele nete și barbare așternute peste frunzele viței de vie s-au mișcat. Unghiul de lumină s-a schimbat. Închipuindu-mi că de ușă se sprijină căldura, deschid ușa ca s-o las să intre în casă ; razele de soare cad jos la picioarele mele ca un penitent.

DONATORI DE SÎNGE

SOȚII MAPLE erau căsătoriți de nouă ani, ceea ce e aproape de prea multă vreme.

— Fir-ar să fie, fir-ar să fie, îi spunea Richard lui Joan, mergînd la Boston cu mașina ca să doneze sînge, fac drumul ăsta de cinci ori pe săptămînă și acum îl fac din nou. E un coșmar. Sînt istovit. Sînt istovit emoțional, mintal, fizic, și femeia aceea nici măcar nu-i mătușa mea. Și nu-i nici măcar mătușa *ta*.

— Mi-e un fel de verișoară, spuse Joan.

— Pe dracu, fiecare afurisită ființă din Noua Anglie e un fel de rudă cu tine ; trebuie să-mi petrec restul zilelor încercînd să-i salvez pe *toți*.

— Taci, zise Joan. Ar putea să moară. Mi-e rușine de tine. Zău, mi-e rușine.

Asta-l opri. Glasul lui avu pentru moment un ton de scuză.

— Știi, aș fi în starea mea obișnuită de sfînt dac-aș fi dormit ceva noaptea trecută. Cinci zile pe săptămînă sar din pat și mă clatin ieșind pe ușă după lăptar și în singura zi a săptămînii cînd nici nu trebuie măcar să-i car pe afurisiții aceia de țînci la școala de duminică, aranjezi ca să fiu stors și vlăguit undeva, la treizeci de mile depărtare.

— Da, dar nu *eu*, spuse Joan, am stat pînă la două dansînd twist cu Marlene Brossman.

— Nu dansam twist. Alunecam foarte cast în sunetul „Celor mai frumoase melodii din anii patruzeci". Și să nu crezi că eram atît de absent încît nu te-am văzut giugiulindu-te cu Harry Saxon după pian.

— Nu eram după pian, stăteam pe banchetă. Și tocmai îmi vorbea din cauză că-i părea rău de mine. Tuturor celor de acolo le părea rău de mine ; ai fi putut cel *puțin* să lași și pe altcineva să danseze *o dată* cu Marlene, măcar de ochii lumii.

— De ochii lumii, de ochii lumii, repetă Richard. Asta-i exact felul în care gîndești tu.

— Mda, sărmanii Matthew-ii sau cum le-o fi zicînd erau absolut scandalizați.

— Matthiessonii, zicea el. Și asta-i altceva. De ce sînt invitați în ultima vreme niște idioți ca ăștia ? Dacă e vreun lucru pe care nu-l pot suferi, sînt femeile care-și tot duc mîna la colierul de perle și respiră adînc. Am crezut că i s-a oprit ceva în gît.

— Sînt o pereche tînără, foarte agreabilă și cumsecade. Ce te-a supărat pe tine că erau acolo a fost că ne-au arătat ce-am devenit.

— Dacă bărbații grași și mici te atrag atît de mult, spuse el, de ce nu te-ai căsătorit cu unul din ei ?

— O, zise Joan calmă și se uită pe fereastră departe de el, la stațiile de benzină care zburau pe lîngă ei. Zău că *ești* respingător. Și nu e o poză.

— Poză, de ochii lumii, Dumnezeule, pentru cine joci ? Dacă nu pentru Harry Saxon, atunci pentru Freddie Vetter — toți piticii ăștia. De fiecare dată cînd mă uitam la tine noaptea trecută, parcă erai o palidă Regină din Rouă, înconjurată de un cerc de ciuperci.

— Ești cu totul absurd, zise ea ; și mîna arătîndu-și limpede cei treizeci de ani ai ei, uscată și brăzdată de vine albastre și asprită de detergenți, strivi țigara în scrumiera de bord. Nu ești deloc subtil. Crezi că mă poți arunca în brațele altui bărbat, ca să te învîrți cu Marlene avînd conștiința curată.

Faptul că-i înțelesese strategia atît de precis îl făcu să se-aprindă în obraji ; simți din nou gîdilatul părului doamnei Brossman, cînd își lipise obrazul de obrazul ei și, învăluit în această răcoroasă intimitate, inspira parfumul de după urechea ei.

— Ai dreptate, spuse. Dar vreau să-ți fac rost de un bărbat de talia ta ; îți sînt foarte leal în felul acesta.

— Să nu mai vorbim, zise ea.

Speranța lui, de a transforma adevărul într-o glumă, se văzu spulberată. Orice presupunere de îngăduință era blocată.

— E vorba de sentimentul acesta de satisfacție, explică el, vorbind pe un ton egal, ca despre un fenomen pe care amîndoi îl studiau dezinteresat. E satisfacția asta a ta care e într-adevăr de nesuportat. Prostia ta nu mă supără. Cu castitatea ta m-am deprins să trăiesc. Însă această Nouă Anglie extraordinar de satisfăcută de sine — presupun că am avut nevoie de ea ca

să înființăm această țară — crede-mă că în Epoca Anxietății te face să te-nfurii.

Se uită la ea și, în mod neașteptat, Joan se-ntoarse și se uită la el, cu o expresie uimită dar ciudat de cristalină, ca și cum fața ei s-ar fi transformat într-o secundă, pînă și genele, în porțelan colorat.

— Te-am rugat să nu vorbești, zise ea. Acum ai spus niște lucruri pe care am să mi le amintesc întotdeauna.

Cufundat adînc în răul săvîrșit, cu obrajii încinși, Richard se concentră asupra celor ce se vedeau pe șosea și, mohorît, conduse mașina mai departe. Deși mergeau cu o viteză de 60 mile printre puținele mașini din ziua aceea de sîmbătă, călătorise pe drumul acesta atît de des încît distanțele erau toate traduse în timp și acum i se păreau că se mișcă tot atît de încet ca și minutarul unui ceas de la o cifră la alta. Ar fi fost demn și strategic din partea lui să păstreze tăcerea ; dar nu putea rezista convingerii că încă vreo cîteva silabe vor restaura minunatul echilibru care, cu fiecare milă nevorbită, aluneca mereu mai mult într-o parte. O întrebă :

— Cum ți s-a părut Bean ? Bean era fetița lor. O lăsaseră acasă cu o febră de 39 de grade în noaptea trecută, ca să se ducă la petrecere.

Joan se luptă cu jurămîntul ei de a nu spune nimic, dar vinovăția se dovedi mai tare decît supărarea. Spuse :

— A mai scăzut febra. Nasul îi curge gîrlă.

— Iubito, izbucni Richard, o să mă doară ?

Ciudat, dar pînă atunci nu donase sînge niciodată. Astmatic și slăbănog, fusese reformat, iar

la colegiu și acum la birou, mai puțin datorită hotărîrii lui cît mai ales datorită neîncrederii celor din jur, scăpase de angajamentul de a dona sînge. Era una din dovezile acelea de curaj atît de banale, încît nimeni nu se gîndise la el.

Primăvara e prudentă la Boston. Cruste de gheață murdară mai lîncezeau prin jurul ceasurilor de parcaj și aerul, cenușiu, încremenit între anotimpuri, dădea clădirilor de pe Longwood Avenue un aer de mohorîtă și impunătoare omogenitate. Mergînd pe aleea care ducea la intrarea spitalului, Richard, nervos, se întrebă cu glas tare dacă-l vor vedea pe regele Arabiei.

— E într-o aripă separată, spuse Joan. Împreună cu patru neveste.

— Numai patru ? Ce ascet !

Și îndrăzni să-și bată soția pe umăr. Dar nu se știe dacă din pricina grosimii paltonului Joan simți lovitura.

La biroul de la intrare au fost îndreptați spre un lung coridor așternut cu linoleum de culoarea țigărilor de foi. Coridorul urca și cobora, cotea la stînga și la dreapta, în modul acela dezarticulat, caracteristic pentru spitalele care fuseseră construite anexă după anexă. Lui Richard i se păru că sînt Hansel și Gretel orfani, că păsările mîncau firimiturile de pîine din mîna lor, și în cele din urmă bătură la ușa vrăjitoarei, pe care scria : „Centru pentru donatorii de sînge". Un tînăr în alb întredeschise ușa. Peste umărul lui Richard zări — oroare! — picioarele unei femei, fără pantofi, zăcînd paralele pe un pat. Luciri de

ace şi sticle îi înţepară ochii. Fără să deschidă uşa mai mult, tînărul le înmînă două lungi formulare. Stînd şi aşteptînd unul lîngă celălalt pe banchetă, amintindu-şi iniţialele numelui părinţilor şi bolile din copilărie, domnul şi doamna Maple se autodefineau din nou. Richard trebui să-şi înăbuşe dorinţa de a chicoti, de a se maimuţări şi de a mînji, care-l ameninţa ori de cîte ori i se cerea — ca unui avocat numit de tribunal să apere o cauză fără speranţă — să prezinte, ca să zicem aşa, datele sale eternităţii. Faptul că unele din aceste date (adresa actuală, data căsătoriei) erau comune şi sufletului rănit care zgîria hîrtia lîngă el cu propriul său stilou, părea să-i uşureze întrucîtva suferinţa. Richard se uită peste umărul ei.

— N-am ştiut niciodată că ai avut tuse măgărească.

— Aşa spune mama. Eu nu-mi aduc aminte.

O caserolă căzu undeva la un etaj îndepărtat. Undeva departe ascensorul urui. O femeie între două vîrste, rujată excesiv şi încotoşmănată în blănuri, ieşi pe uşa centrului de sînge şi se clătină pe picioare care-i păreau cunoscute. Pantofii le fuseseră înapoiaţi. Tocurile pantofilor ţăcăniră hotărît şi, după ce-i fulgeră pe soţii Maple cu o privire albastră sfidătoare, femeia se întoarse şi dispăru după o cotitură a coridorului. Tînărul apăru în uşă, ţinînd în mînă un cleşte chirurgical. Tunsoarea lui vădit recentă îl făcea să pară ucenic frizer. Ţăcănind din cleşti, tînărul zîmbi.

— Vă iau împreună ?

— Desigur.

Faptul că acest individ lipsit de experiență, căruia după cît se părea îi erau încredințați, era atît de clar mai tînăr decît ei, îl stîrni pe Richard, dar cînd se ridică în picioare, indignarea i se topi și simți că i se moaie picioarele. Și luarea probei de sînge din degetul mijlociu i se păru cel mai dezagreabil și inutil prelungit contact fizic cu o altă ființă umană pe care îl încercase vreodată. E o calitate pe care o au bunii dentiști, mecanici și frizeri și pe care acest intern nu o avea ; bîjbîia și era și prea brutal. Iar și iar, vampir atroce de stîngaci, internul trăgea și-i răsucea degetul în zadar. Minusculul tub capilar de sticlă rămînea transparent.

— Nu-i place să sîngereze, nu-i așa ? o întrebă internul pe Joan.

Liniștită ca o infirmieră, ea ședea pe un scaun lîngă masa cu instrumente scînteietoare.

— Cred că sîngele lui nu se prea mișcă mult, spuse ea, pînă după miezul nopții.

Încercarea aceasta de a glumi îl făcu pe Richard, în culmea spaimei, să rîdă zgomotos și rîsul păru, în cele din urmă, să dea drumul coagulantului în panică. Roșul zvîcni în sus în micul tub însetat, brusc, ca într-un termometru.

Internul mormăi ușurat. Întinzînd probele pe caseta de analize, explică alene :

— Ce-ar trebui să avem aici ar fi o oală cu apă caldă. Ați venit de afară, din frig. Dacă puneți mîna, un minut, în apă caldă, sîngele pur și simplu țîșnește afară.

— Frumoasă chestie, zise Richard.

Internul însă îl și dăduse la o parte ca pe un caraghios și continuă calm să-i spună lui Joan :

— Ce-avem nevoie aici e o tavă mică de încălzit de vreo șase dolari, și atunci am putea să ne facem și cafeaua. Acum, cînd avem un donator care trebuie să bea cafea după ce dă sînge, trebuie să trimitem sus după ea, în timp ce-i ținem capul între genunchi. Credeți că o să aveți nevoie să beți cafea ?

— *Nu,* îl întrerupse Richard, gelos că vorbeau amîndoi.

Internul îi spuse lui Joan :

— Aveți grupa 0.

— Știu, zise ea.

— Și el e A pozitiv.

— A, dar asta-i foarte bine, Dick, îi spuse Joan.

— E o grupă rară ? întrebă el.

Băiatul se întoarse și explică :

— O pozitiv și A pozitiv sînt grupele cele mai comune.

Ceva în înclinarea răbdătoare a capului său cu părul tuns scurt, al cărui luciu la tîmple se topea în aerul camerei vag luminos în mijlocul dimineții, îi amintea foarte tare lui Richard de zilele petrecute cu ani în urmă, cînd supraveghea o baterie de mașini telex într-o cameră aproape la fel de mare ca aceasta. Pe la vremea asta, la zece, metri de bandă care începuseră să se reverse din mașini încă de la ora cinci și care zăceau în grămezi mari, mototolite cînd sosea el la ora șapte, erau strînse și sortate, puse cap la cap și livrate și nu mai era nimic de făcut decît să urmărești apariția sacadată a ultimelor știri și să te gîndești la lucruri simple cum ar fi ca-

feaua. Își amintea acum cît de plăcute și sigure fuseseră acele ore cînd rege în propriul său domeniu, era tînăr și abia de curînd devenit responsabil al secției.

Internul întrebă :

— Cine vrea să fie primul ?

— Eu aș vrea, spuse Joan. El n-a mai făcut asta.

— De fapt, pe ea o cheamă Joana d'Arc, explică Richard, furios din cauza acestei trădări, atît de ireproșabil altruistă și satisfăcută de sine.

Internul, deranjat în elementul lui, privi țintă și încurcat podeaua dintre ei, și spuse :

— Scoateți-vă pantofii și urcați-vă fiecare pe cîte un pat. Și adăugă : Vă rog, și toți trei izbucniră în rîs, unul după celălalt, internul fiind ultimul.

Paturile erau așezate de-a lungul a doi pereți, în unghi drept unul față de celălalt. Joan se lungi pe pat și, din unghiul din care o privea bărbatul, avu o nouă perspectivă a ei. N-o văzuse niciodată în acest fel, cununa pieptănată a părului ei atît de pregnantă, brațul gol atît de argintiu și prelung, picioarele în ciorapi cu degetele întoarse atît de copilărește și de docil. Paturile nu aveau perne și, stînd întins drept, îl făcea să se simtă cu capul în jos ; iluzia că plutește îi întări speranța că această aventură ireală avea să se piardă curînd într-un fel de vis.

— Te simți bine ?

— Dar tu ?

Glasul lui Joan se auzi încetișor de sub coama bogată a părului strîns sub capul ei. După pre-

cizia cărării, probabil că o pieptănase mama ei. Se uită la acul lung care se înfundă în brațul lui Joan și la ghemotocul de vată umedă care șterse stîngaci locul. Își închipuise că *sîngele lor* avea să fie colectat în bidoane sau în sticle, dar internul, a cărui respirație era acum singurul zgomot ce se auzea în încăpere, aduse lîngă Joan ceva ce arăta cam ca o raniță de plastic în miniatură, îndoită și închisă. Trupul lui îi ascundea mișcările. Cînd se dădu deoparte, de încheietura brațului întins al lui Joan fusese legat un șnur de plastic, o viță transparentă, acolo unde pielea era translucidă și vinele se zăreau ca niște afluenți albastru deschis, îngropați aproape de suprafață. Era un loc delicat, vulnerabil, unde, în zilele cînd îi făcea curte, lui Joan îi plăcea să fie mîngîiată. Și iată, fără nici o tranziție vizibilă, vița aceea incoloră căpătă o lucire roșie-întunecată. Richard era gata să strige.

Ușurința imediată cu care sîngele îi părăsise corpul îl izbi asemeni unei dureri fizice. Deși n-apucase decît să clipească, saltul inițial al sîngelui fusese prea rapid pentru ochii lui. Se așteptase să vadă un semn vizibil al scurgerii, dar dacă te luai doar după cum arăta, tubul acela îndoit și subțire putea să verse sînge *în* trupul ei sau putea fi o linie curbă suplimentară, tot atît de irelevantă ca o mustață adăugată pe o pînză terminată. Poziția țeapănă a capului său dădea celor văzute o anumită netezime.

Și acum internul se întoarse spre el, și simți împunsătura ușoară a actului cu novocaină și

apoi brutala, pe jumătate sensibila intruziune a ceva care semăna cu un cui de dimensiune medie. De două ori, băiatul încercă în zadar să-i găsească vena şi a treia oară lipi repede altoiul reuşit cu bandă adezivă. Tot timpul, gîndurile lui Richard se plimbară departe printre constelaţiile plafonului pătat şi crăpat. Ceea ce i se făcea nu se putea să fie privit. Cînd internul se îndepărtă, fredonînd şi zăngănind cu instrumentele lui, Joan îşi ridică gîtul ca să-şi arăte soţului ei faţa şi, cum o vedea el de jos în sus, îi zîmbi caraghios.

Nu trecuseră multe minute de cînd erau întinşi acolo amîndoi, în unghi drept, dar timpul trecuse ca şi cum fusese în afara pereţilor, ceva ce se amestecase cu zgomotul îndepărtat al caserolelor, al paşilor care se îndepărtau şi al deschiderii şi închiderii uşilor nevăzute. Aici, simţind o zvîcnire ascuţită, nedureroasă pe partea interioară a încheieturii braţului, plutea şi-şi închipuia cum i-ar pluti sufletul, liber, cînd tot sîngele lui ar fi sub pat. Sîngele lui şi al lui Joan se amesteca pe podea şi împreună spiritele lor alunecau de la o crăpătură la alta, de la o stea de pe plafon la alta. La un moment dat, Joan îşi drese glasul şi sunetul îi zgîrie auzul asemeni scrîşnetului unei pietre căzînd sub bocancul cuiva care se caţără pe munte.

Uşa se deschise. Richard întoarse capul şi zări un bătrîn chel şi livid, intrînd şi aşezîndu-se pe-un scaun. Era unul din bătrînii aceia care au în cadrul unei instituţii un loc nedefinit, dar intangibil. Tînărul doctor părea să-l cunoască şi

amîndoi vorbeau, liniştiţi, ca pentru a nu tulbura uniunea mistică a cuplului de sacrificiu instalat pe cele două paturi. Vorbeau despre persoane şi întîmplări care nu aveau nici o semnificaţie — despre Iris, despre doctorul Greenstein, despre salonul D, din nou despre Iris, care-l certase fără rost pe bătrîn, de ruşinoasa lipsă a unei tăvi electrice pe care să prepare cafeaua, despre zvonurile privind oamenii de pază negri care vegheau cu paloşul lîngă patul regelui internat cu glaucom. Prin transa ignoranţei lui Richard, aceste subiecte treceau asemeni unor nori de impresii, iridiscenţi, enormi — doctorul Greenstein cu nasul ascuţit şi ochii migdalaţi de culoarea iederii, Iris înaltă de şase metri aruncînd fulgere de ură sterilizată. Aşa cum în unele teologii se spune că zeităţile proliferante există ca nişte cute pe terenul neted al divinităţii, tot aşa aceste imagini trecătoare întunecau uşor conştiinţa continuă a faptului că sîngele lui Joan, ca şi al lui, scădea. Legaţi printr-o pierdere comună, erau reuniţi în mod cast ; în gîndul lui se născu ideea că tuburile prinse de braţele lor se uneau undeva, în afara vederii lui. Încercînd să-şi verifice această părere, se uită în jos şi văzu că într-adevăr viţa de plastic lipită de încheietura braţului său întins era la fel de întunecat de roşie ca şi a ei. Se uită ţintă la plafon, ca să izgonească senzaţia de leşin.

Internul îşi întrerupse deodată conversaţia fără şir şi se apropie de Joan. Se auzi un ţăcănit de clame. Cînd se îndepărtă, o văzu ţinînd bra-

ţul drept în sus, apăsînd pe el cu cealaltă mînă un ghemotoc de bumbac. Fără să se oprească, internul se apropie de Richard şi ciripitul clamelor se repetă, mai aproape.

— Ia te uită, spuse el prietenului său mai în vîrstă. Am început cu el cu două minute după ea, şi a terminat în acelaşi timp.

— Era o întrecere ? întrebă Richard.

Stîngaci, dar cu fermitate, băiatul potrivi degetele lui Richard pe un ghemotoc de vată şi-i ridică braţul.

— Ţineţi-l aşa timp de cinci minute, zise el.

— Ce se va întîmpla dacă nu-l ţiu ?

— O să vă murdăriţi cămaşa. Iar bătrînului îi spuse : A fost ieri aici o femeie, era gata să plece cînd deodată — pleosc ! pe toată partea din faţă a rochiei frumoase de pînză ! Se ducea la concert.

— Şi după aceea o să dea în judecată spitalul pentru plata spălătoriei, murmură bătrînul.

— De ce am fost mai lentă ca el ? întrebă Joan.

Braţul ei înălţat se clătină, ca şi cum s-ar fi simţit agitată sau slăbită.

— Aşa sînt femeile în general, îi spuse băiatul. În nouă cazuri din zece, bărbaţii sînt mai rapizi. Inima lor e mai puternică.

— E chiar aşa ?

— Desigur că-i aşa, îi spuse Richard. Nu te opune *ştiinţei medicale*.

— Unei femei, sus, în salonul C, începu bătrînul, i-au salvat viaţa dintr-un accident de

mașină, și acum am auzit că ea i-a dat în judecată fiindcă nu i-au găsit proteza dentară.

Cele cinci minute trecură în această pălăvrăgeală. Mîna ridicată a lui Richard începu să-l doară. Avea senzația că el și Joan fuseseră prinși împreună într-o clasă unde n-aveau să fie niciodată acceptați, sau într-o șaradă care n-avea să fie niciînd ghicită, răspunsul corect fiind „Doi mesteceni argintii pe pajiște".

— Puteți să vă ridicați dacă doriți, le spuse internul. Dar să nu luați vata de pe locul unde v-am înțepat.

Se ridicară pe pat în capul oaselor, cu picioarele bălăbănindu-se greoi. Joan îl întrebă :

— Nu ai ameteli ?

— Cu inima mea puternică ? Nu fi înfumurată !

— Credeți că are nevoie de cafea ? o întrebă internul. Trebuie să trimit sus după ea.

Bătrînul se îndreptă pe scaun, pregătindu-se să se ridice în picioare.

— *Nu* vreau *cafea,* spuse Richard atît de tare, încît se văzu transfigurat, ca un alt Iris, pe firmamentul pălăvrăgelii îngrijorate a bătrînului. *(Un nenorocit, cu ameteli, acolo jos, în camera unde se ia sînge, cînd m-am ridicat să-i aduc cafeaua, afurisitul, era cît pe ce să mă muște.)* Pentru a demonstra, în același timp, buna sa dispoziție fundamentală și completa sa prezență de spirit, Richard arătă spre sîngele pe care-l donaseră — două sticluțe de plastic pătrate, bine umplute — și spuse :

— De acolo de unde vin, din Virginia de Vest, se prinde uneori pe un cîine cîte o căpușă care arată așa.

Cu toții se uitară uimiți la el. Nu spusese exact ce voise să spună ? Sau nu mai văzuseră pînă atunci pe nimeni din Virginia de Vest ?

Joan arătă și ea spre săculeții cu sînge :

— Ăștia sîntem noi ? Aceste mici pernuțe pentru păpuși ?

— Poate că ar trebui să ducem acasă unul pentru Bean, sugeră Richard.

Internul nu era prea convins că fusese o glumă.

— Sîngele dumneavoastră va fi folosit pentru doamna Henryson, declară el categoric.

Joan îl întrebă :

— Știți ce e cu ea ? Cînd va fi — cînd urmează să fie operată ?

— Cred că mîine. Singurul lucru în program după asta e o operație pe inimă deschisă, la două ; pentru ea va fi nevoie de vreo douăzeci și cinci de litri.

— Oho... Joan era uluită. Douăzeci și cinci de litri... asta înseamnă cît are un om, nu-i așa ?

— Mai mult, răspunse internul, cu gestul regal larg cu care se distribuie daruri și se refuză mulțumirile.

— Am putea s-o vizităm ? întrebă Richard pentru Joan. (Zău că mi-e rușine, spusese ea ; asta îl oprise.)

Era convins că vor fi refuzați.

— Da, am putea întreba la birou, dar de obicei înaintea unei intervenții mari cum e asta,

sînt admise doar rudele cele mai apropiate. Cred că acum e-n regulă.

Se referea la înţepăturile pentru sînge. Richard avea pe braţ o mică vînătaie ; internul o acoperi cu unul din acele bandaje puternic adezive, mari, de culoare roz, pe care le au numai spitalele. Asta era specialitatea lor — ambalatul. Spitalele ambalează deşeul uman pentru livrarea finală. Şaisprezece perne pentru păpuşi, uniform întunecate şi satisfăcute, pornind spre o inimă deschisă : această viziune îi satisfăcu pentru moment setea sa de ordine cosmică.

Richard îşi lăsă jos mînecile şi coborî din pat. Rămase uimit cînd îşi dădu seama, cu o clipă înainte ca picioarele să-i atingă podeaua, că trei perechi de ochi îl fixau, fascinaţi şi tematori şi aşteptînd să se întîmple ceva. Se ridică şi se înălţă deasupra lor. Sări într-un picior ca să-şi pună un pantof, şi apoi într-altul ca să-şi pună celălalt pantof. Apoi execută o mică demonstraţie de step, singurul lucru care-i mai rămăsese din lecţiile de dans pe care le luase la şapte ani, cînd mergea cu maşina în fiecare duminică cîte douăzeci de kilometri pînă la Morgantown. Se înclină uşor spre soţia sa, zîmbi bătrînului şi spuse internului :

— De cînd mă ştiu, oamenii se aşteptau să leşin. Habar n-am de ce. Nu leşin niciodată.

Haina şi paltonul i se păreau oarecum neobişnuite, puţin cam alunecoase şi uşoare, dar mergînd de-a lungul coridorului, spaţiul părea să-l înconjoare într-un mod confortabil. Lîngă el, Joan, atentă şi pocăită, păstra tăcere. Trecură

prin ușile mari de sticlă. Un soare flămînd răzbea printre nori. Deasupra și în urma lor regele Arabiei zăcea într-un vis artificial cu dune, și doamna Henryson pe patul ei de boală primea, ca mama în comă a unor gemeni, darurile lor de sînge identice. Richard îmbrățișă umerii vătuiți ai soției sale și, mergînd rezemați unul de celălalt, îi șopti :

— Auzi, te iubesc. Te iubesc, iubesc, iubesc, iubesc.

Iubirea e pur și simplu ceva ciudat, neîncercat. Soții Maple nu erau obișnuiți să meargă împreună cu mașina la unsprezece dimineața. Aproape întotdeauna cînd împărțeau mașina era întuneric. Ovalul feței lui Joan strălucea în privirea lui Richard. Femeia îl privea atentă, gata să preia volanul, dacă el și-ar fi pierdut cunoștința. În lumina alb-neclară, un sentiment de duioșie pentru Joan îl copleșea, întrebîndu-se în sinea sa, curios, cît de adînc în creierul lui se ascundea groapa cea neagră. Nu avea senzația că e deosebit, dar probabil că starea conștiinței lui nu îngăduia introspecția. În mod sigur ceva îi fusese luat ; avea un litru de sînge mai puțin și nu era imposibil ca, asemeni unui trapezist salvat de o plasă, să fie susținut în lumea luminii și a reflectării de un singur strat de celule întrețesute între ele. Totuși pămîntul, cu semnalele și clădirile, cu mașinile și cărămizile lui, continua ca o notă prelungită prin apăsarea pe pedală.

Cu Bostonul în urma lor, Richard întrebă :

— Unde mîncăm ?

— Să mîncăm ?

— Da, te rog. Dă-mi voie să te invit la masă. Ca pe-o secretară.

— Chiar mă simt ca și cum aș face ceva nepermis. De parc-aș fi furat ceva.

— Și tu ? Dar ce-am furat ?

— Nu știu. Dimineața ? Crezi că Eve se pricepe să le dea de mîncare ?

Eve stătea cu copiii, o fată cu părul nisipiu de pe strada lor care avea să fie, exact într-un an calculase Richard, dureros de drăguță. Fetele astea țineau cam trei ani, le luai din clasa a șasea și le duceai pînă înfloreau și apoi, odată cu absolvirea liceului, ca navetiștii care ajung la destinație, dispăreau în școlile de infirmiere sau se căsătoreau. Și trenul mergea mai departe și lua mereu alți pasageri, și era tot mai hodorogit și mai lung. Soții Maple aveau patru copii, Judith, Richard Jr., John, sărmanul John prea gras și cu o față de înger, și Bean.

— O să se descurce. Ce vrei ? Toată vorbăria asta despre cafea m-a făcut să înnebunesc dacă nu beau una.

— La Pancake House, dincolo de șoseaua 128, îți ofer o cafea, înainte de-a o cere.

— Clătite ? Acuma ? Nu te bucuri ? Crezi că o să vomităm ?

— Îți vine să vomiți ?

— Nu, nu chiar. Mă simt așa, cam aerian și blînd, dar e probabil ceva psihosomatic. Nu prea înțeleg cum vine treaba asta, să dai ceva și totuși să mai ai acel ceva. Ce este asta — melancolie ?

— Nu știu. Tipul melancolic și tipul sanguin sînt la fel ?

— Doamne, am uitat cu totul umorile. Care sînt celelalte ? Flegma și mînia ?

— Bila și bila neagră sînt și ele undeva.

— Un lucru care nu se poate nega despre tine, Joan, e că ești cultivată. Femeile din Noua Anglie sînt culte.

— Așa de caste cum sîntem.

— Asta așa e ; acum stoarce-mă și pune-mă pe frînghie.

În vorbele lui nu era însă nici o supărare ; într-adevăr, el îi amintise de convorbirea lor de mai înainte, în așa fel încît cuvintele lui să-i fie readuse în minte, diluate și apoi anulate. Și se părea că-i merge. Restaurantul unde serveau numai clătite era, la ora aceea de dimineață, gol și liniștit. Un sentiment de timiditate îi domina pe amîndoi ; era ca o întîlnire între doi oameni care au încă prea puțin în comun, dar care sînt totuși de ajuns de intimi ca să accepte situația fără a o comenta. Mișcat la vederea petei pe care clătitele cu mere o lăsaseră pe dinții ei, Richard îi ținu chibritul ca să-și aprindă țigara și spuse :

— Știi, te-am iubit acolo în camera aceea unde am donat sînge.

— Mă întreb de ce ?

— Ai fost atît de vitează.

— Ca și tine.

— *Dar eu trebuie să fiu.* Sînt plătit pentru asta. E prețul pe care-l plătești că ești bărbat.

— Ei...

— Știi, nu vorbeam serios cînd îți spuneam că ești castă.

Chelnerița le umplu cestile cu cafea și le dădu nota.

— Și promit că n-o să mai dansez niciodată twist, cha-cha sau vals scoțian cu Marlene Brossman.

— Nu fi prost. Puțin îmi pasă.

Asta suna ca și cum i-ar fi dat voie, dar totuși îl sîcîia. Satisfacția asta de sine ; de ce oare Joan nu *se lupta* ? Încercînd să recîștige înțelegerea dintre ei, străduindu-se din greu, Richard luă nota și silindu-se să joace, ca și cum ar fi fost la o întîlnire și el ar fi fost un curtezan nepriceput și prostuț, spuse frumușel :

— Plătesc eu.

Dar uitîndu-se în portofel, văzu că are doar un dolar mototolit. Nu-și dădu seama de ce acest lucru îl făcu să se supere atît de tare, în afară doar de faptul că era doar *unul*.

— Fir-ar să fie, spuse. Ia te uită și flutură dolarul în fața ei. Lucrez ca un nenorocit toată săptămîna pentru tine și pentru țîncii aceia nesătui, și pînă la urmă cu ce mă aleg ? Cu un afurisit de dolar nenorocit și mototolit.

Mîinile lui Joan se îndreptară spre poșeta de pe scaunul de lîngă ea, dar privirea ei îl fixă, obrazul avansînd, sau retrăgîndu-i-se, în acea carapace de porțelan de ciudată liniște :

— O să plătim amîndoi, zise Joan.

UN OCHI PĂTRUNZĂTOR ÎN ORAȘUL DE ARGINT

PRIMA DATĂ cînd am fost la New York aveam treisprezece ani și eram cu tata. Mă dusesem să-l întîlnesc pe unchiul Quin și să cumpăr o carte despre Vermeer. Cartea despre Vermeer fusese ideea mea și a mamei ; întîlnirea cu unchiul Quin era ideea tatii. În urmă cu o generație, unchiul dispăruse în direcția orașului Chicago și devenise, după cît se pare, bogat; săptămîna trecută venise pe coasta de răsărit pentru afaceri și eu absolvisem clasa a opta cu note mari. Tata susținea că eu și cu fratele lui eram cei mai deștepți oameni pe care-i cunoscuse vreodată — „descurcăreții", așa ne spunea, poate cu mai multă ironie decît îi presupuneam atunci — și în felul lui vizionar simțise deodată că acum venise vremea să ne cunoaștem. Pe atunci, drumul pînă la New York costa șapte dolari ; atunci măsuram totul, distanța și timpul, în bani. Cel de al doilea război mondial se terminase, dar trăiam încă într-o recesiune. Tata și cu mine o porniserăm cu bilete de dus și întors și cu o bancnotă de cinci dolari în buzunar. Cei cinci dolari erau pentru carte.

Mama, pe peronul gării, exclamă așa deodată :

— Urăsc Augustii !

Asta mă surprinse, pentru că toți eram Auguști — eu eram un August, tata era un August, unchiul Quincy era un August și, crezusem, că și ea.

Tata se uită senin peste capul ei și spuse :

— Ai toate motivele să-i urăști. Nu te-aș condamna dacă ai lua un revolver și ne-ai împușca pe toți. Numai pe Quin și pe fiul tău, nu. Ei sînt singurii dintre noi care au ambiție și energie.

Nimic nu era mai iritant decît felul în care tata cădea de acord cu cineva.

Unchiul Quin nu ne întîmpină în gara Pennsylvania. Dacă tata a fost sau nu dezamăgit, nu mi-a spus-o. Era după unu și nu mîncasem de prînz decît două bucăți de ciocolată. Făcînd, așa cum mi s-a părut, un drum foarte lung pe trotuare doar ceva mai largi decît cele din orașul nostru și nu tot atît de curate, am ajuns la hotel, care creștea oarecum din tunelurile colorate caramel ale gării Grand Central. Holul mirosea a parfum. După ce un funcționar telefonă lui Quincy August că un om care spunea că e fratele lui e la recepție, un lift ne urcă la etajul al douăzecilea. În cameră ședeau trei bărbați, fiecare într-un costum gri sau albastru, cu pantalonii proaspăt călcați și cu jartiere zărindu-li-se sub manșete, cînd stăteau picior peste picior. Bărbații nu erau chiar foarte asemănători. Unul avea o mustață ca o rîmă, altul avea sprîncene blonde zburlite ca tata, iar al treilea avea un pahar în mînă — și ceilalți țineau paharele în mînă, dar nu atît de strîns.

— Domnilor, aș dori să vă prezint pe fratele meu Marty și pe tînărul său fiu, zise unchiul Quin.

— Pe băiat îl cheamă Jay, adăugă tata, dînd mîna cu cei doi bărbați și privindu-i drept în ochi.

L-am imitat pe tata și bărbatul cu mustață, neașteptîndu-se să-i strîng puternic mîna și să-l privesc, spuse :

— Ei, salutare, Jay !

— Marty, n-ai vrea, tu și băiatul, să vă răcoriți ? Toaleta e drept înainte și la stînga.

— Mulțumesc, Quin. Te cred că da. Ne iertați, domnilor.

— Firește.

— Desigur.

Tata și cu mine trecurăm în dormitorul apartamentului. Mobila era pătrată și nouă și toată în aceeași nuanță de maro. Pe pat era deschis un geamantan, și el nou. Mirosurile curate și scumpe de piele și loțiuni îmi plăceau. Lenjeria unchiului Quin părea de mătase și era plină de monograme *fleur-de-lis*. Cînd am terminat, m-am îndreptat spre salon, să mă duc la unchiul Quin și la prietenii lui.

— Stai, mi-a spus tata. Să așteptăm aici.

— N-o să părem nepoliticoși ?

— Nu. Asta-i dorința unchiului Quin.

— Ei, tată, nu fi ridicol. O să creadă că am murit aici.

— Nu, n-o să creadă, nu fratele meu. Face vreo afacere. Nu vrea să fie deranjat. Știu eu

cum lucrează fratele meu ; ne-a spus să intrăm aici, așa că o să stăm aici.

— *Zău*, tată, cred că ai inventat totul acum.

Dar n-am vrut să mă duc fără el. M-am uitat prin cameră după ceva, ca să citesc. Nu era nimic, nici măcar un ziar, doar un mic pliant despre hotel. Mă întrebam cînd aveam să prindem o ocazie să căutăm cartea despre Vermeer și despre ce-or fi vorbind oamenii din camera de alături. Mă întrebam cum se face că unchiul Quin e atît de scund, cînd tata e atît de înalt. Aplecîndu-mă pe fereastră, vedeam taxiurile manevrînd ca niște jucării mecanice.

Tata se apropie și rămase lîngă mine.

— Nu te apleca prea tare în afară.

M-am întins cu cîțiva centimetri mai mult și am respirat adînc aerul rece, străbătut de zgomotele îndepărtate ale străzii.

— Uită-te la taxiul acela verde cum o ia înaintea celui galben, i-am spus. Pe strada asta au dreptul să facă depășiri ?

— La New York e voie. Supraviețuirea celui mai tare e singura lege aici.

— Nu e cumva Chrysler Building acolo ?

— Da, n-are totuși o siluetă grațioasă ? Îmi amintește întotdeauna de regina de la șah.

— Ce clădire e lîngă ea ?

— Nu știu. Vreo imensă piatră funerară. Clădirea aceea din spate e Woolworth Building. Ani de zile a fost cea mai înaltă clădire din lume.

Cum stăteam acolo, unul lîngă altul și vorbeam, am fost surprins că tata putea să-mi răspundă la atît de multe din întrebări. În tinerețe,

înainte ca eu să mă fi născut, călătorise, căutînd de lucru ; nu era pentru prima dată că venea la New York. Însufleţit de un nou respect, tînjeam să-i spun ceva care să dea o altă expresie acestui obraz calm de om învins.

— Chiar crezi că a vrut să stăm aici ? l-am întrebat.

— Quin e un descurcăreţ, îmi zise el, uitîndu-se pe deasupra capului meu. Îl admir. De cînd era mic, a căutat să obţină tot ce-a vrut. Dă-i. Poc. Gîndurile lui sînt la zeci de leghe înaintea mea — ca şi ale mamei tale. Le vezi cum ţi-o iau înainte.

Mişcîndu-şi mîinile, cu palmele în jos, ca două taxiuri, cu stînga o luă repede înaintea dreptei.

— Şi tu eşti la fel.

— Desigur, desigur.

Nerăbdarea mea nu se datora numai stînjenelii că eram lăudat ; eram supărat că-l considera pe unchiul Quin tot atît de deştept ca şi mine. În acel moment al vieţii mele, eram sigur că numai pe proşti îi interesează banii.

Cînd, în cele din urmă, unchiul Quin veni în dormitor, spuse :

— Martin, credeam că tu şi băiatul o să veniţi să staţi cu noi.

— Drace, n-am vrut să mă bag. Discutai cu oamenii aceia nişte afaceri.

— Lucas şi Roebuck cu mine ? Ei asta-i, Marty, nu era ceva ce fratele meu să nu poată auzi. O treabă măruntă, am pus la punct nişte

socoteli.. Amîndoi sînt niște oameni de prima mînă. Foarte importanți în domeniile lor. Îmi pare rău că nu ați putut să-i cunoașteți mai bine. Crede-mă, n-am vrut să vă ascundeți acolo. Ei, și acum, ce-ai vrea să bei ?

— Mi-e totuna. Acum nu mai beau decît foarte puțin.

— Scotch cu apă, Marty ?

— Excelent.

— Și băiatul ? Ce-ai zice de o bere dulce, tinere ? Sau ai vrea lapte ?

— Bere dulce, am zis.

— Era o vreme, știi, cînd taică-tău lăsa sub masă, la băutură, doi oameni.

După cîte îmi amintesc, un chelner ne-a adus băuturile în cameră, și în timp ce beam, am întrebat dacă aveam să ne petrecem toată după-amiaza în camera aceea. Unchiul Quin păru să nu mă audă, dar după cinci minute zise că băiatul ar dori poate să vadă orașul, acest Gotham cum îi spunea el, acest Bagdad-cu-metrou. Tata zise că ar fi o ocazie unică pentru puști. Totdeauna îmi spunea „pușt iul" cînd eram bolnav sau pierdusem ceva sau eram supărat — pe scurt, cînd îi era milă de mine. Am coborît toți trei cu ascensorul și ne-am plimbat cu taxiul pe Broadway, în sus sau în jos — nu știu sigur. Bulevardului acesta i se spune Marele Drum Alb, spuse de cîteva ori unchiul Quin. La un moment dat se scuză :

— Ziua, arată ca orice altă stradă.

Plimbarea nu părea să fi avut drept scop să vedem orașul, ci mai degrabă să-l facă pe unchiul Quin să ajungă la Pickernut Club, un mic

restaurant aflat într-o clădire cu multe alte localuri asemănătoare. Îmi aduc aminte că am intrat și că înăuntru era întuneric. La pian se cînta : „Un mic hotel".

— N-ar trebui să cînte asta, spuse unchiul Quin. Apoi îi făcu semn omului de la pian : Ce faci, Freddie ? Ce fac copiii ?

— Bine, domnule August, bine, zise Freddie, dînd din cap, zîmbind și cîntînd înainte.

— Ăsta e cîntecul lui Quin, îmi zise tata, în timp ce ne strecuram pe o banchetă curbată și lunecoasă, la o masă rotundă.

Eu n-am spus nimic, dar unchiul Quin, intuind în tăcerea mea o oarecare dezaprobare, zise :

— Freddie e un pianist de mîna întîi. Are un băiat care o să meargă în toamnă la universitatea Colgate.

L-am întrebat :

— E cîntecul dumitale, într-adevăr ?

Unchiul Quin zîmbi și-și puse mîna lui mare și caldă pe umărul meu ; la vîrsta aceea nu puteam suferi să mă atingă cineva.

— Îi las să creadă că este, îmi zise, zîmbindu-mi dulce în mod ciudat. Pentru mine, cîntecele sînt ca tinerele fete. Toate sînt drăguțe.

Un chelner într-o haină roșie se repezi spre noi.

— Domnul August ! V-ați întors din Vest ? Ce faceți, domnule August ?

— Mă descurc, Jerome, mă descurc. Jerome, îți prezint pe fratele meu mai mic, Martin.

— Încîntat, domnule Martin. Sînteți în vizită la New York ? Sau locuiți aici ?

Tata îi dădu repede mîna lui Jerome, oarecum spre surprinderea lui Jerome.

— Am venit doar pentru o după-amiază. Locuiesc într-un oraș de provincie din Pennsylvania de care n-ai auzit niciodată.

— Înțeleg, domnule. O vizită scurtă.

— E pentru prima dată, după șase ani, că am avut posibilitatea să-mi văd fratele.

— Da, l-am văzut și noi foarte puțin în anii din urmă. E un om pe care nu-l vezi niciodată prea mult, nu-i așa ?

Unchiul Quin interveni :

— Acesta e nepotul meu, Jay.

— Cum îți place marele oraș, Jay ?

— Mult.

Și nu am repetat greșeala tatii de a-i da mîna.

— Iată, Jerome, zise unchiul Quin, fratele meu și cu mine am vrea un scotch cu ghiață. Băiatul o bere.

— Nu, așteptați, am spus. Ce fel de înghețată aveți ?

— Vanilie și șocolată, domnule.

Am șovăit. Nu-mi venea să cred, cînd orice *drugstore* de mîna a doua de acasă avea cincisprezece sorturi.

— Mi-e teamă că nu aveți prea multe de ales, spuse Jerome.

— Atunci, vanilie.

— Da, domnule. O vanilie.

Cînd sosi înghețata, era ca o minge de golf pe o farfurie plată de argint ; se tot învîrtea cînd încercam să-mi bag lingurița în ea.

Unchiul Quin, care mă privea, mă întrebă :

— Ai vrea să faci ceva anume ?

— Puștiul ar vrea să se ducă la o librărie, zise tata.

— O librărie. Ce fel de carte vrei, Jay ?

— Aș vrea să caut o carte bună despre Vermeer.

— Vermeer. Unchiul Quin pronunță numele rar, savurînd r-urile, ca și cum s-ar fi gîndit profund. Școala flamandă.

— Da, e flamand.

— Pentru mine, Jay, francezii sînt de preferat. Avem patru balerine de Degas în sufragerie, la Chicago, și aș putea sta ore întregi și să mă uit la una din ele. Cred că e minunat, simțul echilibrului pe care îl avea acest om.

— Mda, dar picturile lui Degas nu-ți amintesc întotdeauna de niște desene colorate ? Căci, la drept vorbind, dacă *privim* lucrurile care țin de pictură cu un ochi pătrunzător, Vermeer face, cred eu, ca Degas să pară bolnav.

Unchiul Quin nu spuse nimic, iar tatăl meu, după ce se uită îngrijorat peste masă, îl lămuri :

— Uite, așa vorbesc, el și maică-sa, tot timpul. Toate astea mă depășesc. Nu înțeleg nimic din ce spun.

— Mama ta te încurajează să te faci pictor, nu-i așa, Jay ?

Zîmbetul unchiului Quin era foarte larg și obrajii îi erau umflați ca și cum ar fi supt o bomboană.

— Da, cred că ea.

— Mama ta este o femeie minunată, Jay, spuse unchiul Quin.

Remarca era atît de stînjenitoare, și de modul în care defineai cuvîntul „minunat“ depindeau atît de multe, încît m-am ocupat de înghețata mea și tata l-a întrebat pe unchiul Quin ce mai face soția lui, Tessie. Cînd am plecat, unchiul Quin a semnat nota cu numele lui și numele unei societăți. Se făcuse aproape ora cinci.

Unchiul meu nu prea știa unde sînt librăriile în New York — ultimii douăzeci de ani îi petrecuse la Chicago —, dar era de părere că dacă o să mergem la întretăierea dintre Forty-second Street și Sixth Avenue, o să găsim ceva. Șoferul ne lăsă lîngă un parc care era un fel de curte din spate a Bibliotecii Publice. Arăta atît de atrăgător de prăfuit, cu porumbeii și oamenii care moțăiau pe bănci și funcționarele cu rochiile lor de vară strînse pe corp, încît, fără să mă gîndesc, i-am condus pe cei doi oameni într-acolo. Clădiri strălucitoare se ridicau și scînteiau prin frunzișul copacilor. Acesta era New York-ul, mi-am zis — orașul de argint. Turnuri de ambiție se înălțau, cristaline în mine.

— Dacă stai aici, îmi spuse tata, poți vedea Empire State.

M-am îndreptat spre brațul tatălui meu și am urmărit cu ochii direcția pe care mi-o arăta. Ceva tare și ascuțit îmi căzu în ochiul drept. Mi-am tras capul între umeri și am clipit ; mă durea.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă glasul unchiului Quin.

— Bietul puşti, spuse tata, i-a intrat ceva în ochi. Are un ghinion cum n-am mai văzut la altcineva.

Lucrul acela din ochi părea să fie viu ; mă înţepa.

— Au, am zis, de ajuns de furios încît să şi plîng.

— Să-l luăm din bătaia vîntului, zise glasul tatii, poate că o să văd ce e.

— Nu aşa, Marty, gîndeşte-te. Să nu te joci cu ochii sau urechile. Hotelul e la cîţiva paşi. Poţi merge pînă acolo, Jay ?

— Sînt chior, nu şchiop, am răspuns, tăios.

— Îi merge mintea, spuse unchiul Quin.

Între amîndoi, protejîndu-mi ochiul cu o mînă, am mers spre hotel. Din cînd în cînd, unul din ei mă lua de cealaltă mînă, sau primeam o mînă de-a lor pe umărul meu, dar eu mergeam mai repede şi mîinile lor alunecau pe alături. Speram ca intrarea noastră în holul hotelului să nu fie prea bătătoare la ochi ; mi-am luat mîna de la ochi şi am mers cu spatele drept, înfrînîndu-mi dorinţa de a mă încovoia. În afară de faptul că ţineam un ochi închis şi că, probabil, eram roşu în obraji, îmi închipuiam că arătam de ajuns de graţios. Totuşi, păzitorii mei n-au pierdut vremea şi m-au dat în vileag. Nu numai că mergeau după mine, ca şi cum aş fi putut să mă prăbuşesc în orice clipă, dar tata îi spuse unui trîntor care şedea în hol :

— Bietul puşti, are ceva în ochi.

Iar unchiul Quin, trecînd pe la recepţie, strigă :

— Trimite un doctor sus la două mii unsprezece.

— N-ar fi trebuit să faci asta, Quin, spuse tata în ascensor. Pot să-i scot chestia aceea din ochi, acum că nu mai e în bătaia vîntului. Așa se întîmplă mereu — ochii puștiului sînt prea în față.

— Să nu te joci niciodată cu ochii, Martin. Sînt cea mai prețioasă unealtă din viața noastră.

— O să se aranjeze, am spus, deși nu credeam că va fi așa ; aveam senzația că e vorba de o aschie de oțel, adînc împlîntată.

Sus, în cameră, unchiul Quin m-a pus să mă întind în pat. Tata, cu o batistă strînsă în mînă în așa fel încît un colț să iasă în afară, se apropie de mine, dar mă durea atît de tare să deschid ochiul, încît l-am respins.

— Nu mă chinui, i-am zis trăgîndu-mi capul deoparte. Ce rost are ? O să vină doctorul.

Cu părere de rău, tata își puse batista la loc în buzunar.

Doctorul era un om cu mînă ușoară care nu prea avea ce să ne spună ; nu juca rolul doctorului familiei. Îmi răsuci pleoapa de jos pe un bețișor subțire, mă înțepă cu o lanțetă și-mi arătă la capătul ei o geană. Îmi turnă în ochi trei picături dintr-un lichid galben, ca să prevină orice posibilitate de infecție. Lichidul înțepa și am închis ochii, sprijinindu-mi capul de pernă, bucuros că totul se terminase. Cînd i-am deschis, tata băga o bancnotă în mîna doctorului. Doctorul îi mulțumi, îmi făcu cu ochiul și plecă. Unchiul Quin ieși din baie.

— Ei, tinere, cum te simți acum ? mă întrebă el.

— Grozav.

— Era doar o geană, spuse tata.

— Doar o geană ! Să știi că o geană acolo, în ochi, poate să ți se pară ca o lamă de ras. Dar, acum că tînărul bolnav și-a revenit, să ne gîndim la cină.

— Nu, îți mulțumesc mult pentru bunăvoință, Quin, dar trebuie să ne întoarcem acasă, la țară. La opt am o întrunire la care trebuie să iau parte.

— Îmi pare foarte rău. Ce fel de întrunire, Marty ?

— Un consiliu la parohie.

— Va să zică te mai ocupi de treburile bisericești. Ei, Domnul să te binecuvînteze pentru asta.

— Grace voia să știe dacă n-ai putea să vii într-o zi. O să rămîi peste noapte la noi. Ar fi o adevărată plăcere să te mai vadă.

Unchiul întinse un braț și-l luă de umeri pe fratele lui mai tînăr.

— Martin, mi-ar face plăcere să vin, mai mult decît orice altceva pe lumea asta. Dar am foarte multe treburi, și joia asta trebuie să plec în vest. Nu-mi lasă nici o clipă de răgaz. Nimic n-ar fi mai pe placul inimii mele decît să petrec o zi liniștită cu tine și cu Grace, la voi acasă. Transmite-i te rog, din partea mea, multă dragoste și spune-i ce băiat minunat crește. Pe care voi doi îl creșteți.

— Am să-i transmit, îi făgădui tata.

Şi după încă puţină pălăvrăgeală, am plecat.

— Copilul e mai bine ? întrebă bătrînul din hol în timp ce ne îndreptam spre ieşire.

— Era numai o geană, domnule, zise tata.

Cînd am ajuns afară, am întrebat dacă mai era vreo librărie deschisă.

— Nu mai avem un ban.

— Chiar nimic ?

— Doctorul a cerut cinci dolari. Atîta costă la New York ca să-ţi intre ceva în ochi.

— N-am făcut-o înadins. Crezi că mi-am smuls geana şi mi-am vîrît-o în ochi ? Eu nu ţi-am spus să chemi doctorul.

— Ştiu.

— N-am putea să intrăm într-o librărie şi să ne uităm o clipă ?

— N-avem timp, Jay.

Dar cînd am ajuns la gara Pennsylvania, pînă la trenul următor a trebuit să aşteptăm mai mult de treizeci de minute. Cum şedeam pe o bancă, tata zîmbi amintindu-şi ceva.

— Drace, nu-i deştept, ce zici ? Gîndurile lui aleargă cu şaizeci de ani lumină înaintea alor mele.

— Ale cui ?

— Ale lui frate-meu. Ai băgat de seamă că s-a ascuns în baie pînă ce a plecat doctorul ? Uite, aşa se fac banii. Omul bogat colecţionează dolari, cum filatelistul colecţionează timbre. Ştiam că aşa o să facă. Am ştiut cînd i-a spus recepţionerului să trimită doctorul sus că o să trebuiască să plătesc eu vizita.

— Păi, de ce *să fi trebuit* să plătească el ? Tu erai persoana care trebuia să plătească vizita.

— Așa e. De ce s-o fi făcut el ?

Tata se așează mai bine pe bancă, cu privirea îndreptată înainte, cu mîinile încrucișate pe genunchi. Pielea de sub bărbie îi atîrna ; tîmplele îi erau scobite. Probabil că băutura nu-i făcuse bine.

— De aia este el acum unde e și de aceea sînt eu unde sînt.

Esența furiei mele părea a fi dorința de a-l face să-și revină, să-l cert ca să-l fac să nu mai fie bătrîn și obosit.

— Și de ce ai luat cu tine numai cinci dolari ? Trebuiai să te gîndești că o să se întîmple ceva.

— Ai dreptate, Jay. Trebuia să iau mai mulți bani.

— Uite. Chiar în fața noastră e o librărie deschisă. Și dacă ai fi luat *zece* dolari...

— E deschisă ? Nu cred. Au lăsat doar luminile aprinse în vitrină.

— Și dacă nu ? Ce importanță are ? În orice caz, ce fel de carte de artă poți să cumperi cu cinci dolari ? Reproducerile în culori costă bani. Ce preț crezi că ar avea o carte bună despre Vermeer ? Cincisprezece dolari ar fi puțin, chiar veche, cu paginile mototolite și pline de pete de cafea vărsată.

Și am continuat așa, biciuind, cu glasul strident, făptura pasivă și enervantă a tatii, pînă am plecat din oraș. Odată ce ne-am urcat în

trenul spre casă, accesul meu de furie a luat sfîrșit ; fusese un fel de ritual, pentru amîndoi, și el îndurase izbucnirea mea, satisfăcut, dînd din cap a aprobare, ca o moașă care asistă la nașterea unui odor al familiei. Au trecut ani pînă am mai avut prilejul să mă duc din nou la New York.

MOARTEA UNCHIULUI MEU

A MURIT ÎN TIMP ce se bărbierea ; cînd mi s-a spus, mi l-am închipuit clătinîndu-se, căzînd greoi pe spate, răpus, ultimul lucru pe care-l văzuse fiind propria lui față uimită în oglindă. Obrazul îi apăruse acolo, rămăsese acolo, alunecase pe spate și apoi oglinda nu a mai reflectat decît zidul gol al camerei de baie. Mi-am imaginat acestea atît de precis, încît mi se părea că fusesem acolo.

La înmormîntare mi-am dat seama, pentru prima dată, că am o statură de om matur. Cei din familia Manatee nu sînt prea prolifici, și nu erau multe rude ; ducîndu-mă cu părinții, cu mătușa și cu cele două verișoare ale mele spre primul rînd de strane, m-am simțit înalt și important. După slujbă, cînd am plecat, am remarcat pe fețele celor care mai erau în strane o privire ciudată, imobilă, preocupată, aproape un iz de simpatie, curiozitate și respect față de durere. Privirea, fără îndoială, era în primul rînd îndreptată spre mătușa mea, văduva, care, la brațul tatălui meu, era în fruntea procesiunii noastre inegale, foșnitoare. Dar noi toți — rudele — ne împărtășeam din acest respect și, pe moment, eram eroii grelei pierderi : un grup de supraviețuitori, un clan. Îmi jucam rolul cu

mîndrie, deşi mă îndoiam că şînt de ajuns de trist ca să-l fi meritat. Aveam doar şaisprezece ani, mai scund cu un centimetru, doi, decît aveam să fiu pînă la urmă, dar mergînd aşa, printre rîndurile de strane, am intrat prin acest straniu iz de respect, milă şi uimire, în societatea celor maturi. Devenisem un Manatee. De ajuns de injust, cele două verişoare ale mele erau ceva mai mici ca mine şi au ieşit din biserică, în ciuda pierderii suferite, copile încă, deşi orfane.

Şi totuşi îl iubisem pe unchiul meu, atît cît distanţa dintre noi o îngăduia. El era cunoscut şi bogat. Nu atît de cunoscut şi bogat, am descoperit de atunci, pe cît îşi închipuia ramura noastră a familiei, dar de ajuns de mult ca să i se consacre un articol şi o jumătate de coloană în pagina necroloagelor din „New York Times". Format ca arhitect — deşi nu-şi luase niciodată diploma —, făcea speculaţii imobiliare, şi o serie de clădiri din Manhattan n-ar arăta deloc la fel dacă n-ar fi fost el. Spectrul prezenţei şi importanţei sale plana deasupra mesei familiei noastre cu mult înainte de a-l fi văzut pentru prima dată acolo ca musafir, şi cînd încerc să mi-l amintesc aşa cum a fost, faima şi bogăţia lui, pe care atît de sîcîitor le doream pentru mine însumi, îi dilatau şi îi umbreau faţa, făcînd-o ireal de mare şi depărtată — o faţă de clovn ca o lună atîrnată în rarele ramuri ale arborelui familiei mele.

Nu pot ajunge pînă la el. Nu-mi pot aminti nimic despre el care să fie cu totul adevărat, în afara morţii ; e asemeni unui corp ceresc pe care

numai eclipsa îl face măsurabil. Avea peste doi metri, dar cu toată înălțimea avea umeri înguști, oase mici și nu era musculos. Era mîndru că avea, deși atît de înalt, un picior relativ mic. De obicei purta pantofi negri de sport, ușori, de piele englezească, și cînd se lăfăia greoi într-un scaun, făcea ce făcea și mai întotdeauna își întindea picioarele pe podea sau pe un scăunel, așa că le băgai de seamă. Îmi amintesc că mama — eu trebuie să fi avut pe atunci zece sau unsprezece ani — îl tachina în legătură cu picioarele lui delicate. Nu-mi pot aminti exact cuvintele ei, dar pe vremea aceea era încă subțirică și imaginea ei cînd vorbea — cu capul dat pe spate, cu mîinile gesticulînd — mi-a rămas în minte ; avea atît de rar atitudinea aceasta, nu de mamă, încît era ca și cum un duh ciudat ar fi pus stăpînire o clipă pe trupul ei. Unchiul meu, presupun, răspunse cu o salvă fadă de galanterii prostești, pe care părea să le păstreze pentru mama și pentru chelnerițele din restaurante. Mama părea să fie exceptată de la dezgustul leneș cu care unchiul meu privea restul lumii și probabil, fiind fiul ei, eram și eu inclus în această excepție, fiindcă se purta drăguț cu mine.

M-a învățat să joc „remi". Însuși numele acestui joc îmi înfierbînta imaginația, făcîndu-mă să-mi închipui vagoane-salon, camere înalte de hotel pline de oameni greoi, bogați — stăpîni ai lumii — fumînd trabuc și jucînd la un dolar punctul. Jucam „remi" ore întregi pe veranda laterală a confortabilei noastre căsuțe acoperite

cu olane verzi, în suburbia cîndva rurală a orașului Providence. Unchiul meu, soția lui și fiicele lor veneau la noi, o dată pe an, totdeauna vara, și stăteau exact trei zile — niciodată mai mult. Pomenea întotdeauna de zicala cu peștii și musafirii care după trei zile nu mai sînt de suportat, și adăuga : „Iar noi sîntem și unii și alții". Manatee [1] este, de fapt, un mamifer acvatic, cu bot turtit și coadă rotundă — dar unchiul meu ocolea intenționat adevărul ca să facă o glumă.

— Leonard, ce mai face prietenul tău Isus Cristos ? — era la fiecare vizită prima și virtual singura întrebare pe care i-o adresa tatălui meu.

Era o glumă, dar tatăl meu răspundea cu seriozitate întrebării ; preocuparea lui pentru treburile bisericești și ale colectivității era atît de acaparantă, încît seara rămînea rareori pe acasă. Era cu doi ani mai mare decît unchiul meu, dar încetase de multă vreme să mai constituie un exemplu pentru el. În timp ce tata vorbea despre rivalitățile din sînul bisericii și despre politica ce se discuta la Lion's Club, unchiul meu, tăcut, se înfunda tot mai mult în fotoliu, un fel de pulbere fină de resemnare îi înălbea obrazul și picioarele întinse, încălțate cu gust, se agitau vizibil.

Rușinat că unchiul meu, care manipula clădirile din orașe ca un uriaș, e plictisit cu mărunțele detalii ale neînsemnatelor noastre vieți, îl certam în ascuns pe tata. El îmi spunea :

[1] Numele unui mamifer acvatic (*Trichechus manatus*).

— Nu, îl interesează. E fratele meu. Tu eşti doar un copil, Freddy, aşa că probabil toate acestea ţi se par că n-au nici un sens.

Eu eram doar un copil, şi în afara vizitelor anuale ale unchiului meu, nu existau prea multe lucruri care să-mi lărgească noţiunea de „familie". *E fratele meu :* această simplă afirmaţie mă cufunda în abisuri pe care nu puteam niciodată să le înţeleg. Pînă am ajuns pe la paisprezece ani, în mintea mea se acumulaseră, asemeni unei pelicule subţiri, puţin dar adeseori alimentată, cîteva impresii confuze. Tata, respins de fratele său, îşi îndreptase afecţiunea către Thelma, soţia unchiului meu, o femeie stoică, fumătoare împătimită, al cărei obraz părea să fi trecut prin atîtea scuturături încît unele părţi din el n-aveau să se mai destindă niciodată. Mătuşă-mea trebuie să fi găsit la modestul şi piosul ei cumnat multe lucruri care să-i fi alinat neliniştile ; ea era o grădinăreasă amatoare cam tot în modul acela obsesiv în care tata era diacon, şi amîndoi făceau lungi plimbări împreună, ea atentă la vegetaţie, el făcînd tot felul de comisioane altruiste. Stînd unul lîngă altul pe canapea şi uitîndu-se la vechi fotografii de familie, părcau a fi fraţi ; aveau chiar şi o asemănare fizică. Pielea amîndurora devenise cu vîrsta mai întunecată ; feţele le erau zbîrcite, de parcă spoiala ţeapănă a obrazului ar fi plesnit. În acest timp unchiul meu, atît de fragil, de palid şi de roz, se învîrtea vesel, pe picioarele lui răsfăţate, pe lîngă mama care, mai graţioasă ca de obicei, îndeplinea treburile gospodăriei, revăr-

sînd asupra ei un fel de bunăvoinţă bufonă ce mi se părea frăţească. Aceste impresii, contrazise în mod derutant la sfîrşitul fiecărei vizite cînd unchiul şi mătuşa se urcau cu fetele în Cadillac-ul lor cenuşiu şi, făcîndu-ne semn cu mîna, dispăreau la capătul aleii, îmi sugerau ideea că în adîncul misteriului numit „familie" stăruia, în chip necesar, o greşeală irevocabilă.

— Freddy, cine a mîncat cărţile ?

Cu această întrebare absurdă, unchiul meu mă invita să joc „remi". Tata era plecat la lucru. Mătuşă-mea şi mama erau undeva prin casă, disputîndu-şi cu tactul complicat şi penibil, existent în relaţiile dintre ele, treburile gospodăreşti. Verişoarele mele, trăind într-o mică şi castă lume bipolară în care se vedeau întotdeauna una pe cealaltă, erau angajate undeva, jos, într-un joc de-al lor conspirativ. Găseam cărţile. Unchiul meu se aşeza şi dădea cărţile. Jucam ore întregi pe verandă, paravanele laterale filtrînd bîzîitul insectelor, zgomotele circulaţiei crescînd de la o şoaptă, la prînz, la un zgomot de cascadă în vremea cinei. Sfios, îl întrebam dacă nu-i irosesc timpul.

Rîdea şi amesteca încă o dată cărţile. Ştia să le amestece uşor şi cu zgomot, într-un mod pe care n-am reuşit niciodată să-l învăţ.

— Cea mai mare parte a timpului meu e irosit, Freddy. Am stat de multe ori în gări cîte o zi întreagă.

— Dar nu există nici un lucru foarte important pe care trebuie să-l faci ?

— Fiindcă sînt eu important ? Nu înţelegi, Freddy — importanţa e totalmente o chestiune de convingere. Cu cît eşti mai important, cu atît e mai puţin important ceea ce faci. Cînd ajungi la stadiul la care mă aflu eu, nimic nu mai are nici o importanţă. Cel mai important lucru în viaţa meu acum e să te bat în jocul ăsta prostesc. Joacă.

Juca străduindu-se să cîştige şi-l iubeam pentru asta. Sînt atît de numeroşi oamenii mari care refuză să acorde unui copil elogiul unei întreceri. Din cînd în cînd, în timp ce analiza cărţile etalate şi apoi se apleca şi le lua în mînă, simţeam pentru un moment pornirea aceea decisivă care-l dusese atît de departe în lumea banilor.

Bîjbîiam încă, încercînd să descopăr ce însemna să fii bogat şi faimos. Îi examinam faţa ; o faţă urîtă, de clovn şi de uriaş totodată. Pomeţii obrajilor păreau a fi mai mari din cauza scurtimii tunsorii lui de modă veche, cu cărare la mijloc. Ochii, mici şi oblici, clipeau atenţi în orbitele lor umflate de nesomn. Nasul, turtit de fotbalul din colegiu, era roz, iar dinţii îi erau îngălbeniţi de tutun.

— Într-o bună zi vei fi un om important, îmi spuse el deodată.

Speriat, am minţit :

— O, nu cred !

— Eu cred. O să fii, ca să-i faci pe plac mamei tale.

— Daa ? Crezi că-i pasă ?

Nu-mi răspunse și, etalînd trei brelanuri, plecă. Calculînd punctele cu care mă prinsese în mînă, îmi zise :

— Să nu urmărești mereu să-i faci pe plac mamei tale. E o greșeală.

A fost singurul sfat pe care mi l-a dat vreodată și nu sînt sigur că l-am înțeles. Într-un fel neimportant, am devenit important ; dacă aș muri mîine, s-ar putea să mi se consacre zece-cincisprezece rînduri în „Times" — cam tot atît de mult, să zicem, ca pentru maica superioară a unei mînăstiri din regiunea New York-ului. Am mers pe un drum mai lent, mai intelectual decît al unchiului meu, și ieri, citind un tratat despre nebuni, am dat peste un oarecare rege Suibhne, din vechea Irlandă, care a înnebunit subit în tumultul unei bătălii : „O nestatornicie, tulburare și neliniște îl umplu, ca și o silă de orice loc în care fusese și o poftă după locurile unde nu ajunsese încă". Am recunoscut senzația. Erau ale noastre, ale celor din neamul Manatee. Îmi dau seama acum că tatăl meu cutreiera străzile, căutînd să facă bine, pentru că era stăpînit de „sila de orice loc în care fusese și o poftă după toate locurile unde nu ajunsese încă". Și unchiul meu, și el, deși căuta să scape de acest blestem stînd pironit într-un scaun, era un călător neliniștit ; nemulțumirea familiei vibra în el pînă cînd s-a prăbușit. Întrucît amestecatul cărților și aprinsul chibriturilor fuseseră lucrurile cele mai istovitoare pe care-l văzusem vreodată să le facă, cînd am auzit de primul lui atac de cord, am crezut că e o greșeală. Cum

poate un om să-şi supraobosească inima cînd stă întotdeauna cu picioarele, elegant încălţate, întinse în faţa lui ?

În vara care a urmat iernii primului său atac de inimă, am fost invitat, doar eu, să-l vizitez acasă, în Rye, New York. Locuiau într-o casă mare şi albă, situată pe un teren care, ochilor mei semi-rurali, îi apăru mai curînd ca o mică pajişte. Grădina de flori şi de legume a mătuşii mele ocupa o mare parte a locului. Am fost dezamăgit văzînd că deosebirea dintre casa lor şi a noastră era de grad, mai degrabă decît de gen. O femeie venea să-i ajute lunea şi vinerea, şi în sufragerie era o nişă lambrisată plină cu sticle cu băuturi, cu un robinet pentru apă şi o măsuţă din lemn de pin, ca un bar ; altminteri era o casă ca şi a noastră, cu camere (doar mai multe), şi covoare (doar mai groase), cu fotolii, ferestre şi cărţi. Dulapurile lor cu cărţi miroseau ca şi almanahurile anuale ale colegilor părinţilor mei şi cuprindeau ediţii cafenii ale anilor douăzeci, din colecţia Modern Library, cu litere mărunte şi margini meschine şi o ediţie englezească din *Ulysses*, avînd un arc pe cotor. Am deschis *Ulysses* şi am fost uluit, în miezul unei după-amiezi incolore de august, de puternicul iz de moarte pe care-l emanau cuvintele compacte ; unchiul meu marcase, cîndva de mult, pe margine cîteva pasaje, şi liniile acelea păreau urmele cuiva care mă precedase în Infern.

În vara aceea aveam cincisprezece ani şi am stat la ei două săptămîni, citind cărţi, tăind iarba

de pe pajiște și jucînd badminton cu verișoarele mele. De cîteva ori mătușa m-a luat cu mașina în Manhattan. Începuse să-mi facă confidențe ; ca singur copil, eram demn de confidențele adulților. Îmi povesti de boala de inimă a unchiului. Inima îi slăbise din cauza muncii, a grăsimii, a faptului că nu făcea gimnastică deloc, că bea, că fuma și — ochii îi lucîră deodată înecați în lacrimi, de mi se strînse inima — din cauză că nu voia să trăiască.

— Puțin îi pasă, Freddy, dacă trăiește sau moare ; pur și simplu nu i se pare că deosebirea e prea mare.

Atenția mea se poticnise însă de la primul lucru pe care-l spusese. Din cauza muncii ? Păi, de multe ori venea acasă de la New York cu trenul celor care se întorceau de la cumpărături, și uneori nu pleca de acasă deloc, și se învîrtea prin casă în halat toată dimineața, și apoi lua prînzul singur într-un restaurant din centrul orașului. Deși el și mătușa Thelma nu se certau niciodată în fața mea, am învățat repede să-mi dau seama, după atmosfera din casă, cînd se întorcea băut. Doctorii îl opriseră să fumeze și să bea.

Adeseori seara, cînd mătușa și verișoarele mele se duceau la culcare, eu și cu unchiul stăteam și jucam remi. De îndată ce auzea pașii nevestei lui pe scări, scotea din buzunar un pachet mototolit de țigări „Camel" și începea să fumeze. Cu gura lui mare, încrețită, de clovn, parcă nu fuma țigara, ci o înghițea ; una după alta țigările dispăreau din fața lui, și lumina

lămpii de deasupra umărului său devenea albăstruie. Cînd îmi venea rîndul să amestec cărțile, se ducea la bar, de unde se auzea un clinchet ușor, și se întorcea cu un pahar plin cu cuburi de ghiață și cu un lichid chihlimbariu. Eu beam bere dulce ca să-i țin tovărășie ; în multe seri am băut mai mult de un litru. Stăteam adesea după ora unu noaptea, și deși nu vorbeam mai nimic altceva decît despre jocul de cărți, simțeam că are încredere în mine. Părinții mei se culcau devreme, așa că orele de după miezul nopții aveau încă pentru mine un farmec deosebit. Și în timp ce zgomotele circulației de afară se potoleau pînă ce un grăbit întîmplător se năpustea de la un orizont la altul al tăcerii, unchiul meu și cu mine păream a călători cu un tren fără zgomot, pe niște șine de cale ferată netede, într-un tăcut dincolo, unde fața lui buhăită și hărțuită nu mai era urîtă ci potrivită, ca a unui înger în eter. Prezența lui, la început o simplă proiecție umflată a realităților simple ale faimei și bogăției sale, căpăta o a treia dimensiune tenebroasă, datorită lucrurilor pe care le știam acum despre viața lui. Criza de inimă îi făcuse pe părinții mei să depene amintiri despre el. Fusese copilul precoce, favoritul în casa bunicii mele ; avusese talent și la desen și la matematică, canalizîndu-le spre ambiția de a fi arhitect. Își terminase studiile pe jumătate, cînd tatăl său, într-un accident de stradă, muri, nelăsînd decît datorii. Unchiul meu trebuise să hotărască între a termina studiile și a începe anii de stagiu,

ori a renunța la studii și a-l ajuta imediat pe tatăl meu să o întrețină pe mama lor. În felul cam brusc în care lua hotărîri, alese a doua alternativă. Și de atunci a trăit, așa cum spunea tatăl meu, „cu sudoarea frunții" și, după cît se pare, destul de bine. Mama lor a mai trăit încă douăzeci de ani.

În chip invariabil, unchiul meu ținea calculele jocului nostru, cu cifre scrise precis, patru închis la vîrf, unu desenat ca un mic șapte. După mai multe pahare cu lichid chihlimbariu, scrisul lui de arhitect devenea în mod mecanic mic și egal și toate mișcările aveau eficiența deliberat încetinită a cuiva hotărît să termine o treabă neplăcută. Cînd termina un pachet de „Camel", îl mototolea în mînă și băga ghemotocul de hîrtie înapoi în buzunarul hainei. O dată s-a oprit și mi-a arătat pachetul mototolit. În mîna lui mare și albă, părea o pilulă lucitoare sau un gîndac cu capul argintiu și cu un rînjet cafeniu de cămilă pe spate.

— Nu trebuie să-i povestești Thelmei de asta, spuse el calm, băgînd ghemotocul în buzunar și scoțînd un pachet nou ; cu grijă, puse în buzunar și fîșia roșie de celofan.

— Trebuie s-o faci neapărat ? l-am întrebat.

— O, firește, zise el, pufnind din nasul lui roz cu un efort astmatic pe care nu-l observasem pînă atunci. Freddy, sînt un vechi expert în ceea ce privește grija față de mine. În patruzeci și nouă de ani, n-am avut nici un accident.

Și, dorind să cîștig, am amestecat plin de solicitudine cărțile, iar el se ridică greoi în picioare

și se duse prin norul albăstrui să se învîrte pe lîngă bar, unde paharele zăngăniră. Cred că aveam impresia că, dacă-l voi învinge la cărți, aceasta avea să-mi deschidă calea — dacă nu atunci, mai tîrziu — către milioanele pe care îmi închipuiam că le cîștigase de la această lume. De fapt, averea lui, misterios cufundată în împrumuturi și opțiuni și titluri de proprietate, nu era atît de mare pe cît credea familia mea ; singurul lucru pe care mi l-a lăsat mie a fost o frumoasă valiză de piele englezească, pe care o folosesc și acum.

N-am povestit niciodată mătușii mele cît de mult bea și fuma unchiul meu, deși am avut de multe ori prilejul. Aveam cincisprezece ani și am presupus că adulții răspundeau de ei înșiși. Fusesem măgulit de încrederea pe care mi-o arătase și nu cred acum că, trădîndu-l, aș fi contribuit în chip deosebit la ceea ce știa despre el sau aș fi ajutat pe cineva. Totuși, cînd mama, în timpul unui prînz din toamna următoare, se întoarse de la telefon cu o față uluită și ne spuse : „Ed a murit în dimineața asta", am avut senzația ascuțită, în ciuda distanței dintre noi, că am fost martor la moartea unchiului meu.

SPOVEDANIA UNUI PLICTICOS DEZLĂNȚUIT

FIE-VĂ MILĂ de bietul plicticos. Printre noi el este o făptură formidabilă și familiară, totuși în esență imposibil de recunoscut. Putem citi despre cele zece semne infailibile prin care poate fi recunoscut și despre cele șapte metode încercate prin care poate fi respins. Există monografii valoroase despre felul în care se îmbracă și mănîncă ; studiul obiceiurilor lui în perioada împerecherii și drumurile lui migratorii au trecut de mult de stadiul speculațiilor ; studiile statistice sînt numeroase. Din trei sute doisprezece americani, de exemplu, unul e un plicticos, și un plicticos mascul adult consumă *în fiecare an* o dată și jumătate greutatea lui din răbdarea altora. Dar în toată această imensă literatură (și asta nu pentru a vorbi de rău savanții care au continuat cu abnegație cercetările lor, și nici generoasele fundații filantropice care au înzestrat laboratoarele lor strălucite) persistă totuși o gravă greșeală : plicticosul este descris întotdeauna din afară, pe un ton detașat și cu dispreț. Din acest motiv problema centrală — ce anume îi face pe unii oameni plicticoși, în timp ce noi ceilalți sîntem atît de fascinanți — rămîne învăluită în mister. Totuși plicticoșii, spre deosebire de Pieile Roșii, n-au

fost aici ca să-i întîmpine pe Pelerini. Ei nu vin, asemeni liliecilor turbați, din Mexic. Nu, rușinosul adevăr, suprimat atît de presă cît și de purtătorii de cuvînt ai guvernului nostru federal, este că plicticoșii sînt produși din *propriile noastre rînduri.* În fiecare an, cîțiva americani sănătoși — fie prin alchimie, infecție sau prin metode necinstite de recrutare dintre absolvenții universităților — sînt transformați în plicticoși. Cum se întîmplă oare acest lucru ? Enigma plictisogenezei n-a putut fi soluționată din mai multe motive. În primul rînd, prin însăși natura lor, plicticoșii sînt cea mai dificilă și mai puțin plăcută categorie socială cu care poți să stai de vorbă și au fost evitați, în timp ce prostituatele, alcoolicii și delincvenții juvenili au fost (din punct de vedere sociologic) îmbrățișați. În al doilea rînd, plicticoșii *s-au infiltrat în chip masiv* chiar în științele psihologice care ar trebui să se preocupe de această problemă ! Dar obstacolul cel mai important și mai impresionant e faptul că *plicticoșii nu știu că sînt plicticoși.* Un plicticos desăvîrșit crede în chip absolut că e la fel ca oricine altcineva — și chiar că e mai deștept ; așa că nu-și mai amintește deloc că a devenit un plicticos. De aceea superstiția stăruie și ceea ce e de fapt o boală este considerată peste tot ca un viciu.

Am fost împins să fac aceste reflecții citind un document remarcabil ce mi-a fost băgat în mînă, cu o privire rătăcită și implorătoare de scuză, de o persoană insuportabilă, pe cînd plecam de la un dineu pe care persoana în cauză

îl ruinase cu totul prin neîncetata sa pălăvrăgeală. Deşi, fără îndoială, va leza unele gusturi, ca fiind prea morbid ca să fie publicat, îl supun atenţiei generale, în interesul luminării, raţiunii şi al milei :

CÎT DE NEVINOVAT *(documentul, scris cursiv, de mînă, pe mai multe sute de foi mari, începe aşa)* a început totul ! Am băgat de seamă că o vagă, şi nu neplăcută, mîncărime pe limbă mă apucă ori de cîte ori vorbea cineva vreo două-trei minute. Îmi scuturam capul cu putere şi mă gîndeam că senzaţia avea să dispară, dar pe la al patrulea minut mîncărimea devenea atît de insuportabilă, că *trebuia* să-l întrerup. La început, cuvintele mele aveau o înşelătoare legătură cu subiectul în discuţie şi pot să mă laud că în acele prime luni nimeni, în afară de soţia mea, ai cărei ochi albaştri vicleni căpătaseră un tic care-i îngusta în chip defensiv, nu observase ceva în neregulă.

Prima mea totală uitare de sine s-a întîmplat la sfîrşitul lui august. Fusese un august torid, dar în seara aceea o briză uşoară se ridică dinspre golf ; împreună cu soţia mea, eram la un dineu cu cîţiva dintre cei mai dragi prieteni de-ai noştri. Niciodată, mă gîndeam, mîncarea nu fusese atît de delicioasă, vinul atît de ales, doamnele atît de atrăgătoare şi bărbaţii atît de neclintiţi, pătrunzători şi ironici. Conversaţia noastră de pe verandă părea un veritabil dans al ideilor, al replicilor şi al amuzamentului subtil. M-am surprins gîndindu-mă că acolo, în acea

casă anume de pe continentul nord-american, mersul ascendent și întortocheat al umanității spre civilizație a ajuns în cele din urmă la un rezultat. Imaginați-vă, așadar, uimirea mea cînd, în cadrul restrîns și intim al mașinii noastre, în timp ce fredonam un cîntec cunoscut, ca pentru a sărbători o seară admirabilă, soția mea s-a întors spre mine și mi-a spus pe un ton tăios :

— De ce ai vorbit atîta ? I-ai plictisit de moarte pe toți.

— Eu ? am protestat. Am vorbit puțin, dar cît am vorbit a fost bine.

— Aș, de unde ! m-a repezit ea. Nu ți-a stat gura vreme de patru ceasuri. Pe biata Maggie Wentworth ai adormit-o, pur și simplu. Iar lui Horace, i-ai provocat o criză de ficat care l-a făcut să sughițe întruna. *(Aici au fost omise mai multe pagini de dialoguri asemănătoare* — Editorul.)

Chiar și acum îmi vine greu să cred că impresia ei despre seara aceea este exactă. O dovadă — recunosc, întîmplătoare — care să-i dea dreptate există, totuși. Familia Wentworth nu ne-a mai invitat niciodată, deși *ne-o datorau.*

După asta am fost mult mai atent la ce fac. Am redus în chip deliberat intervențiile mele în conversație, chiar și cînd era vorba de subiecte în care eram, evident, cel mai bine informat și aveam părerile cele mai interesante și mai complexe. M-am silit să fiu un simplu furnizor de note și, în chip artificial, am lipsit pe semenii mei de bogățiile de informații și de nuanțe pe care știam a le poseda. Pe pragul de

a descoji această stupidă şi inhibitivă (aşa credeam) gogoaşă de mătase, într-o seară tîrziu, pe cînd corectam ceva spus de altcineva — de fapt mai puţin corectînd, cît pur şi simplu reformulînd esenţa celor spuse în termeni mai lucizi şi mai de înţeles — am băgat de seamă, spre oroarea mea, că pe feţele auditorilor mei se aşternuse un luciu delicat dar vizibil. E imposibil să redau acest efect macabru. Nu era vorba atît de mult de faptul că priveau într-aiurea (căci unii se uitau ţintă la mine), sau că gurile lor erau căscate (căci unii ţineau gura strîns închisă), cît de faptul că feţele lor arătau o curioasă uniformitate, ca şi cum obrazul le fusese, cu o trăsătură de penel, acoperit cu acelaşi fel de lac, un înveliş impalpabil a cărui culoare emoţională, tradusă în termeni vizuali, era galbenul lanurilor de grîu îndepărtate, văzute prin ferestrele murdare ale unui tren. Şi deşi m-am întrerupt o clipă, înăbuşindu-mi groaza faţă de acest semn dezagreabil, am continuat să vorbesc. Atunci mi-am dat seama că eram un om iremediabil bolnav.

Decăderea mea ulterioară nu a fost lipsită de unele momente de frumoasă fosforescenţă. Una dintre cele mai vii, şi într-un fel mistice senzaţii e aceea a *repetiţiei*. În timp ce cuvintele îi ies cuiva din gură, omul e conştient că le-a mai spus, dar fără să aibă idee dacă s-a întîmplat cu un ceas sau cu o săptămînă mai înainte, ori cu totul într-o altă lume. Sentimentul nu e neasemănător cu intuiţia universal încercată de

a fi existat într-un loc ciudat, într-un timp anterior, ceea ce oferă unora o confortabilă dovadă a doctrinei reîncarnării. Repetiția plicticosului are un nimb înrudit de romantică asigurare ; deși știu că am mai rostit aceste cuvinte, poate în aceeași societate, totuși nu am nici cea mai mică intenție de a înceta să vorbesc. Într-adevăr, cuvintele par a avea un sens mai profund prin repetare, așa cum în unele crezuri estetice, mobila și uneltele devin mai frumoase dacă poartă pe ele urmele unor mîini umile.

A deveni plicticos e departe de a însemna un simplu și simultan declin al facultăților mintale și senzoriale. Dimpotrivă : unele sînt intensificate în mod nesănătos. Pe măsură ce fondul de anecdote și de subiecte al cuiva diminuează și ajunge doar la cîteva mai interesante, priceperea de a relata într-o conversație curentă aceste obsedante istorii se mărește. Este într-adevăr uimitor, cu cîtă ușurință creează spiritul unui plicticos o semnificație iluzorie ! Dacă, așa cum s-a spus, semnul unei minți raționale este priceperea de a sesiza legăturile dintre lucrurile neasemănătoare, atunci plicticosul e în fruntea ființelor raționale. De pildă : sînt copleșit de o vagă emoție particulară, sau de un șir de propoziții repetitive despre orașul meu natal, care reduse la esența lor ar putea fi formulate astfel : „Mi se pare extraordinar faptul că orașul în care m-am născut și mi-am petrecut anii de formație nu este cu nimic extraordinar. Și totuși, acest lucru nu e, într-un

sens, extraordinar ?" Desigur, n-o spun niciodată într-un mod atît de simplu. Efortul meu de a scăpa de acest straniu mesaj ia de obicei forma unei fraze care începe : „În orașul în care am crescut", și continuă cu descrierea unui amănunt fără importanță, cum ar fi modul cum lăptarul mergea pe un trotuar al străzii și apoi se întorcea pe celălalt. Non-plicticoșii nu pot concepe cît de multe prilejuri pot să găsesc în cursul unei ore ca să mă bag în conversație cu această informație. O convorbire despre cibernetică, să zicem, îi apare creierului meu activ, dar deranjat, ca o imensă sită plină de găuri care cer să fie acoperite cu o frază începînd cu : „În orașul în care am crescut". Luciul de pe fața celor din jurul meu nu mai constituie o piedică, întrucît acest lustru special apare acum în clipa în care intru undeva. Sînt indiferent la ivirea lui ; sînt nepăsător la chicoteli, la căscături, la plasa învăluitoare a ostracizării care mă cuprinde, pe mine și familia mea. Mi-a mai rămas o singură plăcere în viață, o singură melodie către ale cărei note fermecate se pleacă întreaga mea ființă. Mă mănîncă limba, laringele mi se umple de aer, gura mi se deschide și sînt înecat în bolborosite silabe de fericire.

Totuși, între luminoasa zi a stării normale și extatica noapte a plictiselii, există un crepuscul, scurt pentru unii, chinuitor de lung pentru alții, în care suferindul rătăcește șovăitor printre formele fantomatice ale stînjenelii și rușinii. În timp ce limba îi turuie fericită înainte, un îndepărtat ungher al minții sale observă involun-

tar efectele înspăimîntătoare pe care le produce ; în intervalele de extremă luciditate, el însuși este plictisit. Într-un asemenea moment de crepuscul m-am așezat să aștern pe hîrtie, înainte ca neagra cortină să cadă definitiv, aceste grăbite cuvinte, acest strigăt grăbit. „În orașul în care am crescut..." *(Cele încă o sută și optzeci de mii de cuvinte ale confesiunii, deși de neîndoielnic interes pentru specialiști, sînt mult prea multe pentru interesul maselor de cititori.)*

MUZEE ȘI FEMEI

AȘEZATE ALĂTURI, aceste două cuvinte par a fi reciproc transparente ; E-urile, M-urile se amestecă — M-urile încadrînd și susținînd întreaga structură îi dau o curioasă pondere formală dominînd-o ca un sîmbure întunecat, înaripat, cu silabele vibrînd. Amîndouă cuvintele palpită. Amîndouă sugerează strălucire, antichitate, mister și datorie.

Primul muzeu l-am vizitat împreună cu mama. Era un muzeu provincial, fala și mîndria orașului de mîna treia din interiorul țării căruia îi era podoabă. Te apropiai de muzeu trecînd pe cărări de prundiș bine îngrijite, care străbăteau terenuri paradiziace, cu plantații de flori exotice și cu copaci purtînd etichete de parcă ar fi fost proaspăt botezate de Adam. Obiectele din muzeu erau de o tulburătoare varietate, în vitrinele lui îngrămădindu-se tot felul de rămășițe ale unor civilizații străine, resturi din trufașele averi ale magnaților textilelor și oțelului din regiune. Un caiac ferfenițit se afla în aceeași sală cu un rastel cu vîsle polineziene. O mumie cu țeasta acoperită pe jumătate de o mască de aur zăcea într-o anticameră, ca într-una din acele înmormîntări atît de obișnuite în copilăria mea, în care coșciugul rămînea descoperit. Sate

miniaturale mexicane erau iluminate cînd întorceai un comutator, și păpuși cafenii pline de zel, care nu clinteau nici măcar cu un milimetru blocurile lor de piatră din papier-mâché, construiau o piramidă. Un asiatic infinit de meticulos, la fel de străin mie ca și un locuitor de pe o altă planetă, sculptase într-un corn de rinocer un oraș dispus în semilună și încununat de o pagodă, cu balcoane, viță de vie și omuleți cît un degetar, cu fețe microscopice îndurerate.

Asta era la parter. La etaj, unde urcai pe o scară dublă de marmură în capul căreia țîșneau dintr-un havuz verde șuvițe verzi de apă, erau expuse operele de artă. La etaj, în fiecare toamnă, artiștii amatori din comitat expuneau patru sute de acuarele cu flori și hambare de piatră. În restul anului, tablouri de un sumbru profesionalism în ulei, cu păduri și hățișuri lăsate în paragină, acopereau pereții, împărțind sălile mari și reci cu vitrinele pline de argintărie de Philadelphia, scrinuri împodobite cu inimi, lalele și pelicani sîngerînd, executate de meșteri populari menoniți, obiecte din sticlă groasă verzuie cu bule de aer lăsate în ea în timpul suflatului, cergi bizare și statuete ciudate. Ciudate poate numai în felul în care mă impresionau. Erau statuete de bronz, nuduri și grupuri de nuduri, lustruite la întîmplare, ici și colo, parcă de o mînă mîngîietoare. Motivul goliciunii era variat ; unele figurine erau indieni americani, altele, personaje mitologice eline. Un bărbat scund și îndesat, cu coarne și picioare păroase și cu copitele articulate de-a-ndoaselea, smulgea veș-

mintele unei femei, cu o față subtilă, distantă. Ceva mai departe, o altă statuie înfățișa doi băieți goi care se luptau corp la corp. O alta, un indian călare, cu un cuțit aninat la centură drept unic veșmînt, cu bărbia în piept, abătut, picioarele cu degetele delicate atîrnînd încordate și neputincioase în același timp, cerîndu-ți parcă să le atingi. Cred că mi se întipăriseră atît de adînc în minte din cauză că erau atît de mici. Fiecare din statuete, dacă ar fi fost însuflețite, ar fi avut cam o jumătate de metru și ar fi cîntărit, ținute în brațe, cam cît o pisică. Mă mîncau degetele să le mîngîi, să mă amestec printre ele, să pătrund în lumea lor de încordată înfruntare — cu mușchii lor bombați și lucioși, cu violența lor tăcută, pe care le-o simțeai pînă și în unghii. În micimea lor erau asemeni unor gînduri secrete ale mele, care ar fi căpătat dimensiune și permanență și s-ar fi întors la mine asemeni unor impulsuri care acționau în chip ciudat în trupul meu. Mă simțeam eu însumi asemeni unui animal care se mișcă pe furiș în umbra mamei mele.

Mama, ca și muzeul, îmi adeverea specia. Nu cunoșteam o alta și o consideram ca o sumă, cuprinzătoare și definitivă, a tuturor femeilor. Acum îmi dau seama că era și ea o provincială, avînd multe lucruri care erau frumoase, dar oarecum învălmășite și deformate de mari lipsuri. Un amestec impenetrabil de cunoștințe și de ignoranță, de sinceritate și de rezervă ; deși mă ducea în multe duminici la muzeu, nu-mi amintesc să fi discutat ceva cît eram acolo ; o

singură dată doar, observînd cît de mult mă fascinau micile statuete, îmi zise : „Billy, par a fi niște omuleți foarte nefericiți". În felul ei, întîmplător nimerise un lucru care era adevărat. Indianul învins nu era singurul cufundat în melancolie ; toate statuetele, prinse cum erau în luptă sau făcînd zburdălnicii care dădeau fiecărui grup unitatea metalică a turnării dintr-o bucată, păreau a fi condamnate unei soarte, din înlănțuirea căreia năzuiam să le ajut să scape. Voiam să le ating ca să le liniștesc ; totuși îmi trăgeam mîna înapoi, temîndu-mă să rup sigiliul lumii lor întunecate, violente.

Teama mea în galeriile acelea înalte și răcoroase se condensa în jurul micilor statuete, dar nu izvora din ele ; părea a-și avea sursa deasupra și îndărătul meu, ca și cum ar fi venit de la o altă ființă, care s-ar fi aflat în încăpere. Adeseori, mama care trecea pe lîngă pereți, uitîndu-se la tablourile cu păduri și pajiști cu ierburi încîlcite, era singura ființă care se mai afla pe acolo. Cine era ea — rămînea o taină atît de profundă, încît nici nu se transforma niciodată într-o întrebare. Coborîse la mine din norii ușori ai timpurilor preexistente, mă învăluise și mă făcuse să mă îndrept spre un scop nevăzut, într-o stare de așteptare vagă, care la început era mai mult a ei decît a mea. Nu era mulțumită. Simțeam că mișcarea care ne aducea mereu la muzeu era precipitată, că-mi arăta prin aceste coridoare un tărîm radios pe care ea nu mai spera să-l poată ajunge. Havuzul din capul scărilor șiroia nevăzut ; pașii mamei foșneau, și

ea mă trăgea într-o altă sală, unde o casetă de argint scînteia în mii de răsfrîngeri asemeni gurii unui dragon al frumuseții. Mă lăsa să merg eu primul, ca să-l întîmpin singur. Eram fiul ei și centrul așteptărilor ei. Așa cum se cuvenea, atrăgeam asupră-mi teroarea neclară a înaltelor încăperi tăcute și treceam peste fiecare prag cu un fel de rapacitate sfioasă.

Acest muzeu, primul, îl asociez cu un altul, bîntuit mai puțin de fantome ; pentru că era unul din locurile unde școlarii erau duși în excursii educative — celelalte fiind telefoanele, fabrica de covrigi, bîlciul. În mod obișnuit eram cam la sfîrșitul șirului, printre întîrziații stingheri, și tocmai în frunte, în grupul zgomotos al primilor școlari, era fata pistruiată pe care hotărîsem că o iubesc. Hotărîrea îmi aparținea mie, probabil în aceeași măsură ca și mamei mele. Fata locuia aproape de noi, una dintr-o mulțime de surori, și încă de pe vremea cînd începuse să treacă pe lîngă gardul din fața casei, maică-mea o îndrăgise în felul acela al ei fantezist, donquijotesc. Vorbea cu admirație de „spiritul" ei ; admirația aceasta mă uimea, deoarece fata era, așa cum se spunea pe la noi, o „înfiptă" și, făcîndu-se mai mare, se înhăitase cu o ceată de copii ale căror isprăvi ar fi surprins pe maică-mea ca fiind „nefericite". Mama o invita întotdeauna de ziua mea, și fata nelalocul ei, dar acceptînd repede situația, însufleța timp de cîteva ore extraordinare cercul meu de prieteni îngrijiți cu fețele întunecate.

Cînd încerc să-mi amintesc de zilele mele de școală, mă văd învăluit în nori care se rotesc și, străduindu-mă să o zăresc pe ea ; sau, imobilizat, într-o sală de cinema, după un rînd de căpățîni imense, în timp ce fragmente de ecran licăresc confuz. Alfabetul ne despărțea ; ea ședea în primele bănci din clasă, iar eu, William Young, în fund. Acolo unde alfabetul nu intervenea, alte tipuri de deosebiri ne despărțeau. În muzeu, o lege necruțătoare o împingea să se apropie de alte spirite îndrăznețe, chicotind în jurul micilor statuete fără apărare, în vreme ce eu rămîneam în urmă, la marginea havuzului, invidios, supărat și sufocîndu-mă într-o mulțime de lucruri nerostite. Nu le-am rostit niciodată. Părea a fi pur și simplu o problemă de împrejurări. N-am fost niciodată în situația de a-i declara dragostea, ca să nu mai vorbesc de a acționa potrivit dragostei mele. Nici o deosebire nu e mai adîncă decît aceea dintre a fi adorat și adorator. Sînt condamnat prin firea mea să fiu respectuos și ascultător.

Fata care avea să devină soția mea stătea în capul unor trepte de piatră, pe care eu le urcam, ale unui muzeu. Deși era un frig tăios, cu petece de zăpadă pe trepte, purta niște tenișI jerpeliți din care-i ieșeau degetele mici, și fuma. Aburi înghețați și rotocoale mari de fum îi ieșeau din gură ; și așa cum stătea sprijinită de un pilastru canelat, părea o preoteasă cu fața albă care se sacrifica pe sine zeului tutunului.

— Nu ți-e frig la picioare ? am întrebat-o.

— Puțin, dar nu-mi pasă.
— O stoică.
— Poate că sînt o masochistă.
— Cine nu-i ?
Nu-mi răspunse. Spusesem ceva neobișnuit ?
Mi-am aprins o țigară, deși cînd inspiram aerul rece mă rîcîia în gîtlej, și am întrebat-o :
— Nu urmezi Arta Medievală ? Stai în față.
— Da. Dumneata stai în spate ?
— Cred că așa trebuie. Urmez istoria.
— Ăsta e primul dumitale curs la artele plastice ?
— Mda. Se ține la o oră potrivită — de ajuns de tîrziu pentru un mic dejun întîrziat și de ajuns de devreme pentru un prînz luat mai devreme. Încerc să trag chiulul.
— Și-ți merge ?
— Nu prea.
— Cum îți place Arta Medievală ?
— Grozav. E ca și cum m-aș duce la cinema dimineața, ceea ce pentru mine e o întruchipare a păcatului.
— Ai idei amuzante.
— Nu. Sînt foarte convenționale. Mie nu mi-ar trece prin minte niciodată, de pildă, să stau afară în zăpadă, în picioarele goale.
— Nu sînt chiar goale.
Totuși, tînjeam să le ating, să le mîngîi. Exista în fata aceasta, în palida creatură de la muzeul facultății, un aer retras care mă împingea înainte. Simțeam la ea o tristă și inocentă disponibilitate, pe care trebuia să-mi pun numele. Am urmat-o în muzeu. Înăuntru era, dacă e vorba de muzee, de ajuns de intim. Arhitectural, era

radios și spațios, fiind construit în jurul unei replici a unei curți italiene, cu acoperiș de sticlă, din secolul al șaisprezecelea. La fiecare din cele patru colțuri ale pardoselii din dale de piatră a curții erau așezate patru statui uriașe ale anotimpurilor, din teracotă cenușie. Mai mari decît ar fi fost în realitate, statuile erau franțuzești și reduceau cele patru treceri epice ale anului la figura unor aristocrați fermecători, doi bărbați și două femei, care se hotărîseră să meargă la un bal mascat, înveșmîntați frivol în ciorchini de struguri și panglici. Îmi aduc aminte că Primăvara purta o pălărie pleoștită și ducea un coș cu flori rigide. Scările și galeriile care îngăduiau muzeului să comunice cu el însuși în jurul curții erau, ca spirit, hotărît medievale, și capriciile binefăcătorilor făcuseră ca atît colecția de artă medievală, cît și cea orientală, să fie disproporționat de bogate, deși existase o încercare meritorie de a se încropi o istorie a artei, începînd cu Renașterea, prin cîte o pictură sau cel puțin un desen al fiecărui maestru. Încăperile care adăposteau însă aceste lucrări mai tîrzii — inclusiv cîțiva Cézanne și Renoir care, reproduși mai puțin în cărțile de artă, aveau dulceața secretă a florilor dintr-o pădure — se îndepărtau de itinerarul cursului pe care îl urmam amîndoi, așa că îi făceam curte în special de-a lungul unor coridoare de piatră, a unor capiteluri romane, pe sub arcade joase și cenușii ducînd spre panourile unui altar aurit.

Îmi amintesc că am urmărit-o în jurul unui capitel din Avignon ; îl înfățișa pe Samson și

isprăvile sale. Într-o parte dărîma porţile din Gaza, iar în cealaltă capul lui masiv zăcea sfîrşit în poala Dalilei, care-i ciopîrţea stîngace chica. Trebuia să scriem o lucrare despre acest capitel şi, cum repetam interpretarea mea, liniară şi minuţioasă, însoţind-o cu numeroase şi febrile indicaţii şi gesturi, fata îmi spuse pe gînduri :

— Grozav de multe lucruri mai vezi în capitelul ăsta, nu-i aşa ?

Am înlemnit şi mi-am tras mîna înapoi, stînjenit ; terminologia analizelor de artă plastică era nouă pentru mine şi, de fapt, mă şi îndoiam că un cioplitor în piatră, analfabet, dintr-o Europă semibarbară putea fi, din punct de vedere estetic, tot atît de ingenios ca şi mine.

— Dar *dumneata* ce vezi în el ? am întrebat în autoapărare.

— Nu prea multe, răspunse ea. Mă întreb de ce ni l-au dat să-l studiem. Nu-i frumos. Capitelurile de la Cluny sînt mult mai frumoase.

M-am înfiorat auzind-o vorbind cu atît de dezinvoltă autoritate. Studia artele frumoase şi, într-un sens, ea cuprindea tot muzeul ; era stăpîna tuturor acelor lucruri nepreţuite şi veşnice care aveau să devină, cînd aveam s-o cuceresc, şi ale mele. La început îmi păruse o fiinţă care păzea porţile muzeului.

O dată am însoţit-o la Boston, la muzeul de acolo, ca să studieze, în legătură cu un alt curs pe care-l urma, un vechi sfinx atic. Îi plăcuse, deşi era doar un trup de marmură albă, înaripat şi fără cap, foarte simplu, stînd ţeapăn în

șolduri, cu pieptul mare lucind sub crestăturile unor pene stilizate. Îmi atrase atenția asupra curburii în formă de S a trupului, repetată și la coadă și, probabil, la capul dispărut.

— E o statuie foarte mîndră, nu-i așa ? am îndrăznit să spun, încercînd să o ajung în micul ei paradis de opinii artistice dezinvolte.

Din nou, după cît se pare, spusesem ceva ciudat.

— O ador, îmi răspunse ea, cu o nuanță de încăpățînare în glas și cu o îmbietoare inexpresivitate în ochi.

Afară era iarnă, copacii, ca niște prezențe medievale, se arcuiau cenușii în aerul cenușiu. Ne-am plimbat și ne-am tot plimbat, și o vreme singurul nostru adăpost a fost muzeul. Curtea pe care i-o făceam progresase ; vorbeam solemn ; copilăria pe care o petrecusem într-o tăcere încruntată și în timide așteptări îmi lăsase multe de spus. Fata știa să asculte ; era ca o sală cu vase de ceramică ; intri și descoperi deodată că senzația propriei tale existențe e intensificată de o vagă și liniștită așteptare care plutește în aer. O văd stînd pe balustrada largă care înconjura curtea la înălțimea celui de al doilea etaj. Dincolo de capul ei, dalele de piatră luceau de parcă ar fi fost umede, și Primăvara, cu pălăria ei imensă, părea a fi scurtată în chip baroc. O spaimă a înălțimilor mă cuprinse ; fata părea să stea pe marginea prăbușirii. Auzeam golul imens chemînd-o, chemînd-o departe de mine, eu care eram plin de vorbe. Era ceva în ea, tăcut și îndepărtat, care-mi vorbi doar o singură dată,

o dată cînd, după ce lungiți petrecuserăm unul lîngă altul o seară întreagă, îmi spuse calm :
— Știi, încă nu te iubesc.

Am considerat acest lucru ca o provocare, deși fusese intenționat poate ca o eliberare. Am continuat să o urmăresc în timpul examenelor (amîndoi am luat calificative mai mici) și la un alt curs, un curs din trimestrul de primăvară, numit simplu : Gravuri. În chip surprinzător, mama îmi scrise, avertizîndu-mă că nu trebuie să mă împrăștii prea mult — acum socotea că asta fusese greșeala *ei* cît urmase la colegiu. Eram jignit fiindcă mă gîndeam că, fără să-mi spună ceva, ar fi trebuit să știe că eram pe cale de a o captura pe însăși păzitoarea templului învățăturii, acel loc radios spre care mă îndreptase cu atît de multă vreme înainte. Lipsa binecuvîntării ei îmi păru un blestem tacit.

Aici trebuie să inserez în grabă, ca o fragilă cheie de boltă, o imaginară femeie pe care am aflat-o într-un muzeu îndepărtat. Era un alt muzeu universitar, vechi și întins, categoric masculin, plin de arme de război prăpădite, de unelte agricole provenite din săpături și de neinteresante hărți ale unor excavații. Tot ce exista în muzeu părea a trebui să fie curățat de praf și aranjat din nou, cu gust, de o mînă de femeie. Dar la etaj, într-o cameră izolată, într-o vitrină de sticlă scînteietor șlefuită, am descoperit într-o zi o statuie, un nud de femeie adormită pe o saltea. Era un vis delicat și alb, o fantezie din secolul al optsprezecelea ; numai acel secol s-ar fi gîndit să dăltuiască o saltea în

marmură. Nu se dăduse numai fiecărei cusături şi împunsături o demnitate a pietrei, dar chiar şi colţurile fuseseră rotunjite, carourile fixate cu naturi erau vizibile, iar cutele „apăsării" corpului fuseseră sculptate cu dragoste. Pe scurt, era limpede că femeia stătea întinsă confortabil, degajată, şi nu fusese aşezată arbitrar pe o lespede sau ucisă pe un altar. Dormea, nu era pe moarte ; parfumul delicat al somnului ei părea să se înalţe prin sticlă. Avea mărimea micilor figurine încordate care-mi fascinaseră copilăria şi, ca şi în cazul lor, micimea le intensifica atracţia senzuală. În timp ce stăteam şi priveam ţintă intimitatea eternă a somnului ei — o mînă i se odihnea cu palma în sus, alături de capul întors, un genunchi îi era ridicat într-o vagă sugestie de nelinişte — am fost tulburat de o senzaţie de teamă şi de un presentiment al pierderii. De ce ? Oare soţia mea nu era şi ea frumoasă, cu forme delicate, şi nu era şi ea tăcută ? Poate că salteaua făcuse ca această altă femeie ideală să-mi fie atît de aproape ; era ca o plută pe care alunecase din trecutul inaccesibil şi care o adusese, măruntă şi intangibilă asemeni unui gînd, în insula prezentului meu delimitat. Păream a fi amîndoi gata să ne eliberăm dintr-un farmec înlănţuit. Nu era oare faţa mea imensă visul apăsător care o făcea să fie neliniştită ? Şi nu eram eu, primul din miile de oameni care vizitaseră muzeul, care s-o fi găsit acolo adormită ? Ceea ce căutăm într-un muzeu e deosebit de ceea ce căutăm într-o biserică — simţămîntul consolator al unei vizite

anterioare. În muzee căutăm mai degrabă ceea ce e de neatins, acel nicicînd-descoperit-pînă-atunci, și imposibilitatea găsirii lui definitive ne face să sperăm și să revenim.

Două încă, două, fiecare fără nume. Nici una nu are nume. Muzeele sînt pînă la urmă fără nume și continue ; intri într-o sală la Luvru și dai de capul unui sfinx al cărui trup e expus la Boston. Așa și femeile sînt segmente de arc ale aceleiași curbe.

Era prietena unui prieten ; și ea și cu mine, după ce prînziserăm cu prietenul comun, îi spusesem la revedere și, fiind amîndoi liberi pentru o după-amiază în New York, ne-am dus împreună la un muzeu. Era un muzeu nou, terminat de curînd după planurile unui american de geniu mort de puțină vreme. Avea forma unui trunchi de con și era o spirală continuă, construită în jurul unui mîndru ax central de spațiu gol, vertical. De pe pereții înclinați și strălucitori, dreptunghiuri imense de pînză ruptă, împroșcată cu culori, proiectau în afară brațe subțiri de tuburi îndoite. Amenințătoare măriri ale unor accidente de textură, trebuiau să fie contemplate de la o mai mare distanță decît o îngăduia arhitectura muzeului. Lățimea podelii era însă limitată de o balustrată de ciment cam subțire și joasă care te invita, mai curînd decît să te fi descurajat, să plonjezi în adîncimile de catedrală de dedesubt. Prea respectuoși ca să ne arătăm disprețul și prea amețiți ca să judecăm, neașteptata mea însoțitoare

şi cu mine am coborît conştiincios, învîrtindu-ne de-a lungul balustradei fără sfîrşit, ca într-o vrajă. Deodată, cum se dădea înapoi din faţa unui tablou excesiv de exploziv, tocurile ei înalte au alunecat pe panta înclinată, şi femeia a căzut peste mine şi m-a apucat de braţ. Dintr-o parte ne ameninţau nişte păstăi feroce şi de alta ne chema abisul cu glas de sirenă. Femeia se îndreptă, dar nu-mi dădu drumul braţului. Uitîndu-mă drept înainte, aspirînd o undă de parfum, simţindu-mă ca un cătărător al cărui tovarăş a fost cuprins de panică pe cea mai uşoară parte a urcuşului, mi-am potrivit braţul strînsorii ei şi astfel, în siguranţă, am coborît cu grijă restul muzeului. Pînă n-am ajuns la nivelul sigur al străzii, nu ne-am desprins unul de celălalt. Atunci trupurile noastre se despărţiră şi nu se mai atinseră iar. Totuşi vraja nu era pe deplin risipită, asemeni uşii unei încăperi care, odată deschisă, nu mai poate fi închisă bine.

Nu departe pe acelaşi bulevard se află un muzeu care a fost cîndva un conac şi care mai păstrează un aer familiar, dacă îţi poţi imagina oameni de ajuns de plini de respect faţă de ei ca să poată locui între pereţi atît de supraîncărcaţi cu capodopere, să mănînce în veselă semnată de Cellini şi după aceea să stea comod în jilţuri scăldate în sîngele imperiilor. Pe vremuri au existat oameni atît de plini de sine, şi în ziua în care am vizitat acest muzeu eram unul dintre ei, deoarece eu şi femeia cu care eram

ne iubeam. Venisem acolo după ore de iubire şi aveam să o facem iar, şi muzeul vizitat între volatilizarea şi condensarea dorinţei era ca un pod ale cărui capete se topeau în ceţuri — arcul lui suspendat un miracol, rostul lui amintit doar de murmurul apei care curgea în valea nevăzută de sub el. Fără adăpost, găsiserăm un cămin demn de noi. Eram asemeni unor gazde ; desigur, păşiserăm peste aceste covoare persane şi mai înainte, preţuiserăm din ochi amfora aceasta cu gînd s-o cumpărăm, discutaserăm locul acestei mese cu tăblia de marmură ale cărei vine se învolburau asemeni unor valuri uşoare aquamarin. Sensibilitatea femeii era mai degrabă aceea a unui decorator de interioare decît a unui cercetător al artelor, şi prin mijlocirea ei am simţit lucrurile de acolo desfăcîndu-se în volute aurite, materiale lucioase, suprafeţe mîngîioase, intarsii minuţios lucrate, cadenţe lăcuite de linii şi curbe, dăltuite cu dragoste de oameni ale căror mîini erau urmărite de amintirea unor femei. Foşnind lîngă mine, trupul ei, pe care-l văzusem adormit pe saltea, părea a purta veşminte dintr-un exces inutil, o exagerată risipă aruncată peste ceea ce era oricum, ca şi muzeul, de nepreţuit şi gratuit. Sală după sală, intram şi deveneam stăpîni. O privire întîrziată, un zîmbet împărtăşit de amîndoi — şi era de ajuns ca să ne asigurăm drepturile noastre. O dată ea îmi spuse, despre un scrin cu panourile pictate cu heruvimi puberi după Boucher, că nu-l găsea teribil de „atractiv". Acest singur cuvînt, pronunţat cu o preocupată

încruntare din sprîncene, mă umplu de încîntare, ca primul cuvînt polisilabic rostit de un copil. În acest muzeu, eu eram mai degrabă călăuza ; eu eram acela care numeam stilurile și făceam aprecieri. Tăcerea ei nu era rezervă, ci așteptare ; ca și muzeul, era perfect deschisă și reciproc transparentă. Trecînd pe lîngă o tapiserie roș-întunecată, umerii goi ai rochiei ei de vară, de un roșu asemănător, se contopiră cu tapiseria, făcînd să-i iasă în evidență capul și umerii, detașîndu-se ca un bust. Lucrurile din fiecare sală se întreceau în a o flata, în a scoate în evidență, în umbre colorate și reflexe, structura ascunsă a feței ei, accentuînd și dînd o somptuoasă textură pielii sobre. Știind cum arată adormită, învăluiam prezența ei vie și trează de acum într-un delicat abur de somn. Femeia mea, pe deplin cunoscută, și muzeul meu, pe deplin stăpînit ; în acest translucid interval — ca momentul de iluminare al valului, care se produce între înălțarea și rostogolirea lui — ajunsesem la limita imposibilității de cunoaștere. De la acest frumos hotar nu mai puteam da înapoi.

Ultima dată cînd am văzut-o pe această femeie a fost într-un alt muzeu, unde lucra. Am găsit-o într-o mică încăpere căptușită cu cărți și reviste îngălbenite, și obrazul ei, cînd se uită surprinsă la mine, era și el palid. M-a condus prin mai multe coridoare și mi-a arătat mobilele pe care trebuia să le catalogheze. Cînd am ajuns

în ultima cameră a împărăției ei, iar explicațiile ei, vesele și la obiect, se sfîrșiră, mă întrebă :

— De ce ai venit ? Ca să mă tulburi ?

— Nu vreau să te tulbur. Am vrut să văd dacă te simți bine.

— Mă simt bine. Te rog, William. Dacă a mai rămas ceva din ce-ai simțit pentru mine, lasă-mă. Nu veni să mă chinui.

— Îmi pare rău. Nu vreau să te chinui.

Bărbia i se înroși și marginile pleoapelor se înroșiră și o podidiră lacrimile. Trupurile noastre se încordau dureros, încercînd să se mîngîie unul pe celălalt, dar în orice clipă cineva — un profesor, o călugăriță — putea să intre în cameră.

— Știi, spuse ea, ne-am iubit cu adevărat.

Un oftat o făcu să-și încline capul, ricoșînd pe suprafețele lustruite din jur.

— Știu. Știu că ne-am iubit.

Se uită la mine, mînia începețoșîndu-i ochii.

— Și atunci, de ce... ?

Am dat din umeri.

— Din lașitate. Am fost întotdeauna un timid. Dintr-un simț al datoriei. Nu știu. Nu pot să-i fac așa ceva. Nu încă.

— Nu încă, repetă ea. Ăsta-i micul tău refren, nu-i așa ? Ăsta-i refrenul pe care mi l-ai cîntat tot timpul.

— Ai fi dorit mai degrabă să fi fost Niciodată ? N-ar fi existat atunci nici un refren.

Cu două gesturi precise ale degetelor, ca și cum și-ar fi sculptat propria-i față, își șterse lacrimile de sub ochi.

— E greșeala mea. E greșeala mea că m-am îndrăgostit de tine. Într-un fel ciudat, n-a fost cinstit față de tine.

— Să mergem, i-am zis.

Orbi la toate acele frumuseți, am trecut prin săli cu tablouri și statui și urne. Un havuz nevăzut, undeva în stînga noastră, susura. Printr-o ușă dată la o parte am zărit sfinxul fără cap, la fel de mîndru, cu pieptul larg lucind ca și altădată.

— Nu, e greșeala mea, i-am zis. Eu nu eram în situația de a te iubi. Cred că nici n-am fost vreodată.

Se uită la mine curajoasă și cînd zîmbi, ca pentru a mă consola, pistruii de pe față se încrețiră ca la un copil. Totuși, ceea ce-mi spuse nu sună deloc consolator :

— Ai grijă să nu mai faci asta nimănui.

— Doamnă, nu e nimeni altcineva. Tu ai fost tot ce-a fost. Nici nu ai habar cît de frumoasă ești.

— Atunci m-ai făcut s-o cred. Îți sînt recunoscătoare.

— Numai pentru asta ?

— O, într-adevăr, pentru o mulțime de lucruri. M-ai făcut să mă ocup de muzeu. Mă amuză. Ai venit aici ca să-mi faci o plăcere ?

— Da.

— Doamne, e îngrozitor cînd iubești ceea ce nu poți avea. Poate că de asta și iubești.

— Nu, nu cred că-i așa. Cred că așa gîndești tu. Dar nu fiecare gîndește în acest fel.

— Atunci, poate vreunul din acești ceilalți te va găsi acum.

— Nu. Tu ai fost acela. Tu ai văzut în mine ceea ce nimeni altcineva nu a văzut. Și acum pleacă, dacă nu vrei să mă vezi plîngînd din nou.

Ne-am despărțit și am coborît treptele de marmură. Înainte de a trece pe ușa turnantă, m-am uitat înapoi, și mi-a trecut prin minte gîndul că nimic nu-i atît de splendid la un muzeu ca intrarea — bolta neprevăzută, cornișele frumos modelate, paznicul în uniformă, nemișcat asemeni unui arhanghel deghizat, scările largi ducînd spre cine știe ce conace pline de comori așteptînd în tăcere. Și mi-am dat seama că acum eram condamnat, în căutarea acelei străluciri care pălise în urma mea, să intru mereu în alte muzee și să fiu mereu mai puțin exaltat de fiecare nouă intrare și ceva mai repede dezamăgit de lucrurile familiare de dincolo de ele.

TATĂL ŞI FIICA ÎN FRIG

— UITĂ-TE LA FATA asta cum schiază ! Exclamaţia izbucni lîngă Ethan ca şi cum, în frigul acela care-l dezmembra, o coastă de-a lui ar fi strigat ; nu era însă decît prietenul său, prieten şi coleg de profesorat, profesor mai slab dar schior mult mai bun, Matt Langley, care o lăuda pe Becky, fiica lui Ethan. Îi trebui un efort, în aerul acela asemeni unor fîşii de metal transparent vizibile pretutindeni, ca să stabilească aceste relaţii şi să facă o legătură între tînăra fată cu obrazul rotund şi roşu, ars de vînt, care zbura pe panta de coborîre, şi el însuşi. Era fiica lui, de treisprezece ani. Ethan avea doi băieţi gemeni, mai mici cu doi ani, şi atenţia lui se îndreptase întotdeauna asupra felului în care schiau ei, asupra iritantei comedii a nevoilor lor duble — să încheie şireturile la cei patru bocanci, să găsească mănuşile, patru la număr — şi după aceea asupra întrecerii lor vioaie dar aspre, pe măsură ce unul sau celălalt devenea mai bun în executarea geländesprung-urilor sau a slalomului. În excursiile lor la munte, în nord, Becky venise de dragul călătoriei.

— *Uite, ce serioasă e, continuă Matt. Nu trişează ca băieţii tăi, picioarele le ţine perfect unul lîngă celălalt.*

Fata, zîmbind ca şi cum ar fi auzit că e lăudată, cîrmi în dreapta şi-n stînga, făcînd o oprire eclatantă care împroşcă zăpada pe vîrfurile *schiurilor celor doi bărbaţi.*

— Unde-i mămica ? întrebă ea.

Ethan răspunse :

— S-a dus cu băieţii în cabană. N-au mai putut rezista.

Trupurile lor musculoase de mici masculi nu erau bine protejate împotriva frigului ; scîncind şi tremurînd, se rugaseră să li se dea voie să plece după un singur urcuş cu schiliftul.

— Ce nătăfleţi, zise Becky.

Matt spuse :

— Vîntul e afurisit. Şi se face şi mai tăios. Ar fi trebuit să fii aici la nouă ; Doamne, era grozav ! Pulberea aceea proaspătă, şi nici un pic de vînt.

— Prostul de Tommy nu şi-a găsit mănuşile, îl lămuri Becky. Am pierdut *un ceas* căutîndu-le, şi tăticul s-a împotmolit cu jeep-ul.

Ethan, atent acum la semnele lucrurilor neobişnuite care se petreceau cu fiica sa, fu izbit de ciudatul fapt că fiica sa făcea conversaţie. Vorbea cu Matt fără teamă, neaşteptînd amestecul tăticului ei.

— Domnul Langley spunea cît de frumos schiezi.

— Eşti bună de Olimpiadă, Becky.

Fata probabil că se înroşi, dar obrajii nu puteau deveni mai roşii. Privirea ei, pe care, dacă ar fi fost un copil, ar fi plecat-o, stărui o clipă pe faţa lui Matt, ca pentru a aprecia cît de serios era.

— Aici, la coborîre, e ușor, spuse Becky. E o treabă de copii.

Ethan o întrebă :

— Vrei să mergem sus ?

Îngheța stînd pe loc, și în funicular avea să fie apărat de vînt.

Privirea ei se îndreptă spre el, cu o altă ezitare neintenționată de gîndire.

— Desigur. Dacă vrei tu.

— Vii și tu, Matt ?

— Mulțumesc, nu. E prea greu pentru mine ; am coborît destul de multe ori. Asta-i prost cu luna ianuarie — odată ce se oprește ninsoarea, începe să bată vîntul. O să-i țin de urît în cabană lui Elaine.

Matt nu avea soție, nici copii. La treizeci și opt de ani era tot atît de liber ca și studenții lui ; tot atît de ușor pe schiuri și tot atît de atoateștiutor.

— În caz de degerătură, strigă după ei, frecați-vă cu zăpadă.

Becky alunecă fără efort înaintea lui spre casa funicularului. Mișcarea greoaie a mersului pe schiuri, pentru el nefirească, îl făcu pe Ethan să se simtă astmatic, ca un pește scos din apă. Se pipăi la buzunarul vindiacului, să controleze dacă inhalatorul era acolo. Cînd era copil își închipuise moartea ca ceva atacînd din afară ; acuma însă vedea că e un lucru pe care-l porți înlăuntrul tău ; îl îngrijești ani de zile și apoi te cuprinde. Ceasul de pe peretele cabanei arăta douăsprezece fără un sfert. Termometrul uriaș : două grade deasupra lui zero. Rastelurile

de afară erau pline cu schiuri inactive. Mulțimile, orice senzație de înghesuială sau întîrziere, îi grăbeau accesele de astmă ; leacul ei și-l închipuia ca fiind pustietatea, libertatea albastră de pe vîrful muntelui. Uruitul mașinăriei din interiorul casei funicularului îl liniști, și cum destul de mulți adolescenți urcau în cabine, urcușul părea să fie ceva obișnuit și sigur. Respirația lui Ethan deveni mai ușoară. Becky, cu pricepere, înmînă încărcătorului schiurile cu vîrfurile în sus ; tatăl ei fu luat prin surprindere și, ca de obicei, se încurcă în mica manevră a scoaterii schiurilor. Pînă acum cinci ani, cînd devenise asistent la un colegiu din New Hampshire, la o oră distanță mai spre sud, nu schiase niciodată ; trăise în acele orașe de la mijlocul coastei Atlanticului unde zăpada, odată ce clipa frumuseții ei feciorelnice a trecut, devine doar o sîcîitoare și stînjenitoare prezență, o primejdie de sufocare. În schimb, copiii lui crescuseră pe schiuri.

Singur cu fiică-sa în singurătatea huruitoare a cabinei, voi să o cerceteze și o găsi ciudată — ciudată în tăcerea ei de copil care nu întreabă nimic, în obișnuita ei ținută din acest ou de metal ascendent. O siluetă, întunecată, cu picioarele desfăcute alunecînd fără control sub ei, căzu cu fața înainte și dispăru. Ethan țipă, uimit, șocat ; își închipui că omul s-a îngropat singur de viu. Becky fu vag amuzată, și privi într-o parte, înainte ca punctele întunecate care luptau printre nămeți să se piardă din vedere. Ca și cum ar fi putut ști, Ethan o întrebă :

— Cine a fost ăsta ?

— Un puști.

Puștii, sugera tonul ei, erau din belșug ; unul mai puțin nu conta.

El încercă să o impresioneze cu cele ce aveau să urmeze :

— Crezi că o să înghețăm pe creastă ?

— Nu prea.

— Cum crezi că o să fie ?

— Prost.

— De ce crezi că facem asta ?

— Fiindcă am plătit bani pentru bilete valabile o zi întreagă.

— Nu-i așa, Becky, că te crezi foarte deșteaptă ?

— Nu chiar.

Cabina zăngăni și, clătinîndu-se, intră în adăpostul de pe creastă ; un om le deschise ușa și se pomeniră într-un vuiet confuz al vîntului și al băieților care strigau ca să se încălzească. I se dădură, cam repezit, cele două perechi de schiuri și omul, acoperit pînă la ochi cu un fular, îl privi țintă, uimit că Ethan e atît de bătrîn. Toți ceilalți care se străduiau să-și pună schiurile în spatele adăpostului erau adolescenți. Studenți : după cincisprezece ani de învățămînt, Ethan avea tendința să evite tinerii — gălăgia lor grosolană, rapacitatea lor veselă, șuvoiul lor înaintînd cu cruzime, în vreme ce o clasă lua locul alteia, îi înghițea un an din viață și era înlocuit cu un altul.

Departe de adăpostul funicularului, vîntul era o continuă și ascuțită pișcătură de durere. Obrajii îl dureră pe loc și ligamentele care legau

elementele feței lui i se părură descoperite. Cartilagiul nasului îi scîrțîia ca sticla — marginile unui pahar care, frecate cu degetul umed, scot un sunet. Nămeții mărgineau poteca, ascunzînd urmele schiurilor lui Becky doar la cîteva clipe după ce le făcuse ; și de fiecare dată cînd străbătea o grămadă de zăpadă, respirația îi devenea tot mai scurtă. Cînd ajunse la prima parte abruptă a pistei, jumătatea din stînga a spatelui său îl durea așa cum îl durea numai de spaima unui puternic atac de astmă și schiurile lui, neluate în seamă, prea grele ca să le poată manevra, se depărtară unul de celălalt și-l tîrîră spre o movilă de zăpadă din marginea potecii. Se aplecă mult înainte, dar își păstră echilibrul ; zăpada îi atinse ușor toată fața, într-o clipită ; se îndreptă de spate, înviorat de această atingere, bucuros că nu-și pierduse schiurile. În josul pantei Becky se oprise și se uita țintă la el, îngrijorată. O pană imensă, un perete de zăpadă se năpusti și se ridică între ei. Un frig, pe care nu-l mai încercase pînă atunci, iradia prin hainele lui ca o lumină furioasă și, în timp ce bîjbîia prin buzunarele vindiacului să-și găsească inhalatorul, i se păru că umblă prin niște rafturi de sticlă fixate de un perete negru. Îl găsi, plasticul înghețat era ca o suflare a vieții, o cheie rudimentară către lăuntrul lui. Gîfîind, expiră, își bagă inhalatorul în gură și inspiră ; jetul de isoproterenol, înghețat în picături, îi deschise plămînii de ajuns de mult ca să-i poată striga fiicei sale :

— „Dă-i drumul. Te ajung eu !

Ţinîndu-se bine pe schiuri, fata coborî cîrmind printre fanioane şi gheaţa bătută de vînt, şi se făcu iar mică şi îl aşteptă. Lui însă, panta moderată i se păru o creastă abruptă ; dacă avea să cadă şi-şi va scrînti ceva, va îngheţa. Tot trupul lui avea să fie complet impermeabil la aer, lumină şi gîndire. Picioarele îi tremurau, respiraţia i se strecura, înăuntru şi afară, printr-un strîmt orificiu de sub durerea din spatele lui. Frigul şi zăpada care se învîrtejea în jurul lui erau ca un fel de imensă înghesuială, dar nu era altă cale de ieşire din această peşteră albă decît să alunece în josul pantei către punctul acela întunecat care era fiica sa. Uitase tot ce învăţase. Aplecîndu-se înainte, într-un copilăresc şi încordat plug de zăpadă, înotă prin pulberea de nea care alterna cu gheaţa.

— Ai păţit ceva, tăticule ?

Îl privea cu ochi mari, şi spaima îi era subliniată de o pată palidă pe obraz.

Ethan folosi din nou inhalatorul şi putu respira într-atît încît să-i poată spune :

— Nimic. Să coborîm.

În felul acesta, în etape în care fata mergea înainte şi aştepta, coborîră muntele cu greu, ieşind din zona vîntului tăios, şi ajunseră pe panta de jos care trecea printre mesteceni şi pini. Frigul era nu ca o absenţă, ci ca o forţă : o arsură inversă. Ultima dată cînd Becky se opri şi-l aşteptă, semiluna decolorată de pe obrazul ei stacojiu îl nelinişti, îi aminti de un sfat, dar nu putea găsi în mintea lui, limitată la o nelă-

murită hotărîre de a rezista, decît îndemnul de a continua să meargă către adăpost şi căldură. La o răspîntie fata îi spuse :

— Pe aici e mai uşor.

— Să mergem pe drumul cel mai rapid, spuse Ethan şi, în această ultimă coborîre, regăsi ritmul — cu genunchii împreunaţi, umerii îndreptaţi înainte, greutatea în faţă, ca în clipa săriturii de pe trambulină —, nu rezistenţă, ci o bucuroasă acceptare a căderii. Ajunseră la cabană şi, cu mîini care nu mai simţeau nimic, îşi scoaseră schiurile. Intrînd în restaurant, Ethan zări în oglinda de o secundă a geamului uşii că avea faţa unui spectru : pe bărbie, nas şi sprîncene îi rămăsese zăpada acelei căzături de pe creastă.

— Ia te uită, Becky, spuse el, întorcîndu-se înspre căldura şi zgomotul din încăpere. Sînt un monstru.

— Ştiu, faţa ta era absolut albă, nu ştiam dacă să-ţi spun sau nu. M-am gîndit că o să te sperii.

Ethan atinse pata albă de pe obrazul fetei.

— Simţi ceva ?

— Nu.

— Fir-ar să fie ! Aş fi trebuit să te frec cu zăpadă.

Matt şi Elaine şi gemenii, îmbujoraţi şi fără vindiac, mîncaseră ; strigînd şi rîzînd cu o ciudat de vinovată stridenţă, le spuseră că se anunţase la megafon în repetate rînduri să nu se meargă pe creastă fără măşti pentru faţă, din cauza pericolului de degerătură. Crezuseră că

Ethan și Becky vor coborî cu funicularul, ca și alții, după ce văzuseră cum e pe creastă.

— Nu ne-a trecut nici o clipă prin minte s-o facem, spuse Ethan, luînd vina asupra-și, și adăugă : Eu am vrut s-o văd pe fată schiind.

Aventura comună, ca și vina de a-i fi pricinuit degerătura, îi legară pe Ethan și Becky într-o complicitate care ținu tot restul zilei. Sosiră acasă cînd soarele părăsea crestele dealurilor. Elaine îl invitase pe Matt la cină și, în timp ce ferestrele casei luceau auriu, Ethan despotmoli jeep-ul. Casa era o clădire de fermă, tipică pentru New Hampshire, și era situată la mai puțin de două mile de colegiu, pe coasta unui deal, de unde se vedea ceea ce fusese cîndva o pășune. Pe trei laturi avea obișnuita verandă spațioasă, plină acum cu lemne de foc și cu mobila de grădină din vara trecută. Mireasma pădurii păstrată de aceste verande, sentimentul unui spațiu rural liber, îi plăceau întotdeauna lui Ethan, care fusese crescut într-o casă din New York, apoi într-un apartament din West Side și, înainte de a intra la colegiu, într-o casă ieftină din Baltimore, împreună cu bunicii. Vîntul rămăsese departe în munți. Aerul era nemișcat ca și stelele. Curățatul zăpezii ușoare se transformă într-un dans leneș. Dar cînd se aplecă brusc, genunchii îi scîrțîiră și i se tăie răsuflarea, așa că se opri. Un dreptunghi de lumină se detașă printre umbrele verandei. Becky ieșise în frig ca să fie cu el. Ducea în mînă o greblă de curățat pajiștea.

Ethan o întrebă :

— Trebuia să ieşi iar ? Cum îţi mai merge cu degerătura ?

Deşi era la o oarecare depărtare, în aerul pur, nu trebuia să-şi ridice glasul.

— *E-n regulă. Mă cam furnică.* Şi sub bărbie. Mama mi-a spus să port un fular.

— De ce-ai luat grebla ?

— Cu ea poţi să faci o potecă. E chiar foarte bună la aşa ceva.

— Bine, fă o potecă spre garaj şi, după ce-mi trag sufletul, o să văd dacă pot să bag jeep-ul înăuntru.

— Ai o criză de astmă ?

— Oarecum.

— Am învăţat despre astm la biologie. Tăticule, ştii, înlăuntrul tău e un fel de copăc, şi fiecare ramură are un mic cerc de muşchi în jurul ei, şi astea se strîng aşa.

Din gesturile ei cu mănuşile de schi, în întuneric, părea să-i arate cum.

Ce descria ea era astmul clasic pur, în timp ce al lui se altera într-un emfizem, care se putea doar înrăutăţi. Dar îi plăcea să i se ţină un curs — chiar o prefera pe ea, decît să ţină singur cursuri — şi în vreme ce minutele de tăcută tovărăşie cu fiica lui treceau, îşi nota în minte impresiile rapide şi puternice care-l învăluiau ca un glas continuu. Frigul tăcut. Stelele. Orion în spatele unui ulm. Scînteieri de-o clipă în zăpada de la picioarele lui. Silueta neagră ciudată a fiicei lui proiectată pe albul de nea ; graţia robustă care se furişase în mişcările ei. Conspiraţia iubirii. Tatăl lui şi el despotmolind maşina din zăpadă după un viscol neaşteptat în Ne-

wark, negru de funingine, într-o clipă sentimentul înăbușit de desperare, tatăl lui un voiajor care trebuia să ajungă la Camden. Trebuie să ajung la Camden, băiete, trebuie să ajung la Camden sau am dat de dracu ! Mort la patruzeci și șapte de ani de un atac de inimă. Ethan aruncă în aer o lopată cu zăpadă, așa că scînteierile luciră în fascicolul auriu proiectat dinspre ferestrele casei. Elaine și Matt șezînd îmbujorați la masa din cabană, fără vindiac, dezbrăcați de parcă ar fi fost în pat. Felul în care Matt se rotea pe jumătate în jurul unui fanion, ușor ca un plonjon. Greutatea canceroasă a propriilor schiuri ale lui Ethan. Gelozia față de studenții săi, imortalitatea cu multe capete a reînnoirii lor anuale. Cruzimea înaltă și fără greș a stelelor. Orion înfrățit cu silueta ulmului. Un copac negru înlăuntrul lui. Fiică-sa, măturînd aferată cu grebla, copilărește totuși cu suplețe, demonstrîndu-și atît de ciudat preferința pentru tovărășia lui. Cît de feminin era faptul că-i ierta degerătura. Poate, avantajată pe schiuri, simțea frigul ca un element al ei. Feminitatea ei foarte curînd avea să fie înăbușită în căldură. Un plug de zăpadă hîrîia din greu la o milă depărtare. Nu înțelegea sensul cursului pe care-l ținea. Sensul era nerostit : o absență. Se uita la fiică-sa ca la o femeie, dar fără dorință. Muzica din jurul lui era produsă, în aerul înghețat, ca un deget plimbat pe cristal, de această lipsă, de această generozitate a negației. *Lipsit de dorință, fără gelozie.* Spațiul părea a fi dragostea, dăruit pentru a fi liber înlăuntrul lui, și răceala, prețul. Se simțea una cu marii

dispăruți ale căror cuvinte era de datoria lui să le predea altora.

Jeep-ul ieși fără opoziție din zăpada afînată. Părea să fie fericit că e băgat în garaj împreună cu mașina lui Elaine, cu schiurile, și cu lanțul uns cu ulei și mașina de tăiat iarba care aștepta primăvara. Ethan era fericit, dar cam nesigur, așa încît mai degrabă decît să se odihnească, rosti doar :

— Becky ?

— Da ?

— Vrei să știi ce-a mai spus domnul Langley ?

— Ce ?

Tîrîndu-și picioarele, se îndreptară spre verandă, pe poteca pe care o deschisese grebla ușoară.

— Spunea că schiezi mai bine ca băieții.

— Cred și eu, spuse ea și alergă spre verandă, și în felul precipitat, evaziv, feminin și încîntat cu care sări pe treapta de sus, Ethan întrezări ceva generic și bucuros, un alai care avea să-l lase pe el în urmă.

DEMONSTRAȚIE LA BOSTON

MIȘCAREA PENTRU DREPTURILE civile avea un efect salutar asupra lui Joan Maple. Mamă a patru copii dintr-un cartier suburban, se întorcea seara tîrziu de la un curs din Roxbury despre nonviolență cu obrajii îmbujorați, cu ochii strălucitori, gata să descrie, în timp ce-și bea benedictina, cum a decurs îndoctrinarea ei.

— Bărbatul acela uriaș în salopetă...

— Un negru ? o întrebă soțul ei.

— Firește. Acest bărbat uriaș ne-a spus, folosind un vocabular foarte rafinat, că atunci cînd facem o demonstrație, mai cu seamă în Sud, să-i lăsăm pe negri să meargă pe laturile coloanei, deoarece în ochii lor e important să poată să ne protejeze. Ne-a povestit despre o desenatoare de mode din New York care s-a dus la Selma susținînd că se poate descurca singură. Mai mult a flirtat cu soldații trimiși de stat. În cele din urmă au rugat-o să se întoarcă acasă.

— Credeam că trebuie să-i iubești pe soldați, spuse Richard.

— Numai în chip abstract. Nu personal. În cadrul mișcării nu trebuie să faci *nimic* ca in-

divid. Flirtînd, femeia i-a dat soldatului posibilitatea de a se purta disprețuitor.

— I-a blocat, ca să zic așa, putința de transfer.

— Nu rîde. Totul se desfășoară pe un plan foarte psihologic. Omul ne-a spus că cei care vor să meargă trebuie să-și examineze motivele de automăgulire, indiferent cît de neesențiale ar fi, și să le dea deoparte. Odată ce ești în coloană, nu mai ai identitate. E elegant. E frumos.

N-o cunoscuse niciodată așa. Lui Richard i se părea că arăta mai bine, silueta îi era mai împlinită, pielea îi devenise strălucitoare, iar părul însuși era mai bogat și mai lucios. Deși se resemnase, după douăzeci de ani de căsătorie, la un ritm de apatie și reînnoire, nu avea încredere în această proaspătă izbucnire de frumusețe.

Era ora trei în noaptea în care se întorsese din Alabama. Se trezi și auzi ușa de la intrare închizîndu-se. Visase un paralelogram în cer, oarecum ca un meteor, și casa cufundată în întuneric părea împărțită în patru de cei patru copii adormiți pe care-i dusese la culcare, cu mai mult decît o afecțiune paternă. Se surprinsese vorbindu-le despre mămica, ca despre o arătare îndepărtată, plecată să se întrupeze, invizibilă, în ziare și în aparatul de televiziune. Fetița cea mică, Bean, izbucnise în lacrimi. Acum fantoma închisese ușa și urca pe scări, intră în dormitor și căzu pe pat.

Aprinsese lumina și-i văzu fața arsă de soare, picioarele umflate. Pantofii balerini erau plini

de un norol portocaliu. Trăise trei zile bînd Coca-Cola şi mîncînd caise uscate, şi nu fusese la toaletă de şaisprezece ore. Aeroportul din Montgomery se prefăcuse într-un balamuc — călugăriţe, asistente sociale, studenţi în teologie care se băteau pentru un loc în avioanele care plecau în nord. Erau în avion cînd au auzit de doamna Liuzzo.

O învinui :

— S-ar fi putut să fii tu.

— Am făcut întotdeauna parte dintr-un grup. Dar adăugă încordată : Ce fac copiii ?

— Foarte bine. Bean a plîns crezînd că eşti înlăuntrul aparatului de televiziune.

— M-aţi văzut ?

— Părinţii tăi au telefonat ca să ne spună că li se pare că te-au văzut. Eu nu. I-am văzut numai pe Abernathy şi pe King şi pe oamenii lor zicînd : „Aşa-i. Spune, omule. Aşa, spune-o".

— Nu crezi că eşti răutăcios ? A fost foarte impresionant, numai că toţi eram foarte obosiţi. Negresele acelea tinere leşinau mereu, un psihiatru mi-a explicat că aveau crize de nervi.

— Care psihiatru ?

— De fapt, erau trei, şi studiau psihiatria în Philadelphia. M-au luat cu ei.

— Cred şi eu. Te rog să te culci. M-a obosit foarte tare meseria de mamă.

Dar Joan inspectă cele patru colţuri ale etajului, ca să vadă pe fiecare dintre copiii adormiţi şi, întorcîndu-se, se dezbrăcă în întuneric. Îşi scoase lenjeria pe care o purtase vreme de şaptezeci de ore şi rămase aşa în picioare, stră-

lucitoare ; bărbatului somnoros din pat i se păru o apariție și se simți cum s-ar fi simțit cei de altădată cînd li se arăta vreun înger, în adorație dar supărat față de această eclatantă dovadă de mai bine.

Joan vorbea la radio ; ținea cuvîntări în fața unor grupuri locale. În garaje și în magazine era arătat ca fiind soțul ei. Joan ajuta la organizarea unor mitinguri la care tineri negri eleganți ridiculizau și insultau lumea adunată care-i aplauda. Richard se minuna de calmul în public al soției sale. Nu-i dispăruse timiditatea, dar devenise un fel de armă, ca și cum doctrina non-violenței îi dăduse un rost. Glasul ei, cînd telefona unor agenți imobiliari locali reticenți față de campania pentru asigurarea unor condiții bune de locuit pentru toți, devenea ciudat de ferm și mai curînd melodios în încăpățînarea lui — ton pe care soțul ei nu-l mai auzise pînă atunci niciodată. Deveni gelos și iritabil. Se pomeni că stăruie, la petreceri, asupra acțiunii constituționale cu privire la drepturile statelor, asupra complicațiilor independenței africane, asupra complicatei istorii a Reconstrucției. Totuși lui Joan nu-i fu prea greu să-l convingă să demonstreze cu ea în Boston.

Richard îi promise, deși nu putu înțelege prea bine obiectivul demonstrației. Și într-adevăr, creierul lui, ca și cum ar fi fost secționat chirurgical, era lipsit total de facultatea de a crede în oameni, considerați în general. Toate mișcările, de mase sau de idei presupuse a fi întruchipate în mase, le simțea în mod secret a fi

iluzorii. În schimb soția lui, fiică de pastor, trăia din abstracții ; sîngele i se întorcea la inimă îmbogățit și revitalizat după trecerea prin niște capilare imaginare. Rămase uimit și rănit în chip subtil de ardoarea cu care îi răsplăti ea promisiunea : sub mîinile lui trupul ei îi păru baroc iar pielea catifelată ca noaptea.

Demonstrația a avut loc în aprilie. În dimineața aceea Richard se trezi cu febră. Înghițise ceva străin și trupul lui îi opunea rezistență. Joan se oferi să se ducă singură ; Richard însă refuză, ca și cum ar fi fost în joc ceva fundamental pentru demnitatea lui, pentru căsătoria lor. Ziua, care se arăta înnorată, fusese anunțată că va fi însorită, și el purta un costum de vară care-i cuprindea pielea înfierbîntată într-o irealitate alunecoasă, fără greutate. La o farmacie de pe șosea cumpărară niște pilule care în douăsprezece ore aveau să se dizolve înlăuntrul lui. Parcară mașina lîngă casa mătușii lui Joan, în Louisburg Square, și luară un taxi către locul unde urma să pornească demonstrația, un teren de joacă din Roxbury. Spatele impasibil al șoferului irlandez exprima o profundă dezaprobare. Taxiul fu oprit de un polițist ; Richard și Joan se dădură jos și o porniră pe un bulevard larg, cafeniu, mărginit cu frizerii, cizmării, pizzerii și asociații de prietenie. Pe micile verande sau pe scări stăteau și-și pierdeau vremea negri clipind și mormăind unul altuia, ca și cum o uriașă și decrepită conspirație

le-ar fi fixat aceste locuri și apoi s-ar fi prăbușit în neant.

— Frumoasă arhitectură, spuse Joan, arătîndu-i o stradă laterală arcuită, o arcadă neogeorgiană suspendată în marea tristețe urbană.

Deși Joan se făcea că știe unde e, Richard se îndoia că merg pe drumul pe care trebuiau să meargă. Dar tocmai atunci zări înaintea lor, împrăștiate asemeni neobișnuitelor obiecte cu care Dali își punctează perspectivele, grupuri negre în retragere ale unor clerici albi. În depărtare, luminile roșii ale mașinilor poliției se învîrteau într-o mulțime scînteietoare. Cînd se apropiară mai mult, tinere negrese cu coafuri montante care le făceau să pară uriașe se materializară pe lîngă ei. Una purta pantaloni strîmți de culoarea cireșii și sandalele aurii ale unui paharnic zeesc, și ținea strîns lipit de ureche un transistor. Pe acest firav fond muzical se adunară cu toții pe terenul de joacă îngrădit cu lanțuri.

O mulțime de vreo mie de oameni se îngrămădeau în voie pe iarba călcată în picioare. Placarde săltate în aer anunțau biserici, frății, școli, orașe. Vînzătorii de acadele dădeau locului o neașteptată atmosferă de bîlci. Simțindu-se brusc ca acasă, Richard cumpără un pachet de alune și se uită în jur — ca și cum ar fi fost terenul de joacă al copilăriei lui — după prieteni.

Dar Joan fu aceea care găsi cîțiva cunoscuți.

— Doamne, spuse ea, uite-l pe analistul meu.

La marginea unui grup de unitarieni stătea un bărbat dolofan și flasc, cu privirea tulbure

și roșie a unui brutar care s-a uitat în prea multe cuptoare. Joan se întoarse s-o ia în altă direcție.

— Nu-ți înăbuși pornirile, îi spuse Richard. Să mergem și să ne purtăm prietenos și normal.

— E prea stînjenitor.

— Dar au trecut ani de cînd ai mers la el. Acum ești vindecată.

— Nu înțelegi. Nu te vindeci niciodată. Doar că nu te mai duci la doctor.

— Bine, hai pe-aici. Mi se pare că-l zăresc pe omul cu care am studiat la Harvard de la Platon la Dante.

Dar, chiar în timp ce-i spunea că nu vrea să meargă într-acolo, Joan se îndreptă către psihanalistul ei, și acum erau în bătaia privirii lui. Omul se încruntă și veni spre ei, călcînd apăsat. Richard nu-l cunoscuse pînă atunci și, dîndu-i mîna, se simți ca o grămadă putredă de povestiri, de dorințe amănunțite și de insulte.

— Cred că am nevoie de-un doctor, bolborosi el furios.

Celălalt bărbat produse, ca un stilet din mînecă, un zîmbet vioi.

— Cum așa ?

Fiecare cuvînt părea căutat.

— Am febră.

— Aha.

Psihiatrul se întoarse cu simpatie spre Joan, și pe față i se ivi o expresie limpede de compătimire : *Va să zică tot te mai pedepsește.*

Joan spuse cu lealitate :

— Chiar are febră. Am văzut termometrul.

— Nu vrei niște alune ? întrebă Richard.

Propunerea părea atît de simbolică, atît de transparentă, încît fu șocat cînd omul luă o alună, o fărîmă brutal, și o mestecă bine.

— Ești cu cineva ? întrebă Joan. Simt nevoia siguranței pe care ți-o dă grupul.

— Vino să ți-o prezint pe sora mea.

Îndemnul îi păru straniu lui Richard ; „soră" avea aerul că e un cuvînt din jargonul psihologic, un eufemism pentru „amantă".

Dar din nou lucrurile erau mai simple decît păreau. Sora lui era, limpede, din același aluat. Rumenă în obraji, agitată, părea să fi căpătat volum prin exercitarea bunăvoinței și purta pe reverul unui taior verde crud o insignă S.C.L.C. cît o farfurioară. Richard o invidia pentru taior; părea să fie călduros. Ziua era în continuare întunecată și rece. Ceva ciudat, poate explozia succesivă a pilulelor antihistaminice, se producea înlăuntrul lui, făcîndu-l să se simtă elegant și prelung ; prin minte îi trecu impresia că avea să trebuiască să o seducă pe femeie, care-i zîmbi larg și spuse :

— Fiica mea Trudy și prietena ei cea mai bună, Carol.

Cele două fete erau de vreo șaisprezece ani, cu puțin mai mărunte în făptura lor decît femeile. Carol era o fată simplă, fragilă și înduioșătoare ; dinții de sus erau un amestec cenușiu de sîrmă și brațele îi erau încrucișate protector peste pieptul slab. Peste o bluză albă purta doar un pulover albastru, neîncheiat. Richard îi spuse:

— Ai înghețat.

— Am înghețat, admise ea și un început de iubire se stabili între ei prin această liniștită repetiție. Fata adăugă : Am venit fiindcă trebuie să scriu ceva pentru sfîrșitul trimestrului.

Trudy spuse :

— Lucrează la o istorie a sindicatelor muncitorești, și rîse într-un mod neplăcut.

Fata tremura.

— Am crezut că s-ar putea să fie la fel. Sindicatele nu făceau demonstrații ?

Glasul ei, înecat în salivă din pricina sîrmelor care-i țineau dinții, avea o inconsistență umedă în aerul cenușiu și rece.

Sora psihiatrului spuse :

— *Ce-i* mai *pun* pe acești bieți copii să *învețe* astăzi : Ce *cărți* trebuie să mai *citească !* Profesorul lor de engleză *le-a dat* să studieze *„Tropicul Cancerului !“* L-am luat și am citit doar *o pagină,* și Trudy m-a liniștit spunînd : *„E-n regulă,* mamă, profesorul spune că e transcendentalist !...

Lui Richard nu i se mai părea probabil că ar putea s-o cucerească. Sentimentul realității se accentua în atmosfera de căldură pe care o degajau oamenii aceștia. Se oferi să le cumpere tuturor acadele. Conștiința lui se aventură în afară și încercă bucuria prezenței atîtor de mulți negri, desfătarea cufundării în umbrele lucioase ale pielii lor. Se învîrtea fericit prin confuzia glasurilor și strigătelor lor sardonice și indirecte, căutînd vînzătorul de acadele. Fetele și mama lui Trudy spuseseră că ar vrea, psihiatrul și Joan refuzaseră. Mulțimea era alcătuită din grupuri

care se încrucişau şi se despărţeau întruna. Richard îi făcu semn cu mîna pastorului unei biserici a cărei grădiniţă o frecventaseră copiii lui ; îi făcu cu ochiul unui cîntăreţ folk pe care-l văzuse la televizor şi care părea rătăcit şi şters, fără relief ; luă o expresie impasibilă trecînd pe lîngă un tînăr cu părul lung pe care-l păzea poliţia şi care era drapat într-o pancartă: MARTIN LUTHER KING O UNEALTĂ ; şi bătu pe umăr un bărbat înalt, chel : „Îţi aminteşti de mine ? Dick Maple, de la Plato la Dante, clasa B plus".

Omul se întoarse, palid şi cu ochelari, şi Richard rămase uimit : îmbătrînise.

Demonstraţia se urni cu greu. Camioane şi maşini ale poliţiei apăreau şi dispăreau la poarta terenului de joc. Tineri seminarişti oficioşi încercau să aranjeze mulţimea în rînduri. Megafoanele cîrîiau anunţuri ininteligibile. Martin Luther King plutea peste terenul de joacă asemeni unui zvon religios neclar, acum aici, acum acolo, acum mort, acum viu. Soarele se arătă printre nori ca o rană dureroasă. Carol ciuguli din acadeaua ei, tremurînd. Richard începu să se certe cu Joan dacă să meargă sub steagul celor din Danvers, cu psihiatrul sau cu unitarienii, fiindcă tatăl ei era unitarian. În cele din urmă lucrul nu mai avu importanţă ; King se întrupă el însuşi în chip invizibil în fruntea lor, un camion îndepărtat plin de femei înaintă clătinîndu-se, un grup mai îndepărtat începu să cînte încetişor : „De partea cui eşti, băiete ?" — şi o porniră.

Pe Columbus Avenue fură aranjaţi în rînduri de cîte zece oameni. Joan şi Richard se pomeniră despărţiţi. Joan se afla între psihiatrul ei şi un negru masiv şi lugubru, cu cicatrici tribale şi un tricou al asociaţiei atletice din Harvard. Richard se trezi la capătul rîndului din faţă, cu Carol lîngă el. Omul din spatele lui, un liberal cu vederi înaintate, îl călca pe picioare, lovindu-l pe ştaiful pantofului în aşa hal încît trebui să meargă trei mile prin Boston şchiopătînd şi tîrînd un pantof care-i cădea din picior. Se născuse în Virginia de Vest, lîngă frontiera Pennsylvaniei, şi nu cunoştea Bostonul. În zece ani se familiarizase cu unele cartiere, dar era încă surprins de felul neaşteptat şi sinuos în care se întrepătrundeau aceste cartiere. Cîteva sute de metri merseră printre blocuri de locuinţe ieftine care-i aclamau ; la ferestrele cărora, la cel din urmă etaj, atîrnau pancarte care proclamau : TERMINAŢI DE FACTO CU SEGREGAREA şi DOAMNA HICKS DEMISIONEAZĂ. Apoi demonstraţia o luă la stînga şi Richard trecu pe lîngă Symphony Hall, sub a cărui boltă dreptunghiulară îşi proiectase ades visatul său drum prin pajiştile cu iarbă deasă ale lui Brahms şi pe stîncile de agat ale lui Strauss. În acest colţ, din pavilionul stigian al metroului, ieşise la lumină cu Joan, Orfeu şi Eurydice, pe cînd erau amîndoi studenţi ; în acest restaurant, cu zece ani mai tîrziu, el şi ea, fiecare după patru pahare băute, hotărîseră să nu divorţeze în săptămîna aceea. Noul turn Prudential, mai înalt şi oarecum mai neclar decît celelalte clădiri, îi urmărea la fie-

care cotitură a demonstrației, în fața lor asemeni unui miraj, în spatele lor ca o amintire. O tînără negresă, nervoasă, cu picioare lungi și purtînd o jachetă portocalie a pompierilor din unitățile de securitate, îi conducea în rîndul lor, aplaudînd, strigînd cîteva măsuri ale unor cîntece de libertate. Aceste cîntece luptau între ele de-a lungul milelor parcurse de demonstrație, acoperindu-se și eclipsîndu-se unele pe celelalte. „De partea cui ești, băiete, de partea cui... ca un copaac pe marginea a-apei, nu vom fi abătuți... această mică lumină a mea..." Ziua continua să fie rece și fără umbre. Ziarele cu care își căptușise haina, ca să-i fie mai cald, alunecaseră și căzuseră. Carol, lîngă el, trăgea de puloverul ei, strîngîndu-l peste piept, dar nu era în stare, ca și cum ar fi fost vrăjită, să-l încheie. În spatele lui, Joan, încadrată cu seninătate de eul și de superego-ul ei, pășea magistral, legănîndu-și brațele, călcînd în pantofii ei de balet cu pași largi și plini de încredere. „...Să strălucească, să strălucească..."

Traversară, în mod incredibil, un nod de circulație, un arabesc înălțat în ciment, fără să zărească vreo mașină. Pașii lor masați se auzeau în șoaptă ; orașul căsca sub ei. Demonstrația nu avea nici început, nici sfîrșit. Înlăuntrul lui, febra devenise un fel de zgîrietură sticloasă pe pereții golului făcut de pilulele care explodaseră în el. O bucată de ziar îi alunecă la picioare și se învîrteji în aer. Impalpabil tratat cu medicamente, îndemnat de idealuri, se simțea, mergînd de-a lungul curbei nodului de circula-

ţie, prins într-o irezistibilă ascensiune. O întrebă pe Carol :

— Unde mergem ?

— Ziarele spuneau că mergem la Common.

— Nu ţi-e rău ?

Sîrmele care-i ţineau dinţii îi modificară zîmbetul :

— Mi-e foame.

— Ia o alună.

Îi mai rămăseseră cîteva în buzunar.

— Mulţumesc, şi fata luă una. Nu trebuie să fii patern.

— Vreau să fiu.

Se simţea ciudat de exaltat şi agitat, ca şi cum ar fi fost gata să nască. Voi să-i împărtăşească lui Carol senzaţia, dar în loc de asta o întrebă :

— În studiul dumitale al mişcării muncitoreşti, ai aflat multe despre asociaţia Molly Maguire [1].

— Nu. Erau spărgători de grevă sau agenţi provocatori ?

— Cred că erau sau mineri sau gangsteri.

— Aha. N-am studiat nimic despre ce a fost înaintea lui Gompers [2].

— Cred că ai făcut bine.

Înăbuşindu-şi dorinţa de a-i spune că o iubeşte, Richard se întoarse să se uite la Joan. Era

[1] Asociaţie secretă a minerilor americano-irlandezi din răsăritul Pennsylvaniei, care lupta împotriva condiţiilor grele de muncă şi de salarizare (1865—1875).

[2] Lider sindical, fost preşedinte al Federaţiei americane a muncii (AFL).

frumoasă ca un afiș, cu ochi albaștri care vedeau departe și cu buzele roșii depărtate într-un cîntec.

Mergeau acum pe lîngă clădiri cu birouri, la ale căror geamuri, ca niște fluturi presați, se zăreau fețe de secretare și tehnicieni dentari. În Copley Square, cumpărători încremeniți așteptau în eternitate să traverseze strada. De-a lungul străzii Boylston, grupuri de irlandezi murmurau amenințător ; o protejă pe Carol cu trupul lui. Cîntatul sporadic deveni sfidător. Grădina publică începuse să înflorească. Statui ale unor bărbați de seamă — Channing, Kosciusko, Cass, Phillips — apăreau pe sub copacii cu contururi neclare ; inima seacă a lui Richard scîrțîia ca o carte ce se deschide. Coloana coti la stînga, înspre Charles Street, și începu să se strîngă, brațele să se unească, să bîjbîie după dragoste. În învălmășeală o pierdu pe Joan din vedere. Apoi, păși, pe iarbă, în Common, și primele picături de ploaie, ascuțite ca niște ace, îi înțepară pe față și pe mîini.

— Chiar a trebuit să stăm să ascultăm fiecare cuvîntare afurisită ? întrebă Richard.

Se îndreptau, în cele din urmă, spre casă ; se simțea prea rău ca să conducă mașina și se ghemuia, în costumul lui umed și lunecos, spre caloriferul mașinii. Ștergătorul de parbriz părea să scîrțîie : *liber-tate, liber-tate.*

— Am vrut să-l ascult pe King.

— L-ai auzit în Alabama.

— Atunci eram prea obosită ca să-l ascult.

— Şi acuma l-ai ascultat ? Nu ţi s-a părut banal şi forţat ?

— Oarecum, dar are vreo importanţă ?

Profilul ei alb era senin ; depăşi un camion pe dreapta şi fereastra din dreptul ei fu împroşcată ca de aplauze.

— Şi Abernathy acela... Doamne, dacă el e Ion Botezătorul, eu sînt Irod. „Pîn'ce franţuzii s-or duce în Franţa, pîn'ce irlandezii s-or întoarce în Irlanda, pîn'ce mexicanul o să se întoarcă în..."

— Încetează.

— Să nu mă înţelegi greşit. Nu m-am supărat că vorbeau ca nişte demagogi, ce m-a supărat era această oribilă imitaţie a unui miting religios. „Aşa-i, dom'le. Da, dom'le !"

— Parc-ai fi răguşit. Oare n-ar trebui să te opreşti ?

— *Cum* poţi să mă chinui în halul ăsta ! *Cum* ai putut să-l faci pe nenorocitul tău de soţ bolnav să stea în ploaia aceea glacială ore întregi, ca să asculte cuvîntări plicticoase şi stupide, pe care oricum le-ai mai auzit ?"

— Nu sînt de părere că erau cuvîntări grozave, dar cred că era important să fie rostite şi că oamenii aceia le-au ascultat. Tu erai acolo în calitate de martor, Richard.

— Am fost martor. Cred. Da, dom'le.

— Eşti foarte bolnav.

— Ştiu, *ştiu* că sînt. De aceea am vrut să plec. Pînă şi *molîul tău de psihiatru a plecat.* Arăta ca un covrig muiat în apă.

— A plecat din cauza fetelor.

— Mi-a plăcut Carol. Mă respecta, în ciuda culorii pielii mele.

— Nu trebuia să te duci.

— Ba da. Tu ai făcut din asta, într-un fel, o chestie de onoare. Era un fel de răzbunare sexuală.

— Unde vrei să ajungi ?

— Pîn'ce nemții din răsărit s-or duce înapoi în Germania de răsărit, pîn'ce luxemburghezul s-o grăbi, înapoi înspre Luxemburg...

— Te rog, încetează.

Dar se pomeni că nu se putea opri și chiar după ce ajunseră acasă și Joan îl băgă în pat, copiii privindu-l alarmați, glasul lui continuă lamentația confuză :

— Așa-i pă drept, domniță, e oleacă dă dublă pneumonie, nu-ți fă griji, o s-o aranjăm.

— Îi sperii pe copii.

— Rahat, nu le pasă plozilor de mine. Numai de-aș putea să mă hodinesc oleacă la umbra răzorului ăstuia de pepeni, să-mi hodinesc bătrînele ciolane... Ah, că bine mă simt !

— Tăticu are o răceală ușoară, explică Joan.

— O să moară ? întrebă Bean și izbucni în lacrimi.

— Și-acum, urmă el, dacă prin vreo nefericită de baftă duhul mi-o trece dincolo, să mă-ngropați pe lîngă dig, ca să pot auzi cum cîntă banjo-ul și cum freamătă bumbacul... și poate că și oamenii albi, acolo în casa cea mare, o să mai verse o lacrimă sau două...

Aproape că plîngea, o duioșie ciudată îl cuprinsese așa cum stătea în pat, ca și cum ar fi

născut într-adevăr, ar fi născut glasul lui, un glas care din profunzimile opresiunii cerea ascultare. Sus în fereastră, cerul de după-amiază tîrzie devenise alburiu, furtuna se îndepărtase. În căldura patului, Richard cînta încetişor, şi odată se porni să strige :

— „Domniţă ! Nu-ţi fă griji, bătrînul Tom o să mai prindă un răsărit de soare !"

Dar Joan era jos, vorbind pe un ton hotărît la telefon.

ÎN JURASIC

AȘTEPTÎND PRIMII oaspeți, iguanodonul se uită de-a lungul cărării și apoi mai încolo, spre pădurile monotone de cicade și spre dealurile joase, vulcanice. Apele mării se zăreau peste tot printre limbile de pămînt, ca un fel de putregai albastru metalic, care se retrăgea sau revenea în fiecare zi. În spate, soția lui aranja masa cu gustări. Privind-o, ceva din expresia lui, nedumerită sau izbitor de solemnă, o făcu să rîdă, arătîndu-și dinții ca niște frunze care-i mărgineau maxilarele. Ca și el, era ornithischiană, dar mult mai mică, o compsognată. Se întreba, privind-o cum se învîrte pe două picioare încolo și-ncoace printre bucate (libelule învelite în ferigi, cefalopode pe pîine prăjită), cum de-a găsit-o vreodată frumoasă. Privirile lui tînjeau după mărime ; pur și simplu era nebun după mărime.

Stegozaurii, firește, fură primii care sosiră. Printre numeroșii lor prieteni stupizi, aceștia erau cei mai stupizi și cei mai punctuali. Picioarele lor din față, îndoite în afară, și micile lor fețe cu ochi cețoși aproape că atingeau pămîntul ; curba ascendentă a spatelui era gigantică și șirurile duble de plăci osoase din lungul coloanei vertebrale țăcăneau la unison în legă-

narea mersului greoi. Abia salutînd, stegozaurii îşi traseră cozile peste prag şi îşi croiră drum spre bar, unde servea un mamifer mărunt şi inform, angajat pentru seara aceea.

După ei sosi allozaurul, un carnivor holtei, a cărui faimă de animal primejdios şi al cărui rînjet ascuţit înflăcărau erbivorele femele, şi apoi Rhamphorhynchus, un pterozaur al cărui „zbor" mult admirat era în realitate o alunecare stîngace şi poticnită, sfîrşind printr-o încurcată izbitură şi grabă. Iguanodonul dispreţuia aceste mofturi ale pterozaurului şi socotea că fragila prelungire a singurului deget, de care membranele lor zburătoare erau întinse, e grotescă ; în sinea lui gîndea că archeopteryxul, mai puţin frumos desenat, deşi batjocorit ca instabil şi plin de pene, avea un viitor mai sigur. Hypsilophodona, cu mîinile ei graţioase şi picioarele care se agăţau de crengi, sosi escortată de un crocodil nemuritor — o pereche nepotrivită, dar amîndoi erau recent divorţaţi. Iguanodonul privea totuşi de-a lungul cărării.

În spatele lui, conversaţia măcina o serie de lucruri — case, ipoteci, pajişti, îngrăşăminte, eroziune, bărci, vînturi, anuităţi, cîştiguri capitale, reţete, educaţie, partida de tenis din ziua aceea, petrecerea din seara trecută. Fiecare petrecere era terminată prin discutarea celei anterioare. Vieţile lor erau supuse unui constant control. Cînd ai plecat ? Cînd ai plecat tu ? Săptămîna asta am petrecut în fiecare seară. Am avut o amfibie să stea cu copilul, dar trebuia să se întoarcă în apă la unu. Gregor trebuia să se

vadă cu un client în oraș, și acum au redus traficul de sîmbătă, așa că sau mergi cu cel de 7,43, sau nimic. Trenuri ? Am crezut că au dispărut cu totul. Nu cu totul. Revin, e doar o problemă de timp, pînă cînd guvernul... În lungul șir al evoluției, ele sînt încă cel mai eficient... Luînd în considerație pierderea căldurii, proporția greutății și presupunînd că nu va mai fi nici o glaciație... Știați — cred că e un lucru fascinant — știați că în finanțarea acelor mari și ornamentale stații din anii optzeci și nouăzeci, acei adevărați monștri, nu se calculase în nici un fel vreo amortizare ? Nu erau amortizate deloc, erau finanțate socotindu-se că vor dura o eternitate ! Calea ferată era considerată drept ultimul cuvînt al progresului ! Eu cred că — deși nu sînt un expert — cuvîntul cheie în această interdependență sau sindrom sau chestie industrialo-socio- sau cum vreți să-i spuneți, e *arhiexagerare*. Orice lucru care nu are nici o opoziție *se umflă*. Personal, duc dorul tramvaielor cu cai. Și acum să nu-mi spuneți că sînt singura ființă în această încăpere de ajuns de bătrîn ca să-mi amintesc de tramvaiele cu cai !

Inima mare și cărnoasă a iguanodonului zvîcni gata să se frîngă ; brontozaura se apropia pe potecă. Soțul ei, diplodocul, era cu ea. Se mișcau în unison, ca niște gemeni în același ritm, susținuți de vana încredere a celor mari. Ea se opri ca să smulgă cu gura un mănunchi de frunze dintr-un paleocycas care se arcuia deasupra lor. Iguanodonul avu impresia, ținînd seama de grația ei căutată, că știa că o privește. Într-a-

devăr, ghicise de mult că o iubește, dealtfel ca și soțul ei. Cei doi saurischieni intrară în casă cu încrederea languroasă a celor foarte îndrăgiți. În ciuda atitudinii ironice a iguanodonului, volumul ei, splendida ei mărime, îl încîntau, îl făceau să-i treacă imensa suferință pe care o simțea cînd ea nu era acolo. Se rostogolea spre el și-i copleșea simțurile — abdomenul ei roz, pielea reticulată, mușchii albăstrui imenși a căror manipulare cerea un al doilea creier, situat la baza coloanei vertebrale.

Soțul ei, deși mai lung, era mai suplu clădit și cîntărea probabil cu douăzeci și cinci de tone mai puțin. Chiar și comportarea lui era mai ștearsă și mai lipsită de vlagă. Renunțase de curînd la o carieră solidă de om de afaceri și intrase într-un seminar episcopalian. Această regresiune — așa cum o considera iguanodonul — părea să o scoată pe soția lui și mai mult în evidență : era deci și mai puțin întreținută, mai accesibilă.

Ce splendidă era ! În ciuda generoasei soliditățI a coapselor și picioarelor ei, forma micului craniu plat de diapsidă era delicată. Conturul feței părea să se îngusteze de-a lungul punctelor diagramatice ale urechilor, ochilor și nărilor, către un singur punct de un nestrămutat rafinament și calm, situat undeva în aer. Acest punct ireductibil era, își dădu el seama, într-un sens în mintea ei : centrul de minim interes pe care-l arăta acestei lumi verzi incipiente și comestibile care curgea în jurul ei scăldînd-o, făcînd-o să plutească. Iguanodonul se simți el

însuşi ca o pată verticală în această lume. Se simţi, sub zîmbetul ei distant şi imprecis, imposibil de urît : gura lui, o prăpastie sardonică, gîtul o perdea palpitîndă de falduri solzoase, trupul o umflătură murdară. Picioarele îi erau grele şi cărnoase, cu trei degete, şi degetele lui mari — stranie adaptare — erau nişte oase ţepene, ascuţite şi drepte. Rănit de prezenţa ei, se întoarse furios spre soţul ei :

— *Comment va le bon Dieu ?*

— Cum ?

Diplodocul era înnebunitor de bine dispus. Treceau minute pînă ce stimulii şi răspunsurile traversau înainte şi înapoi întreaga lui lungime.

Iguanodonul insistă :

— Cum mai merge cu supranaturalul ?

— Supranaturalul ? Nu cred că în noua teologie există această categorie.

— *N'est-ce pas ?* Şi ce *există* în noua teologie ?

— Dragostea. Imanenţa opusă transcendenţei. Lucrul opus credinţei.

— Lucrul ? Credeam că ai renunţat la lucru.

— Nu-i deloc amabil ceea ce spui. Socot mai degrabă că am schimbat patronul.

Iguanodonul simţi în politeţea celuilalt o detestabilă aristocraţie, opresiunea fără apel a unei mărimi superioare. Spuse muşcător :

— Vidul îţi plăteşte vreun salariu ?

— Cum ?

— Adică poţi cîştiga ceva cu absurdul ? Am spus absurdul, absurdul mort, fetid.

— Spune-i aşa, dacă asta te uşurează. Eu nu învăţ repede. La mine umilinţa intelectuală e

mai curînd un lucru firesc. La seminar, pentru prima dată în viața mea, am simțit că sînt pe cale de a mă găsi.

— Pe dumneata ? Lucrul ăsta neînsemnat ? *Cette petite chose* ? Asta-i tot ce cauți ? Ai încercat suferința ? Eu mi-am dat seama că suferința e un mare factor de iluminare. *Permettez-moi.*

Iguanodonul încercă să muște baza vînoasă a gîtului șerpuitor înălțat leneș în fața lui ; dar dinții îi erau prea specializați și nu puteau sfîșia carnea. Își jupui buzele și simți în gură propriul său sînge sărat. Dezorientat, înnebunit, își înfipse adînc unul din degete într-o coapsă moale și cenușie, care se deplasă prin fumul și pălăvrăgeala petrecerii asemeni unui val întunecat. Dar nervii victimei sale întîrziară să transmită durerea, și atunci cînd capul îndepărtat al diplodocului avea să fie înștiințat, rana se va fi vindecat.

Băutura curgea în voie. Mamiferul se strecură spre el și-i șopti că vermutul sec se termina. Iguanodonul îi spuse să servească vermutul dulce. După sofa, stegozaurii se băteau și, de fiecare dată cînd unul din ei ajungea deasupra, plăcile de pe spinare răzuiau tapetul recent pus. Hypsilophodena, amețită, se cocoțase pe balustradă ; allozaurul sări deodată și o mușcă ceremonios de coadă. În colțul îndepărtat al camerei, lîngă marea harfă dezacordată, compsognatha și brontozaura vorbeau. Se simți atras către ele, uimit că soția lui își închipuia că poate reține creatura aceea mult mai mare ; să se insinueze, cu mișcările ei zgîriate și nervoase și

flecărind cu dinții ei ca frunza, printre fisurile acelei prezențe regești. Cînd se apropie de ele, muzica începu să cînte. Nevastă-sa îi destăinui:

— Se termină salata.

El îi murmură brontozaurei :

— *Chère madame, voulez-vous danser avec moi ?*

Ea dansa stîngaci, dar chiar în această stîngăcie, în această înțepeneală greoaie, el simțea farmecul abundenței ei.

— Am discutat cu bărbatul dumitale despre religie, zise el cînd reușiră să facă pașii pe care puteau să-i facă.

— Am renunțat, spuse ea. E o asemenea pierdere pentru mine și pentru copii.

— El spune că se caută pe sine.

— E atît de egoist, izbucni ea. La școală își bat joc de copii.

— Vino să stai cu mine.

— Mă poți susține ?

— Nu, dar m-aș cufunda bucuros sub dumneata.

— Ești drăguț.

— *Je t'aime.*

— Nu. Nu aici.

— Atunci altundeva ?

— Nu. Nicăieri. Niciodată.

Cu cîtă delicioasă precizie cuprindea gura ei miniaturală aceste concepte infinitezimale !

— Dar eu, zise el, dar eu te iu...

— Încetează. Mă incomodezi. Cu bună știință.

— Știi ce-aș vrea ? Aș vrea ca toate aceste animale să dispară. Ce vedem noi în ceilalți ? De ce ne adunăm ?

Brontozaura dădu din umeri.

— Dacă dispar cu toţii, vom dispărea şi noi.

— Nu sînt chiar atît de sigur. Ceva din noi va supravieţui. Nu din dumneata şi nu din mine, dar ceva dintre noi, acolo unde aproape ne întîlnim. O vibraţie, un factor cosmic durabil. Nu simţi asta ?

— Să încetăm. E prea dureros.

— Să nu mai dansăm ?

— Să nu mai fim.

— Asta e o idee frumoasă. *Une belle idée.* Aş vrea, dacă ai vrea.

— În timp, spuse ea, şi faţa micuţă şi fină se potrivea cu această promisiune laconică ; şi în timp ce seara de vară îşi dăruia căldura stelelor care se înmulţeau, iguanodonul îşi simţi sîngele răcorindu-se în chip agreabil, curgînd tumultuos de încet.

SUB MICROSCOP

NU ERA IAZUL în care trăia în mod obişnuit ; apa avea un gust uşor acid. Era un ciclop, cea mai comună specie de copepode, şi mulţimea asta părea a fi exotic cladoceră — eleganţii purici de apă cu carapacea transparentă, numai strălucire şi zvîcnet şi băşici de aer. Gazda, o splendidă daphnie, lungă de un sfert de centimetru, cu inima şi ganglionii cefalici palpitînd vizibil, îl întîmpină cu o mişcare largă a antenelor ei branchiociliate ; o clipă îi fu teamă că-l va înghiţi. Dar ea îi oferi o tavă cu desmide vii. Aveau o culoare verde strălucitoare şi arătau ca nişte semilune sau clepsidre.

— Pe cine cunoşti aici ? Glasul ei se ridica limpede deasupra zgomotelor. Toată lumea te cunoaşte pe *dumneata,* firește. Ţi-au citit cărţile.

Cărţile lui, toate la un loc, ar fi încăput cu generoasă îngăduinţă în punctul care încheia această propoziţie.

Ciclopul se strîmbă modest, răspunzînd :

— Pe nimeni, şi se întoarse către un tînăr specimen de molie de apă, probabil o *Hydrachna geographica,* avînd încă pe cap dungile roşcate ale stadiului larvar. Eşti de mult pe-aici? o întrebă apoi, referindu-se mai puţin la petrecere, cît la iaz.

— De ajuns de mult. Răspunsul sună grăbit a un reflex. Mă întorc din cînd în cînd la suprafață — noi respirăm aer, știi.

— O, știu. Vă invidiez.

Băgă de seamă că ea avea numai șase picioare. Așadar, abia venise pe lume. Între ochii dubli numără un al cincilea picior și se întrebă dacă n-ar putea găsi prin ea o amplificare și confirmare a singurului său instrument optic. Antenulele lui tînjeau să-i pipăie petele roșii ; voia s-o întrebe : *Ce vezi ?* Oricît de tînără era, parțial formată, părea a fi, împinsă de mărturisirea abruptă a invidiei lui, gata să răspundă la orice întrebare, oricît de orgolioasă ar fi fost.

În clipa aceea, însă, un crevete monstruos, cam de vreo trei centimetri lungime și colorat extravagant în albastru, verde și bronz, trecu pe lîngă ei înotînd pe spate, și apele se răscoliră. Furios, ciclopul întrebă molia de apă :

— Cine îi invită ? Nici măcar nu sînt de aceeași mărime cu noi ?

Molia dădu din umeri îngăduitor, arătînd astfel că era pe acolo într-adevăr de mult.

— Sînt entomostracani, zise ea. Ca și daphnia. O amuză.

— O s-o mănînce, prezise ciclopul.

Deși rîse, cel de-al cincilea ochi al moliei se uită țintă în ochiul lui, larg deschis.

— Oare nu dorim lucrul acesta cu toții ? În mod subconștient, firește.

— Firește.

Un vierme plat, elegant și melancolic, împărțea gustări. Ciclopul luă cîteva diatomide, sfărîmă cochiliile lor delicate de siliciu și le mîncă.

Dar cum foamea nu i se potolea, își croi drum spre masă și luă un volvox în sos de alge. Ur mic rotifer subțirel, cu cilii capului învîrtejiți sporovăind cu mastaxul lui cu trei dinți, îi sări înainte, spunînd, cu acea poză și prevenire caracteristice acestui iaz :

— V-am citit excelentele dumneavoastră cărți și-am și eu cîteva poezii pe care le-am scris și le-aș pasa, *pasa,* desigur, dacă le-ați citi și le-ați recomanda unui editor puternic și rău !

Încurcat și neștiind cum să-i răspundă politicos, ciclopul se uită tăcut la rotifer și apoi îl înghiți. Avea un gust ușor acid. Rîndurile invitaților se îngroșau. O grămadă de protozoare se iviră pe o plută de mătasea broaștei ; un stentor în formă de trompetă, după cît se pare celebru, înlănțuit cu o spirostomum zveltă și albicioasă ; un grup de paramoecia, fîțîindu-se de colo pînă colo și gîdilînd niște crustacee în spatele genunchiului ; o bătrînă vorticella, o ființă tot atît de deprimantă, se gîndi ciclopul, ca și grămada de reclame de carte de pe jacheta ultimului *succès d'estime* de anul trecut.

Bucătăria gemea de ostracozi și flagelate, angajați într-o conversație reciproc devorantă ; într-un colț, sub o mască africană, o hidră mare cafenie, o hidră nu glumă, rezemată cu tentaculele ei lipicioase de radiatorul care fîsîia, își agita ritmic tentaculele încolo și-ncoace pînă ce atingeau, în cercul admiratorilor, ceva gustos ; atunci sacul cu venin exploda, celelalte tentacule se contractau și prada era împinsă în coelenterul umflat al hidrei, care se lățise lacom pînă la o

ransparență care voala mîncărurile precedente a o peliculă de polietilenă acoperind un șir de naine curățate. Plin de bacterii ca niște peri, în simocefal mesteca un hematod entuziast. Creveții, care se înmulțiseră, cu cozile lor stacojii strălucind de hemoglobină, veniră alunecînd din dormitoarele goale. Invitații se răreau.

Înspăimîntat brusc, temîndu-se că a pierdut-o pentru totdeauna, ciclopul porni în căutarea moliei de apă și o găsi ghemuită nefericită într-un colț, beată turtă, cu cel de-al șaptelea și al optulea picior aproape ieșite din găoace.

— Ce vezi ? îndrăzni el s-o întrebe.

— Prea multe, răspunse ea repede. Totul. O, e groaznic, groaznic.

De milă, ca și de poftă, o înghiți. Îl cam înțepă pe dinlăuntru. În grabă — încăperile se cam goliseră, era tîrziu — o căută pe gazdă. Era în pragul ușii de la intrare, cu antenele încă zburlite din pricină că tot spusese la revedere, dar încă o splendidă daphnie, cu carapacea o strălucire lichidă de culori pastel psihedelice.

— Nu pleca, îi ceru ea, explicit. Aș vrea să-ți cer o *minusculă* favoare. Acum că toți copiii mei, treisprezece miliarde cu toții, slavă Domnului, merg la școală, am luat o jumătate de normă de redactor, și prima mea treabă serioasă e acest manuscris, pe care ți-aș fi *atît* de recunoscătoare dacă l-ai citi și mi-ai spune ce crezi, orice-ți trece prin minte, e-adevărat că e cam lung, poate poți sări partea în care Napoleon invadează Rusia, dar e primul efort al unei

foarte fermecătoare larve pitice, pe care sîn convinsă că o să-ţi facă plăcere s-o cunoşti..

— Aş dori să citesc manuscrisul, dar ştii, nu e posibil — spuse el, explicînd : Din cauza ochiului. Nu-mi pot îngădui să-l obosesc, nu-am decît pe acesta...

Se tîrî mai departe, îşi dădu seama cu greu Începea să se simtă permeabil, acidulat.

— Dragul, sărmanul de el, spuse daphnia solemn, şi-l înghiţi.

Şi în clipa următoare, vîslind în sens invers un graţios crevete o înhăţă dezinvolt între cele unsprezece perechi unduitoare de picioare-branchii şi o împinse spre gura lui ascuţită Ţipătul daphniei, mai subţire decît un punct pe i, trecu neobservat.

ASEMĂNAREA VERDE A MĂRII

SCRIU ACESTE rînduri pe plajă. Hai să zicem că sînt un scriitor care stă pe plajă. Cîndva, a recunoaşte asemenea lucruri era o dovadă de proastă creştere, tot aşa cum cei care se duceau sau veneau de la baie erau presupuşi a fi invizibili ; dar epoca noastră e mai necioplită. Nimic nu este ascuns. Şi totuşi este. Într-un sens, o persoană *observată* că se îndreaptă către o uşă închisă e *mai puţin* „acolo" decît cineva care e imaginat în chip nevoit a fi invizibil.

Stau în faţa mării[1]. Suprafaţa ei verde care se retrage mereu e marcată pretutindeni de milioane de adînciturі sau de crestături de o culoare incertă : la fel cum e şi pagina de faţă. Dar pagina aceasta propune un sens, oricît de greoi ar face-o, în vreme ce semnele mării sînt pretutindeni aceleaşi. Aceasta e deosebirea dintre Artă şi Natură.

Dar semnele mării se mişcă, ceea ce e de rău augur. Şi se pot percepe mari diferenţe de ton : umbrele viorii ale norilor de deasupra, ale recifelor de corali din adînc, iar orizontul e mai întunecat — aproape negru — decît în apropiere ; şi apa de lîngă mine e irizată de albul nisipului

[1] E vorba de Marea Caraibilor — de aici înfăţişarea ei idilică. (N. A.)

de pe fund, așa că verdele ei pare delicat, acid artificial. Și din cînd în cînd mi se pare că văd fulgerînd de sus în jos, fără nici o grijă de perspectivă, dîre de culoare metalică ; filamente de argint sau de aur — e imposibil să fii sigur care din ele — vibrează insesizabil dar totuși vizibil, la o distanță imprecisă sub suprafața masei netede, uriașe, monotone.

Ajunge, fără doar și poate. E o întrebare cronică, dacă să spui pur și simplu „marea" și să te bizui pe imaginația oamenilor, sau dacă să adaugi și niște adjective. Cu imaginația oamenilor am avut un noroc aproape acceptabil, așa că înclin să am încredere în adjective. Dar trebuie oare să ai încredere în ele ? Sînt ele — cuvintele — ceva substanțial pe care să ne putem sprijini ? Cei mai buni scriitori spun că da. Uneori cred și eu așa ceva. Dar lipsa de logică a acestei credințe mă sîcîie. De unde au luat cuvintele această putere intrinsecă ? Originea limbii, sursa din care toate aceste umbre țîșnesc (colorate, aliterative, plăcute, dar totuși umbre) rămîne ea însăși în umbră.

Dar atunci ce să fac ? Iată, sînt aici, un scriitor, și acolo e marea, un subiect. Pentru puritatea matematică, să excludem orice altceva — cerul, norii, nisipul de pe umerii mei, amenințarea sosirii pe plajă a copiilor mei. Să ne închipuim o lume din două jumătăți : eul, și obiectul exterior. Cred că e o reprezentare corectă a lumii, un fel de Parlament binar, unde sînt doi membri, care vorbesc în numele tuturor partidelor. Spuneți-mi ce trebuie să fac. Sau, mai curînd, dați-mi o justificare pentru că votul

meu este stabilit dinainte, eu trebuie să fiu în opoziţie, şi Parlamentul nostru va fi imobilizat pînă ce unul din noi va muri.

Bardul care recita poveşti la focul din peşteri se justifica cu lucirea lacomă [1] din ochi. Homer s-a înălţat purtat de acest avînt. Eschil se simţea justificat ; Sofocle a sfidat eroic orice îndoieli ; cu Euripide am ajuns hotărît la un neaşteptat pustiu, să batem încurcaţi din buze — la bîlbîială, la o prolixitate ameţită. Şi atunci s-a ivit o justificare splendidă, care părea a fi veşnică. Dante a folosit-o. Milton. Tolstoi, Dickens, Balzac i-au adunat rămăşiţele. Era o fiinţă uriaşă şi ne mai dă şi azi ceva hrană. Shakespeare şi doctorul Johnson au trăit pe bani : regimul era hrănitor, dar nu mai e considerat sănătos. Frumuseţea, spunea Keats. Un truc optic. Eul, spunea Wordsworth şi Goethe. O tautologie. Realitatea, spuneau realiştii, şi opoziţia i-a înecat în pamflete. Vă plictisesc ? Chiar şi asta e o problemă. Datoria mea e să nu vă plictisesc ; scuza mea, să nu o fac ? Asta m-ar aduce sigur la hotelul confortabil al pornografilor, al invitaţilor la banchete şi al personalităţilor care apar la televiziune. Dar veţi fi uimiţi, văzînd cît de indignat *eu*, egalul mării imense, nu accept acest refugiu. Iertaţi-mă, ştiu că mi-aţi făcut această propunere din inimă. Ca să-mi continui povestea — Conrad şi James ne oferă Bîjbîiala-Ca-Scop-În-Sine, şi Proust şi Joyce încheie po-

[1] De ce erau *lacomi* ? *Există un apetit narativ* atît de profund ca apetitul sexual ? De ce l-ar aşeza natura acolo ? Dar atunci, de ce face Natura jumătate din lucrurile pe care le face ?

vestea cu o splendidă cacofonie de efecte superbe. Poate că am lăsat deoparte cîteva nume în această recapitulare, pe care le-aţi putea aminti singuri. A rămas o problemă care ne interesează : Proust şi Joyce au fost un început, ori un sfîrşit ? Din pricina noutăţii lor păreau a fi un început, dar pe măsură ce trece timpul continua lor noutate ne arată limpede că sînt tocmai contrariul noutăţii, că de atunci în toate e un gol, în care înfăţişarea operelor vechi, care ar trebui să arate prăpădite şi scofîlcite, e păstrată ca şi cum ar fi nouă.

Cît sînt de obosit ! Toate complicatele mele manevre, toate peroraţiile mele aplaudate şi retipărite peste tot, pledoariile mele pasionate — toate stratagemele mele s-au epuizat. Sînt gata să pier. Iar opoziţia pare la fel de tînără ca întotdeauna. Vedeţi, ea nu se străduie niciodată. Funcţionarii — toţi funcţionarii isteţi s-au dat de partea ei ; mie mi-au rămas doar cîţiva oameni din cei vechi, care stau pe loc din pricina pensiei — îi solicită tot felul de răspunsuri la chestionare dinainte pregătite, răspunsuri pe care ea le dă foarte anevoie, doar îndelung rugată. Nu se scoală în picioare niciodată şi nu spune nici un cuvînt pe care să-l poată auzi galeria. Totuşi, influenţa ei cîştigă mereu teren printre ei. O, mai păstrează ei cîteva aplauze şi pentru eforturile mele cele mai curajoase, aşa cum stau încovoiat şi abia suflînd ; dar respect arată doar pentru puterea ei. Afară cu metaforele astea — luaţi de aici boarfele astea parla-

mentare ! Așa. Mai am ceva putere. Tăcerea ei poate fi încă întoarsă în avantajul meu.

Scriu toate acestea în bătaia soarelui, ceea ce e de ajuns de greu, poate că aici e cheia. Nu poți scrie în bătaia soarelui sau cînd ești perfect sănătos. Trebuie să mi se facă rău fumînd cîteva țigări înainte de a putea intra în reprezentație. Unii scriitori folosesc alcoolul. Unii citesc foarte mult. Unii sînt dăruiți cu cîte o infirmitate. Sănătatea, mintea întreagă și strălucirea soarelui ne-au părăsit. Chiar și clerul — cu toate că trudim să-l salvăm — ne disprețuiește. Stînd pe plajă, mă întreb dacă nu sînt unul din crabii aceia uriași pe care pilotul Mașinii Timpului îi descoperă la limita extremă a senilității pămîntului, luptîndu-se pe plajă, mișcîndu-și rigid tentaculele sub un soare întunecat, umflat și turtit. Poate că sînt ultimul scriitor din lume. Poate că venind dintr-o regiune îndepărtată a țării, unde știrile ajung cu greu, am sosit în capitală doar cu o clipă înainte ca porțile să se închidă pentru totdeauna. Poate că noi toți, scriitorii de ultimă oră, sîntem asemeni preoților pe care țărănimea a continuat să-i furnizeze Bisericii, multă vreme după ce aristocrația și-a dat seama că totul se terminase.

Căci, mă uit la mare, subiectul meu, și mi se pare inexistentă. Nu mi se mai îngăduie să concep legende fermecătoare despre modul în care a ajuns sărată, deoarece acest lucru e cunoscut. Compoziția ei chimică, greutatea, adîncimea, vîrsta, vietățile ei atît de tulburător de sugestive

în ceea ce privește mortalitatea noastră proprie — ceea ce nu se cunoaște din toate acestea se va cunoaște. Dîrele de argint (sau de aur) din ea sînt localizate și mîine vor fi explorate. Dar asta lasă deoparte, spuneți voi, esența ei, *ens*-ul ei. Dar ce putem cu adevărat să mai sperăm în această direcție, după Platon, după Toma d'Aquino, după Einstein ? Oare minunatele lor închipuiri n-au urmat drumul lui Poseidon ?

Și totuși, în chip surprinzător, am ceva nou de adăugat la cunoașterea mării de către oameni. Chiar acum mi-a trecut prin minte. O revelație. Dacă te întinzi și-ți pui capul pe nisip și închizi un ochi, marea își pierde o dimensiune și devine un zid. Marginea neagră a capătului de sus, perfect netedă, pare a fi atît de aproape de mine ca și capătul de jos, pal, acid. O cărare ciudată care trece prin mijlocul zidului, o libertate de mișcare inexplicabilă la un zid ale cărui contururi sînt atît de inflexibil fixate, fac ca viziunea să pară stranie. Dar nu mă îndeamnă să cred că zidul e o pînză fragilă pe care o voi străpunge cu o lovitură a mîinii. Simt însă — și simt ca și cum ar fi, din exterior, ca și cum aș fi chemat — că dacă aș alerga repede spre el și mi-aș apăsa pieptul gol de suprafața lui, vibrîndă și perpendiculară, și mi-aș încorda trupul din cap pînă-n picioare împotriva lui, aș simți că bătăii inimii mele îi răspunde bătaia unei alte inimi. Mă ridic, însuflețit, plin de nisip și deschid ochii — și oceanul se retrage iar în uriașele-i depărtări. Totuși mi se pare că aud în oftatul valurilor sale o în-

curajare venită din cealaltă parte a zidului apariţiei lui — o încurajare mohorîtă, înăbuşită, atît cît e posibil, aşa cum e înlănţuită — o încurajare care mi se adresează ca să-mi repet încercarea, să mă reped înainte, iar şi iar.

Am revenit, în arta mea, (pe care, cu voioşie, recunosc că nu o stăpînesc [1]) la primii cîntăreţi care se aşteptau să prindă în plasa lor de cuvinte vremea, să determine copacii să rodească şi norii să şiroiască şi să primească sfaturi de la stelele din cer. Eu mă aştept la mai puţin. Nu mă aştept ca valurile să asculte de bagheta mea sau să-mi poarte trupul. Sînt prea obosit, modestia mea mă condamnă, poate. Singurul lucru la care mă aştept e ca în orbul meu păienjeniş de vorbe să se prindă odată lucrul însuşi : se va înscrie şi se va descrie singur. Nu să spună ce va face. Asta nu e o enigmă, sîntem doar vechi prieteni. Ştiu să observ. Nu să voteze cu mine şi să dea un decret ; nu sper în aşa ceva. Şedinţa a ţinut prea mult. Aş vrea să cedeze numai în ceea ce priveşte identitatea ei. Ce este ? Vastitatea, strălucirea, verdele şi asemănarea ei mi se opun. *Ce este ?* Dacă aş şti, aş spune-o.

[1] Şi cine a stăpînit-o oare ? Nu e muza o sirenă al cărei trup cu solzi lunecoşi scapă din braţele noastre în clipa în care încercăm s-o strîngem mai tare în îmbrăţişarea noastră ?

CUPRINS

Prieteni din Philadelphia 5
Dar mîine și iar mîine și așa mai departe . . 18
Pe înserat 34
Trandafirii galbeni, galbeni cine i-a făcut ? . . 43
Persistența dorinței 64
Natură moartă 81
Zborul 105
Dragă Alexandros 133
Acasă 139
N-ai să știi niciodată, dragă, cît de mult te iubesc 159
Salvatorul 167
Omul binecuvîntat din Boston, degetarul bunicii și insula Fanning 177
Un nebun 198
Frunze 219
Donatori de sînge 225
Un ochi pătrunzător în orașul de argint . . . 245
Moartea unchiului meu 261
Spovedania unui plicticos dezlănțuit . . . 274
Muzee și femei 282
Tatăl și fiica în frig 301

Demonstrație la Boston 313
În jurasic 330
Sub microscop 338
Asemănarea verde a mării 343

Lector : MARIA VONGHIZAS
Tehnoredactor : ELENA POPESCU

Bun de tipar : 13.03.1980. Coli tipar : 11.

Comanda nr. 16
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București — Piața Scînteii nr. 1
Republica Socialistă România